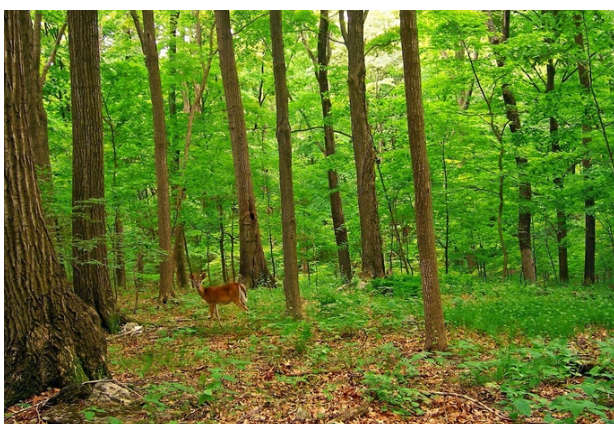

**ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ
КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ**

РЕГІОНАЛЬНА ДОПОВІДЬ

**ПРО СТАН НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО
СЕРЕДОВИЩА КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ у 2014 році**

КИЇВ - 2015

СТРУКТУРА
Регіональної доповіді про стан навколишнього природного середовища
Київської області у 2014 році

	Вступне слово	6
1.	Загальні відомості	7
	1.1 Географічне розташування та кліматичні особливості території	7
	1.2 Соціальний та економічний розвиток області	8
2.	Атмосферне повітря	64
	2.1 Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря	64
	2.1.1 Динаміка викидів забруднюючих речовин стаціонарними та пересувними джерелами	67
	2.1.2 Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря у містах	68
	2.1.3 Основні забруднювачі атмосферного повітря (за галузями економіки)	70
	2.2 Транскордонне забруднення атмосферного повітря	74
	2.3 Якість атмосферного повітря в населених пунктах	76
	2.4 Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря	80
	2.5 Використання озоноруйнівних речовин	80
	2.6 Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття	80
	2.7 Заходи, спрямовані на покращення стану атмосферного повітря	81
3.	Зміна клімату	83
	3.1. Тенденції зміни клімату	83
	3.2. Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів	83
	3.3. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату	85
4.	Водні ресурси	86
	4.1 Водні ресурси та їх використання	86
	4.1.1 Загальна характеристика	86
	4.1.2 Водозабезпеченість територій та регіонів	87
	4.1.3 Водокористування та водовідведення	88
	4.2 Забруднення поверхневих вод	89
	4.2.1 Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод	90
	4.2.2 Основні забруднювачі водних об'єктів (за галузями економіки)	91
	4.2.3 Транскордонне забруднення поверхневих вод	92
	4.3 Якість поверхневих вод	92
	4.3.1 Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками	93
	4.3.2 Гідробіологічна оцінка якості вод та стан гідробіоценозів	94
	4.3.3 Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію	96
	4.3.4 Радіаційний стан поверхневих вод	98
	4.4 Якість питної води та її вплив на здоров'я населення	100
	4.5 Заходи щодо покращення стану водних об'єктів	102

5.	Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі	105
	5.1 Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі	105
	5.1.1 Загальна характеристика	105
	5.1.2 Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття	105
	5.1.3 Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття	107
	5.1.4 Формування національної екомережі	109
	5.1.5 Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами	112
	5.2 Охорона, використання та відтворення рослинного світу	114
	5.2.1 Загальна характеристика рослинного світу	114
	5.2.2 Охорона, використання та відновлення лісів	116
	5.2.3 Стан використання природних недревних рослинних ресурсів	121
	5.2.4 Охорона та відновлення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів	122
	5.2.5 Адвентивні види рослин	140
	5.2.6 Охорона, використання та відтворення зелених насаджень	142
	5.2.7 Використання та відтворення природних рослинних ресурсів на території природно-заповідного фонду	142
	5.3 Охорона, використання та відтворення тваринного світу	143
	5.3.1 Загальна характеристика тваринного світу	143
	5.3.2 Стан і ведення мисливського та рибного господарства	161
	5.3.3 Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів	163
	5.3.4 Інвазивні види тварин	164
	5.3.5 Заходи щодо збереження тваринного світу	165
	5.4 Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні	167
	5.4.1 Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду	167
	5.4.2 Водно-болотні угіддя міжнародного значення	173
	5.4.3 Біосферні резерви та Всесвітня природна спадщина	174
	5.4.4 Формування української частини Смарагдової мережі Європи	176
	5.5 Стан рекреаційних ресурсів та розвиток курортних зон	187
	5.6 Туризм	189
6.	Земельні ресурси та ґрунти	191
	6.1 Структура та стан земель	191
	6.1.1 Структура та динаміка основних видів земельних угідь	191
	6.1.2 Стан ґрунтів	193
	6.1.3 Деградація земель	195
	6.2 Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти	195
	6.3 Охорона земель	196
	6.3.1 Практичні заходи	196
	6.3.2 Нормативно-правове, фінансове та інституційне забезпечення,	196

	міжнародне співробітництво	
7.	Надра	198
	7.1. Мінерально-сировинна база	198
	7.1.1 Стан та використання мінерально-сировинної бази	198
	7.2 Система моніторингу геологічного середовища	199
	7.2.1 Підземні води: ресурси, використання, якість	199
	7.2.2 Екзогенні геологічні процеси	199
8.	Відходи	200
	8.1 Структура утворення та накопичення відходів	200
	8.2 Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)	202
	8.3 Транскордонне перевезення небезпечних відходів	204
	8.4 Державне регулювання в сфері поведження з відходами	204
9.	Екологічна безпека	205
	9.1 Екологічна безпека як складова національної безпеки	205
	9.2 Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку	206
	9.3 Радіаційна безпека	209
	9.3.1 Стан радіаційного забруднення території Київської області	209
	9.3.2 Поводження з радіоактивними відходами	209
	9.3.3 Стан і проблеми зони відчуження Чорнобильської АЕС	213
10.	Промисловість та її вплив на довкілля	216
	10.1 Структура та обсяги промислового виробництва	216
	10.2 Вплив на довкілля	217
	10.2.1 Гірничодобувна промисловість	217
	10.2.2 Металургійна промисловість	219
	10.2.3 Хімічна та нафтохімічна промисловість	219
	10.2.4 Харчова промисловість	220
	10.3 Заходи з екологізації промислового виробництва	221
11.	Сільське господарство та його вплив на довкілля	224
	11.1 Тенденції розвитку сільського господарства	224
	11.2 Вплив на довкілля	225
	11.2.1 Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження	225
	11.2.2 Використання пестицидів	226
	11.2.3 Екологічні аспекти зрошення та осушення земель	227
	11.2.4 Тенденції в тваринництві	227
	11.3 Органічне сільське господарство	229
12.	Енергетика та її вплив на довкілля	230
	12.1 Структура виробництва та використання енергії	230
	12.2 Ефективність енергоспоживання та енергозбереження	231
	12.3 Вплив енергетичної галузі на довкілля	232
	12.4 Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики	237

13.	Транспорт та його вплив на довкілля	242
	13.1 Транспортна мережа Київської області	242
	13.1.1 Структура та обсяги транспортних перевезень	243
	13.1.2 Склад парку та середній вік транспортних засобів	244
	13.2 Вплив транспорту на довкілля	244
	13.3 Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля	246
14.	Збалансоване виробництво та споживання	246
	14.1. Тенденції та характеристика споживання	246
	14.2 Структурна перебудова та екологізація економіки	247
	14.3 Впровадження елементів «більш чистого виробництва»	247
	14.4 Ефективність використання природних ресурсів	248
	14.5 Оцінка «життєвого циклу виробництва»	249
15.	Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища	251
	15.1 Національна та регіональна екологічна політика	251
	15.2 Удосконалення системи управління та нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки	252
	15.3 Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства	253
	15.4 Виконання обласних цільових екологічних програм	254
	15.5 Моніторинг навколишнього природного середовища	260
	15.6 Державна екологічна та геологічна експертиза	263
	15.7 Економічні засади природокористування	264
	15.8 Технічне регулювання у сфері охорони довкілля, екологічної безпеки та раціонального природокористування	267
	15.9 Дозвільна діяльність у сфері природокористування	267
	15.10 Екологічний аудит	268
	15.11 Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля	268
	15.12 Участь громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля	270
	15.12.1 Діяльність громадських екологічних організацій	271
	15.12.2 Діяльність громадських рад	272
	15.13 Екологічна освіта та інформування	272
	15.14 Міжнаодне співробітництво у галузі охорони довкілля	274
	Висновки	276

Вступне слово

Наше майбутнє, майбутнє наших дітей і онуків залежатиме від того, в якому навколишньому природному середовищі ми житимемо. Та це залежить від громадянської та екологічної свідомості кожного з нас. Проблема забезпечення належної ефективності практичних природоохоронних дій не втрачала своєї гостроти і у 2014 році. Комплексний характер екологічних проблем зумовлює необхідність відповідного підходу до їх розв'язання. Відтак і охорона навколишнього природного середовища не осібний вид діяльності, вона має здійснюватись у контексті впровадження інтегрованої екологічної політики, що безпосередньо торкалася б усіх сфер життєдіяльності суспільства. Впровадження такої політики є беззастережним пріоритетом діяльності.

Екологічні проблеми зачіпають життєві інтереси кожного громадянина, але їх розв'язання неможливе без спільної активної участі органів державної влади, місцевого самоврядування та громадськості. Особлива увага приділяється питанням інформування населення про екологічні проблеми та шляхи їх вирішення.

Щорічна доповідь про стан навколишнього природного середовища у Київській області є складовою частиною Національної доповіді про екологічний стан України. Вона розрахована на широке коло громадськості, зацікавлених організацій, підприємств, викладачів навчальних закладів, студентів, школярів.

В ній використані матеріали відомств, причетних до спостережень за природними об'єктами, показана динаміка їх змін. Доповідь надасть можливість детально ознайомитись з широким спектром зазначених питань.

Основна частина представленої інформації базується на даних державних статистичних спостережень.

На стан екологічної ситуації у Київській області та України в цілому впливає також прояв еколого-географічних проблем. Серед них характерними є:

- зменшення запасів корисних копалин (вичерпання ресурсів, зниження їх якості й розмаїття, небезпека порушення середовища внаслідок добування корисних копалин тощо);
- зміна структури земельних ресурсів унаслідок вилучення земель під господарські потреби й забудови, а також через розвиток негативних процесів у ландшафтах (ерозії, абразії, карсту, суфозії та просідання ґрунтів, підтоплення і заболочення, тощо);
- зниження родючості ґрунтів унаслідок вимивання гумусу, засолення, підтоплення тощо та забруднення важкими металами, пестицидами й іншими речовинами;
- зменшення запасів і забруднення поверхневих та підземних вод унаслідок посиленого водозабору, внесення забруднюючих речовин у водні об'єкти в процесі виробництва й ведення комунального господарства;
- забруднення повітря та зміна його складу внаслідок промислових та інших викидів у атмосферу;

- скорочення розмаїття рослинного й тваринного світу та зміни в його генофонді;
- з меншення біологічної продуктивності ландшафтів;
- погіршення геогігієнічних та санітарно-епідеміологічних умов життєдіяльності людини та існування живих організмів.

Статистична інформація подається як за 2014 рік, так і у динаміці за останні роки, у цілому по області (без міста Києва) та у розрізі районів і міст обласного підпорядкування, за видами економічної діяльності. Аналітичний та табличний матеріал доповнюється графіками та діаграмами.

В цілому, підводячи підсумки минулого року, можна говорити про те, що результати роботи департаменту екології та природних ресурсів Київської обласної державної адміністрації можна оцінити позитивно. Але слід відзначити, що питання фінансування робіт, спрямованих на поліпшення навколишнього природного середовища області, організація їх виконання, не стало пріоритетними у місцевих органів влади.

1. Загальні відомості

1.1 Географічне розташування та кліматичні особливості території

Київська область як адміністративно-територіальна одиниця в складі України утворилась 27 лютого 1932 року. Вона розташована на півночі України у басейні середньої течії Дніпра. Київщина займає площу 28,1 тис. км² (без м. Києва), що становить 4,7 % площі України (з м. Києвом – 28,9 тис. км²). Центром Київської області є столиця України місто Київ. В адміністративному відношенні область поділяється на 25 районів, 13 міст обласного підпорядкування, 30 міст районного підпорядкування (селища міського типу), 605 сільських рад та 1 126 сільські населенні пункти. Чисельність населення на 1 січня 2015 року складала 1 729,2 тис. осіб щільність населення 62 особи на 1 км².

Рельєф Київської області рівнинний із загальним похилом до долини Дніпра. Північна частина області лежить у межах Поліської низовини. На сході у межах області – частина Придніпровської низовини. Найбільш підвищені й розчленовані південна та південно-західна частини, зайняті Придніпровською височиною (висота біля 273 м. над рівнем моря). Ґрунтовий покрив Київської області досить різноманітний. Найпоширенішими є чорноземи, площа яких становить близько 50% площі орних земель регіону. Ступінь розораності території перевищує 60%. Загальна площа лісів Київської області становить близько 649 тис. га. Для північної частини області характерні масиви хвойних і мішаних лісів, південна частина значною мірою розорана, на тих ділянках, які не зазнали сильного антропогенного впливу, переважають широколистяні ліси. Тваринний світ Київщини дуже різноманітний. Багатство видового складу пов'язане з тим, що область розташована на межі двох природних зон: північна частина розташована у зоні Полісся, південь області лежить у лісостеповій зоні. Природне середовище території Київщини протягом історичного часу відзначалося сприятливими ґрунтово-кліматичними умовами.

На Київщині проводиться розробка, в основному, будівельних мінеральних матеріалів: граніту, гнейсів, каоліну, глини, кварцового піску. Є невеликі поклади торфу.

В області є джерела мінеральних радонових вод (м. Миронівка, м. Біла Церква).

Річки Київщини належать, переважно, до басейну Дніпра. Дніпро тече територією області у межах 246 км, його притоки – Прип'ять, Тетерів, Ірпінь, Рось, Десна і Трубіж. Природний режим річок значною мірою змінений, що пов'язано з їх зарегульованістю, наявністю великої кількості ставків і водосховищ, в області їх 13. Найбільшими є Київське та Канівське водосховища, більша частина площі яких розташована у межах території Київщини.

У Київській області побудовано також понад 2 000 ставків та близько 750 невеликих озер. Довжина берегової лінії річок і водойм в межах області складає 17,8 тис.км.

Клімат – помірно континентальний, м'який з достатньою кількістю вологи.

Київщина – одна з провідних областей України. В регіоні зосереджена велика кількість промислових підприємств, об'єктів комунального господарства, магістралі міжнародного та загальнодержавного значення. Діяльність цього комплексу призводить до інтенсивного забруднення довкілля. Крім того, Київщина – одна з областей, що найбільше постраждали від Чорнобильської катастрофи. До значного виснаження навколишнього середовища, забруднення поверхневих і підземних вод, атмосферного повітря і земель, нагромадження у великих кількостях шкідливих, у тому числі високотоксичних, відходів виробництва долучилося радіаційне забруднення. У комплексі заходів, спрямованих на охорону довкілля, виділяється кілька напрямків, серед яких охорона повітряного басейну, водних ресурсів, збереження ґрунтів та лісового фонду.

1.2 Соціальний та економічний розвиток Київської області

Протягом 2014 року Київська облдержадміністрація разом з місцевими органами виконавчої влади спрямовувала свою діяльність на організацію виконання положень Конституції та Законів України, забезпечення реалізації заходів, визначених актами та дорученнями Президента України і Кабінету Міністрів України, а також Програмою соціально-економічного та культурного розвитку Київської області на 2014 рік (затверджена рішенням Київської обласної ради від 27.03.2014 № 778-40-VI).

Підсумки виконання Програми щоквартально розглядались на засіданнях колегії Київської обласної державної адміністрації за участю керівників структурних підрозділів облдержадміністрації, обласних організацій, райдержадміністрацій, міськвиконкомів, депутатів Київської обласної ради, представників громадськості та преси.

У співпраці з Проектом ЄС "Підтримка політики регіонального розвитку в Україні" розроблена Стратегія розвитку Київської області на період до

2020 року, яка затверджена на сесії Київської обласної ради рішенням від 04 грудня 2014 року № 856-44-VI.

Незважаючи на складну суспільно-політичну ситуацію у країні, підсумки соціально-економічного розвитку області у 2014 році свідчать про досягнення наступних позитивних результатів:

- індекс промислового виробництва склав 101,2%;
- обсяг продукції сільського господарства, в усіх категоріях господарств, збільшився на 6,6% і становив майже 16,0 млрд. гривень;
- реалізовано промислової продукції у відпускних цінах підприємств на суму 48,1 млрд.грн. (у 2013 році – 40,4 млрд. гривень);
- прийнято в експлуатацію 1727,0 тис.кв.м загальної площі житла, що на 14,0% більше, ніж у 2013 році;
- середньомісячна номінальна заробітна плата одного штатного працівника становила 3 489,0 грн. і збільшилася на 4,1 %;
- середній розмір трудових пенсій збільшився на 4,7% та склав 1 622,1 гривні;
- доходи зведеного бюджету області зросли проти 2013 року на 9,9% і становили 9 703,2 млн. гривень;
- до обласного бюджету надійшло 4 181,0 млн.грн., що на 15,4% більше у порівнянні з 2013 роком;
- надходження до державного бюджету склали 24 605,7 млн.грн., що на 2,7% більше, ніж у 2013 році.

Бюджет, фінанси та облік. Протягом 2014 року в області вживалися заходи щодо поліпшення фінансового стану підприємств, установ та організацій усіх галузей господарського комплексу області, наповнення бюджетів усіх рівнів.

Доходи зведеного бюджету області (без урахування внутрішніх міжбюджетних трансфертів) у 2014 році склали 9 703,2 млн.грн. (на 9,9% більше показника 2013 року). Зокрема, власних і закріплених доходів надійшло у сумі 4 833,6 млн.грн., що на 117,6 млн.грн., або на 2,5% більше, ніж у 2013 році.

До обласного бюджету за 2014 рік надійшло 4 181,0 млн.грн., що на 558,2 млн.грн. або на 15,4% більше у порівнянні з 2013 роком. Зокрема, власних і закріплених доходів надійшло 1 074,3 млн.грн. (на 5,3 млн.грн. або на 0,5%, більше, ніж у попередньому році).

Основним джерелом наповнення місцевих бюджетів є податок на доходи фізичних осіб, питома вага якого у власних і закріплених доходах загального фонду місцевих бюджетів становить 82,1 відсотка. Надходження цього податку по області порівняно з 2013 роком збільшилися на 173,4 млн.грн. або на 5,8 %.

У 2014 році плати за землю надійшло 489,6 млн.грн. (12,8% у загальній сумі надходжень до загального фонду), що на 15,2 млн.грн. більше, ніж у 2013 році.

План доходів, що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів (Кошик I), обрахований Міністерством фінансів України на 2014 рік, місцевими бюджетами області виконаний на 106,8 %. Перевиконання

становить 203,9 млн. гривень. Порівняно з 2013 роком надходження доходів І кошика по області зросли на 177,7 млн.грн. або на 5,9 %.

До загального та спеціального фондів державного бюджету за 2014 рік від області надійшло 24 605,7 млн. грн. доходів. Порівняно з 2013 роком надходження збільшилися на 643,3 млн.грн. або на 2,7 %.

Видатки зведеного бюджету області, без урахування внутрішніх трансфертів та кредитування, виконані у сумі 9 290,0 млн.грн., у тому числі видатки загального фонду – 7 914,7 млн.грн. (95,6% до уточнених бюджетних призначень), спеціального – 1 375,3 млн.грн. (68,1% до кошторисних призначень на рік з урахуванням внесених змін).

На фінансування установ соціально-культурної сфери та соціального захисту населення за 2014 рік направлено кошти у сумі 7 554,7 млн.грн., що складає 95,5% загального обсягу проведених видатків загального фонду, у тому числі на утримання:

- установ освіти	- 2 788,6 млн.грн.;
- соціального захисту та соціального забезпечення (з урахуванням міжбюджетних трансфертів)	- 2 227,5 млн.грн.;
- установ охорони здоров'я	- 1 756,9 млн.грн.;
- органів місцевого самоврядування	- 365,9 млн.грн.;
- установ культури і мистецтва	- 325,9 млн.грн.;
- установ фізичної культури і спорту	- 89,9 млн. грн.

Станом на 1 січня 2015 року загальна сума податкового боргу (з урахуванням боргу банкрутів) по Київській області становила 1 365,2 млн. грн., порівняно з початком 2014 року (785,9 млн.грн.) вона збільшилася на 579,3 млн.грн. або на 73,7 %.

За рахунок заходів, вжитих з метою погашення податкового боргу, протягом 2014 року (станом на 01.01.2015) до бюджетів усіх рівнів надійшло (живими коштами) 283,2 млн.грн., у тому числі до державного бюджету – 220,6 млн.грн., до місцевих бюджетів – 62,6 млн. гривень.

Підприємництво. Протягом 2014 року, відповідно до затверджених обласної та місцевих програм розвитку малого і середнього підприємництва на 2013-2014 роки, в області здійснювалася реалізація завдань і заходів, спрямованих на покращення підприємницького клімату, стан виконання яких постійно розглядався на засіданнях координаційної ради з питань розвитку підприємництва при Київській обласній державній адміністрації та регіональної ради підприємців у Київській області.

Протягом звітнього року здійснювалися заходи щодо удосконалення ресурсної та інформаційної підтримки суб'єктів малого і середнього підприємництва, пошуку нових форм фінансової та матеріально-технічної підтримки, підвищення рівня підприємницької активності сільського населення, підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для підприємницького сектору економіки, створення сприятливого інвестиційного клімату тощо.

У 2014 році, за попередніми розрахунками, кількість малих і середніх підприємств становить 18 614 одиниць (на 0,1% менше, ніж у 2013 році), у тому

числі кількість малих підприємств нараховує 17 630 одиниць (у 2013 році – 17 625 одиниць), середніх підприємств – 984 одиниці (у 2013 році – 1 003 одиниці).

Кількість найманих працівників на малих підприємствах залишилась на рівні 2013 року та становить 94,0 тис. осіб. Кількість найманих працівників на середніх підприємствах зменшилась на 1,7% і склала 140,0 тис. осіб.

У 2014 році обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) малими і середніми підприємствами збільшився, у порівнянні з 2013 роком, на 1,5% та склав відповідно 35,8 млрд. грн. і 81,3 млрд. грн., що сприяло зростанню надходжень до бюджетів усіх рівнів.

Кількість фізичних осіб-підприємців у 2014 році, порівняно з 2013 роком, зменшилась майже на 11,1% та склала 100,2 тис. осіб. Кількість суб'єктів малого підприємництва, що працюють на спрощеній системі оподаткування, зменшилась на 10,3% і склала 53,4 тис. осіб.

Суб'єктами малого і середнього підприємництва до бюджетів усіх рівнів сплачено 5 846,2 млн. грн. податків і платежів, що на 412,4 млн.грн. або на 7,6% більше, ніж у 2013 році, зокрема, суб'єктами малого підприємництва сплачено 3 654,0 млн. грн., середнього підприємництва – 2 192,2 млн. гривень.

Частка податкових надходжень від діяльності малого і середнього підприємництва у звітному році становила 86,2% від загальних надходжень до бюджетів усіх рівнів проти 68,2% у 2013 році.

Протягом 2014 року тривала робота із забезпечення ефективного впровадження Закону України "Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності", здійснювалися заходи щодо забезпечення ефективного функціонування дозвільних центрів, які є складовою частиною центрів надання адміністративних послуг, державних адміністраторів та організації їх взаємодії з представниками дозвільних органів, проводився моніторинг виконання основних засад чинного законодавства з питань дозвільної системи органами виконавчої влади і місцевого самоврядування, підпорядкованого регіонального рівня та аналіз діяльності дозвільних центрів області.

На кінець 2014 року в області функціонувало 37 центрів надання адміністративних послуг, складовими яких є дозвільні центри та Київський обласний дозвільний центр, в яких працюють 44 державних адміністратори.

За підсумками 2014 року до державних адміністраторів надійшло 19 465 звернень суб'єктів господарювання, кількість виданих документів дозвільного характеру становить 8 959, зареєстровано 1 247 декларацій, 1 422 відмови у видачі документів дозвільного характеру та 449 відмов у реєстрації декларацій, надано 12 814 консультацій.

На виконання Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності" здійснювалися заходи з впровадження в області державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності.

З метою забезпечення відкритості й прозорості процесів регуляторної діяльності, доступу до них всіх суб'єктів господарювання на офіційному веб-сайті Київської обласної державної адміністрації розміщено реєстр власних регуляторних

актів (18) та зведений реєстр регуляторних актів райдержадміністрацій та міськвиконкомів (міст обласного значення) – 431 регуляторний акт.

Затверджений і оприлюднений План діяльності з підготовки проектів регуляторних актів на 2015 рік.

У 2014 році проведено 168 відстежень результативності регуляторних актів регуляторними органами області, з них: 77 – базових, 52 – повторних та 39 – періодичних. Відстеження здійснювалися у відповідності до затверджених планів-графіків здійснення відстеження результативності власних регуляторних актів. Звіти про їх проведення, відповідно до вимог діючого законодавства, оприлюднювалися у мережі Інтернет або у місцевих друкованих засобах масової інформації.

Забезпечувалося прийняття регуляторних актів з дотриманням обов'язкових узгоджувальних процедур.

Проведена робота щодо упорядкування нормативного регулювання підприємницької діяльності сприяла зменшенню регуляторного тиску на підприємницьке середовище та залученню суб'єктів підприємницької діяльності до участі у соціально-економічному розвитку області.

У звітному році здійснювалася робота, спрямована на розширення мережі інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва. Станом на 01.01.2015 інфраструктура підтримки малого і середнього підприємництва налічувала 210 об'єктів, у тому числі 12 бізнес-центрів, 5 бізнес-інкубаторів, 12 лізингових центрів, 60 небанківських фінансово-кредитних установ, 13 фондів підтримки підприємництва, 5 інвестиційних фондів і компаній та 103 інформаційно-консультативних установи. Функціонувало 100 громадських об'єднань підприємців, з якими налагоджена дієва співпраця органів виконавчої влади. Активно працювала Київська обласна торгово-промислова палата.

Промисловість. В області у 2014 році продовжувалася робота, спрямована на виконання завдань щодо підтримки вітчизняного товаровиробника, передбачених Державною програмою розвитку внутрішнього виробництва, а також забезпечення введення у дію на окремих підприємствах нових виробничих потужностей і реалізації заходів щодо стимулювання збуту продукції, що виробляють підприємства області.

Завдяки завершенню реалізації промисловими підприємствами інвестиційних проектів, введено у дію нові виробничі потужності, зокрема, завод залізобетонних конструкцій (Богуславський район), цех з виробництва фітінгу для полімерних труб у ТОВ "Укрполімерконструкція" та лінію з виробництва фітнес-напоїв у ТОВ "ВЗФ "Євро" (Баришівський район), впроваджено нові технологічні лінії з виробництва туалетного паперу у ПАТ "Київський картонно – паперовий комбінат" та з виготовлення тротуарної плитки у ТОВ "Золотий мандарин" (м.Обухів), а також лінію з розливу молока у ПАТ "Яготинський маслозавод" (Яготинський район).

За рахунок вжиття цих та інших заходів, а також виведення на проектну потужність виробничих комплексів, введених у дію у попередні роки, збільшення обсягів виробництва відбулося у металургійному виробництві та

виробництві готових металевих виробів, крім машин і устаткування – на 35,5%, виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – на 0,1 %.

Підприємствами області у 2014 році реалізовано промислової продукції у відпускних цінах підприємств на суму 48,1 млрд. грн. (у 2013 році – 40,4 млрд. гривень).

Разом з тим, зменшення замовлень на продукцію підприємств машинобудування, скорочення експортних поставок у Російську Федерацію хімічної продукції і товарів легкої промисловості, встановлені обмеження на споживання природного газу, негативно вплинули на розвиток окремих галузей промисловості області у 2014 році.

Так, обсяги випуску хімічних речовин і хімічної продукції зменшилися на 14,9%, продукції легкої промисловості – на 9,9%, основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів – на 6,1 %. Крім цього, через продовження реконструкції та технічного переоснащення енергоблоку №2 Трипільської ТЕС та обмежені поставки на станцію вугілля обсяги постачання електроенергії, газу і пари зменшилися на 9,8 %.

Незважаючи на вказані причини індекс промислової продукції у 2014 році, у порівнянні з відповідним періодом 2013 року, становив 101,2 %.

Основними проблемами розвитку промислового комплексу області залишаються:

- повільні темпи реконструкції та технічного переоснащення діючих виробничих потужностей підприємств, зокрема, цукрових заводів;
- низька платоспроможність основних споживачів продукції підприємств машинобудування, яка реалізується на внутрішньому ринку;
- труднощі з експортом продуктів харчування в Автономну республіку Крим та Російську Федерацію.

Транспорт, зв'язок та дорожнє господарство. Протягом 2014 року в області здійснювалися заходи, спрямовані на забезпечення належної якості обслуговування пасажирів на приміських та міжміських маршрутах загального користування, посилення контролю за якістю пасажирських перевезень, а також на реконструкцію та відновлення існуючих автошляхів.

Перевезення в області забезпечують 168 автомобільних перевізників різних форм власності, які забезпечують перевезення на 833 автобусних маршрутах (приміських – 549, міжміських – 284 маршрути).

За 2014 рік підприємствами транспорту перевезено 4 683,4 тис.т вантажів, що на 8,4% менше, ніж за 2013 рік. Вантажооборот зменшився на 6,3% і склав 1 460,6 млн. ткм.

Послугами пасажирського транспорту у 2014 році скористалися 123,0 млн. пасажирів (на 0,9% більше, у порівнянні з 2013 роком), пасажирооборот становив 2 381,6 млн.пас.км (на 0,5% менше).

Обсяги пасажирських автоперевезень (з урахуванням перевезень фізичними особами-підприємцями) збільшилися проти 2013 року на 2,4% і склали 116,5 млн. пасажирів. Пасажирооборот склав 2 334,6 млн.пас.км, що на 8,1% більше, ніж у 2013 році.

Авіаційним транспортом з аеропортів області за 2014 рік відправлено 3,5 млн. пасажирів, 1,7 тис.т пошти та 7,8 тис.т вантажів. Авіакомпаніями, розташованими на території області, перевезено 5,9 тис. пасажирів, що проти 2013 року склало 10,5 %.

У 2014 році діяльність Київської обласної філії ПАТ «Укртелеком» спрямовувалась на задоволення попиту споживачів на телекомунікаційні послуги, покращення якості надання та впровадження нових послуг.

На сьогоднішній день, мережа електрозв'язку Київської обласної філії ПАТ «Укртелеком» складається з фіксованої телефонної мережі та мережі широкосмугового доступу.

Послуги широкосмугового доступу до мережі Інтернет надаються на 143 майданчиках монтованою ємністю 71 088 портів.

У 2014 році телефонна мережа області мала загальну використану ємність 335,6 тис. номерів, що на 6,3% менше, ніж у 2013 році. Щільність телефонних апаратів становила майже 20,2 одиниці на 100 мешканців проти 21,5 одиниці у 2013 році.

У 2014 році підключено 5 095 основних телефонних номерів, відключено від обслуговування 18,4 тис. номерів, основні причини відсіву є відмова від послуг, перехід до інших операторів з більш привабливими умовами, заборгованість за спожиті послуги.

Мережа доріг *загального користування* Київської області становить 8 615,6 км, на них розміщено 485 мостів та шляхопроводів протяжністю 15 082 погонних метри. По території області пролягають 3 міжнародних транспортних коридори.

На 2014 рік за рахунок коштів державного, обласного бюджетів та кредитних коштів було передбачено фінансування дорожніх робіт та послуг на суму 1 018,9 млн.грн. (у тому числі погашення кредиторської заборгованості за 2013 рік на суму 47,3 млн. гривень).

Протягом 2014 року з державного бюджету(в т.ч. кредитних коштів) отримано та використано 240,9 млн.грн., з них на експлуатаційне утримання доріг – 160,9 млн.грн., на поточний ремонт – 80,0 млн. гривень. За рахунок державного бюджету виконано поточний ремонт на двох ділянках автодороги Київ-Одеса, автодорозі Київ-Іванків-Овруч (км 41+000 – км 43+823, км 46+851 – км 49+000), Київське півкільце (на ділянках км 10+600 – км 12+420, км 14+360 – км 17+145, км 20+805 – км 24+967), мосту на автомобільній дорозі Юрівка-Чорногородка через с. Соснівка, Лубське (км 16+718) та інших.

Крім того, постановами Кабінету Міністрів України від 04.06.2014 №168 "Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 12 лютого 2014 року №46" та від 04.06.2014 №169 "Деякі питання використання у 2014 році коштів, залучених у 2013 році під державні гарантії Державним агентством автомобільних доріг України" затверджений перелік об'єктів будівництва, реконструкції, капітального та поточного ремонту автомобільних доріг загального користування державного і місцевого значення. Відповідно до вказаного переліку, підрядними організаціями виконані роботи з будівництва автомобільної дороги від вулиці Генерала Наумова (м. Київ) до житлового

масиву Романівка (м. Ірпінь), будівництва транспортної розв'язки у різних рівнях на автомобільній дорозі Київ-Чоп, реконструкції Київського півкільця та проектно-вишукувальні роботи майбутніх років, капітального ремонту на трьох ділянках автомобільної дороги Київ-Одеса, а також поточного середнього ремонту на 53 об'єктах автомобільних доріг області. Заборгованість за виконані роботи складає 131,9 млн. гривень.

Протягом 2014 року з обласного бюджету отримано 2,6 млн.грн., які використані повністю для оплати виконаних робіт з експлуатаційного утримання автомобільних доріг загального користування місцевого значення (ліквідацію значних обсягів ямковості, тріщин у покритті, колійності та інших деформацій, які негативно впливають на умови проїзду та виконання заходів безпеки руху).

З метою покращення безпеки дорожнього руху та зниження аварійності на автомобільних дорогах загального користування області виконані заходи відповідно до Плану заходів на 2014 рік на суму 22,5 млн.грн., зокрема: встановлено і замінено 5 162 дорожніх знаки та 135 напрямних стовпчиків, встановлено 600 погонних метрів бар'єрного огородження, поновлено розмітку на 1 917,9 км доріг, збудовано 250 погонних метрів тротуарів, відремонтовано 14 614 погонних метрів бар'єрного огородження, встановлено 240 погонних метрів пішохідних огорожень, відремонтовано штучного освітлення на дорогах протяжністю 5,8 км, проведено видалення порослі, сухостійних дерев на протяжності 258,7 км доріг.

У 2014 році ліквідовано ямковості на суму близько 48,9 млн.грн. загальною площею 195 737 кв.м на 2 672 км автомобільних доріг області, з них на дорогах державного значення ліквідовано ямковості площею 128 521 кв.м на 1 287 км доріг, на місцевих дорогах – площею 67 216 кв.м на 1 385 км доріг.

Протягом 2014 року проводилися роботи з будівництва, реконструкції, ремонту та утримання вулиць і **доріг комунальної власності** населених пунктів області, на які було передбачено кошти з державного бюджету у сумі 126,6 млн.грн., з обласного бюджету – у сумі 17,9 млн. гривень.

За звітний період виконано роботи з будівництва, капітального та поточного ремонту вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах області за кошти державного бюджету у сумі 106,5 млн.грн. (у тому числі будівництво, реконструкцію та капітальний ремонт доріг – 65,3 млн.грн., поточний ремонт – 41,2 млн. гривень). Побудовано та відремонтовано 305,8 тис.кв.м дорожнього покриття. Станом на 01.01.2015 кредиторська заборгованість за виконані роботи складає 14,1 млн. гривень.

Завдяки вжитим заходам кількість ДТП на автомобільних дорогах загального користування Київщини за 2014 рік зменшилася у порівнянні з 2013 роком на 549 одиниць, а рівень аварійності знизився на 16 %.

У рамках підготовки дорожньо-мостового господарства області до роботи в осінньо-зимових умовах відремонтовано 562 одиниці спеціалізованої дорожньої техніки для утримання доріг комунальної власності. Так, у складних погодних умовах комунальними підприємствами області буде залучено до прибирання доріг 603 одиниці спеціалізованої прибиральної техніки. Для

боротьби з ожеледицею заготовлено 147,9 тис.т посипочних матеріалів та реагентів.

Для оперативного реагування на несприятливі погодні умови опрацьована можливість залучення 873 одиниць спеціалізованої техніки від сторонніх організацій, які знаходяться на відповідних територіях районів та міст області.

Сільське господарство. У 2014 році обсяг продукції сільського господарства в усіх категоріях господарств (у постійних цінах) склав, за розрахунками, майже 16,0 млрд. гривень. Виробництво продукції зросло, у порівнянні з 2013 роком, на 6,6%, у тому числі у сільськогосподарських підприємствах - на 5,6%, а у господарствах населення – на 8,6 %.

За обсягом сільськогосподарського виробництва, Київщина посіла друге місце серед інших регіонів країни, частка області у загальному виробництві валової продукції сільського господарства в Україні за звітний період склала 6,3 %. За темпами росту сільськогосподарського виробництва область займає 6 місце.

Обсяг виробництва продукції сільського господарства у розрахунку на одну особу склав 9 267,0 грн., цей показник дозволив області посісти восьме місце поміж інших областей України.

За попередніми розрахунками, індекс обсягу виробництва продукції рослинництва порівняно з 2013 роком становив 109,6%, у тому числі у сільськогосподарських підприємствах – 109,4%, у господарствах населення – 109,8 %.

У галузі рослинництва в області діяла Програма «Зерно Київщини на 2012-2015 роки», яка затверджена рішенням сесії обласної ради від 06.03.2012 №302-16-VI та Програма «Підвищення родючості ґрунтів на період 2012-2016 років» (рішення сесії обласної ради від 31.07.2012 №397-21-VI).

Під урожай 2014 року сільськогосподарські культури посіяно на площі 1 149,6 тис. га, що на 0,9% менше, ніж у 2013 році, у тому числі зернові та зернобобові культури на площі 560,3 тис. га (на 56,9 тис.га або на 9,2% менше, ніж у 2013 році), технічні культури – 372,1 тис.га (на 54,1 тис.га або на 17% більше), картопля та овочі – 122,9 тис.га (на 1,2 тис.га або на 1% більше) та кормові культури 94,4 тис.га (на 8,6 тис.га або на 8,3% менше, ніж у 2013 році).

За попередніми даними, у 2014 році одержано рекордний урожай зерна – майже 3,4 млн. т (у вазі після доробки), що зумовлено, насамперед, підвищенням урожайності зернових культур (на 4,3 ц з 1 га або на 7,7 %). Порівняно з 2013 роком виробництво зернових і зернобобових культур збільшилося на 0,2% при скороченні площ збирання (на 42,0 тис. га або на 7,0 %).

Сільськогосподарськими підприємствами вироблено майже 3,0 млн.т зерна, що на 0,1% менше, ніж у 2013 році, господарствами населення – 380,4 тис.т (на 2,6% більше). Середня врожайність зернових культур у сільськогосподарських підприємствах становить 63,0 ц з 1 га, що на 19,4 ц з 1 га більше, ніж у господарствах населення.

У 2014 році, порівняно з 2013 роком, через скорочення площ дещо зменшилося виробництво таких основних культур зернової групи: жита на

26,2%, кукурудзи на зерно – на 6,0% та гречки – на 11,0 відсотка. При цьому значно зросли обсяги виробництва вівса (29,8 тис.т) у 1,8 рази більше, проса (1,9 тис.т) – у 1,8 рази більше, ячменю (318,0 тис.т) – на 23,6%, пшениці (897,5 тис.т) – на 8,5%, зібрано найвищий за всі роки спостереження врожай соняшнику – 298,8 тис.т (у вазі після доробки), що на 0,6% більше, ніж у 2013 році. Збільшення відбулося завдяки як розширенню площ збирання, так і підвищенню врожайності окремих культур.

Для належного зберігання зерна в області повністю підготовлено та впорядковано зерносховища, загальна місткість яких складає понад 2,6 млн. тонн. Також на території області знаходиться 37 елеваторів місткістю майже 1,7 млн.т, з них 35 мають сушильні комплекси потужністю 2,8 тис. тонн/годину.

Під урожай 2015 року озимі на зерно та зелений корм (включаючи ріпак) усіх категорій господарств посіяно на площі 262,2 тис.га, що більше на 1,2%, ніж під урожай 2014 року, у тому числі зернових культур на зерно – 219,2 тис.га (на 1,8% більше), ріпаку на зерно – 39,5 тис.га (на 1,9% менше).

Валовий збір цукрових буряків для промислової переробки становив 1 328,8 тис.т, що у 1,9 рази більше, ніж у 2013 році. Суттєвого збільшення обсягів виробництва досягнуто як за рахунок розширення площ збирання (на 43,2%), так і зростання їхньої врожайності до 598 ц з 1 га (більше на 31,8 %).

Виробництво картоплі у всіх категоріях господарств склало 1 794,8 тис.т, що на 20,3% більше, ніж у 2013 році, овочів зібрано 568,4 тис.т – на 4,0% більше, збільшення обсягів виробництва цих культур зумовлене передусім зростанням їхньої врожайності. При цьому обсяги виробництва плодоягідної продукції скоротилися на 11,1% та склали 77,9 тис.т через зниження їхньої врожайності на 13,8 %.

За попередніми розрахунками, у 2014 році індекс обсягу виробництва продукції тваринництва порівняно з 2013 роком становив 101,7%, у тому числі у сільськогосподарських підприємствах – 100,2%, господарствах населення – 106,0 %.

Усіма категоріями господарств вироблено 310,2 тис.т м'яса (реалізація худоби та птиці на забій у живій вазі), 467,0 тис.т молока, 2712,0 млн. штук яєць. У порівнянні з 2013 роком виробництво м'яса зменшилося на 7,0 тис.т або на 2,2%, молока – на 8,9 тис.т або на 1,9%, при цьому виробництво яєць збільшилось на 166,7 млн. штук або на 6,5 %.

За обсягами виробництва м'яса худоби та птиці всіма категоріями господарств область зайняла 3 місце по Україні. Частка виробництва м'яса худоби та птиці у загальних обсягах виробництва по державі склала 9,3 %. Частка виробництва яєць сільськогосподарськими підприємствами області на рівні України становила 13,7%, що дало змогу Київщині посісти 1 місце за цим показником.

У сільськогосподарських підприємствах (крім малих) середній надій молока від однієї корови становив 6 162 кг, що на 176 кг або на 2,9% більше, ніж у 2013 році. Цей показник найкращий в Україні.

Несучість однієї курки-несучки зменшилась, у порівнянні з 2013 роком, на 6,5% (виключно за рахунок оновлення стада) та склала 258 яєць.

Станом на 1 січня 2015 року поголів'я великої рогатої худоби у всіх категоріях господарств, порівняно з 01.01.2014, зменшилось на 10,8 тис. голів (на 7,4%), у тому числі поголів'я корів – на 3,8 тис. голів (на 4,9%), і відповідно склало 135,8 та 73,2 тис. голів.

Поголів'я птиці в усіх категоріях господарств становило 27,3 млн. голів, що на 1,6 млн. голів або на 6,0% більше, ніж у 2013 році. Чисельність поголів'я свиней зросла на 42,4 тис. голів (на 8,7%) і склала 527,7 тис. голів.

За чисельністю поголів'я свиней в усіх категоріях господарств область зайняла рангове 3 місце по Україні. Частка поголів'я свиней у загальній його кількості по державі склала 6,8 %. Частка поголів'я птиці, вирощеної в усіх категоріях господарств області, на рівні України становила 12,6%, це дало змогу Київщині зайняти лідируючу позицію у країні за цим показником.

У 2014 році для потреб сільського господарства введено в експлуатацію елеваторний комплекс потужністю 100 тис. тонн зерна за рік ТОВ «Елеватор «Успіх Рокитне» у смт. Рокитне Рокитнянського району та нової виробничої лінії глибокої обробки овочів потужністю 30 тонн готової продукції на добу ТОВ «Агрохолдинг» у смт. Гостомель.

Відкрито новітній свинокомплекс на 30 тис. голів з відповідною інфраструктурою ТОВ СП «Нива Переяславщини» (Україна, Великобританія) у с. Паришків Баришівського району.

Підприємствами агропромислового комплексу області було залучено 585,1 млн.грн. кредитних коштів, що на 29% менше 2013 року, у тому числі одержано 75,6 млн.грн. короткострокових кредитів, 455,5 млн.грн. середньострокових та 54,0 млн.грн. довгострокових кредитів. Відсоткові ставки за кредитами у національній валюті становили від 18 до 26% річних.

Будівельна діяльність. Підприємствами області за 2014 рік виконано будівельних робіт на суму 2 191,3 млн.грн., що, у порівнянних цінах, на 37,8% менше, ніж за 2013 рік. Відбулося скорочення у будівництві будівель на 27,6%, а будівництво інженерних споруд скоротилося на 48,2 %.

За видами будівельної продукції у 2014 році найбільше виконано робіт на будівництві будівель – на суму 1 277,8 млн.грн. (58,3% від загального обсягу), з них обсяги будівництва житлових будівель склали 549,7 млн.грн. та нежитлових – 728,1 млн.грн. (відповідно 25,1 та 33,2% від загального обсягу). На будівництві інженерних споруд виконано робіт на суму 913,5 млн.грн., їх частка склала 41,7% від загального обсягу по області.

Нове будівництво, реконструкція та технічне переозброєння склали 87,4% від загального обсягу виконаних робіт, капітальний і поточний ремонти – 9,0 та 3,6% відповідно.

Підприємствами 2 районів та 3 міст області виконано 71,1% загального обсягу будівництва (Вишгородський та Києво-Святошинський райони та міста Біла Церква, Бориспіль, Бровари).

У 2014 році прийнято в експлуатацію 1 727,0 тис.кв.м житла, що на 14,0% більше, ніж у 2013 році. Значну частину (56,4%) загального обсягу житла

прийнято в експлуатацію у будинках із двома й більше квартирами, 43,6% – в одноквартирних будинках.

Загальна площа прийнятого в експлуатацію житла у міських поселеннях становила 708,5 тис.кв.м (на 18,3% більше у порівнянні з 2013 роком), у сільській місцевості – 1 018,5 тис.кв. метрів (на 11,2% більше). Більше половини загального обсягу житла (59%) прийнято в експлуатацію у Києво-Святошинському, Вишгородському районах та місті Ірпінь.

Крім того, прийнято в експлуатацію дачні та садові будинки загальною площею 55,6 тис.кв.м, що на 41,0% менше, ніж за 2013 рік.

В області діє ряд програм для забезпечення громадян житлом, зокрема: *«Київська обласна програма забезпечення молоді житлом на 2013-2017 роки»*, затверджена рішенням Київської обласної ради від 16.05.2013 № 593-32-VI. На 2014 рік вказаною Програмою передбачено співфінансування з обласного бюджету у розмірі 2,0 млн.грн. та 870,0 тис.грн. за рахунок інших джерел фінансування (особисті кошти позичальників). За рахунок повернення кредитів, наданих у попередні роки, та відсотків за їх користування, на реалізацію заходів Програми з обласного бюджету у 2014 році частково компенсовано погашення кредитів у сумі 130,0 тис.грн. (за 1 квартиру загальною площею 54,5 кв. метрів).

«Програма будівництва (придбання) доступного житла на 2010-2017 роки», затверджена рішенням Київської обласної ради від 21.10.2010 № 843-35-V.

На реалізацію заходів вищезазначеної Програми, на 2014 рік передбачені кошти у сумі понад 98,6 млн.грн., у тому числі з державного бюджету – майже 23,8 млн.грн., співфінансування з місцевих бюджетів – 5,8 млн.грн., за рахунок коштів населення – 69,0 млн. гривень. Проте, кошти на реалізацію Програми не надходили.

У 2014 році, згідно уточненого плану використання коштів, Іпотечним центром в м. Києві та Київській області, Державною спеціалізованою фінансовою установою «Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву», на часткову компенсацію коштів громадянам (по Програмі здешевлення вартості іпотечних кредитів для забезпечення доступним житлом громадян, які потребують поліпшення житлових умов) передбачено з державного бюджету кошти у сумі 7,9 млн. гривень.

Станом на 01.01.2015 вищезазначеним Іпотечним центром у м. Києві та Київській області надана громадянам часткова компенсація у сумі 7 450,7 тис.грн. на загальну площу житла 734,04 кв.м по 13 кредитним договорам 2014 року та договорам попередніх років.

На даний час в Іпотечному центрі Фонду зареєстровано 1 516 сімей, які потребують поліпшення житлових умов.

У 2014 році у Державних програмах будівництва доступного житла по Київській області брали участь 5 забудовників, які споруджують у населених пунктах багатоквартирні житлові будинки, а саме: ПП «Еркер», ПрАТ ФК «Княгиня Ярославна», ТОВ БВП «Сільбуд-Інвест», ПАТ «Парадиз-Строй», ПАТ БК «Укренергобуд».

При внесенні змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2014 рік», фінансування бюджетних житлових Програм тимчасово призупинено.

Для зазначених цілей, місцевим органам влади запропоновано, постійно, розглядати питання виділення земельних ділянок (резервування) під багатоквартирну житлову забудову при підготовці вихідних даних для розроблення та оновлення детального планування забудови населених пунктів, а також передбачати у місцевих бюджетах кошти на виконання «Програми будівництва (придбання) доступного житла на 2010-2017 роки».

«Програма будівництва, реконструкції та модернізації об'єктів інфраструктури Київської області на 2012-2015 роки», затверджена рішенням Київської обласної ради від 24.11.2011 № 222-12- VI. На виконання заходів Програми Державним бюджетом України на 2014 рік Київській області передбачені кошти у сумі 28 566,3 тис. грн., проте вони не надходили.

Київська обласна Програми індивідуального житлового будівництва на селі «Власний дім», затверджена рішенням Київської обласної ради від 28.07.2005 № 269-25- IV.

На сьогодні, Програма «Власний дім» успішно діє майже в усіх районах області і набула значної популярності серед сільського населення через те, що є прийнятною для селян. Вказана Програма має чітке соціальне спрямування та постійно зростаючу підтримку з боку держави та області. Підвищення рівня благоустрою сільського житлового фонду досягається за рахунок надання пільгових довгострокових кредитів на будівництво, добудову, купівлю та підведення інженерних мереж до житлових будинків.

Станом на 01.01.2015 за 2014 рік на виконання програми надійшло 3 096,0 тис.грн., у тому числі з державного бюджету – 2 620,0 тис.грн., з обласного бюджету – 476,0 тис. гривень. За рахунок цих коштів профінансовано 119 нових кредитних угод (будівництво та добудова – 16, купівля – 6, газифікація – 97), дофінансовано 22 кредитні угоди.

Всього за період діяльності Київського обласного фонду підтримки індивідуального житлового будівництва на селі станом на 01.01.2015 фактично профінансовано 1 820 сільських сімей на загальну суму 37 197,4 тис.грн., у тому числі з державного бюджету – на суму майже 20 184,0 тис.грн.; з обласного бюджету – на суму 16 607,5 тис.грн., з районних бюджетів – на суму 405,9 тис. гривень.

На виконання заходів «Програми газифікації населених пунктів Київської області», затвердженої рішенням Київської обласної ради від 23.08.2011 №174-09-VI, отримано декларацію про готовність до експлуатації об'єкта «Газопостачання с. Гулі та с. Вахутинці Миронівського району» (II-черга – газопостачання с. Вахутинці протяжністю 4,2 км газових мереж та «Будівництво міжселищного газопроводу до села Капустинці Володарського району» протяжністю 10,8 км газових мереж.

У 2014 році введено в експлуатацію новозбудований дошкільний навчальний заклад «Яблунька» у м. Буча (на 180 місць), реконструйований дошкільний навчальний заклад «Лебедик» у с. Лебедин Бориспільського району

(на 85 місць), капітально відремонтовано дошкільний навчальний заклад «Золотий ключик» у смт. Баришівка (на 150 місць).

Повернуто до використання після ремонту дошкільні навчальні заклади у с. Григорівка Баришівського району, смт. Бородянка («Сонечко»), с. Пищики Сквирського району, у селах Шандра та Пії Миронівського району, с. Стара Оржиця Згурівського району, с. Богданівка Яготинського району, у місті Боярка Києво-Святошинського району («Казка») та у місті Бориспіль («Берегиня»).

Відкрито після реконструкції приміщення Дмитрівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ст. Києво-Святошинського району.

Введено в експлуатацію універсальний навчально-тренувальний центр зимових видів спорту у м. Богуслав (площа приміщення 3,5 тис.кв. метрів).

Інвестиційно-інноваційна діяльність. Капітальні інвестиції. За рахунок усіх джерел фінансування у 2014 році освоєно майже 18,3 млрд.грн. капітальних інвестицій, що на 20,0% менше показника 2013 року, що пояснюється спадом ділової активності підприємств, які працюють у сфері будівельної та промислової діяльності.

Капітальні інвестиції на одну особу склали майже 10,6 тис. гривень. За джерелами фінансування основну частина інвестування становлять власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких у 2014 році освоєно 8,3 млрд.грн. (45,5% від загального обсягу капіталовкладень).

Кошти населення на індивідуальне житлове будівництво склали майже 2,3 млрд.грн. (12,5% від загального обсягу).

Прямі іноземні інвестиції. Рішенням Київської обласної ради від 28.02.2013 №549-30-VI затверджено Програму залучення інвестицій та поліпшення інвестиційного клімату у Київській області на 2013-2015 роки, яка передбачає, активізацію залучення іноземних інвестицій в економіку області, формування позитивного іміджу та інвестиційної привабливості Київщини.

Протягом 2014 року облдержадміністрацією, райдержадміністраціями та міськвиконкомами (міст обласного значення) постійно вживалися заходи щодо збільшення обсягів залучення прямих іноземних інвестицій поліпшення інвестиційного клімату, оновлення інвестиційних паспортів, стимулювання інноваційної діяльності та сучасного менеджменту.

Продовжується робота зі створення індустриальних парків на території Київської області. Відповідно до Закону України «Про індустриальні парки» та постанови Кабінету Міністрів України від 16.01.2013 №216 «Про затвердження Порядку прийняття рішення про включення індустриального (промислового) парку до Реєстру індустриальних (промислових) парків», Держінвестпроект вніс до Реєстру індустриальних парків «Перший український індустриальний парк», який будуватимуть на території Київської області Броварського району у смт. Велика Димерка.

У звітному році в області продовжувалася робота щодо реалізації проектів на засадах державно-приватного партнерства. Білоцерківською міською радою передано ТОВ «Білоцерківвода» у концесію цілісний майновий комплекс комунального підприємства «Білоцерківводоканал» та визначено

переможця конкурсу з передачі у концесію цілісного майнового комплексу комунального підприємства «Білоцерківтепломережа» - ТОВ «Білоцерківтеплоенерго».

На території м. Обухів знаходиться у стадії впровадження інвестиційний проект щодо створення спеціалізованого комплексу з надання послуг із збирання, транспортування, утилізації та переробки твердих побутових відходів, без їх захоронення. Відповідно до рішення Обухівської міської ради від 25 квітня 2013 року №507-37-VI переможцем конкурсу на одержання права передачі у концесію міського полігону твердих побутових відходів визначено ТОВ «Обухів-Еккоресурс».

В області продовжується робота щодо впровадження національних проектів:

- по національному проекту «Повітряний експрес» – продовження будівництва залізничного пасажирського сполучення м. Київ – міжнародний аеропорт «Бориспіль» (2 млрд.грн.);

- по національному проекту «Чисте місто» – продовження будівництва нових каналізаційно-очисних споруд у м. Бориспіль (більше 200 млн. грн., орієнтований термін введення в експлуатацію – 2015 рік);

- у рамках національного проекту «Нове життя» підготовлена та надана до Держбудекспертизи проектно-кошторисна документація реконструкції будівлі комунального закладу Київської обласної ради «Київський обласний центр охорони здоров'я матері та дитини» для отримання позитивного висновку щодо створення на його базі регіонального перинатального центру.

Обсяги прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу), внесених в економіку області з початку інвестування, на кінець 2014 року склали 1 653,8 млн.дол.США (у розрахунку на одну особу населення – 960,6 дол. США), що на 16,8% менше, ніж на початок 2014 року. Зменшення капіталу відбулося за рахунок курсової різниці, що становить 336,2 млн. доларів США.

Основні обсяги іноземних інвестиції надійшли в область з 61 країни світу. До основних країн-інвесторів, на які припало 90,4% загального обсягу прямих іноземних інвестицій, входять: Нідерланди – 521,5 млн.дол., Кіпр – 376,0 млн.дол., Велика Британія – 185,1 млн.дол., Німеччина – 140,5 млн.дол., Польща – 113,9 млн.дол., Віргінські Острови (Брит.) – 73,0 млн.дол., США – 32,1 млн.дол., Австрія – 30,0 млн.дол., Фінляндія – 24,7 млн. доларів США.

На підприємствах промисловості зосереджено 821,4 млн.дол.США (49,7% загального обсягу прямих інвестицій в область), у тому числі переробної – 751,1 млн.дол., з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 58,8 млн.дол., добувної промисловості і розроблення кар'єрів – 8,5 млн.дол., з водопостачання, каналізації, поводження з відходами – 3,0 млн. доларів США.

За рахунок освоєння інвестицій протягом 2014 року реалізовано наступні інвестиційні проекти:

- ТОВ «Агрохолдинг», Україна (сmt Гостомель, Ірпінська міськрада) - відкриття нової виробничої лінії глибокої обробки овочів потужністю 30 тонн готової продукції на добу (20 млн.грн., 100 нових робочих місць);

- ТОВ «Белла-Центр», Україна (м. Березань) - відкриття виробничо-складського комплексу для зберігання товарів (60 млн.грн., 50 нових робочих місць);

- СП ТОВ «Нива Переяславщини», Україна (с. Паришків, Баришівський район) - відкриття свинокомплексу на 30 тис. голів з відповідною інфраструктурою (125 млн.грн., 30 нових робочих місць);

- ТОВ «ЛНК», США (с. Підгірці, Обухівський район) – запуск в експлуатацію другої черги електростанції на біогазі полігону твердих побутових відходів №5 (20 млн.грн.);

- «Фемоксар Констракшен ЛТД» ТОВ «Богуславський завод залізобетонних конструкцій» (м. Богуслав) – відкриття заводу залізобетонних виробів (35,5 млн.грн, 30 нових робочих місць);

- «NOVUS» (м. Буча) – відкриття нового торгового центру (320 млн.грн, 100 нових робочих місць);

- ТОВ «Елеватор «Успіх Рокитне» (сmt Рокитне, Рокитнянський район) – відкриття елеваторного комплексу потужністю 100 тис. тонн зерна за рік (80 млн.грн, 50 нових робочих місць);

- ТОВ «М.С.Л.», Україна (м. Богуслав) – відкриття сучасного спортивного комплексу зимових видів спорту з льодовою ареною цілорічного користування зі штучним льодом та глядацькою трибуною на 247 посадкових місць (20 млн.грн, 18 робочих місць).

Протягом 2014 року продовжувалася реалізація наступних інвестиційних проектів:

- ТОВ СП «Нібулон», Україна (с. Стайки, Кагарлицький район) – будівництво перевантажувального терміналу для приймання, зберігання та відвантажування зернових та олійних культур (25 млн.дол.США, 100 робочих місць);

- компанія «Столичний комфорт», Україна (с. Софіївська Борщагівка, Києво-Святошинський район) – продовження розбудови оптового ринку сільськогосподарської продукції «Столичний» (170 млн.дол.США, до 5 000 робочих місць);

- благодійна організація «Слов'янський фонд» ТОВ «Град Кия», Україна (с. Копачів, Обухівський район) – «Парк Київська Русь» – продовження розбудови центру культури та історії Київської Русі (до 400 млн.дол.США, 1 700 робочих місць);

- компанія BLG ViDi Logistics, Німеччина, Україна (сmt Калинівка, Васильківський район) – будівництво вантажного митного комплексу на 15000 машиномісць (40 млн.дол.США, 300 робочих місць);

- ТОВ «Ніко Авто Інвест», Україна (Білоцерківський район) – будівництво офісно-виставкового комплексу, торговельно-розважального комплексу та центру обслуговування автомобілів MITSUBISHI (10 млн.дол. США, 100 робочих місць);

- ТОВ «Біофарма-Інвест», Україна (м. Біла Церква) – будівництво фабрики з виробництва готових лікарських препаратів (120 млн.дол.США, 185 робочих місць);

- ТОВ «Семкор», Україна (сmt Баришівка, Баришівський район) – реконструкція «Баришівського шкіряного заводу» (10 млн.дол.США, 200 робочих місць)

- компанія «Транс – Авіа», Україна (Баришівський район) – створення «Авіаційного технічного центру» загальною площею біля 7 200 кв.м (до 50 млн.дол.США, 318 робочих місць);

- ТОВ «Пісківський завод скловиробів», Україна (с. Пісківка Бородянського району) – будівництво другої печі з виробництва нового виду продукції скляної банки (32 млн.дол.США, 100 робочих місць);

- ТОВ «Фірма «Грона», Україна (Сквирський район) – будівництво складу готової продукції, парогенераторної, складу сировини (3 млн.дол.США, 5 робочих місць);

- ТОВ «Агрохолдінг» (сmt Гостомель, Ірпінська міськрада) – будівництво та реконструкція розподільчого комплексу зі зберігання свіжих овочів потужністю 18 тис.т одночасного зберігання (12 млн.дол.США, 100 робочих місць);

- ТОВ «Ніна Плюс», Україна (Обухівський район) – будівництво комплексу з виробництва молока на 1 000 корів (5 млн.дол.США, 40 робочих місць);

- ТОВ «В.І.Центр», Україна (Білоцерківський район) – будівництво чотирьохзіркового готельного комплексу на 350 номерів з конференц-приміщеннями (64,0 млн.дол.США, 40 робочих місць);

- ТОВ «Фірма «Грона», Україна (Сквирський район) – будівництво складу сировини та ємкості для зберігання борошна (6 млн.дол.США, 20 робочих місць).

Питання протидії злочинним спробам захоплення майна суб'єктів господарювання та оперативного реагування та координації дій органів державної влади у конфліктних ситуаціях, які виникли у підприємств, що працюють на території області, протягом 2014 року розглядалися на засіданні Міжвідомчої комісії з питань захисту прав інвесторів, протидії незаконному поглинанню та захопленню підприємств області при Київській обласній державній адміністрації.

Через інвестиційний сайт Київської області www.invest-koda.org.ua, обласну торгово-промислову палату, практичні семінари та круглі столи, інформація щодо нормативно-правової бази, аспектів підготовки та відбору інвестиційних проектів у пріоритетних галузях економіки, постійно поширюється серед бізнесових кіл Київської області.

В області продовжувалася робота щодо створення сприятливих організаційно-економічних умов для активізації інноваційної діяльності, впровадження інноваційних проектів, що стимулює більш ефективне використання індустріального, аграрно-технологічного, наукового та інтелектуального потенціалу регіону.

У 2014 році очікується, що інноваційно-активними будуть 54 підприємства або 10,7% від загальної кількості промислових підприємств. Ними передбачається впровадити 23 нових технологічних процеси, з яких

б маловідходних та ресурсозберігаючих, освоїти 74 нових видів конкурентоспроможної продукції. Загальний обсяг реалізованої інноваційної продукції складе 923,4 млн.грн. або 2,6% до загального обсягу реалізованої промислової продукції.

Протягом звітного періоду завершена реалізація наступних інноваційно-інвестиційних проектів:

- змонтований газогенеруючий комплекс ТОВ «Дітермікс» (Яготинський район), який виробляє енергетичний газ шляхом газифікації за рахунок термічної обробки деревних брикетів та брикетів відходів рослинництва;

- введено в експлуатацію приміщення ТОВ «Мікотон-Агліконт» для виробництва дієтичної добавки «Мікотон» та біофунгіциду «Мікосан» (с. Гавронщина Макарівського району);

- завершено будівництво першої технологічної лінії комплексу з виробництва альтернативного палива та енергоносіїв з відходів деревини, органічних, біоорганічних та інших відходів ТОВ «Тарком Екосервіс» (м. Обухів);

- розроблено по новій рецептурі гумова суміш підканавочного шару, на основі якої підготовлено нову зимову шину «SNOWGARD» з направленим малюнком протектора і можливістю ошиповки ПрАТ «Росава» (м. Біла Церква);

- налагоджено випуск пересувної спеціалізованої автомобільної майстерні на шасі «БАЗ-Т713.28», призначеної для забезпечення аварійно-ремонтних та інших технічних робіт, транспортування спецобладнання, аварійно-ремонтних бригад до місця проведення ремонту ПрАТ Бориспільський автозавод (корпорація «Еталон»).

У 2014 році продовжувалась реалізація наступних інноваційних проектів:

- завершення будівництва цеху з виготовлення грибного міцелію на рослинній основі ФОП Ільчук М.М. (с. Бишів Макарівського району);

- впровадження лінії для виготовлення паливних брикетів з відходів деревини «Обухівміськвотресурси» (м. Обухів), також у рамках проекту було виготовлено преси для пресування макулатури з метою подальшої переробки та виготовлення з отриманої сировини паливних брикетів;

- встановлення нової лінії з виробництва кукурудзяної крупи та вівсяних пластівців ТОВ «Сквирський комбінат хлібопродуктів» (м. Сквир).

Налагоджена співпраця з інвесторами США, Китаю, Німеччини, Іспанії, Фінляндії, Швейцарії, Нідерландів, Португалії з метою впровадження нових та високих технологій, зокрема, з виробництва альтернативних джерел енергії, перероблення та утилізації твердих побутових відходів.

Торгівля та побутове обслуговування. Діяльність сфери торгівлі та побутового обслуговування населення була спрямована на максимальне забезпечення населення області широким асортиментом товарів та послуг належної якості, формування ефективного регіонального товарного ринку, зміцнення загального економічного потенціалу області.

Протягом 2014 року в області спостерігалось уповільнення темпів розвитку сфери торгівлі та побутового обслуговування населення. Обороти

роздрібної торгівлі (до якого включено роздрібний товарооборот підприємств роздрібної торгівлі, розрахункові дані щодо обсягів продажу товарів на ринках і фізичними особами-підприємцями) за підсумками 2014 року становив 42,5 млрд.грн., що, у реальному вимірі, на 1,0% менше рівня попереднього року. Водночас, за цим показником Київщина займає 4 місце серед регіонів країни (у середньому по Україні обсяг роздрібного товарообороту скоротився на 8,6 %).

У розрахунку на одну особу роздрібний товарооборот зріс, порівняно з 2013 роком, на 14,6% і становить 24 599 гривень.

Питома вага роздрібного товарообороту офіційно зареєстрованих підприємств торгівлі всіх форм власності у загальному товарообороті складає 60,2%, його обсяг становить 25,6 млрд.грн., що нижче рівня 2013 року, у порівнянних цінах, на 2,1 %.

Суттєво вплинуло на скорочення обсягів роздрібного товарообороту зниження реалізації населенню автомобілів, мотоциклів, меблів, комп'ютерів, аудіо- та відеообладнання, фотографічного та оптичного устаткування, одягу зі шкіри та хутра тощо. Незначне скорочення обсягів роздрібного товарообороту відбулося і по іншим товарам непродовольчої групи та продовольчим товарам, в основному, імпортного виробництва. Насичення споживчого ринку області відбулося значною мірою за рахунок товарів вітчизняного виробництва, питома вага яких склала понад 70% від загального обсягу.

Аналізуючи обсяги роздрібного товарообороту у регіональному аспекті, слід зазначити, що більша половина їх припадає на суб'єкти підприємницької діяльності Києво-Святошинського, Бориспільського, Вишгородського районів та міст Бориспіль і Біла Церква.

Торговельне обслуговування населення області у 2014 році здійснювали 9,7 тис. стаціонарних роздрібних підприємств та 3,9 тис. закладів дрібнороздрібної торгівлі. Загальнодоступна мережа закладів ресторанного господарства складала 2 064 одиниці, розраховані на 94,8 тис. посадкових місць.

Незважаючи на погіршення ситуації на споживчому ринку області у 2014 році, у ряді районів та міст області спостерігається позитивна тенденція щодо розвитку торговельної мережі. За оперативною інформацією, нові підприємства торгівлі відкрилися у Баришівському, Богуславському, Бориспільському, Богуславському, Києво-Святошинському, Сквирському, Ставищенському районах та у містах Біла Церква, Бориспіль і Буча. Зокрема, це кафе-магазин ТОВ ФК «Агро-Лідер-Україна» у с. Іванівка Білоцерківського району, продовольчі магазини у селах Щасливе і Ревне Бориспільського району та «Продукти 869» ТОВ «АТБ-маркет» і «Ковбаси та хліб» у м. Богуслав, супермаркет «Наш край» у смт Ставище, Центр торгівлі і відпочинку у смт Баришівка, супермаркет мережевої торгівлі «Варус» ТОВ «Омега» у м. Вишгород, дитячий магазин «Кнопа» та 3 магазини з продажу продовольчих та непродовольчих товарів у с. Нові Петрівці Вишгородського району, магазин товарів повсякденного вжитку у смт Володарка, Торговий центр у м. Буча тощо.

У 2014 році тривало будівництво банкетного залу на 150 осіб у кафе «Чумацький шлях» у с. Руда Сквирського району, торговельного офісно-розважального закладу у с. Нові Петрівці Вишгородського району та Торговельного центру з продажу продовольчих та непродовольчих товарів у смт Баришівка, проводилися роботи з реконструкції кафе у с. Кривошиївці Сквирського району, приміщення ресторану «Ятрань» у м. Богуслав, магазину та закладу ресторанного господарства у м. Бориспіль.

Важливу роль у забезпеченні населення продовольчими та непродовольчими товарами продовжували відігравати ринки. За оперативною інформацією, у 2014 році на території області здійснювали діяльність 104 об'єкти ринкового господарства. Загальна кількість торговельних місць на ринках становить 28,3 тис., на яких працює майже 13,0 тис. суб'єктів господарювання, у трудових відносинах з суб'єктами підприємницької діяльності перебувають понад 1,1 тис. громадян.

Розширення мережі об'єктів ринкового господарства області передбачається за рахунок введення в експлуатацію «Колгоспного ринку» у м. Обухів, будівництво якого тривало у 2014 році.

З метою створення належних умов для реалізаторів товарів та поліпшення торговельного обслуговування населення у 2014 році, проведено реконструкції об'єктів ринкового господарства та модернізації торговельних площ у Білоцерківському районі (Узинський ринок КРСС та Піщанський непродовольчий ринок фірми «Нептун»), Бородянському районі (ринок ТОВ СФК «Борекс» та ринок «Оберіг»), Володарському районі (ринок «Олексій»), Обухівському районі (ПАТ «Козинський ринок» та КП «Міський ринок» м. Українка).

Ремонтні роботи проводились на Таращанському ринку, ринку СТ «Едельвейс» (Броварський район) та Сквирському ринку КРСС на суми відповідно 55 тис.грн., 30,1 тис.грн. та 11,0 тис. гривень.

Для більш повного задоволення населення продуктами харчування за доступними цінами в області проведено 6 635 ярмарок, до участі в яких залучались безпосередньо товаровиробники сільськогосподарської продукції та переробні підприємства.

Побутові послуги населенню області у 2014 році надавали 7,3 тис. суб'єктів господарської діяльності. Розвиток мережі сфери побутового обслуговування у звітному році відбувався, в основному, за рахунок відкриття нових об'єктів та створення структурних підрозділів на базі промислових (сільськогосподарських) підприємств. Вагомий вклад у розбудову ринку побутових послуг продовжують вносити суб'єкти підприємницької діяльності – фізичні особи, частка яких у загальній кількості становить майже 90 %.

Протягом 2014 року розпочали свою роботу нові об'єкти сфери побуту у Баришівському, Білоцерківському, Яготинському, Києво-Святошинському, Бородянському районах та у містах Біла Церква, Бориспіль, Фастів, Бровари, Васильків. Однак, лише менше 10% новостворених об'єктів побуту надають соціально важливі послуги населенню сільської місцевості.

Для забезпечення сфери побуту працівниками робітничих професій безробітні громадяни області постійно направляються на навчання за спеціальностями: швачка, закрійник, перукар, механік по ремонту радіотелевізійної апаратури, манікюрниця, косметолог тощо.

Кваліфікованих спеціалістів у сфері побутового обслуговування готують Білоцерківський коледж сервісу та дизайну та ЗАТ «Учбово-торговельний центр» у м. Біла Церква.

З метою підвищення якості надання побутових послуг та професійного рівня, фахівці сфери побутових послуг постійно направляються на семінари, навчання, залучаються до участі у конкурсах майстерності. Зокрема, конкурси перукарського мистецтва були проведені у 2014 році у містах Біла Церква, Бориспіль, Бровари.

Суб'єктами господарювання сфери побуту в цілому по області надаються всі 24 види побутових послуг, затверджених галузевим класифікатором.

Освіта. У 2014 році діяльність облдержадміністрації у галузі освіти була спрямована на реалізацію пріоритетних цілей, визначених Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 року та Програмою розвитку освіти Київської області на 2011-2014 роки (затверджена рішенням Київської обласної ради від 24.03.2011 №060-05-VI).

Основними напрямками роботи було приведення мережі навчальних закладів області у відповідність до потреб громади, створення умов кожній дитині для забезпечення рівного доступу до якісної освіти, формування та розвиток інформаційно-навчального середовища системи освіти області, запровадження інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами, реінтеграція дітей з інтернатних закладів у сім'ї, а також зміцнення навчально-методичної та матеріально-технічної бази закладів освіти.

На реалізацію заходів, передбачених Програмою розвитку системи освіти Київської області на 2011-2014 роки, обласним бюджетом на 2014 рік затверджено видатки у розмірі понад 6,0 млн.грн., а фактично профінансовано – майже 4,9 млн. гривень.

Мережа дошкільних навчальних закладів (ДНЗ) області складається з 734 ДНЗ (у 2013 році – 725 ДНЗ), в яких виховується 68,3 тис. дітей (у 2013 році – 65,7 тис. дітей). З них 252 ДНЗ (34%) функціонують у містах, їх відвідують 48,1 тис. дітей (70%), 482 ДНЗ (66%) – у сільській місцевості, які відвідують 20,2 тис. дітей (30 %).

Показник охоплення дошкільною освітою дітей віком від 0 до 6 років у Київській області становить 66% (по Україні – 62%), дітей віком від 3 до 6 (7) років – 99%, дітей 5-ти років – 100 %.

У 2014 році у ДНЗ Київщини додатково створено 2 235 нових місць, у тому числі у сільській місцевості – 425. Зокрема, завершено будівництво ДНЗ «Яблунька» у м. Буча (на 180 місць), реконструйовано ДНЗ «Лебедик» у с. Лебедин Бориспільського району (на 85 місць), капітально відремонтовано ДНЗ «Золотий ключик» у смт Баришівка (на 150 місць), відкрито дошкільні відділення у складі 5 НВК (на 130 місць), створено додаткові групи у 19 функціонуючих ДНЗ (на 800 місць).

Проведено ліцензування 6 приватних ДНЗ на 410 місць, видано ліцензії 9 приватним фізичним особам-підприємцям на здійснення освітньої діяльності у сфері дошкільної освіти (на 480 місць). Повернуто до використання за призначенням та забезпечено функціонування 6 ДНЗ.

Кількість комп'ютерів у дошкільних навчальних закладах зросла на 94 одиниці (з 748 до 842 одиниць). У 2014 році створено 153 веб-сайти ДНЗ, загальна їх кількість становить 347. Триває підключення дошкільних навчальних закладів області до Єдиної державної електронної бази освіти (ЄДЕБО), що дасть можливість запровадити електронну реєстрацію дітей, які потребують улаштування до дошкільних навчальних закладів.

В області діють 738 загальноосвітніх навчальних закладів (на 5 менше, ніж у 2013 році), з них 728 – комунальної власності районів та міст, у тому числі 12 – обласної комунальної власності, 9 – приватних та 1 заклад охорони здоров'я, що перебуває у підпорядкуванні Міністерства охорони здоров'я України. У них навчається 177,5 тис. учнів, що на 7,8 тис. більше, ніж у 2013 році. Кількість учнів у першому класі збільшилась на 1,7 тис. осіб і склала 21,2 тис. учнів.

Із загальної кількості загальноосвітніх навчальних закладів (ЗНЗ) в області функціонує 21 гімназія, 25 ліцеїв, 1 колегіум, 28 спеціалізованих шкіл, де навчається 43,4 тис. учнів (24,5% від загальної кількості учнів), що на 1 навчальний заклад більше, у порівнянні 2013 роком (у 2014 році створено Тетіївську гімназію на базі загальноосвітньої школи I-III ступенів № 4).

У 391 навчальному закладі області працює 870 груп продовженого дня, які відвідують майже 25,7 тис. учнів 1-4 класів (на 466 учнів більше у порівнянні з 2013 роком).

За результатами участі учнів у всеукраїнських олімпіадах у 2014 році область увійшла до десятки кращих, а у міжнародних олімпіадах – до п'ятірки лідерів. Зросла кількість переможців Всеукраїнського етапу конкурсу-захисту наукових робіт МАН (з 12 переможців – у 2013 році до 17 – у 2014 році).

На виконання розпоряджень голови Київської обласної державної адміністрації від 27.11.2013 №456 та від 27.11.2013 № 455 на стипендії для обдарованих дітей та на стимулювання творчої праці педагогічних працівників з обласного та районних бюджетів витрачено кошти у сумі 171,7 тис. гривень.

За 2014 рік кількість навчальних комп'ютерних комплексів (НKK) у ЗНЗ області збільшилась на 3 НKK (з 837 до 840) та на 273 комп'ютери у них (з 7 283 до 7 556 одиниць). Загальна кількість комп'ютерів у ЗНЗ у 2014 році становила 14 043 одиниці, що на 1 464 комп'ютери більше, ніж у 2013 році. За кошти обласного бюджету для навчальних закладів районів та міст області закуплено 452 комп'ютери на суму 2 916,3 тис. гривень.

Кількість навчальних закладів, які мають доступ до мережі Інтернет, склала 99,3% від загальної кількості ЗНЗ проти 97,0% у 2013 році. Кількість навчальних закладів, які мають власні веб-сайти, збільшилась на 43 одиниці (з 649 у 2013 році до 692 у 2014 році).

У період підготовки до нового навчального року за кошти обласного бюджету було придбано 14 інтерактивних комплексів, 24 комплекти обладнання для кабінетів математики, 15 медіацентрів, 23 електронних мікроскопи.

За кошти обласного бюджету у сумі 1 496,3 тис.грн. всі навчальні заклади області підключені до Єдиної державної електронної бази освіти (ЄДЕБО). Триває робота щодо наповнення бази даних закладів освіти та формування електронної звітності.

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 05.09.2012 №675-р «Про схвалення методичних рекомендацій щодо складення регіональних планів створення освітніх округів та модернізації мережі професійно-технічних, загальноосвітніх навчальних закладів, у тому числі шкіл-інтернатів» продовжена робота щодо оптимізації мережі навчальних закладів і приведення її у відповідність до потреб громади.

У 2014 році вдалося збільшити кількість учнів, яка припадає на 1 вчителя та середню наповнюваність класів, що є кращими показниками, ніж середній по Україні. Так, на 1 вчителя в середньому припадає 9 учнів (у 2013 році – 8,5 учня, по Україні – 8,4), з них у сільській місцевості – 6 учнів (у 2013 році – 5,8 учня, по Україні – 5,6), міській – 12 учнів (у 2013 році – 11,3 учня, по Україні – 10,6).

Зростає і середня наповнюваність класів. У 2014 році вона склала 18,5 учня (у 2013 році – 17,8 учня, по Україні – 18,7). Цей показник у сільській місцевості становив 12,3 учня (у 2013 році – 12,1 учня, по Україні – 12,4), у містах – 24,9 (у 2013 році – 23,8 учня, по Україні – 23,8 учня).

Відбулися зміни у роботі 18 навчальних закладів. Закрито 1 ЗНЗ, через відсутність дітей призупинено діяльність 4 ЗНЗ, понижено ступінь 4 ЗНЗ, 2 ЗНЗ реорганізовано у ДНЗ, створено 7 НВК (НВО).

Разом з тим, у сільській місцевості 180 закладів (23% від загальної кількості) належать до ЗНЗ з малою чисельністю учнів: ЗОШ I ст. (учнів менше 10) – 4, ЗОШ I-II ст. (учнів менше 40) – 58, ЗОШ I-III ст. (учнів менше 100) – 118 закладів.

У 2014/2015 навчальному році за межею пішохідної доступності перебувають і потребують підвезення 15 392 учні та 2 807 педагогічних працівників. Організованим підвезенням охоплено 15 392 учні (100% від потреби) та 2 697 педагогів (96%).

Подальше проведення оптимізації закладів освіти з метою забезпечення доступу до якісної освіти учням сільської місцевості потребує придбання 63 автобусів, з яких 32 – необхідні для обслуговування освітніх округів, базових навчальних закладів, що підлягають оптимізації, та для розвантаження існуючих маршрутів (окремі маршрути мають протяжність близько 180 км/день), 26 – потребують капітальних ремонтів, 5 – направлено у зону АТО.

У Київській області функціонує 12 інтернатних закладів обласної комунальної власності різних типів, в яких навчається 1 864 діти. Серед них 6 спеціальних шкіл-інтернатів I-II ступенів (навчається 495 дітей з вадами психофізичного розвитку), загальноосвітня школа-інтернат I-III ступенів (181 учень), санаторна школа-інтернат I-III ступенів для дітей (121 учень);

навчально-реабілітаційний центр (136 учнів), 2 ліцеї-інтернати для здібних та обдарованих учнів (526 учнів), вище училище фізичної культури (405 учнів).

Спостерігається позитивна динаміка в організації інклюзивного навчання і виховання, яким у 2014 році у ЗНЗ охоплено 244 дитини (у 2013 році – 233), а у ДНЗ – 29 дітей (у 2013 році – 20 дітей). Зростає кількість дітей, реінтегрованих з інтернатних закладів. Так, у 2014 році було повернуто у сім'ї 139 дітей, що на 93 дитини більше, ніж у 2013 році.

На виконання Державної цільової економічної програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлених джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2015 роки та на виконання розпорядження голови Київської обласної державної адміністрації від 28.05.2012 № 149 «Про заходи з підготовки та організованого початку 2014/2015 навчального року у Київській області» на підготовку навчальних закладів до нового 2014/2015 навчального року з обласного бюджету витрачено кошти у сумі 889,5 тис.грн., з місцевих бюджетів – у сумі 27 455,0 тис.грн., спонсорських, батьківських та позабюджетних – у сумі 14 702,0 тис. гривень.

У 2014 році на місцеві види палива переведено котельні 81 навчального закладу Київщини (на 50 більше, ніж у 2013 році), відповідні роботи тривають ще у 22 навчальних закладах.

У дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах у 2014 році відремонтовано 89 покрівель (23 – у ДНЗ, 66 – у ЗНЗ).

Протягом 2014 року у 4-х навчальних закладах міста Бориспіль впроваджувався інвестиційний проект «Підвищення енергоефективності у будівлях навчальних закладів міста Борисполя» із залученням коштів Північної екологічної фінансової корпорації (4 040,9 тис. гривень).

За рахунок коштів місцевих бюджетів, спонсорських внесків та інвестицій на металопластикові замінено 4 383 вікна (1 298 – у ДНЗ, 3 085 – у ЗНЗ).

У професійно-технічних навчальних закладах замінено 75 віконних та дверних блоків, відремонтовано дахи навчальних приміщень загальною площею понад 3 тис.кв.м, проведено ремонти котелень, санітарно-технічних систем та систем водопостачання. На проведення зазначених робіт зі спеціальних фондів навчальних закладів виділено понад 2,2 млн. гривень.

Після реконструкції відкрито нове приміщення для початкової школи у Дмитрівській ЗОШ І-ІІІ ступенів Києво-Святошинського району.

У 2014 році у системі освіти Київської області функціонує 62 позашкільні навчальні заклади (30 – районної комунальної, 29 – міської, 2 – обласної та 1 – державної форм власності), в яких навчаються 64,687 тис. вихованців (на рівні 2013 року), з них понад 20,5 тис. дітей (31,7%) – з сільської місцевості (на 6,4% більше, ніж у 2013 році). Мережу позашкільних навчальних закладів сформовано із 40 комплексних та 21 профільного закладів, а саме: з 42 центрів; будинків дитячої та юнацької творчості; 6 центрів еколого-натуралістичної творчості та станцій юних техніків; 4 центрів науково-технічної творчості та станцій юних туристів; 3 центрів туризму та краєзнавства; 3 НВО; клубу юних моряків; школи народної майстерності; дитячо-юнацького фізкультурно-спортивного клубу.

Гуртки та творчі об'єднання працюють у 518 загальноосвітніх навчальних закладах, де свої здібності розвивають 53 734 діти. У гуртках за різними напрямами позашкільної освіти навчаються 828 дітей, які мають особливі освітні потреби.

На виконання доручення Адміністрації Президента України від 23.01.2014 № 04-01/2944 про виконання завдання, визначеного пп. 2 п.4 доручення Президента України від 12.11.2013 № 1-1/2944 навчальними закладами розроблено і затверджено плани заходів з патріотичного виховання дітей та молоді.

В усіх навчальних закладах проведено масові тематичні заходи (відкриті уроки, заочні подорожі, екскурсійні поїздки, літературно-мистецькі конкурси, театральні вистави, виставки декоративно-прикладного мистецтва, історичні читання) щодо відзначення Дня Соборності та Свободи України, Дня пам'яті героїв Крут, 25-ої річниці виводу обмеженого контингенту радянських військ з території Республіки Афганістан, 200-річчя з дня народження Т.Г. Шевченка, 70-річчя визволення України від фашистських загарбників, Дня Перемоги.

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 11.06.2014 № 212 «Про державне замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів для державних потреб у 2014 році» підготовку робітничих кадрів для підприємств, установ і організацій Київської області здійснюють 25 державних професійно-технічних навчальних закладів та один комунальний заклад Київської обласної ради «Васильківський професійний ліцей». Середньорічний контингент учнів та слухачів становить близько 10 тисяч осіб.

Протягом 2014 року у професійно-технічних навчальних закладах області підготовлено 6 280 кваліфікованих робітників, що на 455 осіб (на 7%) менше, ніж у 2013 році, з них за кошти державного бюджету здобули робітничу кваліфікацію – 4 405 осіб (70%), за кошти юридичних і фізичних осіб – 1 875 осіб (30%).

До державних професійно-технічних навчальних закладів області протягом 2014 року зараховано 3 813 осіб, з них за державним замовленням – 3 655 осіб, до Васильківського професійного ліцею – 87 осіб. Виконання плану державного замовлення на підготовку робітничих кадрів становить 89%, молодших спеціалістів – 58%.

На виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 11.06.2014 № 588-р «Щодо питання соціального забезпечення громадян України, які переміщуються з тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції» та розпорядження Київської облдержадміністрації від 02.07.2014 № 207 в області проводиться робота щодо влаштування дітей з АР Крим та східних областей України до навчальних закладів Київщини.

У навчальних закладах області станом на 22.01.2015 виховується і навчається 5 120 дітей переселенців, з них: у дошкільних навчальних закладах – 1 127 дітей, загальноосвітніх навчальних закладах – 3 688 дітей, професійно-технічних навчальних закладах – 44 діти, вищих навчальних закладах – 261 дитина.

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 17.09.2014 № 450 «Деякі питання надання (розміщення) додаткових місць державного замовлення на підготовку фахівців, науково-педагогічних кадрів для громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території, або переселилися з неї» у вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації області навчається 261 студент з АР Крим, Луганської та Донецької областей: на I курс зараховано 161 студент, 67 студентів із зазначених регіонів зараховано до вищих навчальних закладів шляхом переведення, 33 є тимчасово допущеними до занять.

У навчальних закладах області забезпечено місцями для проживання 316 осіб, з них 182 – студенти вищих навчальних закладів, 28 – учні професійно-технічних навчальних закладів, 80 – учні закладів освіти обласної комунальної власності, 26 – педагогічні працівники та члени їх сімей. Отримують стипендію 162 студенти ВНЗ та 42 учні ПТНЗ, 1 учень навчається за контрактом (має вищу освіту).

Прийнято на роботу у загальноосвітні навчальні заклади області 50 педагогів, у професійно-технічні – 5 осіб.

Охорона здоров'я. В області створено 28 центрів первинної медико-санітарної допомоги, призначені їх керівники, затверджені статuti та штатні розписи. Медичну допомогу на засадах сімейної медицини надають 237 амбулаторій загальної практики-сімейної медицини, із яких протягом 2014 року створено 9 амбулаторій. Послугами лікарів загальної практики охоплені 75,2% населення області.

У 2014 році в інтернатурі з сімейної медицини навчалися 46 молодих фахівців, пройшли перепідготовку 87 лікарів. За Київською обласною програмою підготовки лікарських кадрів для лікувальних закладів сільської мережі на 2010-2017 роки (затверджена рішенням Київської обласної ради від 30.09.2010 № 809-34-V) у Національному медичному університеті імені О.О.Богомольця навчаються 69 студентів. Всього до 2020 року відповідно до Закону України «Про основи законодавства України про охорону здоров'я» перепідготовку з сімейної медицини пройдуть 247 лікарів. Ці заходи дозволять повністю забезпечити потребу області у сімейних лікарях.

Пріоритетним питанням в області залишається якісне надання медичної допомоги матерям та дітям. За підсумками роботи у 2014 році показник малюкової смертності склав 5,2% на 1 000 дітей, народжених живими, проти 5,8% у 2013 році. Цей показник є одним з кращих в Україні. Материнська смертність складає 12,9 на 100 тис. народжених живими проти 14,6 у 2013 році.

На виконання доручення голови Київської облдержадміністрації від 06.12.2012 № 11-06-11460, до листа Адміністрації Президента України від 05.12.2012 № 02-01/2846 вжито додаткових заходів щодо поліпшення соціально-побутового та медичного обслуговування учасників ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС, інвалідів, членів сім'ї загиблих. Зазначені категорії населення отримують спеціалізовану медичну допомогу в КЗ КОР «Київська обласна лікарня №2».

Протягом 2014 року обстежено 609,9 тис. осіб, у тому числі проліковано 30,6 тис. ліквідаторів наслідків аварії на ЧАЕС, обстежено та проліковано 481,6 тис. потерпілих II – V групи.

Відповідно до наказу департаменту охорони здоров'я облдержадміністрації від 05.06.2014 № 284-АД «Про забезпечення медичною допомогою громадян України, які прибули до області з АР Крим, м. Севастополь, Донецької та Луганської областей» забезпечується невідкладний огляд осіб зазначених категорій, які потребують такого огляду, із винесенням відповідних висновків та розробленням (у разі потреби) індивідуальних програм реабілітації. Здійснюється регулярний моніторинг ситуації, результати якого надаються Міністерству охорони здоров'я України.

Вивчається питання додаткового обладнання і створення у КЗ КОР «Київська обласна лікарня №2» відділення надання реабілітаційних послуг учасникам АТО. Вишукуються спонсори для придбання відповідного обладнання.

Протягом 2014 року проводилась робота щодо зміцнення матеріально-технічної бази лікувальних установ області. У 2014 році відкрито 5 відремонтованих палат для ветеранів Великої Вітчизняної війни, воїнів-інтернаціоналістів, чорнобильців, воїнів із зони АТО у центральній районній лікарні Києво-Святошинського району. Відкрито пункт екстреної медичної допомоги у смт Чабани Києво-Святошинського району.

За кошти державного бюджету (38,1 млн.грн.) отримано автомобілі екстреної медичної допомоги, зокрема, 8 автомобілів типу А, 43 автомобілі типу В та 7 автомобілів типу С.

В області реалізується пілотний проект щодо часткового відшкодування вартості лікарських засобів для лікування осіб з гіпертонічною хворобою. Станом на 31.12.2014 за відпущені ліки відшкодовано 5 138,2 тис.грн. (за 137 064 рецептами).

Фінансування галузі охорони здоров'я області у 2014 році склало 1 756,9 млн.грн., що на 73,9 млн.грн. більше, ніж у попередньому році, у тому числі зросли витрати на медикаменти та харчування.

Протягом 2014 року на виконання обласних цільових програм у галузі охорони здоров'я виділено 67,7 млн.грн. (98,2% від запланованого на 2014 рік), що на 20,9 млн.грн. більше, ніж у 2013 році, у тому числі на:

- Київську обласну програму «Онкологія» на 2012-2016 роки (затверджена рішенням Київської обласної ради від 28.12.2011 № 273-14-VI) – 2,68 млн.грн. (профінансовано на 99,2% від річного плану);

- Київську обласну програму «Здоров'я» на 2014 рік (затверджена рішенням Київської обласної ради від 24.12.2013 № 739-37-VI) – 63,0 млн.грн. (профінансовано на 98,4% від річного плану);

- Київську обласну цільову соціальну програму протидії захворювання на туберкульоз на 2012-2016 роки (затверджена рішенням Київської обласної ради від 21.12.2012 № 530-28-VI) – 1,1 млн.грн. (90,7%);

- Київську обласну програму підготовки лікарських кадрів для лікувальних закладів сільської мережі на 2010-2017 роки (затверджена

рішенням Київської обласної ради від 30.09.2010 № 809-34-V) – 0,9 млн.грн. (89,2%).

З метою подальшого розвитку галузі охорони здоров'я області розроблена «Київська обласна програма «Здоров'я» на 2015 рік», якою передбачено 7 напрямків, спрямованих на вдосконалення надання медичної допомоги населенню у регіоні, з урахуванням положень стратегії Всесвітньої організації охорони здоров'я «Здоров'я для всіх», рекомендацій та ключових засад інших програмних і стратегічних документів, а саме: лікування та діагностика гемофілії; цукрового та нецукрового діабету; лікувальне харчування дітей; хворих на фенілкетонурию; забезпечення діагностики та лікування хворих на хвороби очей; забезпечення центрів нефрології та діалізу витратними матеріалами для проведення гемодіалізу; перитонеального діалізу та забезпечення імуномодельючими та еритропоєтинстимулюючими препаратами хворих; які отримують лікування методами замісної ниркової терапії; забезпечення надання сучасної високотехнологічної допомоги хворим з гострими формами ішемічної хвороби серця; складними порушеннями ритму; створення реперфузійної мережі для лікування хворих з гострим інфарктом міокарду, а також забезпечення заходів по боротьбі та протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу.

Сім'я, жінки, молодь. Для координації діяльності у вирішенні питань соціального захисту дітей та сімей з дітьми та організації відповідної роботи у Київській області проводяться щоквартальні засідання обласної Координаційної ради з питань охорони дитинства та підтримки сім'ї, у районах та містах Київської області проводяться засідання комісій з питань захисту прав дітей та підтримки сім'ї, де виносяться зауваження щодо проведеної роботи та формуються пропозиції щодо подальшої роботи.

Станом на 01.01.2015 соціальну роботу з різними категоріями сімей, дітей та молоді в області забезпечують 45 центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (1 обласний, 25 районних, 12 міських, 6 сільських, 1 селищний), 5 закладів соціального обслуговування, 24 спеціалізованих формування.

Одним із пріоритетних напрямів діяльності в області є соціальна робота з сім'ями, які опинились у складних життєвих обставинах. На обліку центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді Київської області станом на 01.01.2015 перебуває 5 947 сімей, які опинились у складних життєвих обставинах, у них виховується 10 756 дітей. Найпоширенішою причиною виникнення складних життєвих обставин є зневажливе ставлення і складні стосунки у сім'ї (на них припадає 1 390 сімей, у яких виховується 2 768 дітей).

Протягом 2014 року до центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді в області надійшли повідомлення щодо 53 жінок, які виявили намір відмовитись від новонародженої дитини, 30 з яких змінили своє рішення та залишили дитину у сім'ї. Також до вказаних центрів звернулося 34 сім'ї та 12 осіб з питань створення прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу, 24 сім'ї та 23 особи – з питань оформлення опіки, піклування.

Багатодітним матерям за їх вагомий особистий внесок у виховання дітей, створення сприятливих умов для здобуття дітьми освіти, розвитку їх творчих

здібностей, формування духовних і моральних якостей відповідно до Закону України «Про державні нагороди», згідно Положення про почесні звання України, затвердженого Указом Президента України від 29 червня 2001 року № 476/2001, присвоєно у 2014 році почесне звання України «Мати-героїня» 104 жінкам. Усього станом на 01.01.2015 присвоєно почесне звання України «Мати-героїня» 3 527 багатодітним матерям області.

В області функціонує комунальний заклад Київської обласної ради «Київський обласний соціальний центр «Мати і дитина разом», створений з метою попередження соціального сирітства, основним завданням якого є надання соціально-психологічної допомоги матерям, які з різних причин опинились у складних життєвих обставинах. У зв'язку з військовими подіями на сході України до зазначеного центру переїхав аналогічний центр з міста Донецька. Станом на 01.01.2015 у соціальному центрі «Мати і дитина разом» перебувало 12 матерів та 17 дітей.

Постійно ведеться робота щодо інформування та надання роз'яснень багатодітним родинам стосовно пільг, передбачених Законом України «Про охорону дитинства», соціального захисту багатодітних сімей, поліпшення їх державної підтримки. Багатодітні родини області отримують державну соціальну допомогу в управліннях соціального захисту населення за місцем проживання.

У 2014 році проведено 7 тренінгів з проблем виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, для кандидатів у прийомні батьки, батьки-вихователі прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу, опікуни, піклувальники, усиновителі. За результатами навчання та співбесід, 11 сімей отримали довідки та рекомендації про включення до Єдиного банку даних як потенційні кандидати у прийомні батьки та батьки-вихователі, ще 8 сімей та 36 осіб – як потенційні кандидати в опікуни, піклувальники, 2 особи – як кандидати в усиновлювачі.

З метою підвищення соціального захисту вразливих категорій населення області, надання їм підтримки у подоланні наслідків, пов'язаних з переселенням та облаштуванням біженців із АР Крим та зони АТО, супроводом сімей загиблих та покалічених у результаті проведення антитерористичної операції, об'єднання та координації зусиль працівників соціально-гуманітарної сфери та громадських структур, Київським обласним центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді проведено навчальний семінар-тренінг щодо особливостей взаємодії з пораненими та їх родинами; з бійцями, які повернулися з зони АТО та співпраці з родинами загиблих, семінар-практикум «Організація роботи з сім'ями, що пережили психотравму». Також ряд відповідних тренінгів пройшов безпосередньо на районних та міських рівнях.

У 2014 році продовжував реалізовуватися проект «Fair Play – Чесна Гра», запроваджений Державною службою України з питань протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та інших соціально небезпечних захворювань спільно з Німецьким товариством міжнародного співробітництва (GIZ). За звітний рік у Київській області проведено 651 заняття, в яких брали участь учні 113 навчальних закладів Київщини. Серед регіонів, що беруть участь у

реалізації проекту, Київщина посідає друге місце у п'ятірці лідерів із загальною кількістю охоплених дітей (6 680 осіб).

У рамках проекту Міжнародної організації «Право на здоров'я» (HealthRight International), по області було проведено 45 занять за програмою «Сходинки», для підлітків та молоді, які перебувають у конфлікті з законом та знаходяться на обліку у кримінально-виконавчій інспекції. До участі у них було залучено 99 осіб з числа підлітків та молоді зазначеної категорії та 24 особи з числа їх батьків. Відпрацьовано нову тренінгову програму «Сходинки для батьків», орієнтовану на батьків підлітків, які перебувають на обліку у кримінально-виконавчій інспекції.

Центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді області організовано роботу 6 клубів: «Волдіс» (м. Біла Церква), «Світлана» (Богуславський район), «Повір у себе» (Фастівський район), «Сузір'я ровесників» (м. Переяслав-Хмельницький), «Ассоль» (м. Васильків), «Джерело» (Макарівський район). Роботою клубів охоплено 236 осіб. Протягом 2014 року проведено 97 групових заходів, в яких взяли участь 1 172 особи, а саме, діти та молодь з особливими потребами та їх батьки.

У цілому протягом 2014 року на Київщині було проведено 1 619 групових заходів, якими було охоплено 20,5 тис. учасників, з них 8,4 тис. дорослих членів сімей та 12,1 тис. дітей.

Загалом у 2014 році, згідно з розпорядженнями райдержадміністрацій, рішеннями районних, міських та сільських рад, місцевими програмами та залученими коштами, 7 442 сім'ї області, які опинились у складних життєвих обставинах, отримали матеріальну допомогу загальною сумою понад 4,0 млн. гривень.

В облдержадміністрації здійснювалися заходи для побудови цілісної системи протидії торгівлі людьми, забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, сприяння демографічному розвитку (семінари, наради, тренінги, круглі столи, культурно-митецькі акції). Заходами щодо виховання і пропаганди серед населення культури гендерної рівності охоплено не менше, ніж 60% мешканців області.

Забезпечено рівну участь жінок і чоловіків у прийнятті суспільно важливих рішень. На керівних посадах в органах державної влади та місцевого самоврядування перебуває не менше 47% жінок.

Продовжується співпраця зі Всеукраїнськими громадськими організаціями «Жіночий консорціум України» та «Міжнародний шкільний проект в Україні», Міжнародним правозахисним жіночим центром «Ла Страда-Україна», Програмою рівних можливостей та прав жінок в Україні.

Протягом 2014 року до органів та установ, на які покладено функції здійснення заходів з попередження насильства у сім'ї, надійшло 5 818 звернень, з них: від дітей – 29, жінок – 4 507, чоловіків – 1 282. З приводу захисту прав дитини від насильства у сім'ї здійснено 486 заходів.

Службою у справах дітей та сім'ї облдержадміністрації спільно з громадською організацією «Фундація «Гармонізоване суспільство» проведено тренінг-навчання фахівців з впровадження корекційних програм для осіб, які

вчиняють насильство у сім'ї, за підсумками якого 74 фахівцям були вручені відповідні сертифікати.

На виконання Закону України «Про протидію торгівлі людьми» та постанови Кабінету Міністрів України від 23.05.2012 № 417 «Про затвердження порядку взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми» служба у справах дітей та сім'ї облдержадміністрації спільно громадською організацією «Фундація «Гармонізоване суспільство»» реалізовує в області за підтримки Міністерства соціальної політики України та Координатора проектів ОБСЄ в Україні проект «Поширення Національного механізму взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, в Україні».

Зазначений проект спрямований на покращення спроможності суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, виявляти та надавати допомогу постраждалим особам у відповідності до чинного законодавства.

Проведено тренінг-навчання для начальників служб у справах дітей та сім'ї місцевих органів виконавчої влади. Для державних службовців, працівників освіти, медичних працівників, представників громадських організацій проведено круглий стіл на тему: «Посилення спроможності держави у протидії торгівлі людьми: досвід та кращі практики».

На виконання Програми підтримки та розвитку молоді на 2009-2014 роки «Молодь Київщини», (далі Програма) затвердженої рішенням Київської обласної ради від 02 квітня 2009 року № 432-24-V, розпоряджень голови облдержадміністрації від 01 листопада 2013 року № 428 «Про призначення стипендій голови Київської обласної державної адміністрації кращим студентам вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації Київської області» та від 01 листопада 2013 року № 429 «Про надання одноразової грошової допомоги студентам-сиротам вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації Київської області» проведено ряд заходів.

При голові облдержадміністрації діє консультативно-дорадчий орган підтримки студентського молодіжного руху, Київська обласна студентська рада та Київська обласна молодіжна громадська рада до якої входить близько 40 представників молоді з районів та міст області, засідання проводяться щомісячно згідно із затвердженим планом роботи.

З метою поінформованості громадськості, створено і постійно забезпечується функціонування молодіжного інформаційного ВЕБ-сайту Київської області у мережі Інтернет.

У День Державного прапора України обдарованим 16-річним юнакам та дівчатам, які зробили вагомий внесок у піднесення іміджу Київської області (здобутки у навчанні, спорті, мистецтві, перемоги на олімпіадах тощо) було урочисто вручено паспорти громадянина України.

У рамках відзначення Дня Студента 50 кращим студентам Київщини щорічно призначається стипендія голови Київської обласної державної адміністрації.

З метою вдосконалення системи патріотичного виховання молоді, забезпечення розвитку студентського самоврядування та підтримки молодіжної

ініціативи у Київській області було реалізовано 9 проектів у напрямку формування здорового способу життя, 23 – для підтримки студентства та МГО, 12 - з питань працевлаштування молоді, 15 – з метою формування патріотичної свідомості, 8 – для підтримки обдарованої молоді. Під час реалізації заходів було залучено близько 20 тис. молодих людей Київської області.

Задля розвитку студентського самоврядування та самореалізації представників студентського активу у смт. Козин на Обухівщині реалізовано програму навчання лідерів студентського самоврядування Київської області, участь в якій взяли близько 100 студентів. Комплексом заходів програми було передбачено ряд тренінгів, лекцій, практичних завдань, спрямованих на самореалізацію особистості, розвиток навичок командної роботи, підтримку творчого потенціалу молоді.

Для широкого залучення громадськості до безпосередньої реалізації молодіжної політики, проведено Київський обласний молодіжний форум, в якому взяли участь близько 150 осіб, з числа активної молоді, лідерів студентського самоврядування, громадських організацій, військово-патріотичних клубів.

Задля популяризації здорового способу життя, сприяння духовному і фізичному розвитку молоді та у рамках акції «Здорова молодь – надійне майбутнє» проведено обласну Студентську футбольну лігу, участь в якій взяли команди вищих навчальних закладів Київської області.

Все більшої популярності серед молоді набирає спортивний рух «Street Workout». На Київщині проведено II обласні відкриті змагання за цим напрямом, участь в яких взяли представники команд з багатьох міст області, а також спортсмени з міста Києва.

Проведено V Молодіжну парусну експедицію «Дніпрова Хвиля», серед учасників якої були представники Всеукраїнської дитячо-юнацької організації «Січ», Клубу юних моряків (м. Переяслав-Хмельницький), Клубу військово-патріотичного виховання «Буривітер» (м. Бориспіль) та інші.

У рамках Всеукраїнської волонтерської акції «Зробимо Україну чистою» на території всіх вищих навчальних закладів Київської області пройшла Молодіжна екологічна акція «Молодь за чисту Київщину».

З метою вдосконалення системи патріотичного виховання молоді, формування у неї громадянської свідомості і національної гідності, облдержадміністрацією спільно з Комунальним закладом Київської обласної ради «Київський обласний молодіжний центр», Київською обласною організацією Ветеранів України, Київською обласною організацією Української Спілки ветеранів Афганістану (воїнів-інтернаціоналістів) та Київською обласною громадською організацією «Закінчимо війну», було проведено обласну історико-пошукову експедицію "Шляхами героїв" за маршрутом м. Переяслав-Хмельницький – Балико Щучинка (Букринський плацдарм). Участь у заході взяли вихованці військово-патріотичних клубів, гуртків, підліткових клубів, історико-пошукових загонів, молодіжних та дитячих громадських організацій патріотичного спрямування. У рамках проведення заходу відбулося урочисте встановлення меморіального знаку Пошани.

Неповнолітні. З метою більш ефективної та налагодженої роботи облдержадміністрації у сфері захисту конституційних прав дітей та підтримки сімей на Київщині діє обласна комплексна Програма підтримки сім'ї та забезпечення прав дітей «Назустріч дітям» до 2017 року, яка затверджена рішенням сесії Київської обласної ради від 28 листопада 2013 року № 725-35-VI (далі Програма). До неї увійшли заходи з виконання Загальнодержавної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року.

У 2014 році на реалізацію заходів комплексної Програми освоєно суму у розмірі майже 29,8 млн. гривень.

З метою підтримки дітей та сімей з дітьми, які опинились у складних життєвих обставинах, в області налагоджено планомірну роботу. Так, на виконання розпорядження голови від 18.03.2011 № 242 «Про затвердження Положення про порядок надання адресної матеріальної та інших видів соціальної допомоги сім'ям з дітьми Київської області, які опинилися у складних життєвих обставинах» у звітному році таку допомогу отримало 1 365 сімей на загальну суму 5 509,2 тис.грн. (у 2013 році – 60 сімей на суму 400 тис. гривень).

Відповідно до протокольного рішення Комітету з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму від 2 вересня 2014 року № 38 щодо виконання Кабінетом Міністрів України вимог законодавства стосовно захисту прав дітей Донецької і Луганської областей, у тому числі забезпечення безпечного виїзду дітей із зони воєнних дій і збройних конфліктів та їх розміщення на мирній території, облдержадміністрацією вживалися заходи щодо розміщення громадян, прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу та сімей з дітьми, які виїхали із зони проведення антитерористичної операції.

Протягом 2014 року на території області перебувало 25 266 вимушених переселенців зі східних регіонів України, у тому числі 16 530 сімей, а також 5 851 дитина. Крім того, було розміщено 6 дитячих будинків сімейного типу та 8 прийомних сімей, в яких виховується 89 дітей. Одному з дитячих будинків сімейного типу надано житлове приміщення у довготривалі користування, ще одному дитячому будинку сімейного типу виділено земельну ділянку з недобудованим житловим приміщенням.

З метою надання матеріальної допомоги сім'ям тимчасово перемішених з АР Крим, Донецької та Луганської областей між Київською облдержадміністрацією та Управлінням Верховного комісара ООН у справах біженців підписано Меморандум про співпрацю, у рамках якого 458 родин, які переселилися на територію Київщини, отримали матеріальну допомогу на загальну суму 2 766,5 тис. гривень.

Завдяки Управлінню Верховного комісара ООН у справах біженців забезпечено будівельними матеріалами і меблями центр реабілітації та соціальної допомоги у с. Коцюбинське, де перебувало 180 вимушених переселенців, на суму 785 тис. гривень. Крім того, було надано допомогу з

отеплення приміщення санаторію «Перемога» (м. Ворзель), де проживали внутрішньо переміщені особи, на суму 69,2 тис. гривень.

Відповідно до вимог статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», в області здійснюється координація ведення обліку дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах. Облік дітей зазначеної категорії ведеться в Єдиній інформаційно-аналітичній системі «Діти». На кінець 2014 року на обліку служб у справах дітей перебувало 759 неповнолітніх, з них: 696 дітей, які проживають у сім'ях, в яких батьки ухиляються від виконання батьківських обов'язків; 22 дітей, які зазнали фізичного, психологічного, сексуального або економічного насилля у сім'ї; 16 дітей, які систематично залишають місця постійного проживання. Комісіями з питань захисту прав дитини при райдержадміністраціях та міськвиконкомах (міст обласного значення) затверджуються індивідуальні плани соціального захисту дітей, які перебувають на зазначеному обліку. Планами передбачено профілактичну роботу з кожним неповнолітнім та їх батьками або особами, які їх замінюють.

Для профілактики злочинності, негативних проявів серед дітей запобігання безпритульності та бродяжництву, службами у справах дітей райдержадміністрацій, міськвиконкомів (міст обласного значення) спільно з правоохоронними органами, відділами освіти, у справах сім'ї та молоді, центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді постійно проводяться профілактичні рейди: «Підліток», «Вокзал», «Діти вулиці». Метою зазначених рейдів є вилучення дітей з негативного оточення, надання їм реабілітаційної допомоги.

Протягом 2014 року проведено 1 904 профілактичних рейди, під час яких виявлено 1 806 дітей. У результаті прийнятих заходів 112 дітей влаштовано у центри соціально-психологічної реабілітації дітей, 44 дитини – у заклади охорони здоров'я, 211 дітей повернуто у сім'ї, 23 дитини – до навчальних закладів, обстежено понад 3,9 тис. сімей, ініційовано притягнення до відповідальності 65 посадових осіб.

Керуючись ст.3 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», Указом Президента України «Про питання щодо забезпечення реалізації прав дітей в Україні», та на виконання п.3 доручення голови Київської облдержадміністрації від 22.12.2011 № 208-1 на Київщині активізовано роботу щодо влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, до прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу.

Протягом 2014 року у Київській області було відкрито 2 дитячих будинки сімейного типу та створено 10 прийомних сімей, в які влаштовано 82 дитини. Станом 01.01.2015 в області функціонує 57 дитячих будинків сімейного типу (включаючи 4 будинки, які переїхали із зони АТО) та 109 прийомних сімей, 8 з яких переселені зі східних областей України. Загалом у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях виховується 587 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Станом на 1 січня 2015 року під опікою, піклуванням перебуває 2,6 тис. дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

На Київщині ведеться активна робота щодо усиновлення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. У 2014 році було усиновлено 139 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (у 2013 році – 131 дитина), з них 89 усиновлено громадянами України, 50 – іноземними громадянами.

Формування житлового фонду соціального призначення для дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа, належне обслуговування та ремонт, упорядкування та утримання соціального житла і прибудинкових територій, газо-, водо-, електропостачання та водовідведення, надання інших житлових та комунальних послуг визначено пріоритетним завданням міськвиконкомів, міст обласного значення, райдержадміністрацій, сільських, селищних рад стосовно питання захисту житлових та майнових прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Протягом 2014 року надано житло 20 дітям-сиротам, дітям позбавленим батьківського піклування та особам з їх числа, зокрема: 1 – у Баришівському районі, 1 – у Броварському, 2 – у Бориспільському, 2 – в Іванівському, 1 – у Фастівському, 6 – у Вишгородському, 2 – у м.Біла Церква, 4 – у м. Бориспіль, 1 – у м.Березань.

На Київщині функціонують 2 соціальних гуртожитки для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Станом на 01.01.2015 у Переяслав-Хмельницькому районному соціальному гуртожитку перебуває 12 жителів з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, віком від 18 до 23 років.

Комунальний заклад «Соціальний гуртожиток для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, Вишгородського району Київської області» створений відповідно до рішення Вишгородської районної ради від 02.08.2012 № 267-20-VI. Відкриття закладу відбулось 10 вересня 2014 року. Станом на 01.01.2015 у гуртожитку перебуває 6 жителів, які є особами з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

В області у 2014 році проведено моніторинг щодо потреби створення соціальних гуртожитків, за результатами якого встановлено, що у 8 районах та 2 містах обласного значення існує така необхідність. Наразі вишукуються кошти та можливості використання закладів районної та міської комунальної власності, які потребують реконструкції, ремонту та обладнання у сумі близько 15 млн.грн. для 367 дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 № 87 «Про затвердження Типового положення про центри соціально-психологічної реабілітації дітей» у Київській області діють 6 центрів соціально-психологічної реабілітації дітей служби у справах дітей та сім'ї облдержадміністрації у селах Копилів (Макарівський район), Петрівське (Києво-Святошинський район), Сезенків (Баришівський район), Циблі (Переяслав-Хмельницький район) та у містах Узин (Білоцерківський район), Богуслав. Крім того, на Київщині діє

міський центр соціально-психологічної реабілітації дітей Білоцерківського міськвиконкому.

Станом на 01.01.2015 у цих закладах перебуває 243 дитини. Протягом 2014 року у зазначених центрах перебувало 362 дитини, які тимчасово переміщені із зони проведення антитерористичної операції.

В області збережено мережу дитячих закладів оздоровлення та відпочинку та вжито заходів для розвитку і поліпшення їх матеріальної та технічної бази. Станом на кінець грудня 2014 року оздоровленням та відпочинком було охоплено понад 114,5 тис. дітей, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки (67,6% від загальної кількості зазначених дітей в області), з них: оздоровленням – майже 51,9 тис. дітей, відпочинком – 62,7 тис. дітей.

За кошти обласного бюджету закуплено 1 287 путівок для дітей, які потребують особливої уваги та підтримки. На закуплені путівки у дитячому оздоровчому закладі «Восток» (Одеська область) відпочили та оздоровились 633 дитини, у дитячих оздоровчих закладах санаторного типу «Чайка» (Богуславський район) – 263 дитини, «Славутич» (м.Переяслав-Хмельницький) – 391 дитина.

Згідно наказів Міністерства соціальної політики України протягом 2014 року на оздоровлення та відпочинок до Державного підприємства «Український дитячий центр «Молода гвардія» направлено 444 дитини.

Проведено профільний спортивно-туристичний збір «Школа безпеки» на базі наметового табору «Скаут-віль» (Переяслав-Хмельницький район) для 120 дітей з сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах.

Забезпечено оздоровлення та відпочинок дітей-переселенців з Донецької та Луганської областей у ДОЗ «Переяславський» (Переяслав-Хмельницький район, Київська область) – 26 дітей, ДОЗ «Сузір'я» (Чернігівська область) – 17 дітей, ДОЗ «Лісовий» (Тернопільська область) – 20 дітей. На відпочинок до Грузії направлено 25 дітей-переселенців з Донецької та Луганської областей, які тимчасово проживають на території Київської області.

У 2014 році на базі загальноосвітніх навчальних закладів забезпечено роботу 391 табору з денним перебуванням, в яких відпочили майже 26,5 тис. дітей Київщини.

На базі Володарської санаторної школи-інтернату оздоровлено 435 талановитих та обдарованих дітей – переможців та учасників I-III етапів Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів – членів Малої академії наук України, II - IV етапів Всеукраїнських учнівських олімпіад з базових навчальних предметів, а також оздоровлено 302 дитини – вихованців інтернатних закладів обласної комунальної власності, Броварського вищого училища фізичної культури та КЗ КОР «Васильківський професійний ліцей». Оздоровлено 100% дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, – учнів обласних комунальних закладів, у тому числі 38 дітей-інвалідів.

Оздоровчі послуги в області надавали 13 позаміських дитячих закладів оздоровлення та відпочинку та 4 заклади санаторного типу. Після капітального

ремонту у 2014 році відновили роботу ДОЗ «Лісова казка» (м. Переяслав-Хмельницький) та ДОЗ СТ «Ювілейний» (Баришівський район).

На базі санаторію «Пролісок» (Обухівський район) створено позаміський заклад оздоровлення та відпочинку, який влітку 2014 року надавав оздоровчі послуги дітям.

Службою у справах дітей та сім'ї облдержадміністрації надано 49 згод на виїзд дітей закордон на відпочинок та оздоровлення, 1,3 тис. дітей направлено до країн Європи та Америки. Загалом у літній період на відпочинку та оздоровленні за кордоном побувало понад 4,0 тис. дітей.

Культура і туризм. З метою відродження і розвитку національної культури, охорони культурної спадщини, духовного, естетичного і патріотичного виховання мешканців в області продовжується реалізація заходів Комплексної програми розвитку галузі культури на 2011-2015 роки, яка затверджена рішенням Київської обласної ради від 03.02.2011 № 038-043-VI.

В області збережено основну мережу закладів культури: 832 клубних заклади, 885 бібліотек, 60 шкіл естетичного виховання, 27 державних музеїв, 2 парки культури та відпочинку, 2 центри культури і дозвілля, коледж культури і мистецтв, обласні курси підвищення кваліфікації працівників культури, обласний центр народної творчості та культурно-освітньої роботи, центр охорони і наукових досліджень пам'яток культурної спадщини, Київський академічний обласний музично-драматичний театр ім.П.К.Саксаганського, Будинки органної та камерної музики, симфонічний оркестр «Академія».

Видатки на утримання закладів культури обласного підпорядкування у 2014 році затверджено у розмірі 74 567,9 тис.грн., профінансовано – 62 551,2 тис.грн. (83,9% до плану).

Зросли обсяги платних послуг, які надаються закладами культури. Станом на 01.01.2015 обсяг платних послуг населенню склав 19 105,2 тис.грн., що у порівнянні з їх обсягом на початок 2014 року більше на 9%.

У клубних закладах області – головних осередках розвитку аматорського мистецтва та народної творчості – працює понад 4,6 тис. художніх колективів та любительських об'єднань, з них понад 2,1 тис. – для дітей. Протягом звітного року у них пройшло 125 тис. культурно-освітніх та розважальних заходів, відвідувачами яких були понад 9,6 млн. осіб.

Велика увага на Київщині приділялася проведенню заходів з підготовки та відзначення 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка. Зокрема, у Київському академічному обласному музично-драматичному театрі ім.П.К.Саксаганського (м. Біла Церква) відбулися обласні урочисті заходи та концерт «Прославилась і ця земля ім'ям святим Тарас», обласна виставка образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва та презентація проекту «Рушник Великому Тарасові» благодійного фонду «Український рушник».

Крім того, у районах і містах Київської області проходили: Всеукраїнська пересувна виставка «І на оновленій землі», присвячена 200-річчю від дня народження Т.Г. Шевченка; виставка «Шляхами Кобзаря» (Білоцерківський краєзнавчий музей); тематична експозиція «Світоч української духовності» (Яготинський державний історичний музей), оглядові та тематичні екскурсії

«Т.Г.Шевченко та Яготинщина»; виставка різних видань «Кобзарів» Т.Шевченка. Видано книгу «Тарас Шевченко і Яготинщина», стартував концертний тур Заслуженого академічного ансамблю пісні і танцю Збройних сил України «На крилах слави Кобзаря» містами перебування видатного генія української та світової культури – Т.Г. Шевченка на Київщині».

В області відбулася низка заходів з нагоди відзначення 175-ї річниці з дня народження Павла Платоновича Чубинського, зокрема, виставка «Я у світі щиро працював...» із творів лауреатів Київської обласної премії у галузі народного мистецтва ім.П. Верни (Бориспільський державний історичний музей), районний огляд – конкурс фольклорних колективів (Бориспільський район), тематичні уроки «Я син твій, нене Україно!», краєзнавчі вечори «Від фольклорного джерела – до річища» та інші.

Комплекс заходів проведено у закладах культури області з нагоди відзначення Дня Соборності і Свободи України, Дня пам'яті Героїв Крут, Дня визволення військ з Афганістану та вшанування учасників бойових дій на території інших держав тощо. Проведено низку заходів з підготовки і відзначення Дня Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 років. У рамках відзначення 70-річчя визволення України від фашистських загарбників у Держаному музеї-заповіднику «Битва за Київ у 1943 році» (с. Нові Петрівці, Вишгородський район) відбулося урочисте відкриття пам'ятного знаку на братській могилі невідомих солдатів.

Серед інших значущих культурно-мистецьких заходів, проведених у 2014 році, були: XXIII обласний огляд-конкурс читців ім.Т.Г.Шевченка (с.Новосілки, Києво-Святошинський район), Міжнародний еко-культурний фестиваль «Трипільське коло» (м. Ржищів), Фестиваль дитячої та юнацької творчості «Зорецвіт» (м. Богуслав) тощо.

Відбулася низка заходів з нагоди 18-ї річниці Конституції України, зокрема, у районних центрах та містах Київщини відбулося покладання квітів до пам'ятників та пам'ятних знаків видатним діячам українського державотворення. У рамках відзначення загальнодержавного свята стартував Відкритий пісенний теле-радіо фестиваль «Прем'єра пісні».

Важливим напрямом діяльності закладів культури є відродження і розвиток традиційного народного мистецтва. В області працює 1 258 народних умільців та майстрів декоративно-ужиткового мистецтва. Протягом 2014 року проведено більше 2,0 тис. виставок їх робіт.

Установи культури сприяють діяльності національно-культурних товариств області, при яких діє 11 художніх колективів та об'єднань, які залучаються до культурно-мистецьких акцій у районах та містах області.

Провідну роль у виконанні просвітницьких та інформаційних функцій відіграють бібліотеки. В області налічується 885 бібліотечних установ, переважна більшість яких розташовані в сільській місцевості (85,4%). Послугами бібліотек протягом 2014 року скористалися понад 540 тис. читачів та видано близько 970 тис. примірників книг. Сукупний бібліотечний фонд становить 9,7 млн. примірників.

З метою забезпечення доступу користувачів до оперативної інформації в області продовжується активна робота із впровадження новітніх комп'ютерних технологій у діяльність бібліотек. Зростає парк комп'ютерної техніки, який нараховує 684 комплекти. Доступ до мережі Інтернет мають 2 обласні бібліотеки та 133 бібліотеки області, створено 489 Інтернет-місць для користувачів. Працівники Славутицької централізованої бібліотечної системи активно впроваджують проект «Електронна бібліотека».

Справжніми осередками розвитку мистецької освіти в області є мистецькі навчальні заклади, мережа яких складається з коледжу культури і мистецтв (603 студенти) та 60 шкіл естетичного виховання (майже 1,8 тис. викладачів та 17,6 тис. учнів). У школах функціонує 389 художніх колективів, 22 з яких мають почесне звання «зразковий» та 10 – звання «народний».

В області працює 27 державних музеїв, серед них 6 музеїв та 2 заповідники обласного підпорядкування, в яких зберігається понад 540,6 тис. експонатів.

У музеях та заповідниках Київщини зберігається понад 300 тис. пам'яток, з яких майже 11,5 тис. – музейні предмети, що містять дорогоцінні метали та коштовне каміння.

У 2014 році музейні заклади області прийняли близько 460,2 тис. відвідувачів, що на 3,7 тис. більше, ніж у 2013 році.

Основною проблемою, яка впливає на розвиток культури, є недостатнє фінансування галузі. Загальна тенденція бюджетного фінансування характеризується зменшенням питомої ваги частки видатків розвитку У загальних обсягах бюджетних коштів на потреби культури. Так, видатки районних та міських бюджетів на придбання довгострокового обладнання та проведення капітальних ремонтів закладів культури щорічно складають не більше 2,8% від загального обсягу фінансування.

В області 450 закладів культури знаходяться у незадовільному технічному стані, у тому числі 43 – розташовані в аварійних приміщеннях. У стадії ремонту знаходяться 79 закладів культури.

Київська область забезпечує реалізацію державної політики у сфері туризму і курортів, розвитку туристичної та курортно-рекреаційної індустрії. На сьогодні Київщина представляє собою туристично розвинений регіон із стрімко зростаючим позитивним іміджем не лише у межах нашої держави, а й за кордоном. Якісно розвивається сектор туристичного бізнесу, а галузь туризму і курортів набуває дедалі більш вагомого значення у соціально-економічному та культурному житті столичного регіону. Сучасна Київщина характеризується високою концентрацією туристичних ресурсів на її території.

В цілому туристично-екскурсійний потенціал регіону включає біля 6 тисяч об'єктів історико-культурної спадщини, з яких: 2 010 – пам'ятки археології, 1 164 – пам'ятки історії, 164 – пам'ятки архітектури, більшість з яких – це культові споруди XVI-XIX століть.

Предметом особливої гордості для Київщини є Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав» (м. Переяслав-Хмельницький), який налічує 23 музеї, саме вони є основною передумовою для активного розвитку

екскурсійної справи у регіоні та культурно-пізнавального, етнографічного, дитячого (шкільного), молодіжного видів туризму, і Центр культури та історії Древньої Русі «Парк Київська Русь» (Обухівський район, с. Копачів). Він вже сьогодні є відомим туристичним місцем, яке відвідують люди з різних країн світу та став популярним серед любителів історії, культури, мистецтва та активного відпочинку.

Невід'ємною складовою системи туристичних ресурсів регіону є його природно-заповідний фонд (ПЗФ). У Київській області його резерви становлять близько 90 об'єктів та територій природно-заповідного фонду, загальною площею 80 тис.га, 6 об'єктів загальнодержавного значення: 2 Національні природні парки «Залісся» та «Білоозерський»; 3 парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Кагарлицький», «Згурівський» та «Ташанський»; Дендрологічний парк «Олександрія».

Сьогоднішній потенціал санаторно-оздоровчої та рекреаційної сфери Київської області формують: 21 туристична база разовою місткістю 500 осіб, 12 санаторіїв – на 2 161 місце та 57 баз відпочинку – на 8 213 місць.

Тенденціями стабільного кількісного та якісного розвитку характеризується і сфера туристичної інфраструктури в області. На кінець 2014 року сфера розміщення у регіоні нараховує 143 об'єкти готельного господарства та аналогічних засобів розміщення загальною місткістю на 7 096 місць. Серед них: 136 готельних закладів (на 6 736 місць), 5 мотелів (на 128 місць) та 2 хостели (на 232 місця). З метою підвищення якості обслуговування (рівня сервісу) на об'єктах туристичної інфраструктури відповідно до існуючих міжнародних стандартів, в області організовано та проведено круглий стіл на тему: «Регіональний розвиток туризму: сучасний стан, перспективи».

Для формування позитивного іміджу та підвищення інвестиційної привабливості області Київщина була презентована на XVII міжнародному ярмарку туристичних послуг «Відпочинок-2014» (м. Мінськ, Республіка Білорусія), взято участь у відкритті туристичного сезону у Чернігові (м. Чернігів), взято участь та забезпечено функціонування стенду «Київщина туристична» у Міжнародній виставці-ярмарку «Тур'євроцентр-Закарпаття-2014» (м. Ужгород). Крім цього, забезпечено функціонування стенду «Київщина туристична» під час проведення обласного свята проводів зими «Масляна-2014» та традиційного етнофестивалю «Трипільське коло» (м. Ржищів).

Розроблена екскурсійна програма, яка повномасштабно, різнопланово та максимально раціонально поєднує у готовий турпродукт усі види туристичних ресурсів, якими володіє Київська область. При цьому вона є дуже гнучкою та адаптованою до широкого спектру культурно-естетичних смаків, індивідуальних вподобань та фінансових можливостей туриста. Сьогодні вона складається з обласного комплексного багатоденного туристичного маршруту «Золоте сузір'я Київщини», системи науково-пізнавальних маршрутів «По древніх кордонах Русі», окремих маршрутів: «Подорож у Київську Русь», «Визначні місця Київського Поросся», «Голодомор 1932-1933 років на

Київщині», «Місцями партизанської слави», «Місцями бойової слави Київщини», «Дорогами Вітчизняної війни», а також понад 200 туристично-екскурсійних маршрутів місцевого значення.

В області функціонують 2 туристично-інформаційні центри, 2 туристично-інформаційні термінали, 9 туристично-інформаційних пунктів. З метою забезпечення інформаційного співробітництва з областями та містами України офіційний туристичний сайт Київської області став інформаційним партнером Кіровоградської області, м. Луцьк, Одеської області, м. Полтава, Тернопільської, Чернігівської та Херсонської областей.

На сьогодні, ринок туристичних послуг характеризується постійно зростаючим попитом міського населення, а особливо столиці, на пакети вихідного дня та активний сімейний відпочинок у сільській місцевості Київщини (так званий «зелений» туризм). Однак, «зелений» туризм активно розвивається в області лише завдяки ентузіазму селян-підприємців, адже в Україні на даний час немає ні відповідного закону, ні пільгових кредитів від державних чи комерційних фінансових установ.

Фізкультура і спорт. У 2014 році продовжувалась реалізація Київської обласної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012-2016 роки, яка затверджена рішенням сесії обласної ради від 06.03.2012 № 301-16-VI.

В області діють 54 стадіони, 25 плавальних басейнів, 738 спортивних залів, 630 приміщень для фізкультурно-оздоровчих занять, 1 312 спортивних майданчиків та 573 майданчики з тренажерним обладнанням, 531 футбольне поле та 110 майданчиків із синтетичним покриттям.

У 2014 році за рахунок різних джерел фінансування в області побудовано 28 спортивних споруд, а саме: 8 спортивних майданчиків; 5 – з тренажерним обладнанням; 7 – з синтетичним покриттям; 3 футбольних поля; 2 майданчики з нестандартним обладнанням; 1 тенісний корт; 1 приміщення для фізкультурно-оздоровчих занять. У м. Вишгород збудовано сучасний спортивний комплекс з футбольним полем 60*100 м з синтетичним покриттям. Завершилося будівництво льодового палацу у м. Богуслав.

В області продовжується робота щодо розвитку фізичної культури і спорту на території області та залучення всіх верств населення до систематичних занять фізичною культурою і спортом та здорового способу життя шляхом проведення спортивно-масових заходів та пропаганди фізичної культури і спорту.

В області здійснюють свою діяльність 65 дитячо-юнацьких спортивних шкіл. Протягом 2013-2014 навчального року у ДЮСШ займалися та вдосконалювали свою майстерність 25,5 тис. дітей та підлітків. Дитячо-юнацькі спортивні школи області проводять значну роботу із залучення дітей та юнацтва до активних занять фізичною культурою та спортом і підготовки спортивного резерву. Навчально-спортивна робота у дитячо-юнацьких спортивних школах області здійснюється згідно з Положеннями та навчально-спортивними програмами звидів спорту. Тренувальний процес проводиться на 48 спортивних спорудах, навчально-тренувальну роботу проводять 972 тренера-

викладача (552 штатних), з яких 476 мають спеціальну фізкультурно-спортивну освіту.

За звітний рік спортивними школами підготовлено 10 майстрів спорту міжнародного класу, 41 майстер спорту України, 143 кандидати у майстри спорту, 423 спортсмена I розряду, 8 389 спортсменів – II, III та юнацьких розрядів з різних видів спорту.

Протягом 2014 року в області проведено 47 всеукраїнських змагань, у тому числі 54 змагання обласного рівня.

З метою організації змістовного дозвілля школярів у позанавчальний час, посилення мотивації до спорту, підвищення рівня їхньої рухової активності та фізичного здоров'я у Київській області забезпечено організацію та проведення на належному рівні, участь всіх загальноосвітніх навчальних закладів у I, II та фінальному етапі спортивних ігор серед школярів Київської області у канікулярний період.

З метою популяризації здорового способу життя, покращення рухової активності учнівської молоді, проведено понад 30 обласних змагань з різних видів спорту, в яких взяли участь понад 14 тисяч школярів, зокрема:

- обласні змагання з гандболу серед юнаків та дівчат 2001-2002 р.н. на призи клубу «Стрімкий м'яч»;

- відкритий обласний турнір з футболу серед школярів 2001-2002 та 2003-2004 р.н.;

- обласні змагання з водного, велосипедного й пішохідного туризму, авіамодельного спорту та картингу;

- також було проведено ряд змагань з футзалу, дзюдо, шахів, легкої атлетики, настільного тенісу тощо.

Здійснюється постійне інформування населення області про переваги здорового способу життя та пріоритетне значення фізичної культури і спорту через районні, міські та обласні засоби масової інформації, наочну агітацію, залучення ветеранів спорту та видатних спортсменів.

Щорічно проводяться традиційні змагання серед різних верств населення – для дітей шкільного віку: «Спортивна зима»; «Малі спортивні ігри» серед учнів шкіл-інтернатів для дітей сиріт; «Встань в ряди Олімпійців»; «Кубок шкільного футболу»; «Веселі старты» серед дітей, які знаходяться на обліку у відділах кримінальної міліції у справах дітей; «Ти зможеш, якщо зміг я» для дітей сиріт та дітей, позбавлених батьківської опіки; спортивно-масовий захід серед дошкільнят та школярів до «Дня захисту дітей»; «Здорові діти – здорова нація»; «Школа плавання»; «Спорт для всіх у кожному дворі».

Серед молоді проведено змагання з силових видів спорту «Козацькі забави»; відкритий обласний етап Всеукраїнської молодіжної військово-спортивної гри «Патріот», обласна акція «Відповідальність починається з мене», обласна молодіжна акція «Творча молодь за здоровий спосіб життя», до дня боротьби з ВІЛ/СНІДом – обласний етап Всеукраїнської акції «Вибір молоді – здоров'я».

Серед працівників закладів, установ та організацій: спартакіада серед працівників ВАТ «Київоблгаз»; «Укрпошта»; «Укртелеком»; обласна

спартакіада серед державних службовців та депутатів Київщини, медичних навчальних закладів Київщини; серед працівників житлово-комунальних господарств, працівників аеропорту «Бориспіль», працівників енергетики, працівників правоохоронних органів та інші.

Серед інвалідів: багатоступеневий спортивний захід «Повір у себе», спартакіади, чемпіонати та кубки з видів спорту серед інвалідів різних нозологій.

Серед ветеранів та людей похилого віку: велопробіг «Пам'ять» та велопробіг «До Дня Великої Перемоги», «Спорт для всіх – радість життя».

Також проводяться такі заходи, як «Тато, мама, я – спортивна сім'я», «Олімпійське літо», «Олімпійський день», «Школа волонтерів» та багато інших.

В області постійно проводиться робота щодо створення умов для вільного доступу осіб з обмеженими фізичними можливостями до місць проведення навчально-тренувального процесу та спортивно-масових заходів. Спортсменам-інвалідам для проведення серед них обласних спортивно-масових заходів фізкультурно-спортивні споруди надаються безкоштовно.

Використання землі, природних ресурсів, охорона довкілля. Площа земель в адміністративних межах області становить 2 816,2 тис. гектарів. Зокрема, 1 660,3 тис.га (59,0% до загальної площі) складають землі сільськогосподарського призначення. Розорюється 1 354,3 тис.га земель. Ліси та лісовкриті площі займають 648,7 тис.га. У межах 1 182 населених пунктів (26 міст, 30 селищ, 1 126 сіл) обліковується 432,3 тис.га земель.

В області діє Програма використання та охорони земель у Київській області на період 2012-2016 роки, яка затверджена рішенням Київської обласної ради від 24.04.2012 № 351-17-VI. На виконання заходів Програми (та графіку повторного проведення робіт з нормативної грошової оцінки земель населених пунктів у 2014-2015 роках) щодо проведення земельної реформи, збереження, відтворення і забезпечення раціонального використання та охорони земельних ресурсів у 2014 році на території області виконані роботи з оновлення нормативної грошової оцінки земель 10 населених пунктів, а саме: у Вишгородському, Києво-Святошинському районах, у містах Бровари та Переяслав-Хмельницький.

З метою забезпечення бюджетних надходжень у 2014 році в області продано 70 земельних ділянок державної і комунальної власності загальною площею 11,3 га на суму 13,1 млн. гривень. Також продано право на оренду 35 земельних ділянок із земель державної та комунальної власності площею 18,0 га вартістю 845,8 тис. гривень.

Вагомими є надходження коштів, нарахованих у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського та лісгосподарського виробництва. Так, у 2014 році до бюджетів різних рівнів надійшли кошти у сумі 6 495,6 тис.грн., які були використані на проведення інвентаризації земель та інші заходи.

У 2014 році продовжувалася робота, спрямована на поліпшення екологічної ситуації в області. За рахунок усіх джерел фінансування здійснювалися заходи з реалізації програм екологічного спрямування.

На виконання заходів «Обласної цільової програми розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року» (затверджена рішенням Київської обласної ради від 17.09.2013 № 663-34-VI) за рахунок коштів Державного бюджету профінансовано 11 874,4 тис.грн., які пішли на погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у минулі роки.

За рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища та обласного бюджету профінансовано 3 369,7 тис. гривень. За вказані кошти погашено кредиторську заборгованість на суму майже 1 965,6 тис.грн. та виконано робіт на суму 1 404,1 тис.грн. (розчищено 8,53 км русел річок та 1 водойм). Кредиторська заборгованість станом на 01.01.2015 складає 1 643,1 тис. гривень.

З метою реалізації заходів Програми забезпечення населення Київської області якісною питною водою в достатній кількості на 2011-2020 роки (затверджена рішенням Київської обласної ради від 24.03.2011 № 061-05-VI) протягом 2014 року освоєно 14 763,4 тис.грн., у тому числі з обласного бюджету – 658,9 тис.грн., з місцевих бюджетів – 3 232,5 тис.грн., з інших джерел – 10 872,0 тис. гривень.

За рахунок вказаних коштів протягом 2014 року здійснено заміну насосного обладнання, водопровідних мереж у Богуславському районі; заміну насосів на артсвердловинах у смт Бородянка і смт Пісківка Бородянського району; заміну водопостачальних муфт, труб, ремонт насосів, водогонів у Бориспільському районі; виготовлено проектно-кошторисну документацію буріння глибоководної свердловини у Броварському районі; здійснено заміну трубопроводу водопровідної мережі у смт Володарка; ремонт системи водопостачання у Макарівському районі; роботи з будівництва системи водопостачання в Іванківському районі; заміну електричного обладнання свердловин у Миронівському районі; встановлено станції управління насосними агрегатами ВНС з частотними перетворювачами у Рокитнянському районі; роботи із заміни водопровідних і каналізаційних мереж у м. Біла Церква; здійснено будівництво водопроводу та каналізаційної мережі, капітально відремонтовано зовнішні мережі водопроводу, каналізації, здійснено реконструкцію очисних споруд, встановлено 2 рециркуляційних насоси у м. Бровари; встановлено водолічильники для свердловин, закуплено насосні агрегати ЕВЦ, проведено заміну 225 п.м. водопроводів, закуплено 300 м.п. водопровідної труби у м. Ірпінь та інші роботи.

У місті Бориспіль за рахунок позики від Міжнародного банку реконструкції та розвитку у рамках проекту «Розвиток міської інфраструктури» здійснено фінансування проекту «Реконструкція енергоємного обладнання системи водопостачання і водовідведення м. Бориспіль».

На виконання заходів програми «Охорона довкілля та раціональне використання природних ресурсів Київської області на період до 2016 року» (затверджена рішенням Київської обласної ради від 28.12.2011 № 249-14-VI) кошти з Державного бюджету не надходили. У 2014 році за рахунок коштів обласного бюджету профінансовано 2 083,6 тис.грн., за які погашено

кредиторську заборгованість на суму 1 392,5 тис.грн. (реконструкція II гілки каналізаційної мережі у м. Тараща та проектування каналізаційної системи смт Ворзель) та виконано роботи з реконструкції мереж водовідведення м. Сквир та санації напірного каналізаційного колектору від КНС № 1 до КНС № 4 смт Баришівка.

Одним з пріоритетних напрямів роботи у сфері охорони довкілля є розширення природно-заповідного фонду області. Рішенням Київської обласної ради від 27.03.2014 № 765-40-VI «Про резервування цінних для заповідання природних територій та об'єктів на території Київської області» зарезервовано наступні ботанічні пам'ятки природи місцевого значення: «Три дуби» (площа – 0,03 га), «Катеринин дуб» (площа – 0,02 га) у Бориспільському районі, «Володимира дуби» (площа – 0,02 га) у Вишгородському районі, ландшафтного заказника місцевого значення «Оранський» (площа – 100 га) в Іванківському районі, іхтіологічного заказника місцевого значення «Косівський» (площа – 42 га) у Володарському районі, гідрологічної пам'ятки природи «Володимирова криниця» (площа – 0,3 га) в Обухівському районі.

Також значна увага у 2014 році приділялася створенню Чорнобильського біосферного заповідника (орієнтовна площа – 227,0 тис.га).

Згідно розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.09.2004 № 648-р «Про заходи щодо реконструкції та модернізації теплоелектростанцій та теплоелектроцентралей у період до 2020 року», наказу Міністерства палива та енергетики України від 09.10.2008 № 499 «Про затвердження плану реконструкції та модернізації теплоелектростанцій та теплоелектроцентралей у період до 2020 року» та на підставі наказу по Трипільській ТЕС від 29.12.2012 № 603 енергоблок ст. № 2 Трипільської ТЕС виведено із експлуатації для проведення реконструктивних та відновлювальних робіт, що дасть змогу суттєво знизити негативний екологічний вплив технологічного процесу на довкілля.

Станом на 01.01.2015 монтаж котельного та турбінного обладнання завершено, виконано ремонт існуючих електрофільтрів, завершено встановлення електрообладнання та монтаж АСУ. За 2014 рік на реконструкцію ТЕС освоєно кошти у сумі майже 284,8 млн. гривень.

У 2014 році планувалося провести знешкодження 326,2 тонн хімічних засобів захисту рослин, непридатних до використання та заборонених до застосування, але кошти з Державного та обласного фондів охорони навколишнього природного середовища для здійснення природоохоронних заходів виділені не були.

На виконання в області Програми поводження з твердими побутовими відходами у Київській області на 2012-2016 роки (затверджена рішенням Київської обласної ради від 28.12.2011 № 248-14-VI) у 2014 році продовжувалася робота щодо оновлення контейнерного господарства та облаштування контейнерних майданчиків для ТПВ. Загалом протягом 2014 року на виконання заходів вищезазначеної Програми освоєно 7 336,5 тис.грн., у тому числі з обласного бюджету – 2 072,9 тис.грн., місцевих бюджетів – 1 874,6 тис.грн., з інших джерел – 3 389,0 тис. гривень.

За рахунок вказаних коштів придбано і встановлено 13 урн для сміття у місцях масового відпочинку, на зупинках транспорту і в інших необхідних місцях у Броварському районі, встановлено 36 од. контейнерів у Володарському, Згурівському та Миронівському районах та 189 од. – у містах Бровари і Обухів, облаштовано 7 контейнерних майданчики у містах Броварах та Обухів, ліквідовано 218 несанкціонованих сміттєзвалищ у Броварському, Володарському, Миронівському, Рокитнянському, Сквирському, Таращанському районах та містах Буча і Бориспіль, придбано 1 спеціалізований транспорт у Васильківському районі, проведено поточний ремонт техніки і контейнерів у Макарівському районі, придбано контейнери для роздільного збирання ТПВ для міст Біла Церква та Фастів.

На виконання Регіональної програми розвитку лісового господарства Київської області на період до 2015 року «Ліси Київщини» (затверджена рішенням Київської обласної ради від 25.01.2001 № 263-15-XXIII зі змінами, внесеними рішенням Київської обласної ради від 27.05.2004 № 187-14-XXIV) у 2014 році державними лісогосподарськими підприємствами проведено лісовідновлення на площі 2,2 тис.га (122,2% до плану).

У 2014 році заготовлено деревини від рубок головного користування в обсязі 580,1 тис.куб.м за рахунок власних коштів лісогосподарських підприємств у сумі 65,1 млн. гривень. На реалізацію заходів з вдосконалення організації лісовпорядкування та системи інформаційного забезпечення лісоуправління витрачено 0,6 млн.грн. з власних коштів лісогосподарських підприємств.

На проведення будівництва пожежно-спостережних веж, щогл та пунктів, об'єктів лісогосподарського призначення, капітальний ремонт та реконструкцію лісових доріг, придбання лісогосподарської техніки та іншого виробничого обладнання обсяг затрат у 2014 році склав 18,1 млн.грн., у тому числі за рахунок державного бюджету – 16,0 тис.грн., за рахунок власних коштів лісогосподарських підприємств – 18 093,9 тис. гривень.

Зовнішньоекономічна діяльність. У сфері зовнішніх відносин та зовнішньоекономічної діяльності продовжувався курс на подальше розширення взаємовигідного співробітництва з регіонами інших країн світу і створення позитивного міжнародного іміджу Київської області.

Протягом 2014 року, в області проведено численні зустрічі з представниками компаній, дипломатичних представництв, акредитованих в Україні, офіційними та бізнесовими делегаціями з питань співробітництва у сфері інвестиційного співробітництва, торговельно-економічній і гуманітарній сферах.

З метою представлення експортного та інвестиційного потенціалу Київщини та активізації транскордонного співробітництва із зарубіжними регіонами у 2014 році облдержадміністрацією було проведено:

- 9 офіційних зустрічей керівництва області з дипломатичним корпусом іноземних держав (Японія, Республіка Польща, США, Італійська Республіка, представництво ЄС в Україні);

- 4 прийоми іноземних делегацій зарубіжних регіонів (Китайська Народна Республіка, Республіка Польща);

- 20 переговорів з представниками закордонних компаній з 13 країн світу (Республіка Болгарія, Держава Кувейт, Республіка Польща, Узбекистан, Арабська Республіка Єгипет, Держава Ізраїль, Турецька Республіка, Литовська Республіка, Королівство Бельгія, Французька Республіка, Королівство Іспанія, Велика Британія, Чеська Республіка);

- підписано Меморандум про співробітництво між Київською обласною державною адміністрацією та Американською торговельною палатою в Україні;

- підписано Угоду про партнерство між Київською облдержадміністрацією, Київською обласною радою та Програмою розвитку Організації Об'єднаних Націй щодо співпраці у рамках проекту «Місцевий розвиток орієнтований на громаду. Фаза – III».

Водночас анексія АР Крим, військовий конфлікт на сході України та, насамперед, торговельні обмеження з боку Російської Федерації і девальвація гривні негативно вплинули на зовнішній товарообіг області у 2014 році.

Обсяг експорту зовнішньої торгівлі товарами, у порівнянні з 2013 роком, зменшився на 6,1%, і становив 1 852,4 млн.дол.США. Обсяг імпорту товарів склав 3 756,9 млн.дол.США або 79,3% до обсягів 2013 року.

Від'ємне сальдо зовнішньоторговельного балансу області становило 1 904,5 млн.дол.США (у 2013 році – також від'ємне 2 762,4 млн.дол.США). Коефіцієнт покриття експортом імпорту склав 0,49 (у 2012 році – 0,42).

За звітний період суб'єкти господарювання області здійснювали зовнішньоторговельні операції з партнерами із 166 країн світу.

Найбільші експортні поставки товарів здійснювалися до Російської Федерації – 13,0%, Індії – 10,3%, Казахстану – 5,9%, Німеччини – 5,4%, Нідерландів – 4,4%, Білорусі – 3,2% від загального обсягу експорту.

Серед основних країн-партнерів порівняно з 2013 роком експорт товарів збільшився до Індії у 2,3 рази, Нідерландів – на 50,7%. Експортні поставки до Російської Федерації скоротилися у 2,2 рази, Казахстану – на 18,5%.

Основу товарної структури експорту області складали жири та олії тваринного або рослинного походження (23,2% від загального обсягу експорту), продукти рослинного походження (15,6%); продукти тваринного походження (13,6%), готові харчові продукти (12%), вироби з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів (7,5%), механічні та електричні машини (5,6%), полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них (5%), продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості (3,1%), різні промислові товари (3%).

У загальному обсязі імпорту товарів області найбільші поставки здійснювалися з Російської Федерації – 14,5%, Німеччини – 11,7%, Білорусі – 10,8%, Китаю – 9,7%, Польщі – 7,3%, США – 5,1%, Франції – 4,0%, Італії – 3,5% від загального обсягу імпорту.

Збільшилися проти 2013 року імпорتنі поставки з Білорусі у 3,5 рази. Зменшилися поставки з Німеччини на 34,9%, Російської Федерації – на 33,8%, США – на 31,1%, Франції – на 27,8%, Італії – на 24,4% та Польщі – на 12,5%.

Соціальний захист населення. В області функціонує 34 територіальних центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг), а у містах Обухів та Ржищів соціальне обслуговування здійснюється через відділення соціальної допомоги вдома. Протягом 2014 року ними надано соціальних послуг 52 572 особам (на 2,0% менше, ніж у 2013 році), у тому числі платні соціальні послуги надано 10 728 особам (на 5,8% більше у порівнянні з 2013 роком) на суму 1 514,8 тис. гривень.

У 2014 році в області за рахунок субвенції з Державного бюджету було виплачено державних допомог, а саме:

- допомога сім'ям з дітьми – 94,0 тис. сімей на загальну суму 1 225,5 млн.грн. (у 2013 році – 123,8 тис. сімей на суму 1 107,8 млн.грн.);

- тимчасова допомога дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів – понад 2,7 тис. сімей на загальну суму 19,2 млн.грн. (у 2013 році – понад 2,5 тис. сімей на суму 17,0 млн.грн.);

- допомога малозабезпеченим сім'ям – понад 3,6 тис. сімей на загальну суму 83,6 млн.грн. (у 2013 році – майже 2,2 тис. сімей на суму 50,4 млн.грн.);

- допомога інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам – понад 15,7 тис. осіб на загальну суму 214,3 млн.грн. (у 2013 році – майже 14,5 тис. осіб на суму 187,2 млн.грн.);

- допомога на 591 дитину-сироту та позбавлених батьківського піклування, які виховуються у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях, а також грошове забезпечення 183 батькам-вихователям на загальну суму 23,4 млн.грн. (у 2013 році – 166 батькам-вихователям на суму 20,1 млн.грн.);

- одноразова винагорода жінкам, яким присвоєно почесне звання «Мати-героїня» – 103 жінкам на загальну суму 1,3 млн.грн.;

- допомога по догляду за інвалідом I чи II групи внаслідок психічного розладу – 886 особам на загальну суму 15,7 млн.грн. (у 2013 році – 871 особі на суму 12,8 млн. гривень).

Виплачено компенсації майже 3,8 тис. осіб, що надають соціальні послуги на загальну суму 6,7 млн.грн. (у 2013 році – понад 4,0 тис. осіб на суму 6,4 млн. гривень). Заборгованість із виплати компенсації у 2014 році становила 21,9 тис. гривень.

На кінець звітної року субсидію для відшкодування витрат на житлово-комунальні послуги призначено понад 58,3 тис. сімей та майже 4,1 тис. сімей призначена субсидія готівкою на придбання твердого палива та скрапленого газу. За 2014 рік субсидії на житлово-комунальні послуги нараховані на суму 74,5 млн.грн. (на 10,0% більше, ніж у 2013 році), на придбання твердого палива і скрапленого газу – на суму 3,3 млн.грн. (на 12% більше у порівнянні з 2013 роком).

Заборгованість із виплати державних соціальних допомог відсутня.

Станом на 01.01.2015 в Єдиному державному автоматизованому реєстрі осіб, які мають право на пільги, на обліку перебувало 872,5 тис. осіб (у 2013 році – понад 900,1 тис. осіб). Пільги отримали понад 1,1 млн. осіб, всього нараховано пільг на суму 353,8 млн.грн., з них профінансовано –

315,4 млн.грн. (у 2013 році пільги отримали майже 667,2 тис. осіб на суму 351,1 млн.грн., з них профінансовано – 294,8 млн. гривень).

Заборгованість із виплати компенсації особам, що надають соціальні послуги за 2014 рік, у порівнянні із 2013 роком, зменшилась на 93% та становить 21,9 тис. грн. (за 2013 рік – 283,4 тис. грн.)

Заборгованість по виплаті субсидій перед організаціями – надавачами житлово-комунальних послуг становить 22,3 млн.грн., що на 36,0% більше, ніж за 2013 рік, з яких 22,3 млн.грн. – поточна заборгованість (за 2013 рік заборгованість перед організаціями становила 14,3 млн.грн., з яких 6,9 млн.грн. – поточна заборгованість, 7,4 млн.грн. – прострочена).

Заборгованість по виплаті пільг перед організаціями – надавачами житлово-комунальних послуг становить 39 млн.грн., що на 6,0% менше, ніж за 2013 рік, з яких 38,4 млн.грн. – поточна заборгованість, 0,6 млн.грн. – 2013 року.

У сфері соціального захисту населення функціонує 11 будинків-інтернатів, які розраховані на 2 028 ліжко-місць. Станом на 01.01.2015 на повному державному утриманні в них перебуває 1 938 осіб (у 2013 році – 1 968 осіб). Протягом звітнього року на повне державне утримання до інтернатних установ влаштовано 200 осіб (за 2013 рік – 172 особи).

Відділення денного догляду за дітьми-інвалідами функціонують при Переяслав-Хмельницькому центрі соціального захисту пенсіонерів та інвалідів на 20 місць, а також Березанському міському територіальному центрі соціального обслуговування (надання соціальних послуг), де на даний час перебуває 5 дітей. Розпочата процедура перепрофілювання Білоцерківського дитячого будинку-інтернату в психоневрологічний інтернат з молодіжним та дитячим відділеннями II – IV профілів.

На сьогодні для дітей-інвалідів функціонують п'ять реабілітаційних установ, зокрема, Центр соціальної реабілітації дітей-інвалідів у м. Славутич, відділення соціальної реабілітації дітей-інвалідів Переяслав-Хмельницького центру соціального захисту пенсіонерів та інвалідів, реабілітаційна установа змішаного типу інвалідів та дітей-інвалідів «Наш дім» у м. Бориспіль, Міський центр соціальної реабілітації дітей-інвалідів Броварської міської ради та Білоцерківський центр соціальної реабілітації змішаного типу для інвалідів та дітей-інвалідів «Шанс».

У м. Бровари на базі міського товариства інвалідів з ураженням опорно-рухового апарату «Прагнення» працює Центр соціальної реабілітації інвалідів.

Зазначені установи розраховані на надання реабілітаційних послуг 297 дітям-інвалідам та інвалідам з дитинства, що практично задовольняє потребу, з них Міський центр соціальної реабілітації дітей-інвалідів Броварської міської ради та Білоцерківський центр соціальної реабілітації змішаного типу для інвалідів та дітей-інвалідів «Шанс» надають денні послуги та амбулаторне обслуговування.

Станом на 01.01.2015 на обліку для забезпечення спецавтотранспортом перебуває 5 314 інвалідів: позачергово – 865, на загальній черзі – 4 369,

першочергово – 80 інвалідів війни, які брали участь у бойових діях під час Великої Вітчизняної війни та війни з Японією.

Протягом 2014 року 52 інваліди забезпечено автомобілями, з них: 13 – були у користуванні та повернуті відповідно до чинного законодавства та 39 – надійшли в якості гуманітарної допомоги із закордону.

У 2014 році інвалідними візками було забезпечено 668 осіб, видано 305 засобів реабілітації. При районних, міських управліннях соціального захисту населення та територіальних центрах соціального обслуговування (надання соціальних послуг) функціонує 24 пункти прокату технічних та інших засобів реабілітації, послугами яких користується 681 особа.

Протягом 2014 року для оздоровлення пільгових категорій громадян до санаторно-курортних закладів розподілено 650 путівок, з них: 427 – для ветеранів війни та осіб, на яких поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»; 202 – для інвалідів загального захворювання та з дитинства; 21 – для інвалідів-спинальників, що мають проблеми із захворювань хребта та спинного мозку.

Соціальний захист населення, постраждалого внаслідок Чорнобильської катастрофи. Станом на 01.01.2015 на території Київської області проживає 664,2 тис. осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, у тому числі: 27,5 тис. інвалідів-чорнобильців першої категорії, захворювання яких пов'язано з наслідками Чорнобильської катастрофи, 27,7 тис. учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, 600,2 тис. потерпілих від Чорнобильської катастрофи, з них 115,3 тис. дітей (246 дітей-інвалідів ЧАЕС).

Відповідно до Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» всі вони мають право на отримання пільг та компенсацій. Пільги надаються загалом 664,2 тис. жителів області. Крім постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, право на пільги має дружина (чоловік, опікун дитини) померлого громадянина, смерть якого пов'язана з Чорнобильською катастрофою (всього 8,6 тис. осіб) та 96 громадян, які брали участь у ліквідації ядерних аварій (прирівнюються до учасників ліквідації).

Протягом 2014 року, за поданням райдержадміністрацій та міськвиконкомів (міст обласного значення), розглянуто та затверджено майже 15,6 тис. справ мешканців області на оформлення посвідчень постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, з них: 1,5 тис. осіб – інваліди з числа потерпілих та учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, 9,5 тис. осіб – неповнолітні діти, яким надано статус потерпілих від Чорнобильської катастрофи. Видано 563 посвідчення особам, які отримали статус дружини (чоловіка, опікуна дитини) померлого громадянина, смерть якого пов'язана з Чорнобильською катастрофою.

У 2014 році проведено 4 засідання комісії Київської облдержадміністрації по вирішенню спірних питань щодо визначення статусу осіб, які брали участь у проведенні робіт з евакуації людей і майна із зони відчуження, а також

евакуйованих із зони відчуження у 1986 році, на яких було розглянуто 184 справи.

Відбулося 7 засідань комісій Київської облдержадміністрації з визначення даних про заробітну плату працівників за роботу в зоні відчуження у 1986-1990 роках, на яких розглянуто 82 справи, у тому числі прийнято 42 рішення щодо видачі довідок та 31 – щодо відмови у видачі довідок.

За даними оперативної інформації щодо здійснення поточних видатків за програмою «Соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», за 2014 рік профінансовано коштів на суму 605,2 млн.грн., з них:

- доплата за роботу на радіоактивно забруднених територіях, збереження заробітної плати при переведенні на нижче оплачувану роботу та у зв'язку з відселенням, виплати підвищених стипендій та надання додаткової відпустки громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи – 340,6 млн.грн.;

- компенсація сім'ям з дітьми та витрати на безплатне харчування дітей, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи – 65,3 млн.грн.;

- щомісячна грошова допомога у зв'язку з обмеженням споживання продуктів харчування місцевого виробництва та компенсації за пільгове забезпечення продуктами харчування – 182,9 млн.грн.;

- компенсація за шкоду, заподіяну здоров'ю, та допомоги на оздоровлення, у випадку звільнення громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи – 12,6 млн.грн.;

- обслуговування банківських позик, наданих на пільгових умовах до 1999 року громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи – 48,4 тис.грн.;

- оздоровлення громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи – 3,6 млн. гривень.

Оздоровча кампанія розпочата у серпні 2014 року. Станом на 01.01.2015 фактично оздоровлено майже 8,8 тис. осіб, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, у тому числі майже 4,2 тис. дітей шкільного віку у складі груп, 545 дітей у супроводі одного з батьків, 2,5 тис. дорослих 1 категорії, 1,5 тис. дорослих 2, 3 та 4 категорій.

Зайнятість населення. Протягом 2014 року державна політика зайнятості в області здійснювалася відповідно до Указу Президента України від 26.02.2010 № 274/2010 «Про невідкладні заходи з подолання бідності», постанови Кабінету Міністрів України від 15.10.2012 № 1008 «Про затвердження Програми сприяння зайнятості населення та стимулювання створення нових робочих місць на період до 2017 року» та Програми зайнятості населення Київської області на 2013-2017 роки, затвердженої рішенням Київської обласної ради від 16.05.2013 № 596-32-VI. Робота була спрямована на створення необхідних економічних, організаційно-правових та соціальних умов для забезпечення продуктивної зайнятості населення області, раціонального використання її трудового потенціалу, залучення незайнятої частини громадян працездатного віку, у тому числі громадян з обмеженими можливостями, до

економічно активної діяльності

Всього у 2014 році послугами обласної служби зайнятості скористалися 51,1 тис. безробітних осіб, що на 6,3% більше, ніж за 2013 рік. Станом на 1 січня 2015 року на обліку перебували 19,7 тис. осіб, що мали статус безробітних громадян.

Серед безробітних 56,3% (11,1 тис. осіб) становили жінки, 43,9% (8,6 тис. осіб) – молодь віком до 35 років, 39,5% (7,8 тис. осіб) – особи, які проживають у сільській місцевості, 22,9% (4,5 тис. осіб) – особи, які мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню.

Станом на 1 січня 2015 року допомогу по безробіттю отримувало 16,1 тис. осіб або 82,1% з числа безробітних громадян, які перебували на обліку в службі зайнятості Київщини. Середній розмір допомоги по безробіттю у грудні 2014 року збільшився проти грудня 2013 року на 11,9% і склав 1 613,1 гривні.

Для поліпшення ситуації на ринку праці, у 2014 році в області, за рахунок реалізації інвестиційних проектів та розвитку підприємницької діяльності, створено 31,2 тис. нових робочих місць, річне завдання виконано на 98,5%.

З метою підбору підходящої роботи та сприяння у працевлаштуванні незайнятим та безробітним громадянам, велася активна робота щодо збору вакансій. Протягом 2014 року із заявлених роботодавцями вакансій для укомплектування державною службою зайнятості в базі даних нараховувалось 30,4 тис. одиниць (на 16,7% або на 6 067 одиниць менше, ніж за січень-грудень 2013 року), з них у звітному періоді питома вага вакансій, заявлених до укомплектування, склала 93, %.

У 2014 році за направленням служби зайнятості укомплектовано майже 20,8 тис. вакансій. Рівень укомплектування вакансій склав 68,4%.

На одне вільне робоче місце у середньому претендувало 11 осіб з числа безробітних громадян (у 2013 році – 7 осіб).

З початку 2014 року обласною службою зайнятості працевлаштовано понад 21,4 тис. осіб (з них 14,5 тис. зареєстрованих безробітних), що майже на 7,4% менше, ніж у 2013 році. Рівень працевлаштування безробітних в січні-грудні 2014 року зменшився у порівнянні з аналогічним періодом 2013 року з 31,3% до 28,5%.

Протягом 2014 року 806 безробітних громадян започаткували власну справу, з них більше половини (424 особи) – молоді підприємці до 35 років. Особлива увага приділяється спрямуванню на започаткування власної справи жителями сільської місцевості. У результаті проведеної роботи майже четверта частина молодих підприємців (198 осіб), які започаткували власний бізнес, – жителі сільської місцевості.

Особлива увага приділялась працевлаштуванню соціально незахищених верств населення, які не можуть на рівні з іншими конкурувати на ринку праці, передусім, людям з обмеженими фізичними можливостями.

Протягом січня-грудня 2014 року у службі зайнятості області зареєстровано майже 13,7 тис. безробітних осіб, які відносяться до категорії соціально незахищених верств населення.

Із загальної кількості соціально-незахищеної категорії населення службою зайнятості працевлаштовано 4,4 тис. осіб, з них майже 3,6 тис. осіб мали статус безробітного. Рівень працевлаштування безробітних даної категорії населення склав 26,0%.

В області продовжується робота щодо інтеграції до суспільного та трудового життя людей з інвалідністю. Протягом 2014 року на обліку в обласній службі зайнятості перебували 1,4 тис. безробітних осіб з інвалідністю, що на 21,4% більше, ніж у 2013 році. Працевлаштовано 372 особи з інвалідністю, з них 34 особи – перебували на обліку без надання статусу безробітного. Рівень працевлаштування інвалідів склав 23,4%, що на 1,2% менше показника 2013 року.

З метою забезпечення роботодавців працівниками з числа безробітних за необхідними професіями та скорочення дисбалансу між попитом і пропозицією робочої сили обласна служба зайнятості здійснювала професійне навчання, перенавчання та підвищення кваліфікації безробітних.

Всього за 2014 рік навчалось за направленням служби зайнятості 5 825 осіб, з них 2 873 особи (49,3%) – жінки та 2 149 осіб (36,9%) – з категорії молодь віком до 35 років. У цілому відсоток працевлаштування після проходження професійного навчання по області за звітний період склав 89,7%.

З метою підтримки конкурентоспроможності на ринку праці осіб віком понад 45 років у 2014 році 90 особам надано можливість скористатися правом на одноразове отримання ваучера для проходження перепідготовки, спеціалізації та підвищення кваліфікації за професіями і спеціальностями для пріоритетних видів економічної діяльності.

Як один із дієвих засобів забезпечення тимчасової зайнятості безробітних та можливості отримання додаткового заробітку організовувались громадські роботи та інші роботи тимчасового характеру.

У 2014 році в області до участі у громадських та інших роботах тимчасового характеру було залучено майже 10,5 тис. осіб (на 7,4% більше у порівнянні з 2013 роком), з них на громадських роботах працювало понад 2,6 тис. осіб, роботи тимчасового характеру виконували понад 7,8 тис. осіб. Питома вага безробітних осіб, які були залучені до тимчасової зайнятості, склала 20,0%, що на 0,1% менше, ніж у 2013 році.

З метою сприяння незайнятим громадянам у працевлаштуванні, службою зайнятості проводиться значна профорієнтаційна робота.

Протягом 2014 року з використанням мобільних засобів інформування обласної служби зайнятості всього проведено 601 інформаційно-консультаційний захід, з них 36 заходів відбулися у літніх молодіжних оздоровчих таборах.

Для вимушених переселенців з АР Крим та районів проведення АТО впродовж квітня-грудня 2014 року з використанням мобільних технологій обласної служби зайнятості проведено 17 заходів, з них – 15 проведені у місцях їх тимчасового розміщення.

Участь у всіх цих заходах взяли 2,9 тис. незайнятих осіб, з них – 577 вимушено переселені особи та понад 30,9 тис. зайнятих осіб, у тому числі понад 2,9 тис. осіб із числа учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Також протягом звітнього періоду проводилася певна робота з незайнятими випускниками загальноосвітніх навчальних закладів 2012-2013 навчального року. Відповідно до створеного узагальненого банку даних сприяння у професійному самовизначенні потребувала 261 особа, яку протягом звітнього періоду було залучено до участі у профорієнтаційних заходах. З них зареєстровані у центрах зайнятості та отримали статус безробітного 7 осіб, які були працевлаштовані, у тому числі 6 осіб через проходження професійного навчання.

Впродовж червня-грудня 2014 року шляхом анонімного анкетування під час проведення профорієнтаційних заходів виявлено 32 особи із числа випускників загальноосвітніх навчальних закладів 2013-2014 навчального року, які потребують сприяння у професійному самовизначенні та працевлаштуванні. Всі вони отримали інформаційно-консультаційні та профорієнтаційні послуги. Зареєстровані в службі зайнятості 20 осіб, з них 3 особи – працевлаштовані, 6 осіб – направлені на профнавчання.

З метою популяризації робітничих професій серед учнівської та студентської молоді, протягом 2014 року проведено 722 профорієнтаційних заходи, з них – 492 заходи відбулися у рамках комплексного профорієнтаційного проекту «Моя робота для рідної Київщини» (проект спрямований на підвищення престижності професій, затребуваних і перспективних у реальних секторах регіональної економіки: сільському господарстві та переробній промисловості сільськогосподарської продукції).

У ході заходів профорієнтаційні послуги отримали: 57 226 учнів 8-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів та 4 189 осіб із числа студентської молоді.

За звітний період службою зайнятості Київщини працевлаштовано 9 414 осіб з числа молоді у віці до 35 років, у тому числі 5 722 особи – зареєстровані безробітні. За сприяння служби зайнятості 424 молоді особи започаткували власну справу. Професійне навчання проходило 2 149 осіб, з яких працевлаштована 1 801 особа.

З метою прискорення суспільної інтеграції осіб з обмеженою працездатністю, підвищення їх мотивації до праці і влаштування свого життя та у рамках спільного проекту програми розвитку ООН, МОП та Державного центру зайнятості «Соціальна інтеграція людей з інвалідністю шляхом забезпечення доступу до зайнятості», обласною службою зайнятості протягом 2014 року за участю 1 219 незайнятих інвалідів проведено 157 спеціалізованих семінарів, з них – 49 заходів відбулися у рамках регіонального Місячника профорієнтації та до Міжнародного дня інвалідів.

Протягом року активно вживалися заходи, щодо сприяння зайнятості сільського населення. Для жителів сільської місцевості проведені 707 семінарів, з них: 174 семінари відбулися у віддалених від столиці населених пунктах області з високим рівнем безробіття, 242 – проведені з використанням

мобільних центрів зайнятості та центрів професійної орієнтації населення, 135 цільових семінарів для безробітних мешканців сіл, 156 семінарів з питань започаткування власної справи у сфері сільського зеленого туризму. До участі у заходах залучені понад 23,9 тис. сільських мешканців, 216 представників сільських та селищних рад, а також 293 представника від ринкоутворюючих підприємств області.

У результаті проведених заходів працевлаштовано 665 осіб, з напрямками профнавчання визначилися 187 осіб, у тимчасових та громадських роботах взяли участь 577 осіб, на започаткування власної справи зорієнтовані 30 осіб.

Для інформування населення, створено банк інформаційно-довідкових та роз'яснювальних матеріалів з питань працевлаштування за кордоном, запобігання нелегальній трудовій міграції і експлуатації дитячої праці, ризиків потрапляння у тенета торговців людьми, засобів і методів, що використовуються ними, правових порад у сфері трудової міграції, контактів організацій, які надають допомогу трудовим мігрантам, у тому числі особам, які постраждали від торгівлі людьми (урядові, громадські організації та посольства).

Для проведення серед населення інформаційно-роз'яснювальної роботи, в області налагоджено тісну співпрацю із засобами масової інформації як обласного так і районного рівнів. Протягом 2014 року надруковано 525 публікацій, вийшло в ефір 184 радіопередачі та 221 телесюжет.

Заробітна плата та стан її виплати. У 2014 році середньомісячна номінальна заробітна плата одного штатного працівника області становила 3 489 грн., що на 4,1% більше, ніж у 2013 році та у 2,9 рази перевищує рівень прожиткового мінімуму на одну працездатну особу (1 218 гривень). Область займає 4 місце за рівнем заробітної плати серед інших регіонів України.

Рівень реальної заробітної плати штатних працівників у 2014 році по відношенню до 2013 року зменшився на 8,2%.

Залишається актуальним питання погашення боргів із виплати заробітної плати у провідних галузях економіки. Загальна сума заборгованості із виплати заробітної плати станом на 1 січня 2015 року становила 126,6 млн. гривень. У порівнянні з 01.01.2014 сума боргу зменшилася на 21,2 млн.грн. або на 14,3%.

У структурі загальної суми заборгованості з виплати заробітної плати борги економічно активних підприємств становили 98,5%, підприємств-банкрутів – 1,5%.

Заборгованість працівникам економічно активних підприємств, у порівнянні з 01.01.2014, зменшилася на 22,8 млн.грн. або на 15,4% і станом на 01.01.2015 склала 124,7 млн. гривень. Найбільша заборгованість із заробітної плати належить приватному акціонерному товариству «Авіакомпанія «Аеросвіт» і становить 115,9 млн. гривень.

Кількість працюючих, яким своєчасно не виплачена заробітна плата, на початок січня 2015 року становила 5,9 тис. осіб, або 1,6% від загальної кількості штатних працівників, зайнятих в економіці області. Кожному з них не виплачено у середньому майже 21,0 тис.грн., що у 5 разів більше середньої заробітної плати за грудень 2014 року.

Сума заробітної плати, не виплаченої працівникам підприємств-банкрутів, станом на 1 січня 2015 року склала 1,9 млн.грн., що у 6,7 рази більше, ніж на 1 січня 2014 року.

Робота щодо забезпечення погашення заборгованості з виплати заробітної плати на підприємствах, в установах і організаціях області, є предметом першочергової уваги і перебуває на постійному контролі в облдержадміністрації.

Протягом 2014 року направлено 8 звернень до міністерств і відомств якими поінформовано їх про стан погашення боргів із заробітної плати на підвідомчих підприємствах.

Проведено 11 засідань обласної та 250 засідань районних та міських тимчасових комісій з питань погашення заборгованості із виплати заробітної плати (грошового забезпечення), пенсій, стипендій та інших соціальних виплат, на яких було розглянуто стан погашення заборгованості та неодноразово щодо погашення заборгованості на приватному акціонерному товаристві «Авіакомпанія «Аеросвіт».

З метою з'ясування реального стану справ з погашення заборгованості із заробітної плати та єдиного соціального внеску на ПрАТ «Авіакомпанія «Аеросвіт» 18 грудня 2014 року проведено виїзне засідання тимчасової комісії облдержадміністрації з питань погашення заборгованості із заробітної плати (грошового забезпечення), пенсій, стипендій та інших соціальних виплат з відвідуванням підприємства, на якому розглянуто стан погашення заборгованості із заробітної плати та єдиного соціального внеску з заслуговуванням виконавчої служби та заходів, що нею вживаються по виконанню рішень судів.

Для відповідного та вчасного реагування матеріали щодо заборгованості з виплати заробітної плати підприємств області, щомісячно надаються Територіальній державній інспекції з питань праці у Київській області та прокуратурі Київської області.

Протягом 2014 року Територіальною державною інспекцією з питань праці у Київській області перевірено 42 підприємства, на яких існує заборгованість із виплати заробітної плати.

Інспекторами праці складено та передано до суду 816 протоколів відносно керівників підприємств-боржників із виплати заробітної плати про адміністративні правопорушення за ч.1 ст.41 КУпАП.

За невиконання законних вимог державного інспектора праці щодо усунення виявлених порушень законодавства про працю на підприємствах-боржниках, за ст.188-6 КУпАП, винесено 30 постанов з накладенням штрафних санкцій на винних посадових осіб.

Матеріали 19 перевірок внесено до правоохоронних органів, для притягнення порушників трудового законодавства до кримінальної відповідальності, за якими порушено 18 кримінальних справ за ст.172, 175 КК України. Власникам внесено 876 подань про притягнення до дисциплінарної відповідальності, з них 48 подань – на підприємствах-боржниках.

2. Атмосферне повітря

2.1 Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря

Викид забруднюючих речовини в атмосферне повітря – це надходження речовини в атмосферу від джерел забруднення. Джерело викиду - об'єкт (підприємство, цех, агрегат, установка, транспортний засіб тощо), з якого надходить в атмосферне повітря забруднююча речовина або суміш таких речовин.

Відповідно до ст. 11 Закону України «Про охорону атмосферного повітря» викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами для підприємств, установ, організацій та громадян-суб'єктів підприємницької діяльності, можуть здійснюватися після отримання дозволу, який видається територіальним органом спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів за погодженням із територіальним органом спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань охорони здоров'я.

Дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами – це офіційний документ, який дає право підприємствам, установам, організаціям та громадянам - підприємцям (далі – суб'єкт господарювання) експлуатувати об'єкти, з яких надходять в атмосферне повітря забруднюючі речовини або їх суміші, за умови дотримання встановлених відповідних нормативів граничнодопустимих викидів та вимог до технологічних процесів у частині обмеження викидів забруднюючих речовин протягом визначеного в дозволі терміну.

Протягом 2014 року в атмосферу надійшло 252,1 тис.т забруднюючих речовин від стаціонарних та пересувних джерел забруднення (без урахування викидів діоксиду вуглецю), що на 25,2 тис.т менше, ніж за 2013 рік. У розрахунку на 1 км² території області припадає 9 т викинутих в атмосферу забруднюючих речовин, а на одну особу 145,7 кг.

Аналізуючи показники забруднення повітряного басейну, що включає обсяг викидів шкідливих речовин стаціонарних та пересувних джерел забруднення потрібно відмітити деяке зменшення загальної кількості викидів в атмосферне повітря у 2014 році у порівнянні з минулим роком.

До основних антропогенних джерел забруднення атмосфери належать: теплове та енергетичне устаткування; промислові підприємства, сільське господарство, всі види транспорту.

Однією з основних причин забруднення атмосферного повітря є низький рівень оснащення джерел викидів пилогазоочисним обладнанням. Значно впливає на забруднення атмосфери відсутність установок по вловлюванню газоподібних сполук, а саме: діоксиду сірки, діоксиду азоту, оксиду вуглецю, летючих органічних сполук та інших.

Зазначені речовини надходять в повітря від котелень, які працюють на кам'яному вугіллі, асфальтобетонних заводів тощо.

Динаміка викидів в атмосферне повітря, тис. т.

Таблиця 2.1

Роки	Викиди в атмосферне повітря, тис.т.		Щільність викидів у розрахунку на 1 кв.км, кг	Обсяги викидів у розрахунку на 1 особу, кг	
	Всього	у тому числі			
		стаціонарними джерелами			пересувними джерелами
2000	167,501	80,793	86,708	6000	92,9
2005	170,103	73,037	96,717	6000	91,0
2006	201,937	108,312	93,625	7200	159,6
2007	251,371	93,35	158,021	8900	145,0
2008	289,830	107,374	182,456	10300	167,7
2009	266,714	101,884	164,830	9484	154,9
2010	269,0	106,8	162,2	9566	156,6
2011	278,6	113,6	165,0	9900	162,1
2012	308,0	129,4	178,6	11000	179,0
2013	277,3	111,9	165,4	9861	160,7
2014	252,1	96,2	155,9	9000	145,7

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря

Таблиця 2.2

Назва забруднюючої речовини	2012 рік	2013 рік	2014 рік
1	2	3	4
1. Викиди забруднюючих речовин, усього, тис. т	308,0	277,3	252,1
у тому числі від:			
1.1. стаціонарних джерел:	<i>129,4</i>	<i>111,9</i>	<i>96,2</i>
метали та їх сполуки	0,04	0,0	0,0
стійкі органічні забруднювачі	0,0	0,0	0,0
оксид вуглецю	137,1	3,6	3,4
діоксид та інші сполуки сірки	71,0	56,5	44,5
оксиди азоту	0,3	0,2	-
речовини у вигляді суспендованих твердих частинок	23,8	21,9	22,0
леткі органічні сполуки	1,3	1,2	1,1
1.2. пересувних джерел:	<i>178,6</i>	<i>165,4</i>	<i>155,9</i>
сірчистий ангідрид	2,1	2,0	1,8
оксиди азоту	0,13	0,1	-
оксид вуглецю	133,0	123,4	117,0
вуглеводні	-	0	0,0
леткі органічні сполуки	20,5	18,4	17,5
речовини у вигляді суспендованих твердих частинок	2,3	2,5	2,2
у тому числі від:			
1.2.1. автомобільного транспорту:	<i>162,3</i>	<i>156,3</i>	<i>147,6</i>
діоксид та інші сполуки сірки	1,6	1,7	1,5
оксид азоту	0,1	0,1	-
оксид вуглецю	124,3	118,7	112,7
вуглеводні	0,0	0,0	0,0
леткі органічні сполуки	18,7	17,4	16,6
речовини у вигляді суспендованих твердих частинок	1,9	2,2	1,9
2. Парникові гази, усього, млн. т CO₂ – екв.	10,2	8,7	7,7

Аналізуючи таблицю 2.2. видно, що на 1 млн. т CO₂- екв. зменшилося викидів парникових газів, а також викидів основних забруднюючих речовин від стаціонарних та пересувних в порівнянні з попереднім роком зменшилися, окрім речовини у вигляді суспендованих твердих частинок, які викидалися стаціонарними джерелами.

Автотранспорт, як і раніше є найбільшим забруднювачем атмосферного повітря Київської області. Слід зазначити, що в умовах переходу до ринкової економіки необхідність постійного збільшення автотранспортних перевезень обумовила зростання внеску відпрацьованих газів у забруднення атмосферного повітря великих міст області, а відтак – і збільшення ризику для здоров'я населення.

У відпрацьованих газах автомобільних двигунів налічується біля 100 різних компонентів, більшість з яких токсичні.

Великий обсяг викидів від автотранспорту пояснюється, насамперед, збільшенням кількості приватного автотранспорту, експлуатацією технічно–застарілого автомобільного парку, використанням палива низької якості, аварійним станом доріг.

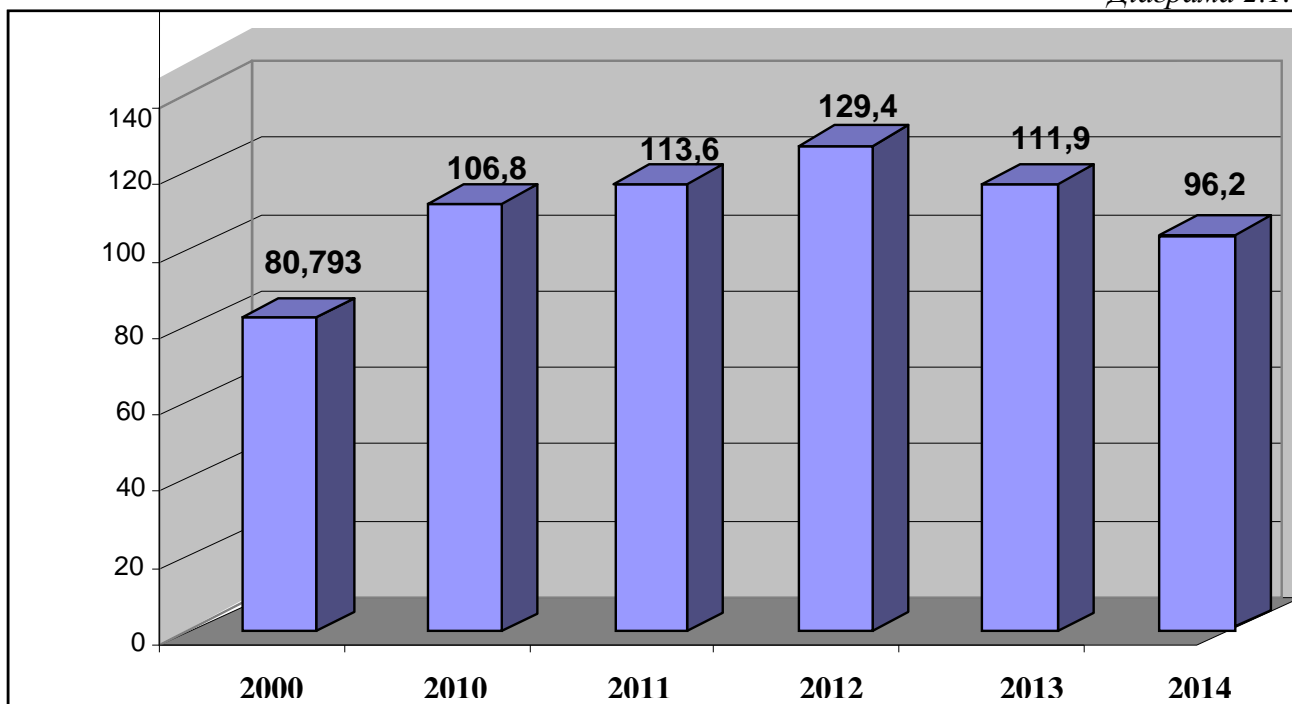
Основними напрямками зменшення надходження забруднюючих речовин в атмосферне повітря є, насамперед виконання природоохоронних заходів, передбачених матеріалами у яких обґрунтовуються обсяги викидів забруднюючих речовин, переведення паливовикористовуючого обладнання на природний газ, впровадження сучасних технологій очищення промислових викидів.

Зменшення шкідливих викидів від пересувних джерел можливе за рахунок збільшення використання неетильованого бензину, посилення контролю за токсичністю відпрацьованих газів автомобільних двигунів, будівництва об'їзних автошляхів для транзитного транспорту.

2.1.1 Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними та пересувними джерелами забруднення

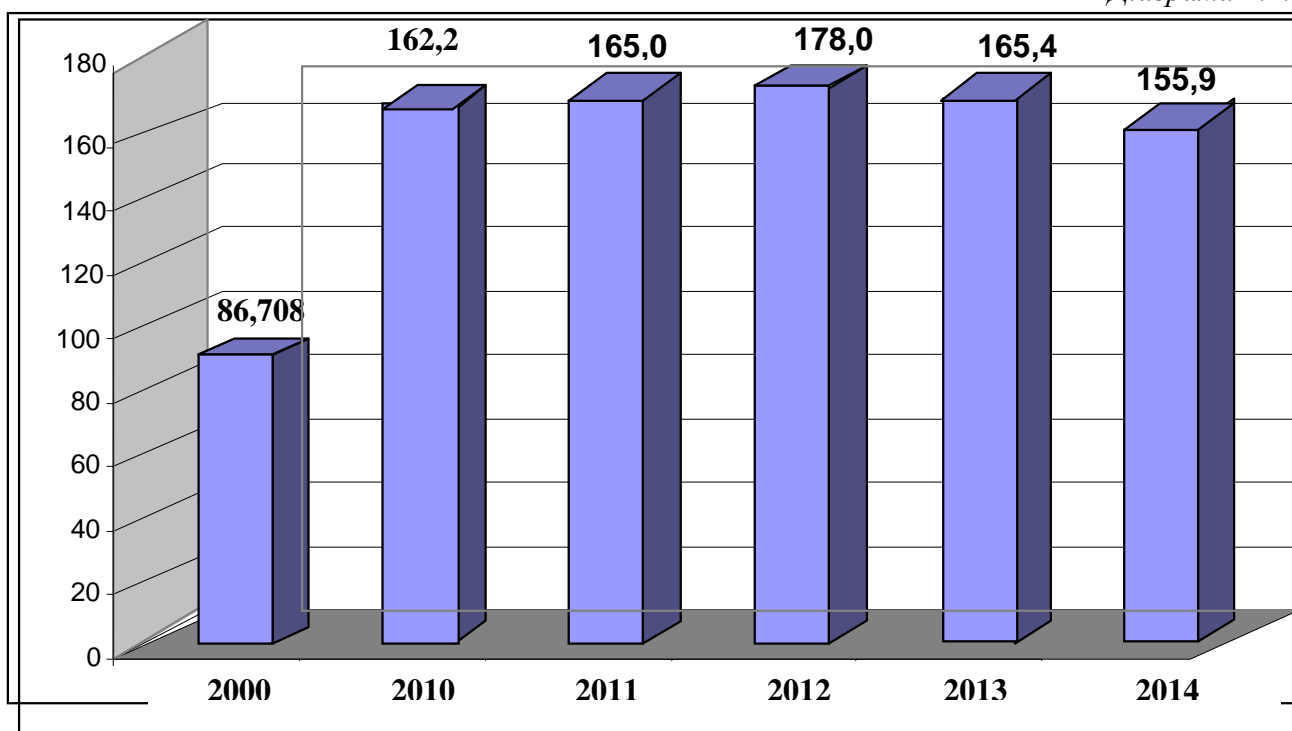
Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення (тис.т.)

Діаграма 2.1.

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря пересувними джерелами забруднення (тис.т.)

Діаграма 2.2.

2.1.2 Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря і містах

Найбільші середні і максимальні концентрації забруднюючих речовин (в кратності ГДК) в атмосферному повітрі міст

Таблиця 2.3

Забруднююча речовина	Місто	ГДКс.д., мг/м ³	Середня концентрація	ГДКм.р., мг/м ³	Максимальна з разових концентрацій
1	2	3	4	3	5
Завислі речовини	Біла Церква	0,15	0,7	0,50	0,4
	Бровари		0,3		0,2
	Обухів		0,3		0,4
	Українка		0,4		0,2
Діоксид сірки	Біла Церква	0,050	0,5	0,500	0,1
	Бровари		0,6		0,1
	Обухів		0,6		0,1
	Українка		0,6		0,1
Оксид вуглецю	Біла Церква	3,0	0,5	5,0	0,4
	Бровари		0,1		0,4
	Обухів		0,2		0,4
	Українка		0,4		0,4
Діоксид азоту	Біла Церква	0,04	1,8	0,20	1,0
	Бровари		1,5		0,9
	Обухів		1,8		0,8
	Українка		1,8		0,8

* - згідно РД 52.04-186-89 середньодобові ГДК (ГДКс.д.) стосуються тривалої дії забруднювальних домішок і з цими ГДК порівнюються середньомісячні концентрації; максимально разові ГДК (ГДКм.р.) відносяться до випадків відбору проб протягом 20 хвилин і з цими ГДК порівнюються разові концентрації домішок.

Забруднююча речовина	Місто	ГДКс.д., мг/м ³	Середньорічна концентрація	Максимальна з середньо- місячних концентрацій
1	2	3	4	5
Кадмій	Біла Церква	$0,3 \times 10^{-3}$	0,0	0,0
	Бровари		0,0	0,0
	Обухів		0,0	0,0
	Українка		0,0	0,0
Залізо	Біла Церква	$40,0 \times 10^{-3}$	0,0	0,0
	Бровари		0,0	0,0
	Обухів		0,0	0,1
	Українка		0,0	0,1
Манган	Біла Церква	$1,0 \times 10^{-3}$	0,0	0,0
	Бровари		0,0	0,1
	Обухів		0,0	0,0
	Українка		0,0	0,1
Мідь	Біла Церква	$2,0 \times 10^{-3}$	0,0	0,0
	Бровари		0,0	0,0
	Обухів		0,0	0,2
	Українка		0,0	0,0
Нікель	Біла Церква	$1,0 \times 10^{-3}$	0,0	0,0
	Бровари		0,0	0,0

	Обухів		0,0	0,0
	Українка		0,0	0,1
Свинець	Біла Церква	$0,3 \times 10^{-3}$	0,1	0,1
	Бровари		0,1	0,2
	Обухів		0,1	0,2
	Українка		0,1	0,2
Хром	Біла Церква	$1,5 \times 10^{-3}$	0,0	0,0
	Бровари		0,0	0,0
	Обухів		0,0	0,0
	Українка		0,0	0,1
Цинк	Біла Церква	$50,0 \times 10^{-3}$	0,0	0,0
	Бровари		0,0	0,0
	Обухів		0,0	0,0
	Українка		0,0	0,0

Викиди забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю в атмосферне повітря¹ за містами та районами у 2014 році

Таблиця 2.4

	Обсяги викидів, т				Крім того, викиди діоксиду вуглецю, тис.т			
	усього	у тому числі		у % до 2013р.	усього	у тому числі		у % до 2013р.
		стаці- онар- ними дже- рела- ми	пере- сув- ними дже- рела- ми			стаці- онар- ними дже- рела- ми	пере- сув- ними дже- рела- ми	
Київська область	252139,7	96188,5	155951,2	90,9	7707,1	5746,0	1961,1	88,4
м.Київ	283,8	–	283,8	19,6	2,7	–	2,7	18,3
м.Біла Церква	15450,7	1338,0	14112,7	91,2	739,4	584,5	154,9	95,9
м.Березань	1335,5	44,7	1290,8	93,6	17,0	0,7	16,3	98,8
м.Бориспіль	5274,1	108,8	5165,3	88,4	83,9	16,6	67,3	90,2
м.Бровари	7955,7	614,3	7341,4	92,2	176,9	91,2	85,7	90,8
м.Васильків	2605,2	101,8	2503,4	92,7	29,4	0,6	28,8	91,5
м.Буча	2034,4	16,0	2018,4	91,7	24,7	1,6	23,1	65,8
м.Ірпінь	10882,1	1083,4	9798,7	116,7	204,6	101,0	103,6	103,6
м.П.- Хмельницький	1968,0	57,3	1910,7	92,3	31,7	11,2	20,5	90,8
м.Фастів	3606,3	131,7	3474,6	92,7	54,4	14,1	40,3	90,0
м.Ржищів	500,8	–	500,8	90,9	5,5	–	5,5	91,8
м.Славутич	1958,3	58,0	1900,3	91,6	68,2	45,0	23,2	83,4
м.Обухів	3864,3	870,6	2993,7	100,9	253,7	214,8	38,9	100,2
райони								
Баришівський	3549,6	85,3	3464,3	87,5	49,2	0,9	48,3	87,6
Білоцерківський	6500,6	1688,5	4812,1	96,5	74,3	6,1	68,2	84,8
Богуславський	3525,5	628,2	2897,3	80,2	112,5	77,0	35,5	54,9
Бориспільський	11721,6	232,4	11489,2	197,2	171,0	4,3	166,7	157,3
Бородянський	4094,6	50,8	4043,8	91,1	44,9	0,1	44,8	94,4
Броварський	6953,0	320,7	6632,3	94,6	96,9	20,7	76,2	90,2
Васильківський	5892,8	322,6	5570,2	95,2	80,2	2,1	78,1	94,5

Володарський	2440,6	281,9	2158,7	93,4	32,1	0,0	32,1	93,7
Вишгородський	9384,8	2639,2	6745,6	86,0	163,9	87,0	76,9	79,9
Згурівський	2143,1	164,2	1978,9	94,4	31,8	2,5	29,3	93,9
Іванківський	2746,8	25,5	2721,3	88,6	39,4	7,7	31,7	87,2
Кагарлицький	3419,5	32,7	3386,8	102,2	58,4	6,4	52,0	110,9
К.-Святошинський	15515,4	3164,4	12351,0	81,7	151,6	7,2	144,4	73,5
Макарівський	3884,5	344,7	3539,8	92,3	52,3	9,2	43,1	93,1
Миронівський	3555,0	162,2	3392,8	93,9	58,4	10,7	47,7	99,1
Обухівський	79698,8	76953,5	2745,3	84,1	4157,7	4124,9	32,8	84,5
П.-Хмельницький	3244,2	111,8	3132,4	87,9	52,3	8,7	43,6	89,3
Поліський	488,4	7,9	480,5	87,6	5,1	0,0	5,1	85,6
Рокитнянський	3296,1	177,5	3118,6	95,3	44,5	0,8	43,7	100,4
Сквирський	4035,8	531,8	3504,0	92,2	86,2	39,9	46,3	95,8
Ставищенський	2460,5	72,6	2387,9	93,2	34,8	0,6	34,2	93,1
Таращанський	2758,0	6,2	2751,8	92,2	37,4	0,5	36,9	91,2
Тетіївський	3261,2	130,9	3130,3	98,6	129,3	81,6	47,7	269,8
Фастівський	2543,3	18,3	2525,0	89,8	30,2	–	30,2	86,7
Яготинський	7306,8	3610,1	3696,7	82,2	220,6	165,8	54,8	87,9

¹ Викиди від стаціонарних та пересувних (автомобільного, залізничного, авіаційного, водного транспорту та виробничої техніки) джерел забруднення.

2.1.3 Основні забруднювачі атмосферного повітря (за галузями економіки)

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності

Таблиця 2.5

№ з/п	Види економічної діяльності	Обсяги викидів по регіону	
		тис. т	у % до підсумку
1	Усі види економічної діяльності	96,188	100
	у тому числі:		
1.1	Сільське, лісове та рибне господарство, мисливство та пов'язані з ним послуги	4,633	4,8
1.2	Лісове господарство та пов'язані з ним послуги	-	-
1.3	Добувна промисловість	0,136	0,1
1.4	Переробна промисловість	4,512	4,7
	у тому числі		
1.5	виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	2,088	2,2
1.6	виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	1,568	1,6
1.7	металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	0,148	0,2
1.8	виробництво машин та устаткування	-	-
1.9	Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	78,923	82,1
2	Будівництво	3,135	3,3
2.1	Діяльність транспорту та зв'язку	4,437	4,6
2.2	Інші види економічної діяльності	0,409	0,4

Основні забруднювачі атмосферного повітря

Таблиця 2.6

№ з/п	Назва об'єкту	Назва забруднюючої речовини	Частка викидів забруднюючої речовини			Частка оснащення джерел викидів газоочисними установками (ГОУ), %	Ефективність роботи ГОУ, %	Заходи, спрямовані на зменшення викидів			
			усього викидів, т/рік	до загального обсягу викидів об'єкту, %	до загального обсягу викидів (населеного пункту), %			загальний обсяг витрат за кошторисною вартістю, тис. грн.	фактично витрачено з початку виконання заходу, тис. грн..	зменшен ня викидів після впровад- ження заходу, т/рік *	
1		2	3	4	5	8	9	10	11	12	13
Золотоніське ЛВУМГ Компресорна станція КС-35 (Богуславський район)											
1	Золотоніське ЛВУМГ Компресорна станція КС-35 (Богуславський район)	Залізо та його сполуки	0,039	0,007		ГОУ проектом не передбачені					
		Свинець та його сполуки	0	0,000							
		Хром та його сполуки									
		Манган та його сполуки	0,001	0,000							
		Речовини у вигл.									
		суспендований тв.част.	0,049	0,009							
		оксиди азоту	110,272	19,232							
		азоту(1) оксид N ₂ O	3,159	0,551							
		аміак	0,007	0,001							
		азотна кислота	0	0,000							
		сульфатна кислота	0	0,000							
		Оксид вуглецю	9,852	1,718							
		НЛОС	12,004	2,094							
		ксилол									
		метан	437,999	76,389							

		хлористий водень	0	0,000				
		Загальний обсяг	573,382	100,000				
Публічне акціонерне товариство " Ветропак Гостомельський Склозавод"								
2	Публічне акціонерне товариство " Ветропак Гостомельський Склозавод"	Оксиди азоту	731,872	71,3524433		34,7	75-99	Заходи, спрямовані на зменшення викидів
		Азоту (I) оксид	0,169	0,0164763				
		Сірки діоксид	214,847	20,9460922				
		Сульфатна кислота	0,076	0,0074095				
		Речовини у вигляді суспендованих тв. частинок	67,073	6,5391522				
		Сажа	0,695	0,0677577				
		Оксид вуглецю	6,775	0,6605155				
		Алюмінію оксид						
		Залізо та його сполуки	0,022	0,0021448				
		Нікель та його сполуки						
		Ртуть та її сполуки						
		Селен та його сполуки						
		Хром та його сполуки	0,010	0,0009749				
		кобальт та його сполуки	0,013	0,0012674				
		Манган та його сполуки	0,001	0,0000975				
		Неметанові леткі органічні сполуки	2,059	0,2007382				
		Метан	1,513	0,1475070				
		Водню хлорид	0,587	0,0572284				
		Фтор та його сполуки	0,002	0,0001950				
		Всього	1025,714					
Боярське ЛВУМГ								
3	Боярське Лінійне управління магістральних газопроводів	Всього	3 318,093	100		100	66,9	
		Неметанові леткі органічні сполуки	0,301	0,01				
		Сполуки азоту	3,862	0,12				
		Оксид вуглецю	4,775	0,14				
		Метан	3 309,13	99,73				
		Інші речовини	0,014	0,00				

		Інші речовини	0,014	0,00							
ПАТ «Центренерго» Трипільська ТЕС											
4	ПАТ «Центренерго» Трипільська ТЕС проммайданчик	Речовини у вигляді суспендованих твердих частин менше 2,5 мкм	20 496,008				95,70				
		Речовини у вигляді суспендованих твердих частин менше 10 мкм	145,198				49,85				
		Сполуки азоту	11 645,471	15,140		0,00					
		Діоксид та інші сполуки сірки	44 000,499	57,204		0,00					
		Оксид вуглецю	542,428	0,705		0,00					
		Метали та їх сполуки	23,303	0,030		0,00					
		Неметанові леткі органічні сполуки	12,269	0,016		0,00					
		Метан	43,256	0,056		0,00					
		Бенз(а)пирен	0,008								
		Фтор та його сполуки	0,048	0,00006		0,00					
		Діоксид вуглецю	4124768,59 2								
		Всього	76 918,602	100		24,00					

2.2 Транскордонне забруднення атмосферного повітря

Атмосферне повітря, без сумніву, є однією з основних умов існування життя на Землі, її невід'ємною складовою. Існування живих організмів неможливе без атмосфери.

Атмосфера Землі виконує кілька важливих функцій. По-перше, вона є ресурсом повітря - суміші газів, необхідних для підтримання життя на землі. Найважливішими з газів є кисень, азот, деякі інертні гази, вуглекислий газ. В атмосфері у газоподібному стані міститься також водяна пара. Атмосфера виступає також вкрай важливим захисним екраном для усього живого - тонкий прошарок озону захищає життя від згубного для всього живого ультрафіолетового випромінювання. Атмосфера - простір, через який на Землю надходить ледова частка енергії, необхідної для підтримання життя.

З економічної точки зору атмосфера є джерелом газів, як сировини для багатьох виробничих процесів, необхідною умовою сільськогосподарського виробництва, простором, у якому відбувається розвиток господарства.

Важливою також є роль атмосфери у відносинах між країнами, у міжнародних відносинах. З одного боку атмосфера - це сфера, на яку розповсюджуються національний суверенітет, з іншого боку - це простір активної взаємодії країн, це національний ресурс і умови середовища країни. Водночас екологічні характеристики атмосфери, можливо як ніякої іншої оболонки Землі, зумовлюють необхідність міжнародно-правового врегулювання відносин держав щодо її використання. Об'єктивні фізичні та екологічні закони унеможливають встановлення національних кордонів для атмосферних процесів. Атмосфера - цілісна оболонка, водночас атмосферні процеси, як шкідливі, так і позитивні, зачіпають інтереси багатьох країн, для яких вона є і однією з природних умов, і ресурсом, і простором для видалення продуктів господарської діяльності. Властивості атмосфери спричиняють до того, що через атмосферу країни здатні впливати одна на одну, і такий вплив може мати як позитивний, так і негативний характер.

Величезні об'єми викидів забруднюючих речовин, існуюча та потенційна небезпека забруднення атмосфери, шкода, яка завдається здоров'ю населення та екосистемам, господарству держав світу зумовлює необхідність міждержавного співробітництва у сфері охорони повітряного простору та озонового шару. Перебільшити актуальність цієї теми для міжнародного права неможливо, оскільки із розвитком господарства проблеми забруднення атмосфери не зникають.

Стаття 1 b) Конвенції про транскордонне забруднення повітря на великі відстані визначає "транскордонне забруднення повітря на великі відстані" як "забруднення повітря, фізичне джерело якого знаходиться повністю чи частково в межах території, яка знаходиться під національною юрисдикцією однієї держави, і негативний вплив якої проявляється на території, яка знаходиться під юрисдикцією іншої держави на такій відстані, що в цілому неможливо визначити частку окремих джерел чи груп джерел викидів.

Загалом, при визначенні транскордонного забруднення повітря автори лише вказують на факт перетину забруднюючими речовинами державного

кордону і завдання екологічної шкоди за межами юрисдикції держави походження.

З природничо-наукової точки зору, проблема транскордонного забруднення повітря нічим не відрізняється від інших проблем, пов'язаних із забрудненням навколишнього середовища. Однак факт перетину забруднюючими речовинами національних кордонів має велике значення з точки зору міжнародного права, оскільки міграція забруднення з однієї країни в іншу породжує не тільки екологічні, але й складні економічні та політичні проблеми.

Міжнародний характер цієї проблеми проявляється, зокрема, в тому, що шкідливі речовини з джерел, які знаходяться під юрисдикцією однієї держави, переносяться на територію іншої держави і завдають там шкоди. Основними "експортерами" екологічної шкоди такого роду є ті країни, на території яких в районах концентрації промисловості існує дуже високий рівень забруднення довкілля, а переважаючі вітри транспортують викиди промисловості в сусідні держави.

У деяких випадках масове перенесення забруднення в сусідню державу пояснюється не загальним високим рівнем забруднення довкілля в певних районах, а тим, що підприємства розташовані чи екологічно небезпечні роботи проводяться безпосередньо біля державного кордону.

Конвенція про транскордонний вплив промислових аварій була укладена: враховуючи, що шкідливий вплив транскордонних аварій може відчуватись за межами кордонів і потребує співробітництва між державами; підтверджуючи необхідність сприяння активному міжнародному співробітництву між зацікавленими державами до, під час і після аварії з метою укріплення відповідної політики, а також посилення і координації дій на всіх належних рівнях для попередження промислових аварій, забезпечення готовності до них і ліквідації їх транскордонного впливу.

Процес формування системи міжнародно-правових норм, які стосуються транскордонного забруднення повітря, є ілюстрацією того, як науково-технічний прогрес (його негативні наслідки) впливає на розвиток норм міжнародного права. Особливості транскордонного забруднення повітря полягає в тому, що правові аспекти цієї проблеми дуже тісно пов'язані з науковими її сторонами. Формування міжнародно-правових норм в даній сфері, які покладають на держави певні зобов'язання, залежить від науково-технічного прогресу не тільки тому, що виникають якісь нові негативні явища і необхідність їх регулювання, але й тому, що створюються нові засоби для реальної ліквідації цих наслідків і в держав з'являється можливість виконати зобов'язання з захисту навколишнього середовища, які накладаються міжнародним правом. За відсутності практичної можливості скоротити чи попередити транскордонне забруднення повітря держави не беруть на себе відповідних зобов'язань.

Транскордонне забруднення повітря на великі відстані розраховується згідно з методологією Спільної програми спостережень та оцінки розповсюдження забруднювачів повітря на великі відстані у Європі

(Програма ЕМЕП). Щороку Державними управліннями охорони навколишнього природного середовища в області готувався та надавався до Міністерства екології та природних ресурсів України відповідний звіт.

2.3 Якість атмосферного повітря в населених пунктах

Моніторинг забруднення атмосферного повітря в Київській області проводився у чотирьох містах: у Білій Церкві – на двох стаціонарних постах спостережень (ПСЗ), у Броварах, Обухові, Українці – на одному посту.

Визначався вміст чотирьох основних домішок: завислих речовин (пилу), діоксиду сірки, оксиду вуглецю, діоксиду азоту, а також восьми важких металів: заліза, кадмію, марганцю, міді, нікелю, свинцю, хрому, цинку.

Визначення вмісту бенз(а)пірену мало здійснюватися у РЛА Донецького регіонального центру з гідрометеорології, але у зв'язку з її ліквідацією, визначення цієї домішки у повітрі на мережі гідрометслужби тимчасово припинено.

За звітний рік у Білій Церкві було відібрано 6 642 проби атмосферного повітря, в Україні – 3 265 проб, у Броварах – 3 237 проб, в Обухові – 3 170 проб, які були проаналізовані у лабораторіях ЦГО.

У 2014 році загальний рівень забруднення атмосферного повітря за індексом забруднення атмосфери (ІЗА) у містах Біла Церква, Бровари, Обухів, Українка оцінювався, як низький.

Середньорічні концентрації домішок, що визначались не перевищували середньодобову гранично допустиму концентрацію (ГДКс.д.*), за винятком діоксиду азоту (речовини 3-го класу небезпеки), вміст якого у контрольованих містах області протягом усього року був на рівні 1,3-2,2 ГДКс.д. Основними джерелами викидів цієї домішки в атмосферу є підприємства енергетичного комплексу та автотранспорт.

Місто БІЛА ЦЕРКВА

Спостереження за забрудненням атмосферного повітря проводились на двох постах: у районі вул. Леваневського (ПСЗ №1) та вул. Сломчинського (ПСЗ № 2).

В атмосфері міста зафіксовано підвищений вміст діоксиду азоту, середньорічна концентрація якого перевищувала середньодобову гранично допустиму концентрацію у 1,8 раза. Середньорічні концентрації інших домішок дорівнювали: завислих речовин – 0,7 ГДКс.д., оксиду вуглецю та діоксиду сірки – 0,5 ГДКс.д.

Максимальні з разових концентрацій дорівнювали: діоксиду азоту – 1,0 ГДКм.р., завислих речовин і оксиду вуглецю – 0,4 ГДКм.р., діоксиду сірки – 0,1 ГДКм.р.

* - згідно РД 52.04-186-89 середньодобові ГДК (ГДКс.д.) стосуються тривалої дії забруднювальних домішок і з цими ГДК порівнюються середньомісячні концентрації; максимально разові ГДК (ГДКм.р.) відносяться до випадків відбору проб протягом 20 хвилин і з цими ГДК порівнюються разові концентрації домішок.

Середні за рік та максимальні з середньомісячних концентрацій важких металів були значно нижчими за відповідні ГДКс.д. і, в основному, не досягали 0,1 ГДКс.д.

Рівень забруднення атмосферного повітря (за середньорічними концентраціями) був майже однаковим на обох постах спостережень.

У річному ході спостерігалось деяке зростання середньомісячних концентрацій завислих речовин у лютому, діоксиду сірки – у липні, оксиду вуглецю – у травні і вересні, діоксиду азоту – у теплу пору року, з найвищими значеннями у липні-серпні.

Порівняно з 2013 р. рівень забруднення атмосферного повітря майже не змінився.

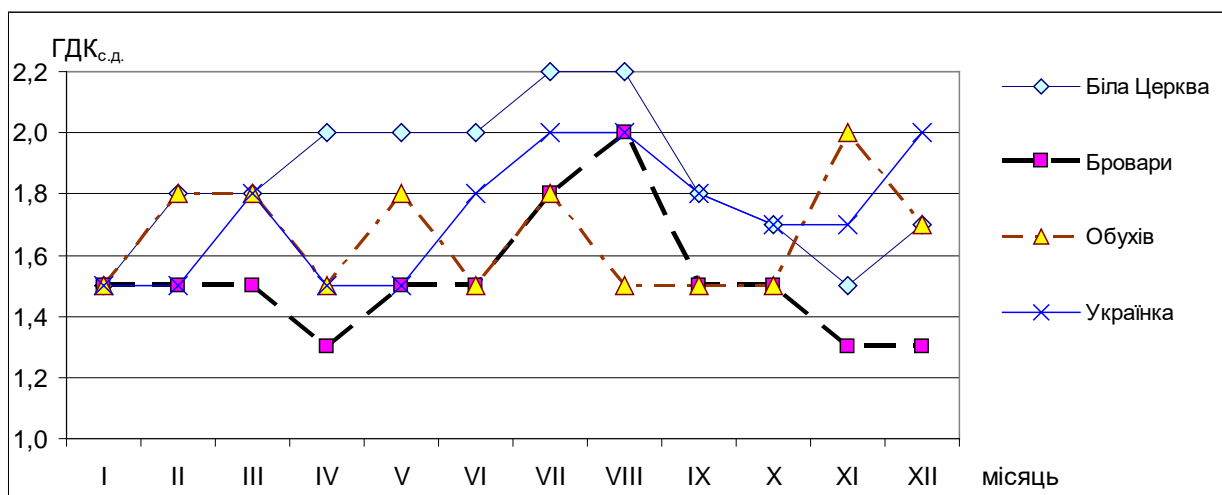

Рис. Зміна середньомісячних концентрацій діоксиду азоту (в кратності ГДК) в атмосферному повітрі міст Київської області протягом 2014 року.

Місто БРОВАРИ

Спостереження за забрудненням атмосферного повітря проводились у районі вулиці Черняховського (ПСЗ №1).

Середньорічна концентрація з діоксиду азоту перевищила відповідну ГДКс.д. у 1,5 рази. Середньорічні концентрації інших забруднювальних домішок становили: діоксиду сірки – 0,6 ГДКс.д., завислих речовин – 0,3 ГДКс.д., оксиду вуглецю – 0,1 ГДКс.д.

Максимальні з разових концентрацій дорівнювали: з діоксиду азоту – 0,9 ГДКм.р., з оксиду вуглецю – 0,4 ГДКм.р., з завислих речовин – 0,2 ГДКм.р., з діоксиду сірки – 0,1 ГДКм.р.

Середні за рік та максимальні з середньомісячних концентрацій важких металів були значно нижчими за відповідні ГДКс.д. Найбільша середньомісячна концентрація (0,2 ГДКс.д.) спостерігалась зі свинцю у жовтні.

У річному ході спостерігалось деяке зростання середньомісячних концентрацій діоксиду азоту та діоксиду сірки у липні-серпні, завислих речовин – у серпні; вміст оксиду вуглецю значних коливань не зазнав.

У порівнянні з 2013 роком рівень забруднення атмосферного повітря не змінився.

Місто ОБУХІВ

Спостереження за забрудненням атмосферного повітря проводились у районі вулиці Миру (ПСЗ №1).

Середньорічні концентрації забруднювальних речовин становили: діоксиду азоту – 1,8 ГДКс.д., діоксиду сірки – 0,6 ГДКс.д., завислих речовин – 0,3 ГДКс.д, оксиду вуглецю – 0,2 ГДКс.д.

Максимальна з разових концентрацій діоксиду азоту дорівнювала 0,8 ГДКм.р., завислих речовин та оксиду вуглецю – 0,4 ГДКм.р., діоксиду сірки – 0,1 ГДКм.р.

По важких металах середні за рік та максимальні з середньомісячних концентрацій були значно нижчими за відповідні ГДКс.д. Найбільші середньомісячні концентрації (0,2 ГДКс.д.) спостерігалась з міді – у листопаді, зі свинцю – у серпні.

У річному ході спостерігалось зростання середньомісячних концентрацій діоксиду азоту у листопаді, діоксиду сірки – у липні, листопаді і грудні, завислих речовин – у квітні та вересні-жовтні; вміст оксиду вуглецю значних коливань не зазнав.

Порівняно з 2013 роком у повітрі міста спостерігалось деяке підвищення вмісту діоксиду азоту. Рівень забруднення атмосферного повітря іншими домішками не змінився.

Місто УКРАЇНКА

Спостереження за забрудненням атмосферного повітря проводились у районі вулиці Зв'язку (ПСЗ №1).

Середньорічні концентрації шкідливих речовин у повітрі міста дорівнювали: діоксиду азоту – 1,8 ГДКс.д., діоксиду сірки – 0,6 ГДКс.д., завислих речовин та оксиду вуглецю – 0,4 ГДКс.д.

Максимальні з разових концентрацій досягли: з діоксиду азоту – 0,8 ГДКм.р., з оксиду вуглецю – 0,4 ГДКм.р., з завислих речовин – 0,2 ГДКм.р., з діоксиду сірки – 0,1 ГДКм.р.

Середні за рік та максимальні з середньомісячних концентрацій важких металів були значно нижчими за відповідні ГДКс.д. Найбільша середньомісячна концентрація свинцю – 0,2 ГДКс.д. спостерігалась у березні та листопаді.

У липні-серпні 2014 року спостерігалось деяке зростання середньомісячних концентрацій усіх домішок. Другий пік забруднення діоксидом азоту зафіксовано у грудні.

Порівняно з минулим роком рівень забруднення атмосферного повітря за всіма домішками дещо підвищився.

*Середньорічні і максимальні концентрації забруднювальних речовин за 2014 рік по містах Київської області,
за даними Центральної геофізичної обсерваторії*

Таблиця 2.7

Домішки	ГДК		м.Біла Церква				м.Бровари				м.Обухів				м.Українка			
	с.д.	м.р.	Середньорічні і концентрації		Максимальні концентрації		Середньорічні і концентрації		Максимальні концентрації		Середньорічні і концентрації		Максимальні концентрації		Середньорічні і концентрації		Максимальні концентрації	
			*абс.в.	ГДКс. д.	абс.в.	ГДКм. р	абс.в.	ГДКс.д .	абс.в.	ГДКм. р	абс.в.	ГДКс.д .	абс.в.	ГДКм. р	абс.в.	ГДКс. д.	абс.в.	ГДКм. р.
Завислі речовини	0,1 5	0,50	0,11	0,7	0,20	0,4	0,05	0,3	0,10	0,2	0,05	0,3	0,20	0,4	0,06	0,4	0,10	0,2
Діоксид сірки	0,0 5	0,50	0,023	0,5	0,067	0,1	0,030	0,6	0,069	0,1	0,029	0,6	0,062	0,1	0,030	0,6	0,067	0,1
Оксид вуглецю	3,0	5,0	1,5	0,5	2,0	0,4	0,4	0,1	2,0	0,4	0,6	0,2	2,0	0,4	1,1	0,4	2,0	0,4
Діоксид азоту	0,0 4	0,20	0,07	1,8	0,19	1,0	0,06	1,5	0,17	0,9	0,07	1,8	0,16	0,8	0,07	1,8	0,16	0,8
Кадмій	0,3	-	0,002	0,0	0,010	0,0	0,002	0,0	0,003	0,0	0,006	0,0	0,010	0,0	0,001	0,0	0,010	0,0
Залізо	40, а	-	0,40	0,0	0,69	0,0	0,88	0,0	1,39	0,0	0,70	0,0	2,41	0,1	1,07	0,0	2,44	0,1
Манган	1,0	-	0,01	0,0	0,02	0,0	0,05	0,0	0,08	0,1	0,02	0,0	0,04	0,0	0,02	0,0	0,05	0,1
Мідь	2,0	-	0,01	0,0	0,02	0,0	0,02	0,0	0,04	0,0	0,08	0,0	0,36	0,2	0,03	0,0	0,05	0,0
Нікель	1,0	-	0,03	0,0	0,04	0,0	0,02	0,0	0,04	0,0	0,02	0,0	0,04	0,0	0,02	0,0	0,06	0,1
Свинець	0,3	-	0,02	0,1	0,04	0,1	0,02	0,1	0,05	0,2	0,02	0,1	0,06	0,2	0,03	0,1	0,07	0,2
Хром	1,5	-	0,02	0,0	0,04	0,0	0,03	0,0	0,05	0,0	0,03	0,0	0,05	0,0	0,03	0,0	0,08	0,1
Цинк	50, а	-	0,03	0,0	0,04	0,0	0,17	0,0	0,21	0,0	0,04	0,0	0,11	0,0	0,25	0,0	0,44	0,0

* абс.в. – концентрація в абсолютних величинах (для основних домішок – у мг/м³, для важких металів – у мкг/м³)

2.4 Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря

Протягом 2014 року стан радіаційного забруднення атмосферного повітря визначавсь, як і у минулі роки, характером поверхневого забруднення території, метеорологічними умовами, організованими і неорганізованими викидами ДСП «Чорнобильська АЕС» та об'єкта «Укриття». Порівняно з минулим роком, об'ємна активність ^{137}Cs у приземному шарі атмосфери ближньої зони не зазнала помітних змін.

Найбільше забруднення радіонуклідами фіксувалось у ближній зоні (поблизу ЧАЕС), де значення об'ємної активності ^{137}Cs у повітрі коливалось у діапазоні від $3,9 \times 10^{-6}$ до $6,1 \times 10^{-3}$ Бк/м³; у дальній зоні – не перевищувала $6,8 \times 10^{-4}$ Бк/м³.

Серед пунктів контролю дальньої зони найвищі значення об'ємної активності ^{137}Cs реєструвались на тих пунктах, які характеризуються високим поверхневим забрудненням, у районі яких велися роботи або спостерігався інтенсивний рух автотранспорту – пункти АСКРС «Чистогалівка» ($6,8 \times 10^{-4}$ Бк/м³), «Буряківка» ($6,7 \times 10^{-4}$ Бк/м³), «Машеве» ($5,2 \times 10^{-4}$ Бк/м³).

У місцях найбільш тривалого перебування персоналу зони відчуження об'ємна активність ^{137}Cs у повітрі становила: м. Чорнобиль – від $1,1 \times 10^{-6}$ до $1,1 \times 10^{-4}$ Бк/м³ з одним випадком перевищення контрольного рівня забруднення повітря ^{137}Cs у 1,4 раза; на КДП «Дитятки» – від $1,0 \times 10^{-6}$ до $5,6 \times 10^{-5}$ Бк/м³.

Об'ємна активність ^{137}Cs у радіоактивних аерозолях на виробничому об'єкті ПЗРВ «Буряківка» за звітний період змінювалась у діапазоні від $5,6 \times 10^{-6}$ до $2,7 \times 10^{-3}$ Бк/м³.

2.5 Використання озоноруйнівних речовин

Відповідно до постанови КМУ від 25.12.13 № 950 «Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2014 рік» встановлено, що Міністерство економічного розвитку і торгівлі забезпечує ліцензування експорту та імпорту товарів, які містять озоноруйнівні речовини.

У разі відсутності озоноруйнівних речовин у переліку товарів за зазначеними кодами (згідно додатків до Постанови) митне оформлення вантажів здійснюється на підставі листів-роз'яснень Мінприроди (його територіальних органів) про те, що такі товари не містять озоноруйнівних речовин без ліцензії.

2.6 Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття

Забруднення атмосферного повітря за ступенем хімічної небезпеки для живих організмів посідає перше місце. Це обумовлено у першу чергу тим, що забруднюючі речовини з атмосферного повітря мають найбільш широке розповсюдження та випадають у різні середовища. Наприклад, атмосферні опади дають до 10% забруднення водних об'єктів, значно забруднюють ґрунти і т.п. Крім того, людина споживає за добу і у цілому за життя в об'ємному відношенні повітря набагато більше, ніж води і їжі. У той же час природа

поставила істотні захисні бар'єри тільки для шкідливих речовин, що потрапляють до організму через шлунково-кишковий тракт, не забезпечивши таким же надійним захистом легені. Забруднення повітря супроводжується утворенням стійких аномалій забруднювачів у ґрунтах, воді та рослинах. Основними викидами в області є діоксид сірки, оксиди азоту, пил (аерозолі) та оксид вуглецю. Окиси азоту знищують рослинність, встановлено, що у лісі в'яз живе до 300, липа - до 150 років, а на вулицях міст – відповідно 45 і 50 років. Для рослин шкідливі такі забруднювачі повітря, як сполуки сірки, окис вуглецю, хлор і вуглеводи.

Відмічено випадки загибелі рослин поблизу цементних заводів. Проникаючи у продихи і всередину листків, цементний пил утруднює їх функції, руйнує хлорофіл і ніби "спалює" тканини рослин. Живі організми надзвичайно чутливі, як до діоксиду сірки, так і до сірчистої та сірчаної кислот, що утворюються при контакті цього оксиду з вологою в атмосфері. Діоксид сірки розноситься на великі відстані, випадаючи в остаточному підсумку у вигляді кислотних дощів. Підраховано, що з вихлопними газами в атмосферу потрапляє 25 – 27% свинцю, що знаходиться у паливі. Причому біля 40% часток свинцю у відпрацьованих газах мають діаметр менше 5 мкм і здатні тривалий час знаходитися в завислому стані, проникати з повітрям в організм людини. На сьогодні можливість ризику для здоров'я людини від забруднення повітря не викликає сумніву, але якісні дані про кількісні ефекти впливу зустрічаються не так часто внаслідок того, що забруднення повітря широко розповсюджене і важко підібрати неекспоновані групи населення для контролю.

Також існують проблеми в оцінці розмірів індивідуального впливу; концентрації атмосферних домішок надзвичайно залежні від метеоумов; хвороби, у виникненні і перебігу яких забруднення повітря може відігравати значну роль, є, головним чином, хвороби дихальної системи; але ці хвороби неспецифічні і можуть викликатися іншими факторами, наприклад, палінням, або професійним впливом, значну роль при цьому може відігравати дія внутрішніх алергенів. Оцінюючи розміри шкоди від хімічного забруднення атмосферного повітря, необхідно приймати до уваги, що таке забруднення може: знижувати адаптаційні можливості організму і, як наслідок цього, опір до негативних чинників іншої етіології; підвищувати рівень захворюваності, у першу чергу хворобами дихальної системи; впливати на рівень смертності населення.

2.7 Заходи, спрямовані на поліпшення якості атмосферного повітря

Значне забруднення атмосфери здійснюється як стаціонарними, так і пересувними джерелами. До екологічно небезпечних підприємств Київської області відносяться підприємства хімічної та нафтохімічної промисловості, електроенергетики, значний екологічний тиск справляють підприємства харчової промисловості.

Основними причинами, що зумовлюють незадовільний стан якості атмосферного повітря у населених пунктах, є недотримання підприємствами

режиму експлуатації пилогазоочисного обладнання, нездійснення заходів із зниження обсягу викидів забруднюючих речовин до встановлених нормативів, низькі темпи впровадження сучасних технологій очищення викидів.

Для оптимізації стану атмосферного повітря необхідно впровадження нових прогресивних технологій виробництва, планування заходів по зменшенню обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферу, використання енергетичних джерел з низьким рівнем викидів двоокису вуглецю.

Впровадження нової системи регулювання викидів шляхом видачі підприємствам дозволів на викиди, у яких встановлюються нормативи гранично-допустимих викидів для найбільш поширених та небезпечних забруднюючих речовин в т.ч. встановлюються жорсткі технологічні нормативи, які обмежують масову концентрацію викидів у місці їх виходу з устаткування. Також у дозволі на викиди встановлюються умови до технологічного процесу, обладнання та споруд, очистки газопилового потоку, заходи контролю за дотриманням встановлених нормативів, а також у разі необхідності передбачаються заходи щодо скорочення викидів забруднюючих речовин до нормативного рівня, заходи щодо запобігання перевищенню встановлених нормативів граничнодопустимих викидів у процесі виробництва, заходи щодо охорони атмосферного повітря на випадок виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, ліквідації наслідків забруднення атмосферного повітря, та інші заходи, направлені на скорочення викидів, у залежності від виробництв, технологічного устаткування.

Таким чином зменшується надходження в атмосферне повітря речовин хімічного або біологічного походження в т.ч. речовин, що руйнують озоновий шар та призводять до парникового ефекту, здійснюється запобігання та зниження рівня забруднення атмосферного повітря, збереження його стану та недопущення змінення складу та властивостей атмосфери, недопущення посилення парникового ефекту.

Ряд підприємств, відповідно до заходів щодо скорочення викидів забруднюючих речовин проводять модернізацію пилогазоочисних установок, підвищують ступені очищення викидів, розробляють та встановлюють додаткові системи очищення. Здійснюється заміна застарілого технологічного обладнання на обладнання, що відповідає сучасному рівню, впроваджуються технології, які дозволяють повертати викиди до технологічного процесу в т.ч. забезпечують їх повне уловлювання, допалення. Котельні переходять на екологічні та економні види палива (деревина, відходи деревини, деревинні пеллети), здебільшого для опалення будівель і виробничих приміщень встановлюються економні твердопаливні котли тривалого горіння.

Протягом 2014 року на охорону навколишнього природного середовища підприємствами, організаціями та установами області було витрачено 4 217,9 млн. грн. (без ПДВ). Із загальної кількості витрат на охорону навколишнього природного середовища 428,3 млн. грн. (або 10%) становлять поточні витрати, 3 789,6 млн. грн. (або 90%) – капітальні інвестиції, у тому числі 1,5 млн. грн. – витрати на капітальний ремонт природоохоронного обладнання.

3. Зміна клімату

3.1 Тенденції зміни клімату

Питання наслідків зміни клімату і ступеня вразливості для Київської області не є достатньо вивченими. Однак існують дослідження, орієнтовні на регіон Центральної та Східної Європи.

Як і для багатьох інших регіонів України, прогнози температур показують загальну тенденцію до потепління протягом наступного століття, з ймовірністю значного підвищення температури у літні місяці, що призведе до більшої посухи по всій області та більшої спеки. Кількість опадів, які очікуються, збільшиться у зимовий період і зменшиться влітку; збільшиться інтенсивність опадів протягом теплого періоду року. Це може призвести до збільшення кількості випадків раптових повеней. Попри збільшення дощових днів, очікується, що поповнення ґрунтових вод зменшиться. У сухих районах країни, які вже схильні до пилових бур, така динаміка може призвести до збільшення ерозії ґрунтів, що у поєднанні з можливістю раптових повеней може призвести до загальної деградації земель.

Київська область має велике різноманіття унікальної флори і фауни на всій території. За даними деяких досліджень, біорізноманіття вже тепер зазнає впливу від зміни клімату. За вищих температур і зміни характеру опадів, ліси можуть відчувати нестачу води, що може призвести до сухості ґрунтів, їхньої деградації та лісових пожеж. Зміна складу лісу також змінить різноманітність фауни. Зниження стоку води у верхів'ї та підвищення її температури можуть змінити екологічної умови на цій території. Кліматичні зміни також можуть призвести до зміни видового складу на всій території області і, зокрема, збільшення кількості шкідників.

3.2 Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів

Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів (далі - національна система) - це система організаційно-технічних заходів щодо спостереження, збирання, оброблення, передачі і збереження інформації, необхідної для оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів.

Національна система охоплює всі види діяльності, які призводять (можуть призвести) до антропогенних викидів парникових газів в атмосферне повітря із джерел (підприємства, цехи, агрегати, установки, транспортні засоби тощо), а також ті, що пов'язані з абсорбцією парникових газів.

Метою національної системи є виконання вимог Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату (далі - Кіотський протокол) та рішень Конференції Сторін Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, зокрема:

- оцінка даних про антропогенні викиди та абсорбцію парникових газів;

- підготовка і подання національного кадастру антропогенних викидів та абсорбції парникових газів і національного повідомлення з питань зміни клімату відповідно до Кіотського протоколу.

Функціонування національної системи здійснюється шляхом:

- планування та проведення суб'єктами господарювання щорічної інвентаризації антропогенних викидів та абсорбції парникових газів (далі - інвентаризація);

- узагальнення результатів інвентаризації;

- складання національного кадастру антропогенних викидів та абсорбції парникових газів і контроль за його якістю;

- забезпечення архівного зберігання інформації національного кадастру антропогенних викидів та абсорбції парникових газів і матеріалів до нього.

На підставі даних інвентаризації щороку готується національний кадастр антропогенних викидів та абсорбції парникових газів, а також національне повідомлення з питань зміни клімату та досліджень, пов'язаних з покращенням якості оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів.

Забезпечення функціонування національної системи покладається на Держекоінвестагентство.

В Україні питання державного регулювання обсягів викидів парникових газів у сфері охорони атмосферного повітря є актуальним і до сьогодні на належному рівні не вирішене.

Проблема інформаційного забезпечення у процесі виконання міжнародних зобов'язань взятих на себе Україною за Рамковою конвенцією ООН про зміну клімату та Кіотським протоколом до неї є надзвичайно важливою і потребує негайного вирішення.

Однією з найголовніших передумов залучення України до можливостей використання економічних механізмів передбачених Кіотським протоколом є створення надійної національної системи оцінки антропогенних викидів та поглинання парникових газів.

На сьогодні можливість отримання Нацеконінвестагентством знеособленої статистичної інформації у незведеному вигляді та інших даних (адміністративної інформації) необхідних для виконання покладених на нього функцій не унормована.

У зв'язку із загрозою, яку створює підвищення концентрації вуглекислого газу в атмосфері, для кліматичної системи, питання запобігання цьому шкідливому впливу зміни клімату на здоров'я людей, економіку та навколишнє природне середовище є предметом розгляду на самому високому міждержавному рівні, у тому числі і на засіданнях Конференції Сторін Рамкової конвенції ООН про зміну клімату та Кіотського протоколу до неї.

На сьогодні в Україні та у всьому світі ще недостатньо вивчена проблема впливу зміни клімату на здоров'я людей, що потребує негайних дій на урядовому рівні стосовно забезпечення належного функціонування національної системи оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів.

3.3 Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату

Одним з головних зобов'язань України за Кіотським протоколом є належне функціонування національної системи оцінки антропогенних викидів і поглинання парникових газів.

На теперішній час Україна дуже активно формує національну екологічну політику з урахуванням довгострокових перспектив зниження викидів парникових газів в атмосферу, намагаючись досягти світового рівня.

Сучасний ринок торгівлі викидами парникових газів заполітизований і підданий впливу кількох країн та великих компаній. Він характеризується низьким ступенем ліквідності й прозорості. Недостатність інформації про ключові рушійні сили попиту та пропозиції призводять до мінливості цін та унеможлиблює прогнозування розвитку ринку. Продавці, які планують залучитися до нього, повинні уважно відстежувати глобальні тенденції та переговори, а також мати чітку стратегію. Саме тому для України на сучасному етапі активне залучення до торгівлі квотами парникового газу у рамках Кіотського протоколу є невиправдано ризикованим кроком і призведе до мінімізації чи ліквідації очікуваних прибутків, експансії застарілих технологій, втрат конкурентних позицій на ринку та можливості виступати на ньому рівноправним гравцем. Тому, головним завданням для України у поліпшенні екологічної ситуації є розробка чіткої стратегії входження на ринок торгівлі квотами та реалізації проектів спільного впровадження.

4. Водні ресурси

4.1 Водні ресурси та їх використання

Територія Київської області знаходиться в межах двох гідрогеологічних басейнів південно-західного крила Дніпровського артезіанського басейну і Українського басейну трещиноватих вод. Річкова мережа області переважно належить до басейну Дніпра і тільки незначна частина річок на півдні області до басейну Південного Бугу.

4.1.1 Загальна характеристика

Водний фонд Київської області представлений 1 523 річками загальною довжиною 8,7 тис. км. За класифікацією по площі водозбору (ст. 79 Водного кодексу України) річки розподіляються на:

- великі з водозбірною площею понад 50 тис. кв. км, яких налічується три - Дніпро, Прип'ять, Десна;
- середні з водозбірною площею від 50 до 2 тис. кв. км, яких налічується дев'ять - Уж, Ірша, Тетерів, Ірпінь, Рось, Гнилий Тікич, Трубіж, Супій, Гнила Оржиця;
- малі з водозбірною площею до 2 тис. кв. км.- 1 511 річок.

Розподіл річкової мережі по території Київської області неоднорідний. Південь Київщини є найбільш водозабезпеченим, представлений густішою річковою мережею басейну р. Рось. До півночі річкова мережа менш розвинута і представлена басейнами річок Уж, Тетерів. На лівобережжі Дніпра найменш розвинута мережа річок, рельєф поверхні рівнинний, річки мають незначний похил і значну кількість безстічних площ, поверхневі води затримуються і в більшості не беруть надалі участі в формуванні стоку річок, створюється заболоченість.

Озера Київської області, як в цілому по Україні, вивчені недостатньо, натурні обстеження проводяться спорадично, через це дані про озера, площі їх водного дзеркала потребують систематизації по басейнах річок. Переважна кількість озер області знаходиться на заплавах річок Дніпро та Десна.

У Київській області створено багато штучних водойм – ставків і водосховищ. Будівництво штучних водойм пов'язано з необхідністю регулювання мінливого у часі стоку річок, а також для рибогосподарських потреб і гідроенергетики.

Вода, яка накопичується під час повеней і дощових паводків у водоймах, забезпечує зняття короткострокових пікових витрат, а в меженний період використовується для збереження водності річок, коли стік малий, а попит на водокористування найбільший.

На малих та середніх річках Київської області, за даними відомчої інвентаризації, проведеної міжрайонними управліннями водного господарства Київводресурсів, знаходиться понад 3 175 ставів об'ємом 244,95 млн.м³ і 64 водосховища об'ємом 211,63 млн.м³. До цього переліку входить 2 водосховища Корнино та Лісне, розташованих у верхів'ї р. Ірпінь у

Житомирській області, які утримуються на балансі Ірпінського міжрайонного управління водного господарства Київводресурсів.

На балансі водогосподарських організацій у Київській області на середніх та малих річках утримується:

- 18 водосховищ, об'ємом води 61,32 млн.м³, з площею водного дзеркала – 3 023,7га;
- 36 ставів, об'ємом води 10,242 млн.м³, площею водного дзеркала - 576,25 га;
- 1 117,77 км річкової мережі.

Крім того в межах області знаходяться водосховища Дніпровського каскаду: Київське площею 92,2 тис.га і об'ємом 3,73 км³ та Канівське площею 58,1 тис.га, у т.ч. в області площею 25,1 тис.га і об'ємом 1,08 км³.

Для підвищення водозабезпеченості р. Трубіж було побудовано водоподаючий тракт з р. Десна «Десна-Остер-Трубіж».

Подача води з Десни здійснюється за допомогою 4-х насосних станцій по відрегульованому руслу р. Остер до с. Даньовка, протяжністю 43,4 км і далі по вододілу дериваційним каналом протяжністю 8,8 км, загальна геометрична висота підйому води складає 16,5 м.

Перекидка стоку р. Десна до р. Трубіж забезпечує зволоження меліорованих земель Трубізької осушувально-зволожувальної системи та поліпшення екологічного стану у басейні р. Трубіж. Подачу води по водоподаючому тракту Десна-Остер-Трубіж здійснюють за потребою у меженний літній період при наявному дефіциті стоку з червня по вересень.

4.1.2 Водозабезпеченість територій та регіонів

Поверхневі водні ресурси Київської області у середній за водністю рік складають 43,4 куб.км. Особливість найбільших річок області у тому, що всі вони беруть свій початок за її межами, а у межах області формується лише 1,8 км³ річного поверхневого стоку при потребі галузей економіки та населення 2,3 км³ води. Вищезазначені обставини зумовили будівництво в області значної кількості водосховищ та ставків для акумуляції води та перерозподілу стоку у меженний період. Регулювання сезонним стоком річок за рахунок акумуляції річкового стоку у водоймах дало можливість забезпечити потреби водокористувачів області на 100 %, господарсько-питні потреби населення області та підтримання водності річок.

Забезпеченість на 1 жителя складає 0,46 тис.м³ води на рік, що менше ніж у два рази аналогічного показнику в державі. Прогнозні ресурси підземних вод питного призначення по області дорівнюють 1,535 км³/рік. Ступінь розвіданості ресурсів підземних вод дорівнює 44%. Вищезазначена інформація наведена у Таблиці 4.1 та Таблиці 4.2

Характеристика поверхневого стоку по Київській області

Таблиця 4.1

Область	Площа, тис.км ²	Населення, тис.чол.	Водні ресурси, км ³ /рік (місцевий/ сумарний)			Забезпеченість річковим стоком, тис.м ³ /рік					
			Середні- багаторічні	75 %-ї забезпеченості	95 %-ї забезпеченості	у середній рік		у рік 75 %-ї забезпеченос ті		у рік 95 %-ї забезпеченості	
						1 км ²	на 1 жит.	1 км ²	на 1 жит.	1 км ²	на 1 жит.
Київська	28, 9	4435 ,0	2,04	1,31	0,76	70,60	0,46	45,3	0,30	26,3	0,17
			46,4 0	37,3	28,80	1605, 5	10,5	1290, 7	8,41	996,5	6,49

Характеристика запасів підземних вод по Київській області

Таблиця 4.2

Сумарні запаси підземних вод, млн. км ³ /рік	Прогнозні запаси підземних вод, км ³ /рік	Експлуатаційні запаси підземних вод, тис м ³ /рік	Примітка
9	10	11	12
1,54	1,54	0,43	

4.1.3 Водокористування та водовідведення

Відповідно до розподілу повноважень між водогосподарськими організаціями Держводагентства України, державний облік водокористування у межах Київської області здійснює Дніпровське басейнове управління водних ресурсів.

Державний облік та аналіз стану водокористування здійснюються шляхом подання водокористувачами звітів про водокористування.

Загальні показники використання води за формою 2-ТП (водгосп) за 2014 рік по Київській області

Таблиця 4.3

№ п/п	Показники	Один. виміру	Київська область
1	Кількість звітуючих водокористувачів за формою 2-ТП (водгосп)	шт.	925
	у промисловості	шт.	323
	у комунальному господарстві	шт.	139
	у сільському господарстві	шт.	144
	інші	шт.	319
2	Кількість водоспоживачів, які скидають стічні води у поверхневі водні об'єкти у тому числі:	шт.	86
	забруднювачі	шт.	9
3	Забір свіжої води всього:	млн м ³	911,9
	у тому числі:		
	а) з поверхневих водних джерел	млн.м ³	860,9
	б) з підземних горизонтів	млн.м ³	50,59
4	Використання води всього	млн.м ³	807,8

	-поверхневих	млн.м ³	763,8
	- підземних	млн.м ³	44,05
5	Використано води на потреби:	млн.м ³	712,3
	а) виробничі		
	б) госпобутові	млн.м ³	44,94
	в) зрошення	млн.м ³	1,835
	г) сільське господарство	млн.м ³	0,956
	д) ставково-рибне	млн.м ³	47,71
6	Безповоротне водоспоживання об'єктів	млн.м ³	187,2
7	Водовідведення у водні об'єкти всього	млн.м ³	724,0
	у тому числі	млн.м ³	1,833
	а) забрудненні, у тому числі:		
	- без очищення (БО)	млн.м ³	0,033
	- недостатньо очищені (НДО)	млн.м ³	1,800
	б) нормативно очищені	млн.м ³	47,98
	в) нормативно чисті (без очищення)	млн.м ³	674,2
8	Кількість води в оборотному та повторному водоспоживанні	млн.м ³	329,0

Протягом попередніх років по Київській області спостерігається тенденція до зниження обсягів використання водних ресурсів, спричинена спадом виробництва та кризою у сільському господарстві. Так, за даними звітності 2-ТП (водгосп) за 2014 рік у Київській області: з природних водних об'єктів забрано 911,9 млн.м³ води (на 21% менше ніж в 2013р.), у тому числі з поверхневих – 860,9 млн.м³ води, підземних водних горизонтів 50,59 млн.м³; використано 807,8 млн.м³ (на 22% менше в порівнянні з 2013 роком); водовідведення у водні об'єкти склало 724,0 млн.м³; безповоротне споживання та втрати склали 187,2 млн.м³. Дана ситуація привела до зменшення надходжень збору за спеціальне використання води, які за 2014 рік знизились на 10,2 млн. грн. та склали 65,9 млн. грн. Максимальні надходження зафіксовано по Вишгородському, Броварському та Обухівському районах області.

Одним з головних завдань Київводресурсів є забезпечення населення та галузей економіки водою. Як було наведено вище, регулювання сезонним стоком річок за рахунок акумуляції річкового стоку у водоймах дало можливість забезпечити потреби водокористувачів області на 100 %, господарсько-питні потреби населення області та підтримання водності річок.

Протягом 2013 року розроблено та затверджено на засіданнях Міжвідомчої комісії з питань встановлення оптимальних режимів роботи водосховищ комплексного призначення та водогосподарських систем в Київській області Київводресурсів 110 режимів роботи, 2014 року - 115 режимів роботи водосховищ та ставків, в т.ч. наданих в користування на умовах оренди.

4.2 Забруднення поверхневих вод

Гострою в Київській області залишається проблема забруднення поверхневих вод. Забруднюючі речовини надходять у водні об'єкти зі стічними водами, поверхневим стоком з території міст, підприємств та

сільськогосподарських угідь, а також з атмосферними опадами. Головними забруднювачами водних ресурсів є комунальне, сільське господарство та промисловість. Багато річок перетворюються на стічні колектори. Очищення стічних вод слід передбачити всюди, де вони утворюються.

З наявних у області 59-ти очисних споруд 68% працюють не ефективно або взагалі не працюють і потребують реконструкції та докорінного поліпшення на рівні новітніх технологій.

4.2.1 Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стісних вод

Протягом останніх двох років спостерігається тенденція до зменшення загальних обсягів водовідведення, що пов'язано зі зменшенням обсягів забору і використання води. Зменшилися обсяги скидання забруднених зворотних вод у поверхневі водні об'єкти Київської області, що обумовлено більш раціональним використанням водних ресурсів і пов'язано із встановленням приладів обліку. Скиди зворотних вод у 2014 році зменшилися у порівнянні з попереднім 2013 роком на 1,5 млн. м³.

*Динаміка забору води та скидання зворотних вод,
у тому числі забруднених*

Таблиця 4.4

Київська область	2013 рік	2014 рік
Обсяги забору води, млн. м ³	1 008	911,5
Обсяги скидання зворотних вод у водні об'єкти, млн. м ³	771,4	724
Обсяги скидання забруднених зворотних вод млн. м ³	3,3	1,8
Втрати води при транспортуванні, млн. м ³	8,8	8,2

4.2.2 Основні забруднювачі водних об'єктів

Найбільші забруднювачі водних ресурсів Київської області

Таблиця 4.5

№ п/п	Підприємство	Скиди забруднених зворотних вод			
		2013 рік		2014 рік	
		тис.м ³	% до загального скиду забруднених зворотних вод у водні об'єкти	тис.м ³	% до загального скиду забруднених зворотних вод у водні об'єкти
1	2	3	4	5	6
	Київська область				
1	КПБМР «Богуславводоканал»	69,9	2,1	250,8	13,7
2	ГКС -35 «Ставищенська» Золотоніське ЛВУМГ Богуславський р-н	0		2,4	0,1
3	КП КОР "Узинводоканал" Білоцерківський р-н	170,5	5	167	9
4	ПП "Комунальник-Ш" Броварський р-н	37,1	1,1	0	
5	ТоВ"Аркада Житлосервіс" Броварський р-н	24,0	0,7	0	
6	КП "Васильківська шкірфірма" м. Васильків	865,5	26,2	824,5	45
7	КЖЕП с.м.т. Глеваха Васильківський р-н	434,5	13,1	437,8	23,8
8	КПНСР «Новопетрівський комбінат КП» Вишгородський р-н	45,2	1,3	43,4	2,4
9	КП "Іванківводоканал"	137,1	4,1	0	
10	ТОВ «Бакалія Трейд» К-Святошинський р-н	0		4,5	0,2
11	Філія Києво-Святошинського ДЕУ с.Капітанівка	81,6	2,5	0	
12	ТОВ «Рейкон» с. Калинівка Макарівський р-н	20,1	0,6	0	
13	ТОВ "Агробудівник" сmt. Козин Обухівський р-н	243,3	7,4	0	
14	ВАТ "Київспецтранс с.Підгірці " Обухівський р-н	7,6	0,2	5,2	0,2
15	КП КОР "Фастівводоканал"	1082,7	32,7	0	
16	Борівський ККП с.Борова Фастівський р-н	89,1	2,7	0	
17	КП «Рокитне водоканал» смт Рокитне			96,9	5,2
	Всього	3308,2	100	1832,5	100

4.2.3 Транскордонне забруднення поверхневих вод

За даними Управління водних ресурсів у м. Києві та Київській області у зоні відчуження Чорнобильської АЕС відбувається руйнування окремих ділянок лівого берега р. Прип'ять. По берегоукріпленню р. Прип'ять розроблено проект «Укріплення лівого берега р. Прип'ять на ділянці ПК 10-ПК 25 у зоні відчуження Чорнобильської АЕС», який має позитивний висновок ДП «Укрдержбудекспертиза».

Одним з важливих питань, що має бути вирішене у найближчий час, є перекидання стоку Погонянського та Уласівського каналів, що формується на території Республіки Білорусь у р. Брагінку. На даний час стік з цих каналів у паводковий період, потрапляючи на дуже забруднену лівобережну заплаву р. Прип'ять на території України (Прип'ятська меліоративна система), призводить до підтоплення та затоплення земель і, як наслідок, до інтенсивного змиву радіонуклідів у водні об'єкти.

Протягом 2014 року відповідно до чинного законодавства, у басейні Дніпра здійснювався постійний контроль якості вод транскордонної річки Дніпро.

На кордоні з Білорусією, як у минулі роки, водам Дніпра притаманні високі показники ХСК, заліза, що пояснюється морфологією порід у місцях його течії. Кольоровість води була на рівні 58-90 град.

Нижче за течією значний вплив на якість води Дніпра у акваторії Київського водосховища починають здійснювати води р. Прип'ять.

За результатами досліджень можна зробити висновок, що гідрохімічний стан води у водосховищах залишався відносно стабільним зі значеннями інтегральних показників якості води 2-3 категорій - «дуже добрі».

4.3 Якість поверхневих вод

У даний період на водних об'єктах Київської області має місце погіршення екологічного стану, що пов'язано з негативними факторами техногенного та природного характеру. Так, в останні роки у басейнах річок спостерігається дефіцит води, пов'язаний з природною маловодністю останніх років. Крім того, негативно впливає на екологічний стан водних об'єктів велика розораність земель, мала залісненість, надмірна зарегульованість річок водоймами, хаотична забудова заплавлених річкових земель, скидання забруднених стічних вод у річки, яке відбувається внаслідок недостатньої потужності очисних споруд, застосування застарілих технологій очистки або взагалі без очистки, а також наслідки Чорнобильської катастрофи.

Відбір проб та гідрохімічний аналіз поверхневих вод у басейні Дніпра у межах Київської області здійснювався Дніпровським басейновим управлінням.

Крім того, Київською гідрогеолого-меліоративною експедицією Київводресурсів з 2009 року виконується комплекс спостережень за станом поверхневих ресурсів по водних об'єктах Київської області, що знаходяться на балансі водогосподарських організацій або є водоприймачами дренажного стоку осушувальних систем.

Київською гідрогеолого-меліоративною експедицією проводиться спостереження за рівнями ґрунтових вод на 136 осушувальних системах площею 152,6 тис.га по 386 постійних спостережних свердловинах, 421 тимчасових свердловинах та колодязях, на 36 зрошувальних системах та ділянках площею 43,9 тис.га, по дренажу 1,1 тис.га.

Ведуться спостереження за підтопленням населених пунктів та територій Київської області. Крім того проводяться обстеження підтоплених населених пунктів та сільськогосподарських угідь Київської області. У басейнах річок Трубіж і Супій спостереження здійснюються на 38 гідромеліоративних створах по 126 свердловинам (загальна площа спостережень 48,5 тис.га).

Щорічно у водних об'єктах області фіксуються перевищення ГДК за вмістом забруднюючих речовин та сполук: 2009 рік – у 47 об'єктах; 2010 рік – у 44 об'єктах, 2011 рік – у 45 об'єктах, 2013 рік - у 27 об'єктах. Основними забруднювачами водних об'єктів були нафтопродукти, фосфати та були перевищені показники ХСК.

4.3.1 Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками

За екологічною оцінкою якості поверхневих вод за специфічними показниками токсичної та радіаційної дії загальний стан характеризується, як задовільний. За оцінкою якості води за сольовим складом (мінералізація, сульфати, хлориди) - добра; за інтегральним екологічним індексом – задовільна.

За результатами спостережень за якістю поверхневих вод водних об'єктів Київської області у 2014 році зафіксовано наступні випадки перевищення гранично-допустимих концентрацій забруднюючих речовин для об'єктів господарсько-побутового призначення:

- у р.р. Тетерів, Жерева, Хочева, Олізарівське та Димарське водосховища – за показником ХСК;
- у р.р. Ільта, Трубіж, Недра – за вмістом азоту амонійного, у р. Ільта - ще і за вмістом фосфатів;
- у р.р. Красилівка, Осинка – за вмістом фосфатів, крім того, у р. Осинка – ще і за показником ХСК;
- у р. Десна – за показником ХСК;
- у р. Кам'янка – за вмістом фосфатів;
- у р.р. Стугна, Росава, Безим'яна, Леглич – за показником ХСК,
- у р.р. Стугна, Росава та Леглич – за вмістом фосфатів;
- у ставах № 1-5 с. Стайки, с.с. Липовець, Шубівка, Уляники Кагарлицького району – за показником ХСК, а у ставах у с.с. Липовець та Уляники – ще і за вмістом фосфатів;
- у ставах с.с. Карапиші, Центральне, Козин, м. Миронівка Миронівського району – за показником ХСК та вмістом фосфатів;
- у ставах Обухівського району у с. Верем'я – за вмістом азоту амонійного, у с. Германівка – за показником ХСК;
- у ставах № 1-2 в с. Лук'янівка, «Центральний» в с. Северинівка, № 6 у с. Лука Таращанського району – за показником ХСК.

Підсумовуючи проведені аналізи, можна зробити наступні висновки:

- перевищення ГДК за вмістом заліза є природним явищем, особливо це стосується водних об'єктів зони Полісся, де розвинуті процеси утворення закисного заліза;
- забруднення водних об'єктів азотом амонійним, фосфатами та нафтопродуктами є результатом антропогенного впливу на водні об'єкти;
- скиди неочищених або недостатньо очищених виробничих та побутових стічних вод, стік забруднювачів із прилеглої до водних об'єктів території;
- за гідрофізичними та гідрохімічними показниками відповідно до затвердженої екологічної класифікації якості поверхневих вод за еколого-санітарними критеріями більша частина водних об'єктів, де виявлено забруднення, відноситься до III класу («задовільні») IV категорії («помірно забруднені»).

Шляхи покращення якості водних ресурсів полягають у жорсткому екологічному та санітарно-гігієнічному контролі, забезпеченні надійної роботи очисних споруд, здійсненні природоохоронних заходів на водних об'єктах та забезпеченні користування водними об'єктами і водними ресурсами у межах правового поля.

4.3.2 Гідробіологічна оцінка якості вод та стан гідробіоценозів

Гідробіологічні спостереження проводились на Київському і Канівському водосховищах та на річках. Десна, Рось. На обох водосховищах і річках: Десна, Рось, Тетерів (сmt Іванків), Недра, Трубіж, Ірпінь виконувалися визначення хронічної токсичності вод (біотестування) на ракоподібних *Ceriodaphnia affinis*.

Річки. Фітопланктон р. Десна у пункті с. Літки був чисельний та різноманітний. Навесні в альгопланктоценозі домінували α - та β -мезосапробні діатомові водорості. Влітку домінуючу роль відігравали діатомові та зелені β -мезосапробні водорості (індикатори помірно забруднених вод), спостерігалась початкова стадія «цвітіння» води. Частка високосапробних видів-індикаторів органічного забруднення в цей час була незначною. Зоопланктон р. Десна у пункті с. Літки протягом року був представлений більшою частиною гіллястовусими ракоподібними та коловертками, переважали олігосапробні безхребетні-індикатори чистих вод. Чисельність організмів зоопланктону та таксономічне різноманіття були невисокими. За сукупністю показників розвитку планктонного ценозу (фіто- і зоопланктону) стан водної екосистеми р. Десна - с. Літки відповідав III класу якості вод - помірно забруднення.

Розвиток фітопланктону р. Рось підпорядковувався сезонній динаміці, основу угруповання складали β -мезосапробні організми, воно було дуже чисельне та різноманітне (знайдено 22-42 види водоростей). У травні масово розвивались діатомові та зелені водорості, влітку спостерігалась інтенсивна вегетація синьозелених водоростей, початковий ступінь «цвітіння» води саме діатомовими було відмічено у створах 9 км вище та 3 км нижче м. Біла Церква. Зоопланктон був багатим чисельно та за видовою представленістю, домінували коловертки та гіллястовусі ракоподібні. Найнижчий розвиток зоопланктону

спостерігався у створі 1 км вище Білої Церкви (парк Олександрія). Домінували безхребетні тварини, які характерні для β -мезосапробної зони (помірно забруднені води), розвиток зоопланктонного угруповання відповідав сезонній динаміці. Зообентос на всіх створах характеризувався високим видовим багатством, було знайдено 15-37 «груп» організмів (молюски, однокорички, волохокрильці, бабки, інші водні комахи та вищі ракоподібні). Якість вод за показниками макрозообентосу погіршувалась від верхнього створу (9 км вище м. Біла Церква) до нижнього (3 км нижче м. Біла Церква). Загалом за результатами гідробіологічних спостережень стан планктонних ценозів р. Рось відповідав 3 класу якості вод – помірно забруднені води, стан донних угруповань у створах 9 км та 1 км вище міста відповідав 1 класу (дуже чисті води), у створі 3 км нижче міста - 2 класу якості (чисті води).

Хронічна токсичність вод на виживаність і плодючість тест-об'єкта була встановлена на р. Ірпін (25% проб) та р. Трубіж (5% проб). На річках Десна та Рось хронічна токсичність вод була відсутня.

Водосховища. За даними спостережень у Київському водосховищі домінуючими групами фітопланктону були β -мезосапробні зелені та діатомові водорості, їх чисельний розвиток відповідав сезонній динаміці. Практично по всій акваторії водосховища у серпні спостерігалось «цвітіння» діатомових, синьозелених та пірофітових водоростей. Інтенсивність «цвітіння» практично у всіх створах досягала сильного ступеня (значення біомаси водоростей коливались від 8,218 до 38,980 мг/дм³). Дещо знижувалась (до помірного) інтенсивність «цвітіння» у створі с. Нові Петрівці. Сильний ступінь «цвітіння» води, коли концентрації клітин водоростей знаходяться в екологічно небезпечних межах, може викликати значне біологічне забруднення та заморні явища у водоймищах. Початковий ступінь «цвітіння» діатомових водоростей спостерігався також у грудні. Максимальне видове різноманіття фітопланктону, біомаса та чисельність клітин водоростей спостерігались у верхній частині водосховища (створи м. Чорнобиль). Якісні та кількісні показники розвитку альгофлори по акваторії були нерівномірними. Розвиток фітопланктону по всій акваторії водосховища був стабільний, фітоценоз структурований. Розвиток зоопланктонного угруповання був нерівномірним: у верхній частині водосховища був більш стабільний (6-9 видів безхребетних), у середній частині водосховища сталість розвитку зоопланктону різко зменшувалась. Зоопланктон пригреблевої ділянки характеризувався мінімальним видовим складом (у пробах зустрічались поодинокі організми зоопланктону). По всій акваторії водосховища у пробах зоопланктону переважали безхребетні - індикатори помірно забруднених – забруднених вод (індикатори органічного забруднення). Загалом, за результатами гідробіологічних спостережень стан водних ценозів відповідав 3 класу якості вод – помірно забруднені води.

За результатами біотестування вод Київського водосховища хронічну токсичну дію вод на плодючість тест-об'єкта було встановлено у квітні у створі 3,5 км нижче м. Чорнобиль (верт.0,9) та в усіх створах с. Страхолисея; у серпні - у створі 0,5 км нижче с. Нові Петрівці.

У воді Канівського водосховища угруповання фітопланктону було структуроване, його розвиток відповідав сезонній динаміці. У червні та серпні практично в усіх створах м. Києва спостерігалось «цвітіння» діатомових та зелених водоростей. Інтенсивність «цвітіння» змінювалась від початкової стадії до помірної. У тих створах, де «цвітіння» було найбільш інтенсивним, якість вод погіршувалась до 3-4 – 4 класу. Домінуючими групами у складі альгофлори були діатомові, зелені та влітку синьозелені водорості, переважали організми – індикатори помірного забруднення вод. Розвиток зоопланктонного угруповання був дуже нерівномірним. У травні у пробах знайдені одиничні екземпляри безхребетних, переважно личинки молюска *Dreissena sp.* У липні у зоопланктонному угрупованні, як і минулого року, спостерігалось різке зменшення чисельних характеристик та видового багатства по всій акваторії водосховища (у всіх пробах зустрічались поодинокі організми безхребетних). Розвиток зоопланктону у серпні був значно вищим, домінуючою групою були коловертки. Загалом стан водної екосистеми за сукупністю гідробіологічних показників відповідав III класу якості вод - помірно забруднені.

Результати визначення токсичності води у Канівському водосховищі у липні та серпні вказували на гостру токсичну дію вод на виживаність і плодючість тест-об'єкта. Ймовірно, це було пов'язано із сильним ступенем «цвітіння» води Київського водосховища, що могло викликати значне біологічне забруднення та заморні явища. В усі інші строки спостережень хронічну токсичну дію вод на виживаність і плодючість тест-об'єкта у Канівському водосховищі встановлено не було.

4.3.3 Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію

Наявність високоякісної питної води у кількості, що задовольняє основні потреби людини, є однією з умов зміцнення здоров'я людей. Питна вода, що не відповідає нормативним вимогам несе загрозу виникнення серед населення інфекційних захворювань, злоякісних новоутворень, захворювань ендокринної та інших систем організму.

На виконання Указу Президента України «Про стан безпеки водних ресурсів та якості питної води в містах та селах України» від 04.02.2003 року № 75/2003 санітарно-епідеміологічною службою області проводиться постійний моніторинг якості питної води джерел централізованого та децентралізованого водопостачання населених пунктів.

Під наглядом санепідслужби області знаходяться:

- джерел централізованого водопостачання: 132 - водопроводи, з них 41 - комунальних, 8 - відомчих та 83 - сільських;
- джерел децентралізованого водопостачання: 288 - джерел, з них 232 - колодязів, 56 - артезіанських колодязів.

У 2014 році джерел централізованого водопостачання за мікробіологічними показниками досліджено 397 проб питної води, з них не відповідало санітарним вимогам 44 проби, за санітарно-хімічними досліджено 549 проб, не відповідало вимогам 86 проб:

- досліджено 179 проб води комунальних водопроводів за санітарно – хімічними показниками, не відповідало вимогам нормативів - 23, за бактеріологічними показниками досліджено 133 проби води, не відповідало вимогам нормативів 11 проб;

- досліджено 369 проб води сільських водопроводів за санітарно – хімічними показниками, не відповідало вимогам нормативів 62, за бактеріологічними показниками досліджено 248 проб води, не відповідало вимогам нормативів 33 проби;

- досліджено 1 пробу води відомчих водопроводів, за санітарно – хімічними показниками не відповідало вимогам нормативів 1 проба, за бактеріологічними показниками досліджено 16 проб води, відхилень не виявлено.

У 2014 році за джерелами децентралізованого водопостачання за мікробіологічними показниками досліджено 104 проби питної води з них не відповідало санітарним вимогам 14 проб, за санітарно-хімічними досліджено 192 проби, не відповідало вимогам 59 проб, з них:

- досліджено колодязів, 114 проб води за санітарно - хімічними показниками, не відповідало вимогам нормативів - 35, за бактеріологічними показниками досліджено 41 проба води, не відповідало вимогам нормативів 6 проб;

- досліджено артезіанських колодязів, 78 проб води за санітарно – хімічними показниками, не відповідало вимогам нормативів - 24, за бактеріологічними показниками досліджено 63 проби води, не відповідало вимогам нормативів 8 проб.

На якість питної води, що подається населенню, негативно впливає стан джерел водозабору, технічний стан водопровідних споруд і мереж.

У 2014 році досліджувались проби води з 26 створів постійного спостереження на водоймах II категорії. На водоймах II категорії досліджено 70 проб води за мікробіологічними показникам, з них не відповідало санітарним вимогам 9 проб та 180 проб за санітарно-хімічними показниками, не відповідало санітарним нормам – 6 проб. Із загальної кількості досліджених проб на санітарно-хімічні показники досліджено 76 проб на наявність пестицидів, 104- фенолів, 104- СПАР, відхилень від гігієнічних нормативів не виявлено.

Відхилення від гігієнічних вимог по хімічним показникам реєструється, в основному, по біохімічному споживанні кисню, окислюваності, залізу та мутності, по мікробіологічних - по числу лактозопозитивних паличок, у період цвітіння водойм.

Поточний держсанепіднагляд за станом об'єктів централізованого та децентралізованого водопостачання, об'єктів каналізаційних та очисних споруд не здійснювався у зв'язку з введенням мораторію на проведення перевірок на підставі пункту 8 Розділу III Закону України "Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України" № 76-VIII від 28.12.2014р.

У зв'язку з вказаними проблемними питаннями на об'єктах водопостачання необхідно спільно з держадміністраціями, управліннями охорони навколишнього природного середовища та житлово-комунального господарства, санепідслужбою розробляти плани першочергових заходів щодо визначення населених пунктів, де склалася незадовільна ситуація з водопостачанням та забезпеченням їх якісною питною водою у тому числі з альтернативних джерел; піднімати питання термінового створення комунальних служб по експлуатації сільських водопроводів, ліквідації диспропорції між потужністю водозабірних та каналізаційних очисних споруд, своєчасної ліквідації аварійних ситуацій на водопровідно - каналізаційних мережах з подальшим виконанням необхідних заходів, розробки всіма районами “Програм щодо забезпечення населення області якісною питною водою в достатній кількості на 2006- 2020 р.р.”, ставити питання про впровадження сучасних технологій очищення води, застосування ефективних реагентів, фільтруючих матеріалів.

4.3.4 Радіаційний стан поверхневих вод

Поверхневі води. Моніторинг радіаційного стану поверхневих вод здійснюється більш ніж у 40 пунктах. Особлива увага приділяється р. Прип'ять, через яку здійснюється надходження радіонуклідів з території зони відчуження до Київського водосховища.

Середні та максимальні значення вмісту ^{90}Sr у воді р. Прип'ять у створі м. Чорнобиль склали 110 Бк/м^3 та 540 Бк/м^3 відповідно, ^{137}Cs – 59 та 300 Бк/м^3 , що не перевищує встановлені нормативним документом ДР-2006 допустимі рівні вмісту радіонуклідів для питної води (2000 Бк/м^3).

За попередніми розрахунками, винос ^{90}Sr з водою р. Прип'ять у створі м. Чорнобиль у 2014 р. склав 1,1 ТБк (у минулому році – 5,0 ТБк, у 1999 р. – 10,2 ТБк).

У воді малопроточних та замкнених водойм вміст ^{90}Sr досягав 50000-75000 Бк/м^3 (оз. Азбучин, Глибоке), ^{137}Cs – до 850000 Бк/м^3 (відвідний канал III черги ЧАЕС).

Стічні води. Регулярно проводився відбір проб на вміст радіонуклідів у стічних водах КОС м. Чорнобиль (випуск в р. Уж).

За результатами моніторингу, сумарна питома активність ^{137}Cs та ^{90}Sr у стічних водах була близькою до результатів останніх років і не перевищувала контрольне значення для суміші цих радіонуклідів, встановлене на рівні 3700 Бк/м^3 . Переважали значення 200-400 Бк/м^3 , а максимальне значення не перевищило 1100 Бк/м^3 .

Підземні води. Моніторинг вмісту радіонуклідів проводиться по трьох водоносних комплексах – четвертинному (138 свердловин), еоценовому (водозабір ЧАЕС, м. Прип'ять) та сеноман-нижньокрейдовому (водозабір м. Чорнобиль та міський водопровід).

Забруднення еоценового та сеноман-нижньокрейдового комплексів достовірно не зафіксовано. Вміст ^{137}Cs та ^{90}Sr у воді водозаборів ЧАЕС та

м. Чорнобиль не перевищувала 10 Бк/м^3 (ДР-2006 для питної води становить 2000 Бк/м^3).

Як і у минулі роки, максимальна інтенсивність міграції радіонуклідів зафіксована спостережними свердловинами районів старої Будбази, Янівського затону, Семиходського затону та оз. Азбучин де об'ємна активність ^{90}Sr досягає відповідно 2100, 71, 70 та 53 кБк/м^3 . При цьому значення ^{137}Cs досягали $200\text{--}800 \text{ Бк/м}^3$. Крім того, у 2014 році у районі с. Лісового у свердловинах К-13 і К-13Д була зафіксована об'ємна активність ^{90}Sr та ^{137}Cs , яка перевищує на порядків значення активності за останні десять років. Можливою передумовою такого сплеску значень є тривале затоплення талими та дощовими водами території приповерхневих захоронень ПТЛРВ. Однак встановити дійсні причини процесу без додаткових бурових і гідрогеологічних робіт не представляється можливим.

Поза площами захоронень радіоактивних відходів переважна більшість значень вмісту ^{90}Sr знаходяться в межах $100\text{--}400 \text{ Бк/м}^3$, ^{137}Cs – $20\text{--}40 \text{ Бк/м}^3$.

Радіаційний стан ґрунтових вод в межах ПЗРВ «Буряківка», «Підлісний», «3-я черга ЧАЕС» відзначається певною сталістю без виражених тенденцій зростання вмісту ^{90}Sr як основного забруднювача. У вимірних пробах вміст ^{90}Sr змінювався від 30 до 2100 Бк/м^3 .

Радіологічний стан води Дніпровського басейну протягом останніх років не зазнає суттєвих змін, вміст радіонуклідів у ріках басейну характеризується як стабільний і є значно нижчим за встановлені нормативи ($2,00 \text{ Бк/дм}^3$).

Незначне збільшення вмісту радіонуклідів цезію-137 у воді річок північної частини басейну Дніпра фіксується у літній період відносно весняного та осіннього, у водах річок північної частини басейну. Це пояснюється активізацією процесів інфільтрації у період межені, що у свою чергу сприяє вимиванню радіонуклідів із торфово – болотистих ґрунтів басейнів цих річок у їх руслову частину. Загальний середньорічний показник вмісту радіонуклідів цезію-137 у водах річок та водосховищ контрольованої території становить $<0,0037\text{--}0,019 \text{ Бк/дм}^3$.

Радіонуклід стронцію-90 має більш високу міграційну активність завдяки його здатності утворювати сполуки з органічними речовинами і перебувати у розчинній формі у катіонному, аніонному або нейтральному стані. Така властивість зазначеного радіонукліду дозволяє йому не накопичуватись у ґрунтах, а постійно надходити у водні об'єкти із забруднених територій. Загальний середньорічний показник вмісту його у водах річок та водосховищ контрольованої території басейну Дніпра коливається у межах $0,02\text{--}0,038 \text{ Бк/дм}^3$.

Вміст радіонуклідів у водах Прип'яті та її найбільшої притоки у межах Зони відчуження ЧАЕС – р. Ужа протягом останніх років не перевищує значення, яке було зафіксоване у 1999 році під час проходження паводку ($3,43 \text{ Бк/дм}^3$), і у середньому складає за показником стронцію-90 – $0,011\text{--}0,09 \text{ Бк/дм}^3$, цезію-137 – $0,004\text{--}0,06 \text{ Бк/дм}^3$. Середньорічний вміст радіонуклідів у контрольованих створах малих річок та слабо проточних

водойм Зони відчуження ЧАЕС протягом останніх років не перевищує показник 1,5 Бк/дм³, що є нормою для даних об'єктів.

Середньорічний вміст радіонуклідів у контрольованих створах Київського та Канівського водосховищ склав за вмістом цезію відповідно 0,042 -0,037 Бк/дм³, стронцію 0,05-0,04 Бк/дм³.

4.4 Якість питної води та її вплив на здоров'я населення

З метою виконання невідкладних заходів, які здійснювались у рамках Національної програми екологічного оздоровлення басейну Дніпра та поліпшення якості питної води, а також на виконання Закону України від 03.03.2005 № 2455-IV «Про Загальнодержавну програму «Питна вода України» на 2006-2020 роки» у області прийнято «Програму забезпечення населення Київської області якісною питною водою в достатній кількості на 2011-2020 роки», яка затверджена рішенням Київської обласної ради від 24.03.2011 року № 061-05-VI. Метою програми є покращення забезпечення населення питною водою нормативної якості у межах науково обґрунтованих норм питного водопостачання; реформування та розвиток водопровідно-каналізаційної мережі; підвищення ефективності та надійності її функціонування; відновлення, охорона та раціональне використання джерел питного водопостачання.

Протягом 2014 року на виконання заходів Програми забезпечення населення Київської області якісною питною водою у достатній кількості на 2011-2020 роки освоєно 14 104,54 тис. грн., що складає 21,18% від плану у тому числі:

- місцевих бюджетів – 3 232,53 тис. грн.,
- інших джерел – 10 872,01 тис. грн.

Зокрема по заходах:

- у Богуславському районі здійснено: заміну насосного обладнання та заміну водопровідних мереж – 232,8 тис. грн.;

- у Бородянському районі здійснено: заміну 3-х глибинних насосів на артсвердловинах у смт. Бородянка, насосу на артсвердловині у смт. Пісківка, придбано глибинний насос на артсвердловину у с. Майданівка, проведено поточний ремонт водогону у смт. Пісківка та с. Нова Гребля, ремонт свердловини ж/м «Артем» у смт. Пісківка, заміну двигуна насосу КНС та буріння свердловин у смт. Клавдієво-Тарасове на суму – 480,22 тис. грн.;

- у Бориспільському районі: здійснено заміну водопостачальних муфт (с. Рогозів, с. Старе), ремонт насосів (с. Мирне, с. Васильки, с. Дударків, с. Гологурів), проведено ремонт водогонів, заміну водопостачальних труб, ремонт та заміну насосів на КНС (с. Старе, с. Гологурів, с. Васильки, с. Дударків, с. Мирне), ремонт системи водопостачання (с. Дударків, с. Рогозів);

- у Броварському районі: виготовлено проектно-кошторисну документацію буріння глибоководної свердловини у с. Требухів, смт. Калита, розпочато будівництво буюету у смт. Калита по вул. Леніна, 26, проведена санація системи централізованого водовідведення у с. Требухів на суму 1 348,0 тис.грн.;

- у смт. Володарка здійснено хлорацію водопровідної мережі на суму 7,50 тис. грн., проведено утеплення свердловин на суму 10,0 тис. грн., здійснено заміну трубопроводу водопровідної мережі на суму – 80,0 тис. грн.;
- у Макарівському районі проведено капітальний ремонт системи водопостачання на суму 34,70 тис. грн.;
- у Іванківському районі: ведеться будівництво системи водопостачання с. Запрудна, роботи виконані на суму 341,40 тис. грн.;
- у Миронівському районі розпочато реконструкцію водопровідних мереж на суму 85,0 тис.грн., проведено капітальний ремонт свердловин у с. Яхни, с. Кип'ячка та заміну електричного обладнання свердловин у с. Потік на суму 141,83 тис. грн., забезпечення відомчого контролю за якістю питної води на суму 16,27 тис. грн.;
- у Переяслав-Хмельницькому районі встановлено 46 люків систем водопостачання у с. Ковалин на суму 12,50 тис. грн.;
- у Рокитнянському районі встановлено станції управління насосними агрегатами ВНС з частотними перетворювачами 3 шт. на суму 207,44 тис. грн., встановлено компресор на суму – 96,60 тис. грн., здійснено реконструкцію системи водопостачання та встановлено повітродувки системи аерації на суму – 207,44 тис. грн.;
- у Сквирському районі проведено: реконструкцію каналізаційних мереж житлових будинків комунальної власності, реконструкцію водопровідно-каналізаційної мережі Сквирського ДНЗ № 2 «Малятко», встановлено водонапірну башту на вул. Щорса м. Сквир та поточний ремонт водогону Пустоварівського НВК на суму – 373,3 тис. грн.;
- у Тетіївському районі: замінено 200 м водопроводу по вул. Чорновола, частково по вул. Польова м. Тетієва, придбано насосний агрегат для КНС та 2 насосних агрегати для артсвердловин на суму – 128,2 тис. грн.;
- у місті Біла Церква: проведено роботи із заміни водопровідних і каналізаційних мереж на суму – 1 166,57 тис. грн.;
- у місті Бориспіль: за рахунок позики від Міжнародного банку реконструкції та розвитку в рамках проекту «Розвиток міської інфраструктури» здійснено фінансування проекту «Реконструкція енергоємного обладнання системи водопостачання і водовідведення м. Бориспіль» на суму – 4 166,55 тис. грн. та проведено поточний ремонт б'юветів на суму 318,9 тис. грн.
- у місті Бровари: розроблено оптимізовану схему водопостачання та водовідведення міста на суму 165,0 тис. грн., придбано устаткування та обладнання для хіміко-бактеріологічної лабораторії по контролю за якістю питної води на суму 43,50 тис. грн., здійснено будівництво: водопроводу по вул. Андрєєва (вул. Таращанська до вул. Київська) на суму 300,70 тис. грн. та каналізаційної мережі по вул. Павлова на суму 116,30 тис. грн.; капітально відремонтовано: зовнішні мережі водопроводу на суму 691,56 тис. грн., зовнішні мережі каналізації на суму 1 119,76 тис. грн., напірний каналізаційний колектор по вул. Кутузова (85,5 м) на суму 19,90 тис. грн., здійснено реконструкцію очисних споруд (техніко-економічне обґрунтування)

на суму 185,38 тис. грн., встановлено два рециркуляційних насоси продуктивністю 500 м³/год. з напором 22,0 м та потужністю 45 кВт в муловій станції каналізаційних очисних споруд на суму 209,0 тис. грн. та встановлено вузли обліку стічних вод на КНС №3 та КНС №7 на суму 93,58 тис. грн.;

- у м. Обухів проводиться виготовлення проекту реконструкції головного напірного водоводу діаметром 400 мм у районі АЗС "WOG" та автодороги Київ - Знам'янка, а також здійснено заміну трубопроводу на суму 153,90 тис. грн., санацію каналізаційного колектору, реконструкцію водопровідних мереж, технічне переоснащення 19 водозаборів на суму – 939,63 тис. грн.;

- у м. Васильків проводиться заміна сталевих труб на поліетиленові та заміна насосів на свердловинах за рахунок коштів місцевого бюджету та інших джерел, а також на суму 40,40 тис. грн. придбано 3 од. насосів для підкачки води у висотні будинки;

- у м. Ірпінь встановлено водолічильники для свердловин 21 шт., закуплено насосні агрегати ЕВЦ 10 шт., проведено заміну 225 п. м. водопроводів по місту, закуплено 300 м. п. водопровідної труби Ø 225 на суму 280,9 тис. грн.

Проведення відповідних заходів покращили санітарно-епідеміологічну ситуацію щодо забезпечення питною водою, охорону і раціональне використання джерел питного водопостачання та поступове їх відновлення.

4.5 Заходи щодо покращення стану водних об'єктів

Для покращення екологічного стану річок, створення сприятливого режиму водних об'єктів, попередження їх забруднення, засмічення і збереження їх водності виконується ряд водоохоронних заходів, будівництво природоохоронних об'єктів, проведення оглядових робіт, встановлення водоохоронних знаків, створення прибережних захисних смуг вздовж річок і навколо водойм, розміри яких визначені ст.88 Водного кодексу України, відродження водних джерел, облаштування річкових ділянок, розчистка річок від замулення та засмічення.

Встановлення прибережних захисних смуг та водоохоронних зон дає можливість створення сприятливого режиму водних об'єктів, попередження їх забруднення, засмічення та вичерпання, знищення водної рослинності, тварин, а також зменшення коливань стоку. Відповідно до ст. 9 Водного кодексу України організація роботи по винесенню в натуру та влаштуванню прибережних захисних смуг відносяться до компетенції районних Рад. Контроль за додержанням режиму використання територій прибережних захисних смуг, відповідно до ст. 87 ВКУ, здійснюється виконавчими комітетами місцевих Рад і державними органами охорони навколишнього природного середовища.

З метою покращення екологічного стану річок і прибережних захисних смуг службами водних ресурсів управлінь Київводресурсів виконується постійна робота по догляду та облаштуванню прибережних захисних смуг вздовж річок та водойм, які утримуються у них на балансі. Протягом

2012-2014 років на водних об'єктах області проводились водоохоронні заходи, зокрема: залуження земель у прибережних захисних смугах – 140,0га, заліснення прибережних захисних смуг – 86,3га, винесення в натуру прибережних захисних смуг – 216,7км, упорядкування річищ малих річок – 103,385км, берегоукріплювальні гідротехнічні роботи – 0,9км, будівництво водойм, ставків – 135,4тис.м³, реконструкція ГТС – 84 шт., розчистка каналів – 49,87км.

З метою впровадження державної політики, спрямованої на запобігання зростанню антропогенного впливу на довкілля, забезпечення екологічно безпечних умов життєдіяльності населення і господарської діяльності та захисту водних ресурсів від забруднення та виснаження, раціонального використання водних ресурсів, забезпечення сталого функціонування екосистем у басейнах річок, запобігання шкідливої дії води і ліквідації її наслідків, Київводресурсів є одним з відповідальних виконавців «Обласної цільової програми розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року», яка затверджена Рішенням Київської обласної ради від 17 вересня 2013 року № 663-34-VI та вступила в свою дію з 2014 року.

У 2014 році по обласному бюджету при завданні 30,51 млн.грн., виконано – 1,39 млн.грн.; з інших джерел фінансування план становив 48,31 млн.грн., виконано – 13,48 млн.грн.

На виконання заходів Обласної цільової програми за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища та обласного бюджету у 2014 році Київводресурсів передбачено 6 291,091 тис.грн. із них на погашення кредиторської заборгованості за виконані роботи у 2013 році – 2 215,905 тис.грн.

Станом на 01.01.2015 року виконано робіт на суму 1 404,101 тис.грн., та погашено кредиторської заборгованості на суму 1 965,586 тис.грн. Кредиторська заборгованість станом на 01.01.2015 року складає - 1 643,067 тис.грн. За ці кошти було розчищено русел річок - 8,53 км, розчищено водойм – 1 шт.

Разом з тим, щорічно з метою формування екологічної свідомості населення, поширення природоохоронної діяльності, раціонального водокористування та активізації роботи по збереженню водних ресурсів проводяться семінари-наради у межах акції «До чистих джерел». Громадська акція започаткована на виконання доручення Президента України від 27.10.97 № 439/25199-01, Прем'єр-Міністра України від 30.10.97 № 2160/2 та відповідно до розпорядження Київської обласної державної адміністрації від 30.01.98 № 345.

Протягом 2014 року відповідно до затвердженого Київською облдержадміністрацією графіку проведені семінари-наради по відродженню та збереженню водних джерел та охороні водних ресурсів у межах щорічної акції «До чистих джерел» у дев'яти районах області (Миронівському, Володарському, Тетіївському, Києво-Святошинському, Іванківському, Бориспільському, Броварському, Баришівському та Переяслав-

Хмельницькому). З початку року спільними зусиллями у області здійснено заходи по облаштуванню джерел та витоків річок в кількості 69 зокрема: відновлено витoki: р. Росава у с. Росавка, р. Руда у с. Стрітівка та р. Безіменна у с. Антонівка Кагарлицького району, р. Стугна у с. Велика Снітинка Фастівського р-ну, пр. прит. р.Потік у с. Коритище Миронівського р-ну, р. Бакумівка у Баришівському районі.

5. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно – заповідного фонду та формування національної екологічної мережі

5.1 Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі

5.1.1 Загальна характеристика

Збереження біо - та ландшафтного різноманіття - це багатоаспектний процес, який передбачає законодавче, науково-методичне, соціально-економічне забезпечення програм і заходів у цій сфері. Один з перспективних напрямів втілення стратегії збереження біо - та ландшафтного різноманіття пов'язаний із розбудовою екологічної мережі.

Формування екологічної мережі передбачає зміни у структурі земельного фонду області шляхом віднесення частини земель господарського використання до категорій, що підлягають особливій охороні з відтворенням притаманного їм різноманіття природних ландшафтів. При формуванні екологічної мережі збільшення її площі може бути здійснено за рахунок наступних заходів:

1. Створення об'єктів природно-заповідного фонду високих категорій заповідання, як основних ядер елементів екомережі (природних заповідників, національних природних парків, регіональних ландшафтних парків).

2. Збереження природних ландшафтів на ділянках, що мають історико-культурну цінність.

3. Запровадження особливого режиму використання водоохоронних та прибережних захисних смуг.

4. Створення захисних насаджень та полезахисних лісових смуг, залуження земель.

5. Збереження природних ландшафтів на землях промисловості, транспорту, зв'язку, оборони.

6. Екологічно доцільне збільшення площі лісів.

Реальне збереження та відновлення ключових екосистем та середовищ існування видів рослин і тварин забезпечується лише у тому випадку, коли вони потрапляють у систему заповідних об'єктів.

5.1.2 Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття

Багатовікова господарська діяльність значно змінила природне середовище області, як наслідок, зазнали змін майже всі компоненти ландшафтної сфери – рослинний і тваринний світ, ґрунти, ґрунтові і підземні води. Серед антропогенних чинників, які вкрай негативно впливають на структурні елементи екомережі, біологічного і ландшафтного різноманіття у цілому, на сучасному етапі слід відмітити розорювання прибережних захисних смуг, створення монокультур в лісових системах, не регульований випас домашніх тварин на ділянках зі степовою і лучною рослинністю.

Таким чином, первинна природна рослинність збереглася лише в окремих важкодоступних місцях, зокрема у заболочених місцях заплав, на крутих каньйоноподібних схилах річкових долин, на певних ділянках пристигаючих і

перестійних лісів. Під впливом антропогенних чинників відбувається суттєва зміна середовища існування об'єктів рослинного та тваринного світу, що значним чином впливає на видовий та кількісний склад флори і фауни на території області.

З метою створення дієвої та ефективної екологічної мережі області, як складової частини національної екологічної мережі, Інститутом зоології ім. І.І. Шмальгаузена Національної академії наук України було розроблено Регіональну схему екологічної мережі Київської області та звіт з виконання науково-дослідної роботи «Розробка регіональної програми формування національної екологічної мережі та Регіональної схеми екологічної мережі в Київській області».

Рішенням Київської обласної ради від 07.11.2014 № 849-43-VI затверджено Регіональну схему екологічної мережі Київської області.

З метою підтримки «Державної програми регіонального розвитку України на період до 2020 року» та Регіональної схеми екологічної мережі Київської області здійснюється робота по створенню нових об'єктів, що стануть складовими елементами екомережі Київської області.

Узагальнена інформація щодо регіональної схеми екологічної мережі Київської області наведені нижче у таблиці.

Узагальнена інформація щодо РСЕМ Київської області

Таблиця 5.1

Категорії елементів РСЕМ	Кількість	Площа, га
Ключові території загальнодержавного значення	2	331000
Ключові території регіонального значення	3	159300,4
Ключові території місцевого значення	9	60000
Природних коридорів загальнодержавного значення	3	266973,9
Природних коридорів регіонального значення	4	453149,6
Природних коридорів міжрегіонального значення	4	24702,27
Територій перспективного відновлення	1	24702,27
ВСЬОГО	28	1295126

Головні сучасні загрози біорізноманіттю пов'язані з діяльністю людини, що зумовлює необхідність оцінки впливів на стан біорізноманіття при плануванні, розміщенні, забудові та розвитку населених пунктів, підприємств, виконанні заходів що можуть негативно вплинути на стан біорізноманіття.

Негативні впливи на біорізноманіття у процесі планової діяльності суспільства мають бути компенсовані за належної управлінської, економічної та фінансової підтримки.

Основними засобами щодо впровадження оцінки впливів на біорізноманіття та зменшення їх рівня є:

- удосконалення правового забезпечення з питань оцінки впливів на біорізноманіття;
- розвиток методичних матеріалів щодо екологічної експертизи, стратегічної довгільної оцінки, екологічного аудиту, екосистемного підходу та принципу запобігання;

- удосконалення правового забезпечення, у частині врахування питань збереження біорізноманіття під час прийняття управлінських рішень.

5.1.3 Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

Біорізноманіття - різноманітність рослин, тварин, грибів і мікроорганізмів, що перебувають у наземних, морських та інших водних екосистемах та екологічних комплексах території України, в яких вони є складовими частинами; воно включає різноманіття в межах видів, між видами та між екосистемами. Залежить від їжі, води, кисню, відповідного середовища існування тощо. Це запорука стійкості, втривалості як окремих екосистем, так і біосфери у цілому. Екологічні взаємодії різних видів живих істот із довкіллям формують екосистеми, від стану яких залежить життя людей.

Ландшафтне різноманіття - це формальне визначення існуючих у певний час чисельних зв'язків між індивідумом або суспільством та топографічно визначеною територією, наявність яких є результатом дій природних та людських факторів та їхніх комбінацій протягом певного часу.

Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, задеклароване на Всесвітньому екологічному форумі у Ріо-де-Жанейро (Конвенція Ріо-92) та конференцією міністрів довкілля країн Європи у Софії у 1995 році (Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття), є вимогою часу з огляду на песимістичні тенденції розвитку природно-антропогенної ситуації у ландшафтній оболонці Землі. Відповідно до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» всі об'єкти рослинного і тваринного світу підлягають державній охороні, а їх використання здійснюється на основі спеціальних дозволів і за плату. Спеціальні питання з охорони, використання і відтворення об'єктів тваринного світу регулюються Законом України «Про тваринний світ», а щодо охорони і регулювання використання рослин - Законом України «Про рослинний світ». Питання збереження біологічного та ландшафтного різноманіття у межах територій природно-фонду висвітлені у Законі «Про природно-заповідний фонд України», а щодо рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин і тварин — у Положенні про Червону книгу України.

Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття – це складна, комплексна проблема. Вона пов'язана із цілою системою юридичних, наукових, організаційних, фінансових, етичних, виховних заходів, охоплює біорізноманітність на всіх її рівнях. Завдання щодо збереження біорізноманітності входять до глобальної концепції стратегії й тактики виживання людства. Це:

- планування й збалансоване використання земельних ресурсів;
- боротьба зі зменшенням площі лісів;
- невиснажливе використання природних систем;
- невиснажливе ведення сільського господарства;
- зниження рівня техногенних забруднень води, ґрунту, і повітря;
- раціональне використання ресурсів моря та ін..

Проте є й система специфічних заходів захисту. Це, передусім, заповідна справа та біоконсервація.

Заповідна справа – це теорія і практика організації та збереження заповідних територій різних рангів. На заповідних територіях охороняються як окремі носії біорізноманітності – популяції, види, екосистеми, так і середовище проживання в цілому. Ранг заповідної території визначається науковою значущістю об'єктів, що охороняються та її площею. Серед заповідних територій найвищий ранг мають заповідники й національні природні парки, потім заказники й заповідно-мисливські господарства, а також пам'ятки природи

Так, на території Київської області існує 194 території та об'єкти природно-заповідного фонду, які займають більше 112 тис.га. Одним з найбільш важливих елементів екологічної мережі Київської області є дендрологічний парк загальнодержавного значення «Олександрія», національні природні парки «Залісся» у Броварському районі та «Білоозерський» у Переяслав-Хмельницькому районі, а також проєктований Чорнобильський біосферний заповідник. Саме ці території є тим природним регіоном, що забезпечить у повній мірі збереження біорізноманіття та середовища існування рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення видів рослин і тварин при невиснажливому використанні наявних природних ресурсів у рекреаційних цілях.

Дослідженнями, які пов'язані з вивченням і розробкою заходів для збереження біологічного різноманіття, зайняті наукові установи та центри Національної академії наук України, насамперед інститути ботаніки, зоології, гідробіології, географії, біології південних морів, екології Карпат, молекулярної біології, мікробіології, клітинної біології та генетичної інженерії. Ряд питань, пов'язаних з науковим пошуком і управлінням в цій сфері, вирішують наукові центри, лабораторії і інститути Мінприроди України та інших органів виконавчої влади.

Все активніше у природоохоронній діяльності бере участь громадськість. Проявом цього стало створення багатьох громадських організацій, асоціацій, об'єднань і груп екологічного напрямку. Для забезпечення взаємодії з ними при Київській обласній державній адміністрації створено Комітет з питань екології, екобезпеки, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи Громадської ради.

Окрім Конвенції про біологічне різноманіття, іншим базовим документом для реалізації в Україні екополітики у сфері збереження довкілля є Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття. На основі цих міжнародних актів була розроблена і схвалена відповідною постановою Кабінету Міністрів України Концепція збереження біологічного різноманіття України (Національна стратегія), структура і зміст якої у цілому відповідає нормам Всеєвропейській стратегії.

Українськими дослідниками фундаментальним чином проаналізовано проблему біорізноманіття, зокрема ними були здійснені розробки «Перспективна мережа заповідних територій», «Зелена книга України»,

«Продромус рослинності України», а також розроблена методологія інвентаризації об'єктів живої природи, складено Червону книгу України, визначники рослин, в т. ч. водоростей, грибів, різних груп тварин. Серії наукових монографій охопили систематичні, геоботанічні та екологічні аспекти природи України

5.1.4 Формування національної екомережі

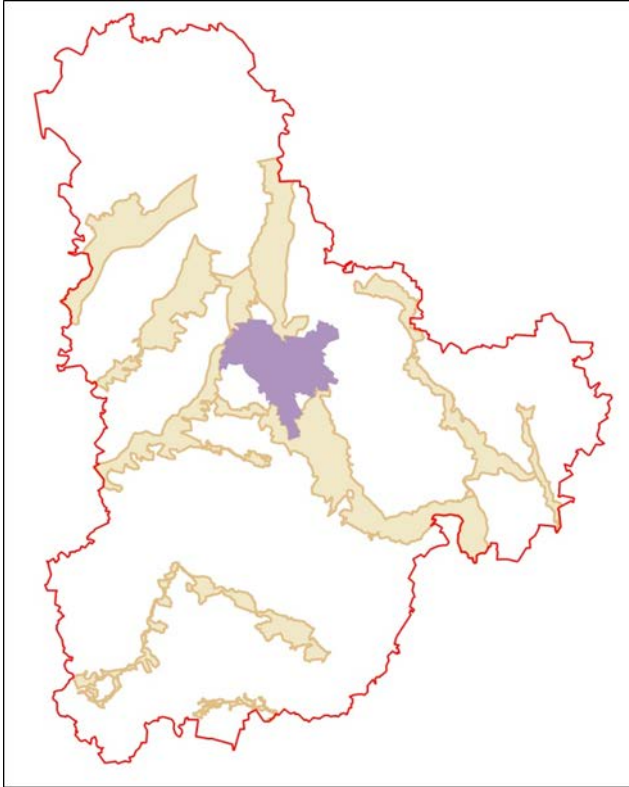
До складу регіональної екомережі Київщини включено дві ключові території загальнодержавного значення, що мають між регіональний та транскордонний характер і посідають визначне місце у схемі Національної екомережі України, а також три ключові території регіонального значення. Кожна з спроектованих ключових територій включає переважаючу частку природних ландшафтів та репрезентує окремі типи природних екосистем. Всі ключові території також мають у своєму складі важливі та великі за площею існуючі та спроектовані території природно-заповідного фонду.

Ключові території, які виділяються на більш низькому, регіональному рівні, можуть входити до складу екологічних коридорів загальнодержавного значення.

Екологічні коридори регіонального рівня виконують сполучні функцію між ключовими територіями та забезпечують зв'язки між ділянками природних ландшафтів, що збільшує їх стійкість до впливу різних негативних факторів і покращує умови для збереження біологічного різноманіття. Екокоридори Київської регіональної схеми екологічної мережі виділено не лише на основі долин річок, оскільки річкові долини історично є місцями концентрації населених пунктів. Сполучна функція може виконуватись лише долинами річок, до яких примикають лісові та інші природні масиви. Проектування екологічних коридорів відбувається на основі контурів природних елементів ландшафтів, але у деяких випадках, ширина пропонованих коридорів менш ніж ширина. Це обумовлено тим, що з одного боку це полегшує подальшу імплементацію екологічної мережі зокрема узгодження з землекористувачами та землевласниками), а з іншого боку ширина коридорів достатня для міграцій та дисперсії тварин.

При проектуванні регіональної схеми екологічної мережі Київщини виділено також зони перспективного відновлення. До складу т. з. зон перспективного відновлення включають пошкоджені, техногенно перетворені природні території, які потребують відновлення.

Для перспективного відновлення запропоновано території, які не втратили остаточно свого природного стану і не мають ефективного господарського використання. Це комплекс заболочених територій на лівобережній частині Київщини, що простягаються значним масивом з півночі на південь у Броварському, Бориспільському та Переяслав-Хмельницькому районах. Сьогодні ці території меліоровані і використовуються як орні землі та для інших потреб агропромислового комплексу. Проте заболоченість дається взнаки і повноцінного господарського використання ці території не мають. Доцільним є відновлення на них природних болотних масивів.

*Складові структурних елементів екологічної мережі
в розрізі одиниць адміністративно-територіального устрою регіону*

Таблиця 5.2

№ з/п	Одиниці адміністративно- територіального устрою регіону	Загальна площа, тис. га	Загальна площа екомережі, тис. га	Складові елементи екомережі, тис. га											
				об'єкти ПЗФ	водно-болотні угіддя	відкриті заболочені землі	водоохоронні зони	прибережні захисні смуги	ліси та інші лісовкриті площі	курортні та лікувально-оздоровчі території	рекреаційні території	землі під консервацією	відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом	пасовища, сіножаті	радіоактивно забруднені землі, що не використовуються в господарстві
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
	Київська область	2812,1	1295,126	112,43	130,9	73,9	6,36	49,22	488,7	0,5	2,5	2,218	91	253,97	83,3

5.1.5 Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами

Генетично модифікований організм (ГМО) - це організм, генотип якого було змінено за допомогою методів генної інженерії. Генетичні зміни, як правило, здійснюються в наукових та сільськогосподарських цілях. Генетична модифікація відрізняється від природного та штучного мутагенезу саме направленою зміною генотипу. При цьому генетичний матеріал переносять з одного організму в інший, використовуючи технологію рекомбінантних ДНК. Якщо при цьому ДНК, яку переносять, походить з іншого виду, отримані організми називають трансгенними.

Правове регулювання забезпечення біологічної та генетичної безпеки як складових екологічної безпеки - це один із нових, водночас актуальних напрямів еколого-правової науки та законодавства. Формування зазначеної групи норм викликано бурхливим розвитком біологічних та медичних досліджень наприкінці ХХ ст. та досягнутими ними результатами. Це дало можливість широко використовувати досягнення генетики в процесі виробництва сільськогосподарської продукції, харчовій та фармацевтичній промисловості завдяки генетично-інженерним модифікованим рослинам, тваринам та мікроорганізмам, при застосуванні трансгенних організмів для зниження хімічних навантажень на навколишнє середовище, а також у медицині у цілях генетичної терапії. Одночасно все це викликає стурбованість у спеціалістів і громадськості, оскільки йдеться про неконтрольовані і непрогнозовані ризики впливу генетично змінених організмів на навколишнє середовище, на генетичну структуру людини, його біологічну та генетичну безпеку. У зв'язку з цим у законодавстві України, закріплюються принципи державної політики, системи правових засобів, здатних запобігти появі зазначених негативних наслідків.

Основними принципами державної політики у галузі генетично-інженерної діяльності та поводженні з генетично модифікованими організмами (далі - поводження з ГМО) на сучасному етапі в Україні є:

- пріоритетність збереження здоров'я і охорони навколишнього природного середовища порівняно з отриманням економічних переваг від застосування ГМО;
- забезпечення заходів щодо дотримання біологічної і генетичної безпеки при створенні, дослідженні та практичному використанні ГМО у господарських цілях;
- контроль за ввезенням на митну територію України ГМО та продукції, отриманої з їх використанням, їх реєстрацією та обігом;
- загальнодоступність інформації про потенційні ризики від застосування ГМО, які передбачається використовувати у відкритій системі, та заходи щодо дотримання біологічної та генетичної безпеки;
- державна підтримка генетично-інженерних досліджень та наукових і практичних розробок у галузі біологічної і генетичної безпеки при створенні, дослідженні та практичному використанні ГМО у господарських цілях.

Використання генетично модифікованих організмів в Україні регулюється наступними нормативно-правовими актами: Законами України «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів», «Про безпечність та якість харчових продуктів», «Про захист прав споживачів», постановами Кабінету Міністрів України від 18.02.2009 № 114 «Про затвердження Порядку державної реєстрації генетично модифікованих організмів джерел харчових продуктів, а також харчових продуктів, косметичних та лікарських засобів, які містять такі організми або отримані з їх використанням» та від 13.05.2009 № 468 «Порядок етикетування харчових продуктів, які містять генетично модифіковані організми або вироблені з їх використанням та вводяться в обіг», якими регулюються відносини між органами виконавчої влади, виробниками, продавцями (постачальниками), розробниками, дослідниками, науковцями та споживачами генетично модифікованих організмів та продукції, виробленої за технологіями, що передбачають їх розробку, створення, випробування, дослідження, транспортування, імпорту, експорту, розміщення на ринку, вивільнення у навколишнє середовище та використання в Україні із забезпеченням біологічної і генетичної безпеки.

Завданнями законодавчих актів України у сфері поводження з ГМО являється:

- охорона здоров'я людини і навколишнього природного середовища при здійсненні генетично - інженерної діяльності та поводженні з ГМО;
- забезпечення права громадян на безпечне використання ГМО; створення умов для безпечного практичного використання ГМО у господарських цілях;
- визначення прав і обов'язків суб'єктів регулювання при поводженні з ГМО та встановлення їх відповідальності за порушення законодавства; захист громадян у разі заподіяння шкоди їх здоров'ю внаслідок споживання ГМО;
- встановлення правових основ міжнародного співробітництва в галузі генетично-інженерної діяльності та поводження з ГМО.

Закони містять визначення біологічної та генетичної безпеки, зокрема:

- біологічна безпека — це стан середовища життєдіяльності людини, при якому відсутній негативний вплив його чинників (біологічних, хімічних, фізичних) на біологічну структуру і функцію людської особи в теперішньому і майбутніх поколіннях, а також відсутній незворотний негативний вплив на біологічні об'єкти природного середовища (біосферу) та сільськогосподарські рослини і тварини;
- генетична безпека — це стан середовища життєдіяльності людини, при якому відсутній будь-який неприродний вплив на людський геном, відсутній будь-який неприродний вплив на геном об'єктів біосфери, а також відсутній неконтрольований вплив на геном сільськогосподарських

рослин і тварин, промислових мікроорганізмів, який призводить до появи у них негативних та/або небажаних властивостей.

У січні 2000 року на Конференції Сторін Конвенції про біологічне різноманіття було схвалено Протокол про біобезпеку, відомий як Картахенський протокол. Документ набрав чинності у 2003 році після того, як його ратифікували 50 країн світу. Україна приєдналася до нього у 2002 році. Метою протоколу є встановлення міжнародних правил для країн, що його ратифікували, стосовно безпечного перевезення, обробки та використання «живих змінених організмів», які отримують методом генетичної інженерії.

5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу.

5.2.1 Загальна характеристика рослинного світу.

Київська область розташовується на стику природних зон Полісся та Лісостепу. Київська область, тому тут поєднуються характерні для цих природних зон типи рослинності. Окремою складовою є також інтрозональна рослинність річкових долин, зокрема Дніпра, Десни, Тетерева, Ірпеня, Росі та інших менших дніпрових приток.

Рослинність Полісся сформована переважно рослинністю хвойних, широколистяних та мішаних лісів, площі яких раніше були значно більшими. Великі території, що залишилися після вирубування лісів, нині використовуються як сільськогосподарські угіддя. Особливості ґрунтового покриву, незважаючи на знищення лісів, не змінилися. Серед широколистяних порід найбільш поширеним є дуб звичайний, серед хвойних — сосна звичайна. Також зростають граб, береза, вільха, осика, липа тощо.

На півночі Київського Полісся порівняно великі площі займає береза. Лісистість збільшується у північному і західному напрямках. Найбільші поліські лісові масиви в межах області сконцентровані на півночі області в Іванівському районі, а також вздовж річок Здвиж та Тетерів.

Окрім лісової рослинності у межах Поліської природної зони звичайними є болотні рослинні комплекси представлені верховими (сфагновими) та низинними (осоково-гіпновими) болотами. Широке поширення мають в межах сучасного Полісся рослинність після лісових лук на піщаних ґрунтах, за участі ксерофільних видів.

В межах лісостепу натомість можна виділити також лісову рослинність представлену бореальними сосновими та сосново-дубовими лісами (головним чином на піщаних надзаплавних терасах річок), а також рослинність неморальних листяних лісів, представлених грабово-дубовими, грабовими та липово-кленовими варіантами. Для такого типу лісів характерними є цілий ряд чагарників та неморальних трав'янистих рослин. Найбільші площі такого типу лісів збереглися на південь від Києва, вздовж Дніпра у Обухівському районі, на Трахтемирівському півострові, по р. Рось у районі Білої Церкви та Рокитного.

Окрему складову рослинності Лісостепу становить лучно-степова рослинність, яка найчастіше є похідною від первинної лісової, та

представлена на схилах яружно-балочних систем правобережного Київського лесового плато, чи штучних фортифікаційних, поховальних чи інших спорудах.

У складі інтрозональної річкової рослинності можна виділити комплекс прибережно-водної та суто-водної рослинності. Дані рослинні комплекси мають перехідні стадії до болотистих та болотяно-лучних комплексів.

Наразі рослинність Київської області сильно трансформована багатотисячолітньою діяльністю людини. Зважаючи на це домінуючим рослинним комплексом на Київщині наразі є агорослинність.

Широко представленою є також сегетальна та рудеральна рослинність, що займає закинуті поля та сильно-порушені ділянки.

У складі рослинності Київської області наявні численні занесені до Зеленої книги України рослинні асоціації, зокрема група асоціацій дубових лісів з дуба звичайного ліщинових, група асоціацій дубово-соснових лісів ліщинових, асоціації грабово-дубових лісів волосисто-осокових, формація ковили дніпровської, формація сальвінії плаваючої, формація альдрованди пухирчастої, формація водяного горіха плаваючого, формація латаття білого, формація латаття сніжно-білого, формація глечиків жовтих та ін.

Сучасний обсяг флори Київської області на сьогоднішній день точно не оцінений. Для Середнього Придніпров'я (Київської та Черкаської областей) наводиться 2009 видів судинних рослин, які відносяться до 667 родів та 129 родин.

Флора Полісся характеризується специфікою, зокрема наявністю специфічнобореального елементу. В складі рослинності Лісостепу наявні характерні для східної Європи види, присутня і досить чисельна фракція раритетної неморальної флори.

Необхідно зазначити, що долина Дніпра (низка островів та заплавних урочищ) у межах Київської області становить собою дещо специфічний регіон у якому поєднуються як бореальні так і неморальні елементи флори. Цілий ряд рослин представлених тут мають широке поширення на Україні, в Європі чи світі загалом. Специфічна, характерна тільки для цього природного комплексу флора тут відсутня, проте присутні численні рідкісні види флори, зокрема козельці українські та жовтозілля дніпровське, характерні саме для таких біотопів.

До Червоної книги України у межах Київської області включено 129 видів флори.

Флора Київської області характеризується відсутністю ендемічних чи вузько ареальних видів, натомість наявний цілий ряд видів, характерних для більш ранніх геологічних епох – реліктів. Це зокрема водяний горіх плаваючий, сальвінія, вовчі ягоди борові, багаторядник Брауна та загострений тощо. У зв'язку з значним ступенем антропогенної трансформованості значна її частина рекомендована до включення до Червоного списку області, який на жаль досі не прийнятий.

5.2.2 Охорона, використання та відтворення лісів

Станом на 01.01.2015 рік землі лісогосподарського призначення розташовані на площі 648,7 тис. га у тому числі вкритих лісовою рослинністю на площі 592,8 тис.га. Загальний запас деревини становить 169 925,4 тис.м³. За площею насаджень переважають хвойні - 61 % і твердолистяні - 25%, мяколистяні займають 14%. Переважаючими в складі наведених груп порід є сосна звичайна, дуб звичайний, береза, вільха. Площа лісів за останні роки суттєво зменшується по причині вилучення лісів для не лісогосподарських потреб.

Спеціальне використання лісових ресурсів у Київській області за 2014 рік: затверджена розрахункова лісосіка у кількості 675,3 тис. м³, фактично зрубано - 610,3 тис. м³.

Лісовідновлення та лісорозведення в області проведено на площі - 4 296,3 га.

Важливим завданням розвитку лісогосподарського комплексу області є забезпечення максимальної координації фінансово-економічних, організаційно-правових, відомчо-управлінських ресурсів, їх концентрованої мобілізації на пріоритетних напрямках – лісовирощуванні та лісорозведенні.

Лісовий фонд регіону (станом на 01.01.2015 року)

Таблиця 5.3

№ з/п		Загальна площа, тис. га	Вкриті лісовою рослинністю, тис. га	Загальний запас деревини, тис. м³
I	Усього лісового фонду (сума рядків 1+2)	648, 7	592, 8	
1.	Усього земель лісогосподарського призначення			
	у тому числі:			
1.1	державних лісогосподарських підприємств	621,4		
1.2	комунальних лісогосподарських підприємств			
1.3	власників лісів	8814		
1.4	не наданих у користування (землі запасу)	18,5		
2.*	Усього лісових ділянок, розташованих на землях іншого призначення			
	у тому числі:			
2.1	державних підприємств			
2.2	комунальних підприємств			
2.3	приватних підприємства			
2.4	інших організацій та установ			
2.5	власників лісів			
2.6	не наданих у користування (землі запасу)			
3.	Загальний запас деревини лісового фонду	X	X	169 925,4
4.	Запас деревини у розрахунку на один гектар лісового фонду	X	X	261,9
5.	Площа лісів у розрахунку на одну особу	X	0,344	X
6.	Запас деревини у розрахунку на одну особу	X	X	95,5
7.	Лісистість (відношення покритої лісом площі до загальної площі регіону)	X		X

* пункт 2 повторюється для кожної категорії цільового призначення земель, у яких є лісові ділянки.

*Непридатні для використання в сільському господарстві, деградовані і
малопродуктивні землі, можливі для лісорозведення
(станом на 01.01.2015 року)*

Таблиця 5.4

	Види деградованих і малопродуктивних земель					
	яри	еродовані і балки	крутосхили	піски	пустирі, галявини	кар'єри
1	2	3	4	5	6	7
Загальна площа, га	166	54		380	51,2	
у тому числі можливі для лісорозведення:	158	52			51,2	
посадка лісу	65	20			51,2	
посів лісу	93	32				

*Лісовий фонд регіону в розрізі категорій земель
(станом на 01.01.2015 року)*

Таблиця 5.5

№ з/п	Міністер- ства, відомства (постійні лісокорис- тувачі, власники лісів), інші	Загальна площа, га	Лісові землі, тис. га						Нелісові землі, тис. га					
			вкриті лісовою рослинністю		не вкриті лісовою рослинністю			усього лісових земель	у тому числі сільськогосподарські угіддя				інші нелі- сові землі	усього нелісо- вих земель
			усього	у тому числі лісові куль- тури	незім- кнуті лісові куль- тури	інші не вкриті лісовою рослин- ністю	усього не вкритих лісовою рослин- ністю		сіножаті	рілля	пасо- вища	разом с/г угідь		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
I. Землі лісгосподарського призначення														
		648,7	592,8	437,7	11,5	13,0	17,5	648,7	115,4	1354,3	132,7	1660,3	129,1	129,1
II. Землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення														
		112430,6147	90,502					90,502	300,1		489,9	864,8	1809,9	21633,5
III. Землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення														
IV. Землі історико-культурного природно-заповідного призначення														
V. Інше														

Проведення рубок головного користування за 2014 рік

Таблиця 5.6

Назва лісокори- стувача	Розрахунок ова лісосіка	Площа, га	Усього, тис. м ³	У тому числі за господарствами					
				хвойні		твердолистяні		м'яколистяні	
				площа, га	ліквідна деревина, тис. м ³	площа , га	ліквідна деревина, тис. м ³	площа, га	ліквідна деревина, тис. м ³
1	2	4	5	6	7	8	9	10	11
	затверджена	X	675,3	X	493,8	X	101,4	X	80,04
	освоєна		610,3		488,1		86,7		35,4
	неосвоєна	X	51,1	X	5,7	X	11,5	X	44,5

Лісовідновлення за 2014 рік (в розрізі державних органів влади)

Таблиця 5.7

№ з/п	Органи державної влади, постійні лісокористувачі, власники лісів,	лісовідновлення, га			
		у тому числі:			усього
		посадка лісу, га	посів лісу, га	природне поновлення лісу, га	
1	3	4	5	6	7
1	Держлісагентство	2098	94	310	2502
1.1	Білоцерківський лісгосп	74	41	1	116
	Богуславський лісгосп	197	-	5	202
	Бориспільський лісгосп	60	7	46	113
	Вищедубичанський лісгосп	134	-	21	55
	Димерський лісгосп	186	-	41	227
	Іванківський лісгосп	145	30	5	180
	Київський лісгосп	119	-	11	130
	Клавдієвський лісгосп	161	10	27	198
	Макарівський лісгосп	94	43	-	137
	Поліський лісгосп	96	-	14	110
	П-Хмельницький лісгосп	109	-	10	119
	Ржищівський лісгосп	9	-	-	9
	Тетерівський лісгосп	205	6	75	286
	Фастівський лісгосп	429	-	11	440
	Д-Тетерівський ДЛМГ	8	-	-	8
	ДП Київська ЛНДС	40	-	-	40
1.2		32	-	-	32
Усього	за Держлісагентством				
2	Мінагрополітики	4196	194	577	4904
2.1	ДП «СЛП «Київоблагроліс»				
2.2	НУБіП Боярська ЛДС				
Усього	за Мінагрополітики	91,7	-	1,6	93,3
3	Міноборони	91,7	-	1,6	93,3
4	Мінприроди				
5	Інші	8,6	-	-	8,6

*Проведення лісогосподарських заходів, пов'язаних із вирубуванням деревини
за 2013 рік*

Таблиця 5.8

Категорія лісів	Загальна площа, га	Ліквідна деревин а, тис. м ³	У т. ч. за господарствами					
			хвойні		твердолистяні		м'яколистяні	
			площа, га	ліквідний запас, тис. м ³	площа, га	ліквідни й запас, тис. м ³	площа, га	ліквідний запас, тис. м ³
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Усього рубок, пов'язаних з веденням лісового господарства								
1								
2								
3								
4								
Разом	21712,76	983,2	5134,2	263,76	344,4	9,5	57,1	2,77
у тому числі: 1. Рубки догляду								
1								
2								
3								
4								
Разом	6849,4	174,4	769,2	18,4	247,4	5,48	6,08	0,77
2. Лісовідновні рубки								
1								
2								
3								
4								
Разом	11	2,2	11	2,2	11	2,2		
3. Суцільні санітарні рубки								
1								
2								
3								
4								
Разом	1973	386,2	620,9	64,9	22,04	2,43	14,0	1,11
4. Розрубка, розчистка ліній електропередач								
1								
2								
3								
4								
Разом	12,6	2,53	10,3	2,07	2,3	0,46		
5. Розрубка, розчистка автомобільних доріг								
1								
2								
3								
4								
Разом	6,4	33,6	6,4	33,6	-	-	-	-
Усього	30565,16	1582,13	6552	384,93	616,14	17,87	77,18	4,65

Динаміка загибелі лісових культур, насаджень та незімкнутих лісових культур

Таблиця 5.9

	Держліс- агентство	Мінагро- політики	Мін- оборони	Мін- природи	Інші	Усього
1	2	3	4	5	6	7
1. усього загиблих лісових насаджень, га		50			5,2	55,2
у тому числі від:						
пожеж						
несприятливих погодних умов					5,2	5,2
хвороб та шкідників лісу		50				50
господарської діяльності людини (забудова, ЛЕП, кар'єри, газопроводи тощо)						
1.1 з них загиблих лісових культур, га						
у тому числі від:						
пожеж						
несприятливих погодних умов						
хвороб та шкідників лісу						
господарської діяльності людини (забудова, ЛЕП, кар'єри, газопроводи тощо)						
Інше						
Розподіл загиблих лісових культур за роком створення						
2010					1,5	
2011					3,7	
2012						
2013						
2014						

Примітка : ця таблиця підготовлена за даними ДО «ЛГ «Білоозерське», відокремлений підрозділ національного університету біоресурсів і природокористування України «Боярська лісова дослідна станція», Київське обласне та по місту Києву управління лісового та мисливського господарства; ДСП «Чорнобильський спецкомбінат», Головне управління Держземагенства у Київській області, ДО «Резиденція «Залісся».

5.2.3 Стан використання природних недеревних рослинних ресурсів

Правові основи платного користування лісовими ресурсами закладені в Лісовому кодексі України. Верховною Радою України прийнятий Лісовий кодекс України (1994), який передбачає справляння плати за спеціальне використання деревини від рубок головного користування, живиці, другорядних лісових матеріалів, випасу, розміщення пасік, заготівлю сіна, деревних соків, збирання і заготівлю дикорослих ягід, горіхів, грибів, інших плодів, лікарських рослин і технічної сировини, лісової підстилки і очерету.

Платежі за спеціальне використання недеревних ресурсів лісу тісно пов'язані з організацією використання недеревної рослинності. Передумовами для зниження собівартості продукції з недеревних продуктів лісу є високоефективні заготівля і переробка їх.

На сьогоднішньому етапі лісові недеревні продукти є важливим джерелом постачання екологічно чистої їжі. Лісова недеревна рослинність є екологічно чистою, якщо вона не забруднена антропогенною діяльністю. Екологічне значення недеревної рослинності проявляється також у лісорегулюючих властивостях. Недеревна лісова рослинність має велике значення в житті самого лісу.

Національна лісова політика України, опираючись на теоретичні засади, які визнані більшістю країн світу повинна вирішувати і питання платного лісокористування. Відповідно з цими засадами сталого розвитку лісового господарства національна лісова політика в Україні повинна бути спрямована на комплексне відтворення і використання всіх компонентів лісових ресурсів. Лісову національну політику по відношенню до використання недеревних рослинних ресурсів лісу в Україні необхідно здійснювати з врахуванням стану національної економіки і соціальної сфери. У багатьох промислово розвинутих країнах плата за спеціальне використання недеревних рослинних ресурсів лісу з фізичних осіб не справляється.

Через високий життєвий рівень населення їх вплив є незначний. Україна, яка за життєвим рівнем населення та особливостями економіки відноситься до країн з перехідною економікою, повинна здійснювати лісову політику, яка б відображала її соціальний статус. Лісова національна політика України повинна бути спрямована на розширене відтворення недеревної лісової рослинності, включаючи плантаційне, їх раціональне використання і на розширення експорту лісових плодів і грибів.

Побудувавши дієву систему платежів за лісові ресурси на засадах ринкової економіки, можна втілити в практику лісового господарства України принцип, що передбачає самоокупність підприємств лісового господарства. Підприємства лісового господарства будуть розвиватися успішно лише тоді, коли витрати на відтворення і охорону лісів будуть фінансуватися за рахунок коштів від продажу деревних і недеревних ресурсів лісу.

Плата за спеціальне використання недеревних рослинних ресурсів лісу стане лише тоді ефективним інструментом лісової політики, коли кошти

будуть надходити не лише місцевим бюджетам, а на спеціальні рахунки підприємств, що здійснюють відтворення і охорону лісів.

5.2.4 Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

У Київській області здійснюється охорона рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин та типових природних рослинних угруповань. Відповідно до Закону «Про рослинний світ» рідкісні і такі, що перебувають під загрозою зникнення, види рослин, які зростають у природних умовах на території України підлягають особливій охороні і заносяться до Червоної книги України та міжнародних червоних списків.

Інформацію щодо охорони невиснажливого використання та відтворення рослин представлено в таблицях.

Види рослин та грибів, що охороняються

Таблиця 5.10

	2012 рік	2013 рік	2014 рік
Види рослин та грибів на території області, од.	65	65	65
% від загальної чисельності видів України	59%	59%	59%
Види рослин та грибів, занесені до Червоної книги України, од.	120	120	120
Види рослин та грибів, занесені до додатків Конвенції про охорону дикої флори і фауни і природних середовищ існування в Європі, од.	2	2	2
Види рослин та грибів, занесені до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), од.	28	28	30

Перелік видів рослин та грибів, що підлягають особливій охороні на території області (станом на 01.01.2014 року)

Таблиця 5.11

№ п/п	Назва виду (звичайна і наукова)	Червона книга України	Бернська конвенція	CITES	Європейський червоний список	МСОП
1	2	3	4	5	6	
	Вищі судинні рослини					
1	Аврinia скельна – <i>Aurinia saxatilis</i>					
2	Аконіт дібровний– <i>Aconitum nemorosum</i>					
3	Аконіт протиотруйний– <i>Aconitum anthora</i>					
4	Альдрованда пухирчаста <i>Aldrovanda vesiculosa</i> -	III				
5	Андромеда багатоліста– <i>Andromeda polifolia</i>					

6	Анемона лісова– <i>Anemone sylvestris</i>					
7	Арум Бессерів– <i>Arum besserianum</i> Schott					
8	Аспленій волосовидний– <i>Asplenium trichomanes</i>					
9	Аспленій північний– <i>Asplenium septentrionale</i>					
10	Аспленій пристінний– <i>Asplenium ruta-muraria</i>					
11	Астрагал піщаний - <i>Astragalus arenarius.</i>	II				
12	Астрагал шерстистоквітковий - <i>Astragalus dasyanthus</i>	II			I	
13	Багатоніжка звичайна– <i>Polypodium vulgare</i>					
14	Багаторядник Брауна– <i>Polystichum braunii</i>					
15	Багаторядник списовидний– <i>Polystichum lonchitis</i>					
16	Багаторядник шипуватий– <i>Polystichum aculeatum</i>					
17	Белевалія сарматська– <i>Bellevalia sarmatica</i>					
18	Береза низька - <i>Betula humilis</i> Schrank	II				
19	Береза низька - <i>Betula obscura</i> A.Kotula	III				
20	Билинець довгоногий - <i>Gymnadenia conopsea</i>	II		I		
21	Билинець найзапашніший <i>Gymnadenia odoratissima</i>	I		I		
22	Билинець щільно квіткова- <i>Gymnadenia densiflora</i>	II		I		
23	Білозір болотний– <i>Parnassia palustris</i>					
22	Блісмус стиснутий– <i>Blysmus compressus</i>					
23	Блітум лободовидний– <i>Blitum chenopodioides</i>					
24	Борідник паростковий - <i>Jovibarba sobolifera</i>	III				
25	Брандушка різнобарвна - <i>Bulbocodium versicolor</i>	II				
26	Булатка великоквіткова - <i>Cephalanthera damasonium</i>	III				

27	Булатка довголиста - <i>Cephalanthera longifolia</i>	III				
28	Булатка червона - <i>Cephalanthera rubra</i>	III				
29	Верблюдка Маршалова– <i>Corispermum marschallii</i>					
30	Верба лапландська - <i>Salix lapponum</i>	II				
31	Верба Старке, верба сиза - <i>Salix starkeana</i>	II				
32	Верба чорнична - <i>Salix myrtilloides.</i>	II				
33	Вероніка Пачоського– <i>Veronica paczoskiana</i>					
34	Вишня степова– <i>Cerasus fruticosa</i>					
35	Відкасник осотоподібний <i>Carlina cirsoides</i>	II			I	
36	Вільха сіра– <i>Alnus incana</i>					
37	Вовче лико отруйне– <i>Daphne mezereum</i>	II				
38	Водяний горіх плаваючий <i>Trapa natans</i> L. s.l.	IV				
39	Водяний жовтець Ріона– <i>Batrachium rionii</i>					
40	Водяний жовтець розчепірений– <i>Batrachium divaricatum</i>					
41	Вольфія безкоренева– <i>Wolffia arrhiza</i>					
42	Вужачка звичайна– <i>Ophioglossum vulgatum</i>					
43	Гадюча цибулька занедбана– <i>Muscari neglectum</i>					
44	Гвоздика стиснуточашечкова– <i>Dianthus stenocalyx</i>					
45	Герань темна– <i>Geranium phaeum</i>					
46	Гіацинтік блідий– <i>Hyacinthella leucophaea</i>					
47	Глевчак однолистий - <i>Malaxis monophyllos</i>	II	-	I		
48	Глід Липського– <i>Crataegus lipskyi</i>					
49	Глід п'ятистовпчиковий– <i>Crataegus pentagyna</i>					
50	Гніздівка звичайна - <i>Neottia nidus-avis</i>	IV	-	I		

51	Голокучник дубовий– <i>Gymnocarpium dryopteris</i>					
52	Горделімус європейський– <i>Hordelymus europaeus</i>					
53	Горицвіт весняний - <i>Adonis vernalis</i>	IV	-	I		
54	Гронянка багато роздільна <i>Botrychium multifidum</i>	III				
55	Гронянка він гірська - <i>Botrychium virginianum</i>	I				
56	Гронянка півмісяцева - <i>Botrychium lunaria</i>	II				
57	Грушанка зеленоцвіта– <i>Pyrola chlorantha</i>					
58	Грушанка середня– <i>Pyrola media</i>					
59	Гудієра повзуча - <i>Goodyera repens</i>	II	-	I		
60	Дзаннікеллія болотна– <i>Zannichellia palustris</i>					
61	Дзвінка лілієцвіта– <i>Adenophora lilifolia</i>					
62	Дзвоники оленячі– <i>Campanula cervicaria</i>					
63	Дихостиліс Мікелі– <i>Dichostylis micheliana</i>					
64	Дрік германський– <i>Genista germanica</i>					
65	Дуб скельний– <i>Quercus petraea</i>					
66	Жировик Льюзеля - <i>Liparis loeselii</i>	II	I	I		
67	Егоніхон фіолетово- голубий– <i>Aegonychonpurpureo- caeruleum</i>					
68	Еремогоне скельна– <i>Eremogone saxatilis</i>					
69	Зелениця сплюснута - <i>Diphasiastrum complanatum</i>	III				
70	Зелениця Цайллера - <i>Diphasiastrum zeilleri</i>	I				
71	Зимолубка зонтична– <i>Chimaphila umbellata</i>					
72	Зіновать Блоцького– <i>Cytisus blockianus</i>					
73	Зірочки низенькі– <i>Gagea pusilla</i>					

74	Зірочки Пачоського– <i>Gagea raczorskii</i>					
75	Змієголовник Рюйша - <i>Dracocephalum ruyschiana</i>	IV	I	-		
76	Зміївка болгарська– <i>Cleistogenes bulgarica</i>					
77	Зміячка низька– <i>Scorzonera humilis</i>					
78	Зміячка пурпурова– <i>Scorzonera purpurea</i>					
79	Зозулинець шоломоносний- <i>Orcitis militaris</i>	II	-	I		
80	Зозулині сльози яйцеподібні - <i>Listera ovata</i>	IV	-	I		
81	Зозулині черевички справжні - <i>Cypripedium calceolus</i>	II	-	I		
82	Зозульки бузинові - <i>Dactylorhiza sambucina</i>	III	-	I		
83	Зозульки м'ясочервоні - <i>Dactylorhiza incarnata</i>	II	-	I		
84	Зозульки плямисті - <i>Dactylorhiza maculata</i>	II	-	I		
85	Зозульки травневі - <i>Dactylorhiza majalis</i>	III	-	I		
86	Зозульки Траунштейнера <i>Dactylorhiza traunsteineri</i>	III	-	I		
87	Зозульки Фукса - <i>Dactylorhiza fuchsia</i>	IV	-	I		
88	Їжача голівка маленька– <i>Sparganium minimum</i>					
89	Кадило сарматське– <i>Melittis sarmatica</i>					
90	Кальдезія білозоролиста - <i>Caldesia parnassifolia</i>	I	-	-		
91	Катран Татарський - <i>Crambe tataria</i>	II	-	-		
92	Китятки Вольфганга– <i>Polygala wolfgangiana</i>					
93	Клопогін європейський– <i>Cimicifuga europaea</i>					
94	Ковила волосиста, тирса - <i>Stipa capillata</i>	IV	-	-		
95	Ковила дніпровська - <i>Stipa borysthena</i>	II	-	-		
96	Ковила пірчаста - <i>Stipa pennata</i>	II	-	-		
97	Комонничок зігнутий <i>Succisella inflexa</i>	III	-	-		

98	Костриця найвища– <i>Festuca altissima</i>					
99	Котячі лапки дводомні– <i>Antennariadioica</i>					
100	Коральковець тричі надрізаний - <i>Corallorhizatrifida</i> Chetel.	III	-	I		
101	Короличка пізня - <i>Leucanthemella serotina</i>	I	-	-		
102	Коручка болотяна - <i>Epipactis palustris</i>	II	-	I		
103	Коручка темно-червона - <i>Epipactis atrorubens</i>	II	-	I		
104	Коручка чемерникоодібна <i>Epipactis helleborine</i>	IV	-	I		
105	Косарики черепитчасті - <i>Gladiolus imbricatus</i>	II	-	-		
106	Кринітарія волохата– <i>Crinitaria villosa</i>					
107	Кропива київська– <i>Urtica kioviensis</i>					
108	Куга чорнопліва– <i>Schoenoplectus melanospermus</i>					
109	Купальниця європейська– <i>Trollius europaeus</i>					
110	Кушир донський– <i>Ceratophyllum tanaiticum</i>					
111	Латаття біле– <i>Nymphaea alba</i>					
112	Латаття сніжно-біле– <i>Nymphaea candida</i>					
113	Лафангіум жовто-білий– <i>Laphangiumluteoalbum</i>					
114	Листовик сколопендровий– <i>Phyllitis scolopendrium</i>					
115	Лілія лісова - <i>Lilium martagon</i>	IV	-	-		
116	Ліндернія простерта– <i>Lindernia procumbens</i>					
117	Лобода кленолиста– <i>Chenopodium acerifolium</i>					
118	Ломикамінь болотний - <i>Saxifragahirculus</i> L.	II	-	-		
119	Ломиніс суцільнолистий– <i>Clematis integrifolia</i>					
120	Любка дволиста - <i>Platanthera bifolia</i>	IV	-	I		
121	Любка зелено квіткова - <i>Platanthera chlorantha</i>	IV	-	I		

122	Льон жовтий– <i>Linum flavum</i>					
123	Льон шорсткий– <i>Linum hirsutum</i>					
124	Маріскус маленький– <i>Mariscus hamulosus</i>					
125	Мигдаль степовий– <i>Amygdalus nana</i>					
126	Молочка приморська– <i>Glaux maritima</i>					
127	Мучниця звичайна– <i>Arctostaphylosuva-ursi</i>					
128	М'якух болотний <i>Hammarbya paludsa</i>	I	-	I		
129	Надбородник безлистий <i>Eriopogon aphyllum</i>	I	-	I		
130	Наперстянка велика– <i>Digitalis grandiflora</i>					
131	Недорісток найменший– <i>Centunculus minimus</i>					
132	Неотіанта каптуру вата - <i>Neottianthe cucullata</i>	I	-	I		
133	Неотінея обпалена - <i>Neotinea ustulata</i>	I	-	I		
134	Образки болотні– <i>Calla palustris</i>					
135	Одноквітка звичайна– <i>Moneses uniflora</i>					
136	Омела австрійська– <i>Viscum album</i>					
137	Орлики звичайні– <i>Aquilegia vulgaris</i>					
138	Осока багнова– <i>Carex limosa</i>					
139	Осока богемська - <i>Carex bohémica</i>	II	-	-		
140	Осока Буксбаума - <i>Carex buxbaumii.</i>	II	-	-		
141	Осока волотиста– <i>Carex paniculata</i>					
142	Осока дводомна - <i>Carex dioica</i>	II	-	-		
143	Осока двотичинкова– <i>Carex diandra</i>					
144	Осока житня - <i>Carex secalina</i>	II	-	-		
145	Осока затінкова - <i>Carex umbrosa</i>	IV	-	-		
146	Осока низька– <i>Carex humilis</i>					

147	Осока остюкова– <i>Carex atherodes</i>					
148	Осока піхвова - <i>Carex vaginata</i>	I	-	-		
149	Осока повисла– <i>Carex flacca</i>					
150	Осока тонкокореневищна <i>Carex chordorrhiza</i>	II	-	-		
113	Осока трясучковидна– <i>Carex brizoides</i>					
114	Пальчатокорінник м'ясочервоний - <i>Dactylorhiza incarnata</i>	III	-			
115	Пальчатокорінник травневий - <i>Dactylorhiza majalis</i>	III	-			
116	Пальчатокорінник Траунштейнера – <i>Dactylorhiza traunsteineri</i>	II	-			
117	Пальчатокорінник Фукса <i>Dactylorhiza fuchsii</i>	III	-			
118	Первоцвіт весняний– <i>Primula veris</i>					
119	Первоцвіт високий– <i>Primula elatior</i>					
120	Перлівка трансільванська– <i>Melica transsilvanica</i>					
121	Печіночниця звичайна– <i>Hepatica nobilis</i>					
122	Півники борові - <i>Iris pineticola</i>	II	-			
123	Півники карликові– <i>Iris pumila</i>					
124	Півники сибірські - <i>Iris sibirica</i>	II	-	-		
125	Підсніжник білосніжний <i>Galanthus nivalis</i>	IV	-	I		
126	Пізньоцвіт осінній - <i>Colchicum autumnale</i>	IV	-	-		
127	Плаунець заплавний - <i>Lycopodiella inundata</i>	II				
128	Плаун річний - <i>Lycopodium annotinum</i>	II				
129	Плаун булавовидний – <i>Lycopodium clavatum</i>					
130	Плодоріжка блощицна - <i>Anacamptis coriopora</i>	II	-	I		
131	Плодоріжка болотна - <i>Anacamptis palustris</i>	II	-	I		

132	Плодоріжка салепова - <i>Anacamptis morio</i>	II	-	-		
133	Подорожник Корнута– <i>Plantago cornuti</i>					
134	Подорожник солончаковий– <i>Plantago salsa</i>					
135	Проліска дволиста– <i>Scilla bifolia</i>					
136	Проліска сибірська– <i>Scilla sibirica</i>					
137	Пухівка струнка– <i>Eriophorum gracile</i>					
138	Пухирник малий - <i>Utricularia minor</i>	II	-	-		
139	Пухирник середній - <i>Utricularia intermedia</i> Hayne	II	-	-		
140	Ранник весняний - <i>Scrophularia vernalis</i>	II	-	-		
141	Рдесник альпійський– <i>Potamogeton alpinus</i>					
142	Рдесник довгий– <i>Potamogeton praelongus</i>					
143	Рдесник маленький– <i>Potamogeton pusillus</i>					
144	Рдесник червонуватий– <i>Potamogeton rutilus</i>					
145	Ринхоспора біла– <i>Rhynchospora alba</i>					
146	Рівноплідник рутвицелистий– <i>Isopyrum thalictroides</i>					
147	Рододендрон жовтий– <i>Rhododendron luteum</i>					
148	Росичка англійська - <i>Drosera anglica</i>	II	-	-		
149	Росичка круглолиста– <i>Drosera rotundifolia</i>					
150	Росичка середня - <i>Drosera intermedia</i>	II	-	-		
151	Рябчик руський - <i>Fritillaria ruthenica</i>	II	-	-		
152	Ряска горбата– <i>Lemna gibba</i>					
153	Ряст Маршалла– <i>Coridalis marshalliana</i>					
154	Рястка зонтична– <i>Ornithogalum umbellatum</i>					
155	Сальвінія плаваюча <i>Salvinia natans</i> (L.) Ail.	IV				

156	Синюха голу́ба– <i>Polemonium caeruleum</i>					
157	Ситник Бульбистий - <i>Juncus bulbosus</i>	II	-	-		
158	Ситник головчастий– <i>Juncus capitatus</i>					
159	Ситник мілководний– <i>Juncus tenageia</i>					
160	Ситник розчепірений– <i>Juncus squarrosus</i>					
161	Ситняк карніолійський - <i>Eleocharis carniolica</i>	II	-	-		
162	Скереда м'яка– <i>Crepis mollis</i>					
163	Скополія карніолійська - <i>Scopolia carniolica</i>	IV	-	-		
164	Смілька литовська - <i>Silene lithuanica</i>	IV	-	-		
165	Сон великий - <i>Pulsatilla grandis.</i>	II	-	-		
166	Сон розкритий - <i>Pulsatilla patens</i>	IV	-	-		
167	Сон лучний - <i>Pulsatilla pratensis</i>	II	-	-		
168	Сонццвіт звичайний– <i>Helianthemum chamaecistus</i>					
169	Страусове перо звичайне– <i>Mateuccia struthiopteris</i>					
170	Таволга зарубчаста– <i>Spiraea crenata</i>					
171	Тирлич звичайний– <i>Gentiana pneumonanthe</i>					
172	Тирличхрещатий– <i>Gentiana cruciata</i>					
173	Тирличничок гіркуватий– <i>Gentianella amarella</i>					
174	Тирличничок язичковий– <i>Gentianella lingulata</i>					
175	Тризубець болотний– <i>Triglochin palustre</i>					
176	Тризубець морський– <i>Triglochin maritimum</i>					
177	Фегоптерис з'єднуючий– <i>Phegopteris connectilis</i>					
178	Фіалка багнова– <i>Viola uliginosa</i>					
179	Фіалка висока– <i>Viola elatior</i>					
180	Фіалка ставкова– <i>Viola stagnina</i>					

181	Фітеума колосиста– <i>Phyteuma spicatum</i>					
182	Хвощ великий– <i>Equisetum telmateia</i>					
183	Хвощ строкатий – <i>Equisetum variegatum</i>					
184	Цибуля ведмежа - <i>Allium ursinum</i>	IV	-	-		
185	Цибуля савранська– <i>Allium savranicum</i>					
186	Цирцея альпійська– <i>Circaea alpina</i>					
187	Чемериця Лобелієва– <i>Veratrum lobelianum</i>					
188	Шавлія буквицелиста– <i>Salvia betonicaefolia</i>					
189	Шафран сітчастий - <i>Crocus reticulatus</i>	IV	-	-		
190	Шехйцерія болотна - <i>Scheuchzeria palustris</i>	II	-			
191	Шипшина Горенка– <i>Rosa gorenkensis</i>					
192	Шипшина найколючіша– <i>Rosa spinosissima</i>					
193	Шипшина Юджила – <i>Rosa jundzillii</i>					
194	Шолудивник болотний– <i>Pedicularis palustris</i>					
195	Шолудивник Кауфмана– <i>Pedicularis kaufmannii</i>					
196	Шолудивник королівський - <i>Pedicularis sceptrum- carolinum</i>	II	-	-	-	
197	Щебрик черговолістий– <i>Peplis alternifolia</i>					
198	Щитник гребенястий– <i>Dryopteris cristata</i>					
199	Юринея вапнякова– <i>Jurinea calcarea</i>					
200	Язичок зелений - <i>Coeloglossum viride</i>	III	-			
201	Ялина європейська– <i>Picea abies</i>					
202	Ялівець звичайний– <i>Juniperus communis</i>					
	Мохоподібні					
203	Гелодій Бландова - <i>Helodium blandowii</i>	II	-	-	-	
204	Гігрогіпн брудножовтий – <i>Hygrohypnum luridum</i>					

205	Дикранодонцій оголений <i>Dicranodontium denudatum</i>					
206	Дрепаноклад Зендтнера – <i>Drepanocladus sendtneri</i>					
207	Калієргон гігантський – <i>Calliergon giganteum</i>					
208	Маннія запашна – <i>Mannia fragrans</i>					
209	Меезія довгоніжкава - <i>Meesia longiseta Hedw.</i>	зниклий				
210	Меезія тригранна - <i>Meesia triquetra</i>	I	-	-	-	
211	Некера Бессера – <i>Neckera bessiari</i>					
212	Некера сплюснена – <i>Neckera complanata</i>					
213	Палудела відстовбурчена- <i>Paludella squarrosa</i>	I	-	-	-	
214	Псевдокалієргон плауноподібний - <i>Pseudocalliergon lycopodioides</i>	II	-	-	-	
215	Псевдокалієргон трирядний - <i>Pseudocalliergon trifarium</i>	I	-	-	-	
216	Птилідій війчастий – <i>Ptilidium ciliare</i>					
217	Річія жолобкувата – <i>Riccia canaliculata</i>					
218	Сфагн скручений – <i>Sphagnum contortum</i>					
219	Сфагн бурий – <i>Sphagnum fuscum</i>					
220	Сфагн великий – <i>Sphagnum majus</i>					
221	Сфагн Руссова – <i>Sphagnum russowii</i>					
222	Сфагн Варнсторфа – <i>Sphagnum warnstorffii</i>					
223	Томентипн блискучий – <i>Tomentypnum nitens</i>					
224	Трихоколея вовниста – <i>Trichocolea tomentella</i>					
225	Фонтиналіс протипожежний – <i>Fontinalis antipyretica</i>					
226	Цинодонцій борлакуватий– <i>Cynodontium strumiferum</i>					
	Водорості					

227	Акутодесмус правильний – <i>Acutodesmus regularis</i>					
228	Гетеронема голчаста – <i>Heteronema acus</i>					
230	Гонгрозіра інкрустована – <i>Gongrosira incrustans</i>					
231	Гоніум красивий – <i>Gonium formosum</i>					
232	Десмодесмус помітний – <i>Desmodesmus insignis</i>					
233	Едогоніум вузьконасінний – <i>Oedogonium stictospermum</i>					
234	Едогоніум Содіро – <i>Oedogonium sodiroanum</i>					
235	Ендоклоніум поліморфний – <i>Endoclonium polymorphum</i>					
236	Космаріум синьоозерний – <i>Cosmarium cyaneilacustre</i>					
237	Космаріум сітчастий – <i>Cosmarium reticulatum</i>					
238	Ліхнотамнус бородатий – <i>Lychnothamnus barbatus</i>					
239	Нітела гнучка – <i>Nitella flexilis</i>					
240	Нітела гострокінцева – <i>Nitella mucronata</i>					
241	Спірогіра дніпровська – <i>Spirogyra borysthenica</i>					
242	Спірогіра дніпровська (різновидність колючоспора) – <i>Spirogyra borysthenica</i>					
243	Спірогіра найбільша (форма Воронихина) – <i>Spirogyra maxima</i>					
244	Спірогіра псевдовудса – <i>Spirogyra pseudowoodsii</i>					
245	Спірогіра псевдогранульована – <i>Spirogyra pseudogranulata</i>					
246	Схізогоніум настінний – <i>Schizogonium murale</i>					
247	Сценедесмус поліський – <i>Scenedesmus polessicus</i>					
248	Трахеломонас Віслоуха – <i>Trachelomonas wislouchii</i>					

249	Уронема конфервна (різновидність кручкувата) – <i>Uronema confervicolum</i>					
250	Хара гололиста – <i>Chara gymnorphylla</i>					
251	Хара дрібношипувата – <i>Chara aculeolata</i>					
252	Хара збігаюча – <i>Chara connivens</i> Salzm					
253	Хара звичайна – <i>Chara vulgaris</i>					
254	Хара ламка – <i>Chara fragilis</i>					
255	Хара протилежна – <i>Chara contraria</i>					
256	Хара узбецька – <i>Chara uzbekistanica</i>					
257	Хламідомонас багатовакуольний – <i>Chlamydomonas plurivacuolatum</i>					
258	Хламідомонас український – <i>Chlamydomonas ucrainica</i> Demchenko					
259	Целаструм перетягнутий – <i>Coelastrum morus</i>					
	Лишайники					
260	Агонімія безлопатинкова – <i>Agonimia allobata</i>					
261	Бацидіна бурувата – <i>Bacidina phacodes</i>					
262	Вріорія псевдобурувата – <i>Bryoria pseudofuscescens</i>					
263	Гіпогімнія стрічкова – <i>Hypogymnia vittata</i>					
264	Гіпотрахіна відігнута – <i>Hypotrachyna revoluta</i>					
266	Гіпоценоміце антракотовий – <i>Hypocnemis anthracophila</i>					
267	Гіпоценоміце сороносний – <i>Hypocnemis sorophora</i>					
268	Дімерелла соснова – <i>Dimerella pineti</i>					
269	Ікмадофіла пустищна – <i>Isomadophila ericetorum</i>					
270	Каліцій кам'яний – <i>Calicium salicinum</i>					

271	Калоплака короноподібна – <i>Caloplaca coronata</i>					
272	Кладонія здута – <i>Cladonia turgida</i>					
273	Коллема кучерява – <i>Collema crispum</i>					
274	Коллемопсидій головчастий – <i>Collemopsidium iocarpum</i>					
275	Леканія Олександрі – <i>Lecania alexandrae</i>					
276	Меласпілея Окснера – <i>Melaspilea oxneri</i>					
277	Пахіфіале букове – <i>Pachyphiale fagicola</i>					
278	Пелтігера горизонтальна – <i>Peltigera horizontalis</i>					
279	Пелтігера м'яка – <i>Peltigera malacea</i>					
280	Пертузарія напівсферична – <i>Pertusaria hemisphaerica</i>					
281	Пертузарія потріскана – <i>Pertusaria trachythallina</i>					
282	Плацинтійум чорний – <i>Placynthium nigrum</i>					
283	Склерофора сніжна – <i>Sclerophora nivea</i>					
284	Сфінктрина трубчаста – <i>Sphinctrina turbinata</i>					
285	Телокарпон Лаурера – <i>Telocarpon laureri</i>					
286	Тукерманопсис війчастий – <i>Tuckermannopsis ciliaris</i>					
287	Уснея заголена – <i>Usnea glabrescens</i>					
288	Уснея лапландська – <i>Usnea lapponica</i>					
289	Уснея квітчастенька – <i>Usnea subfloridana</i>					
290	Уснея пухкувата – <i>Usnea sublaxa</i> Vainio					
291	Хенотека зерниста – <i>Chaenotheca furfuracea</i>					
292	Хенотека темноголова – <i>Chaenotheca phaeocephala</i>					
293	Цетрарія вересова – <i>Cetraria ericetorum</i>					
294	Цетрелія чернеча – <i>Cetrelia monachorum</i>					
295	Цифелій Нотарізи – <i>Cyphelium notarisii</i>					

296	Юлелла обманлива – <i>Julella fallaciosa</i>					
	Гриби					
297	Альбатрел гребінчастий – <i>Albatrellus cristatus</i>					
298	Білопечериця Бедхема – <i>Leucoagaricus badhamii</i>					
299	Білопечериця дівоча <i>Leucoagaricus nympharum</i>	III	-	-	-	
300	Білий трюфель – <i>Choiromyces venosus</i>					
301	Верпа богемська – <i>Verpa bohemica</i>					
302	Вольваріелла хвойна – <i>Volvariella hypopithys</i>					
303	Вольваріелла Тейлора – <i>Volvariella taylorii</i>					
304	Гельвелла монашка <i>Helvella monachella</i>	III	-	-	-	
305	Гельвелла чорна – <i>Helvella atra</i>					
306	Гельвелла великонога – <i>Helvella macropus</i>					
307	Герицій вусиковий – <i>Hericium cirrhatum</i>					
308	Герицій їжаківий – <i>Hericium erinaceum</i>					
309	Герицій коралоподібний <i>Hericium coralloides</i>	II	-	-	-	
310	Гігроцибе багряний – <i>Hygrocybe coccinea</i>					
311	Гігроцибе дрібноніжковий – <i>Hygrocybe miniata</i>					
312	Гігроцибе конічний – <i>Hygrocybe conica</i>					
313	Гнойовик загострений – <i>Coprinus acuminatus</i>					
314	Гнойовик зменшений – <i>Coprinus deminutus</i>					
315	Гнойовик кошлатий – <i>Coprinus flocculosus</i>					
316	Гомф булаво подібний <i>Gomphus clavatus</i>	I	-	-	-	
317	Дісцина щитоподібна – <i>Discina ancilis</i>					
318	Дісцотіс венозний – <i>Disciotis venosa</i>					
319	Зморшок степовий <i>Morchella steppicola</i> <i>Zerova</i>	III	-	-	-	

320	Зморшок товстоногий <i>Morchella crassipes</i>	III	-	-	-	
321	Елафокордицепс офіоглосовий – <i>Elaphocordyceps ophioglossoides</i>					
322	Ентолома смердюча <i>Entoloma nidorosum</i>	III	-	-	-	
323	Зірочник квіткоподібний – <i>Geastrum floriforme</i>					
324	Клаваріадельф товскачиковий <i>Clavariadelphus pistillaris</i>	III	-	-	-	
325	Коноцибе злаковий – <i>Conocybe graminis</i>					
326	Коноцибе лобауський – <i>Conocybe lobauensis</i>					
327	Кордицепс військовий – <i>Cordyceps militaris</i>					
328	Лаковиця кручена – <i>Laccaria tortilis</i>					
329	Листочня кучерява <i>Sparassis crispa</i>	I	-	-	-	
330	Мітрофора гібридна – <i>Mitrophora semilibera</i>					
331	Мутин собачий <i>Mulinus caninus</i>	III	-	-	-	
332	Мухомор щетинистий <i>Amanita solitaria</i>	I	-	-	-	
333	Отідея мушлеподібна – <i>Otidea cochleata</i>					
334	Павутинник гарнозабарвлений – <i>Cortinarius calochrous</i>					
335	Павутинник мінливий – <i>Cortinarius multiformis</i>					
336	Павутинник синюватий – <i>Cortinarius coerulescens</i>					
337	Павутинник червонуватий – <i>Cortinarius purpurascens</i>					
338	Печериця Бенеша – <i>Agaricus benesii</i>					
339	Печериця взута – <i>Agaricus subperonatus</i>					
340	Печериця глинисто-жовта – <i>Agaricus lutosus</i>					
341	Печериця несправжньоолучна – <i>Agaricus pseudopratinensis</i>					

342	Печериця прибережна – <i>Agaricus litoralis</i>					
343	Печериця Романьезі <i>Agaricus romagnesii</i>	I	-	-	-	
344	Плютей оксамитовоніжковий – <i>Pluteus plautus</i>					
345	Порфірел пурпуровоспоровий – <i>Porphyrellus pseudoscaber</i>					
346	Родот пальчастий – <i>Rhodotus palmatus</i>					
347	Саркосома куляста <i>Sarcosoma globosum</i>	III	-	-	-	
348	Строчок гігантський – <i>Gyromitra gigas</i>					
349	Строчок Слоневського <i>Gyromitra slonovskii</i>	III	-	-	-	
350	Телефора чорніюча – <i>Thelephora atra</i>					
351	ТрихоломOPSIS гарний – <i>Tricholomopsis decora</i>					
352	Трутовик бульбастий – <i>Polyporus tuberaster</i>					
353	Тулостома луската – <i>Tulostoma squamosum</i>					
354	Фелодон повстистий – <i>Phellodon tomentosus</i>					
356	Феолепіота золотиста <i>Phaeolepiota aurea</i>	II	-	-	-	
357	Флавосціфа лисичкова – <i>Flavoscypha cantharella</i>					
358	Фоліотіна синьоніжкова – <i>Pholiotina cyanopus</i>					
359	Хлорофіл печерицевий – <i>Chlorophyllum agaricoides</i>					
360	Хрящ-молочник золотисто-жовтий <i>Lactarius chrysorrheus</i>	II	-	-	-	
361	Хрящ-молочник ліловіючий – <i>Lactarius</i> <i>ividus</i>					
362	Цистодермелла кіноварно-червона - <i>Cystodermella cinnabarina</i>					
	Усього	120	2	30	3	

Примітки:

1. Категорії охорони за Червоною книгою України:

I – зникаючі: види, що знаходяться під загрозою зникнення, збереження яких є малоімовірним, якщо продовжиться згубна дія факторів, що впливають на їх стан;

II – вразливі: види, які у найближчому можуть бути віднесені до категорії «зникаючих», якщо продовжиться дія факторів, що впливають на їх стан.

III – рідкісні: види, популяції яких невеликі, які у даний час не відносяться до категорії «зникаючих» чи «вразливих», хоча їм і загрожує небезпека.

2. Категорії охорони за Європейським Червоним Списком:

R – рідкісні: види, світові популяції яких невеликі і які зараз не належать до категорії «зникаючих» чи «вразливих», але їм також загрожує небезпека зникнення.

I – невизначені: види, про які відомо, що вони належать до «зникаючих», «вразливих» або «рідкісних», але відсутня достовірна інформація, яка давала б змогу визначити, до якої із зазначених категорій вони належать.

З метою забезпечення належних умов та відтворення рослинного світу Департаментом екології та природних ресурсів Київської обласної державної адміністрації протягом 2014 року спільно з університетом біоресурсів і природокористування України (кафедра ботаніки: керівник – д.б.н, проф. зав. кафедри Якубенко Б.Є., відповідальний виконавець – асистент Чурілов А.М.) здійснена робота щодо виявлення раритетних видів рослин, що зростають у лісах південної частини Київського Полісся. Зокрема, зазначаємо перелік раритетних рослин, що зростають у лісах південної частини Київського Полісся: Плаун річний (*lucopodium annotinum* L.) – родина плаунові (*lucopodiaceae*). Гронянка багатороздільна (*botrychium multifidum* (s.g. Gmel.) Rupr.) – родина гронянкові (*bortychiceae*). Лілія лісова (*lilium martagon* L.) – родина лілійні (*liliaceae*). Коручка чемерниковидна (*epipactis helleborine* (L.) Crantz) – родина зозулинцеві (*orchidaceae*). Пальчатокорінник м'ясочервоний (*dactylorhiza incarnata* (L.) Soó) – родина зозулинцеві (*orchidaceae*). Пальчатокорінник плямистий (*dactylorhiza maculata* (L.) Soó) – родина зозулинцеві (*orchidaceae*). Сон широколистий (*pulsatilla patens* (L.) Mill.) – родина жовтецеві (*ranunculaceae*). Багатоніжка звичайна (*polypodium vulgare* L. S.l.) – родина багатоніжкові (*polypodiaceae*). Осока низька (*carex humilis* leys.) – родина осокові (*cyperaceae*). Рододендрон жовтий (*rhododendron luteum* sweet) – родина вересові (*ericaceae*).

5.2.5 Адвентивні види рослин

Адвентивні рослини — рослин, що за нормальних умов не характерні певній асоціації і потрапили в угруповання випадково, у результаті заносу людиною, тваринами або іншими чинниками поширення діаспор.

Антропогенна діяльність призводить до знищення рослинного покриву Землі і порушує динамічну рівновагу планети. Одночасно із збідненням, уніфікацією регіональних флор інтенсивно відбувається вторгнення сторонніх (адвентивних) видів, які найчастіше натуралізуються у порушених екотопах. Саме адвенти є невід'ємним компонентом флори міст і їх дослідження з метою прогнозу змін, моделювання розвитку та оптимізації рослинного блоку урбоєкосистеми є надзвичайно актуальними. У теперішній час вивчення адвентивних видів необхідне згідно з вимогами Конвенції про збереження біорізноманіття (Rio de Janeiro, 1992), Конвенції ООН з проблеми неаборигенних видів (UN/Norway Conference on Alien Species, Trondheim,

1996), Міжнародного форуму з екологічних проблем фітоінвазій (4th International Conference on Ecology of Invasion of Alien Plants, Berlin, Germany, 1997) та відповідної міжнародної стратегії (Global Strategy on Invasive Alien Species Montreal, 2001).

Адвентивні види - це явище небажане, з яким потрібно «боротися», оскільки адвентивна флора «забруднює» генофонд, витісняє аборигенні види із рослинних угруповань, веде до космополітизації флори.

До негативних характеристик відноситься і те, що серед них багато злісних бур'янів, видів, шкідливих для тварин, отруйних, та таких, що викликають алергію у людей. Але серед адвентів є і цінні у господарському відношенні види. Це – кормові, лікарські, декоративні рослини, хороші медоноси, біоіндикатори та ін. Значна кількість адвентивних видів є важливими компонентами рослинності техногенних екотопів і піонерами заселення.

Інформація щодо співвідношення географо-генетичних груп адвентивних видів флори представлена в таблиці.

Співвідношення географо-генетичних груп адвентивних видів флори

Таблиця 5.12

<i>Географо-генетичні групи антропофітів</i>	<i>Число антропофітів</i>	<i>% від всіх антропофітів</i>	<i>Число ксенофітів</i>	<i>% від всіх ксенофітів</i>
Європейська	17	18,1	40	27,0
Південноєвропейсько-азіатська	11	11,7	32	21,6
Східноєвропейсько-азіатська				
Азіатська	29	30,7	35	23,7
Американська	33	35,1	30	20,3
Африканська			1	0,7
Невизначеного походження	4	4,3	10	6,8

До групи антропофітів віднесено види дендрофлори, що часто зустрічаються у лісокультурах та зелених насадженнях міст та сіл Київщини, але які не здатні до спонтанного і самостійного поширення і відтворення своїх популяцій. До їх числа не включені більшість декоративних та інших видів, що входять лише до складу колекцій ботанічних садів (наприклад дендрологічний парк «Олександрія»), а також не включені одно- та багаторічні види трав'янистих рослин, що культивуються як декоративні та сільськогосподарські культури. До ксенофітів віднесено всі адвентивні види які здатні самочинно поширюватись і відтворювати свої популяції в природних, напівприродних та антропогенно трансформованих біотопах, незважаючи на першопочатковий характер потрапляння та розселення на території Київщини. Тобто до ксенофітів віднесено ергазіофітофіти (втікачі із культури).

5.2.6 Охорона, використання та відтворення зелених насаджень

З метою поліпшення стану навколишнього природного середовища, благоустрою, озеленення населених пунктів та прилеглих до них територій в Київській області працівниками Департаменту у рамках обласної акції «За чисте довкілля» взято участь у заходах щодо благоустрою, озеленення та приведення у належний санітарний стан території міста Ржищів.

У квітні 2014 року відбулася загальнообласна толока з прибирання, озелення і благоустрою населених пунктів, до якої долучилися підприємства, установи, організації, учні та студенти, громадськість Київської області.

Також співробітниками Департаменту екології та природних ресурсів Київської обласної державної адміністрації здійснено посадку лісових насаджень на території Небелицького лісництва ДП «Макарівське лісове господарство» Київської області Макарівського району.

Загалом у 2014 році органами державної влади, постійними лісокористувачами та власниками лісів Київської області було відновлено 7507,9 га лісу, з яких:

- 6394,3 га – посадка лісу;
- 288 га – посів лісу;
- 888, 6 га – природне відновлення.

5.2.7 Використання та відтворення природних ресурсів на території природно-заповідного фонду

Завданням законодавства України про природно-заповідний фонд України є регулювання суспільних відносин щодо організації, охорони і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, відтворення їх природних комплексів, управління у цій галузі.

З метою охорони цінних природних комплексів, відтворення та охорони тваринного та рослинного світу Департаментом здійснюється робота по створенню нових об'єктів природно-заповідного фонду Київської області.

Території та об'єкти, що мають особливу екологічну, наукову, естетичну, господарську, а також історико-культурну цінність, підлягають комплексній охороні, порядок здійснення якої визначається положенням щодо кожної з таких територій чи об'єктів, яке відповідно до Закону України «Про природно-заповідний фонд України» та законодавства України про охорону пам'яток історії та культури затверджується центральним органом виконавчої влади в галузі охорони навколишнього природного середовища та центральним органом виконавчої влади в галузі культури.

Збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду забезпечується шляхом:

- встановлення заповідного режиму;
- організації систематичних спостережень за станом заповідних природних комплексів та об'єктів;
- проведення комплексних досліджень з метою розробки наукових основ їх збереження та ефективного використання;

- додержання вимог щодо охорони територій та об'єктів природно-заповідного фонду під час здійснення господарської, управлінської та іншої діяльності, розробки проектної і проектно-планувальної документації, землевпорядкування, лісовпорядкування, проведення екологічних експертиз;
- запровадження економічних важелів стимулювання їх охорони;
- здійснення державного та громадського контролю за додержанням режиму їх охорони та використання;
- встановлення підвищеної відповідальності за порушення режиму їх охорони та використання, а також за знищення та пошкодження заповідних природних комплексів та об'єктів;
- проведення широкого міжнародного співробітництва у цій сфері;
- проведення інших заходів з метою збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу

5.3.1 Загальна характеристика тваринного світу

Тваринний світ є національним багатством України, джерелом духовного та естетичного збагачення і виховання людей, об'єктом наукових досліджень, а також важливою базою для одержання промислової і лікарської сировини, харчових продуктів та інших матеріальних цінностей.

На території Київської області обліковується 88 видів безхребетних тварин внесених до третього видання Червоної книги України. Їх перелік наведено у наступній таблиці.

Перелік безхребетних тварин Київської області, включених до Червоної книги України

Таблиця 5.13

N	Латинська назва	Українська назва	Статус виду	Нов.	Стар.
1.	Chromadorina bioculata	Хромадоріна двоока	Зникаючий		+
2.	Colpocyclops dulcis	Кольпоциклоп прісноводний	Вразливий	+	
3.	Polydesmus montanus	Багатозв'яз гірський український	Рідкісний		+
4.	Leptojuulus semenkevitchi	Лептоюлюс Семенкевича	Рідкісний		+
5.	Scutigera coleoptrata	Мухоловка звичайна	Рідкісний	+	
6.	Calopteryx virgo	Красуня діва	Вразливий	+	+
7.	Anax imperator	Дозорець-імператор	Вразливий	+	+
8.	Cordulegaster boltoni	Кордулегастер кільчастий	Вразливий		+
9.	Leucorrhinia albifrons	Левкоринія білолоба	Зникаючий		+
10.	Sympetrum pedemontanum	Бабка _узько'язана	Вразливий		+
11.	Poecilimon ukrainicus	Пилкохвіст український	Вразливий	+	+
12.	Saga pedo	Дибка степова	Рідкісний		+
13.	Porphyrophora polonica	Кошеніль польська	Недостатньо		+

N	Латинська назва	Українська назва	Статус виду	Нов.	Стар.
			відомий		
14.	Calosoma (s.str.) sycophanta	Красотіл пахучий	Вразливий		+
15.	Carabus (Carabus) menetriesi	Турун Менетріє	Рідкісний		+
16.	Emus hirtus	Стафілін волохатий	Рідкісний	+	+
17.	Bolbelasmus unicornis	Больбелязм однорогий	Вразливий	+	+
18.	Osmoderma barnabita	Жук-самітник	Вразливий	+	+
19.	Lucanus cervus cervus	Жук-олень	Рідкісний	+	+
20.	Cerambyx cergo	Вусач великий дубовий	Вразливий	+	+
21.	Rosalia alpina	Вусач альпійський	Вразливий		+
22.	Purpuricenus kaehleri	Вусач червонокрил Келлера	Вразливий		+
23.	Dorcadion equestre	Вусач земляний- хрестоносець	Вразливий	+	+
24.	Aromia moschata	Вусач мускусний	Вразливий	+	+
25.	Buprestis splendens	Златка блискуча	Зник в Україні		+
26.	Eurythyrea aurata	Евритірея золотиста	Рідкісний	+	
27.	Neopristilophus depressus	Ковалик сплюснений	Рідкісний		+
28.	Cucujus cinnabarinus	Плоскотілка червона	Вразливий	+	+
29.	Mantispa styriaca	Мантіспа штирійська	Рідкісний	+	
30.	Bittacus italicus	Комарівка італійська	Вразливий	+	
31.	Boreus westwoodi	Льодовичник Вествуда	Неоцінений	+	+
32.	Papilio machaon	Махаон	Вразливий	+	+
33.	Iphiclides podalirius	Подалірій	Вразливий		+
34.	Zerynthia polyxena	Поліксена	Вразливий	+	+
35.	Parnassius apollo	Аполлон	Зникаючий		+
36.	Parnassius mnemosyne	Мнемозина	Вразливий	+	+
37.	Colias palaeno	Жовтوخ торфовищний	Зникаючий	+	
38.	Hammaris lucina	Люцина	Вразливий	+	+
39.	Limenitis populi	Стрічкарка тополева	Вразливий	+	+
40.	Apatura iris	Райдужниця велика	Вразливий	+	+
41.	Coenonympha hero	Сінниця Геро	Вразливий		+
42.	Polyommatus boisduvalii	Синявець Буадюваля	Зникаючий		+
43.	Acherontia atropos	Бражник мертва голова	Рідкісний	+	+
44.	Marumba quercus	Бражник дубовий	Рідкісний		+
45.	Hemaris tityus	Бражник скабіозовий	Рідкісний	+	+
46.	Proserpinus proserpina	Бражник прозерпіна	Рідкісний	+	+
47.	Saturnia pyri	Сатурнія велика	Вразливий	+	+
48.	Eudia pavonia	Сатурнія мала	Рідкісний		+
49.	Eudia spini	Сатурнія середня	Зникаючий		+

N	Латинська назва	Українська назва	Статус виду	Нов.	Стар.
50.	<i>Aglia tau</i>	Сатурнія руда	Вразливий	+	
51.	<i>Lemonia taraxaci</i>	Шовкопряд кульбабовий	Вразливий		+
52.	<i>Endromis versicolora</i>	Ендроміс березовий	Вразливий	+	+
53.	<i>Catocala fraxini</i>	Стрічкарка блакитна	Вразливий	+	
54.	<i>Catocala sponsa</i>	Стрічкарка орденська малинова	Рідкісний		+
55.	<i>Cucullia argentea</i>	Каптурниця срібна	Рідкісний	+	
56.	<i>Staurophora celsia</i>	Совка розкішна	Рідкісний	+	
57.	<i>Periphanes delphinii</i>	Совка сокиркова	Вразливий	+	+
58.	<i>Zygaena laeta</i>	Красик веселий	Зникаючий	+	+
59.	<i>Pericallia matronula</i>	Ведмедиця велика	Вразливий	+	
60.	<i>Callimorpha dominula</i>	Ведмедиця –господиня	Вразливий	+	+
61.	<i>Blasticotoma filicet</i>	Бластикотома папоротева	Рідкісний	+	+
62.	<i>Orussus abietinus</i>	Орусус паразитичний	Рідкісний	+	
63.	<i>Janus femoratus</i>	Янус червононогий	Вразливий	+	
64.	<i>Caenolyda reticulata</i>	Ценеліда сітчаста	Вразливий	+	
65.	<i>Abia nitens</i>	Абія блискуча	Рідкісний	+	
66.	<i>Arge beckeri</i>	Агре Беккера	Рідкісний	+	
67.	<i>Siobla sturmi</i>	Сіобла Бальзамінова	Рідкісний	+	
68.	<i>Megarhyssa superba</i>	Мегариса рогохвостова	Рідкісний	+	+
69.	<i>Megarhyssa perlata</i>	Мегариса перлата	Рідкісний	+	
70.	<i>Dolichomitrus cephalotes</i>	Доліхомітус головастий	Рідкісний	+	
71.	<i>Archirillea inopinata</i>	Архірилея чорна	Рідкісний	+	
72.	<i>Ibalia rufipe</i>	Горіхотворка велетенська	Рідкісний	+	
73.	<i>Polochrum repandum</i>	Сапіга-полохрум	Рідкісний	+	
74.	<i>Megascolia maculata</i>	сколія-гігант	Неоцінений	+	
75.	<i>Discoelius zonalis</i>	Дисцелія зональна	Рідкісний	+	+
76.	<i>Anoplius samariensis</i>	Аноплій самарський	Рідкісний	+	+
77.	<i>Larra anathema</i>	Лярра анафемська	Неоцінений	+	
78.	<i>Melitturga (Melitturga) clavicornis</i>	Мелітурга булавовуса	Вразливий		+
79.	<i>Andrena (Euandrena) chrysopus</i>	Андрена золотонога	Рідкісний		+
80.	<i>Xylocopa (Xylocopa) valga</i>	Ксилокопа звичайна	Рідкісний	+	+
81.	<i>Xylocopa (Xylocopa) violacea</i>	Ксилокопа фіолетова	Рідкісний		+
82.	<i>Bombus (Bombus) muscorum</i>	Джміль моховий	Рідкісний	+	+
83.	<i>Bombus (Subterraneobombus) fragrans</i>	Джміль пахучий	Зникаючий		+

N	Латинська назва	Українська назва	Статус виду	Нов.	Стар.
84.	Bombus (Megabombus) argillaceus	Джміль глинистий	Вразливий	+	
85.	Bombus (Thoracobombus) pomorum	Джміль яскравий	Вразливий		+
86.	Bombus (Megabombus) ruderatus	Джміль червонуватий	Рідкісний		+
87.	Satanas gigas	Ктир велетенський	Вразливий		+
88.	Asilus crabroniformis	Ктир шершенеподібний	Рідкісний		+

Список хребетних тварин Київської області включає 432 вида. Перелік **міног і променеперих риб** області складається з близько 60 видів 3 фауни області після спорудження каскаду водосховищ випали прохідні види (осетер російський, севрюга), деякі реофільні (марена дніпровська). З'явився ряд інтродукованих видів (білий амур, чебачок амурський, строкатий і білий товстолобики, сонячний окунь звичайний, ротань-головешка), окремі з яких розповсюджені дуже локально (чорний амур, гупі). Зміна біотопів через гідробудівництво, розорювання та забудову берегів, забруднення побутовими, сільськогосподарськими і промисловими стоками призводить до поступових трансформацій рибного населення річок Київської області. В основному це відбувається в напрямку збільшення кількості видів невеликих розмірів, що не мають промислової цінності. В умовах, коли Дніпро перетворений на каскад водосховищ, особливої ваги для збереження аборигенної іхтіофауни набувають великі притоки, особливо на півночі області, що ще зберігають річковий режим, а саме Прип'ять, Десна, Тетерів. В них трапляється ряд видів, занесених до нового видання «Червоної книги України» (мінога українська, стерлядь, ялець звичайний, бистянка російська, інші). Всього в області знайдено 15 видів міног і риб, занесених до ЧКУ Один вид включено до Європейського Червоного списку, 5 – до Червоного списку МСОП, по три – до Додатків Бонської і Вашингтонської конвенцій, 23 – до Додатку 3 Бернської конвенції. Щоправда, деякі з перелічених видів (осетер російський, севрюга, марена дніпровська) вже зникли на Київщині.

Для Київській області налічується 12 видів **амфібій** та 9 (10) видів **рептилій**. Найбільш вразливими при збереженні слід вважати види, які знаходяться під охороною конвенцій та червоних списків природоохоронних організацій та червоних книг. Так до списку видів, які охороняються Бернською конвенцією і є такими, що підлягають особливій охороні (2 додаток до Конвенції) входять 6 земноводних та 4 види плазунів.

До Червоного списку Міжнародного союзу охорони природи (МСОП, IUCN Red List of Threatened Species. Version 2010.4.), як близький до стану загрози зникнення занесено один вид плазунів - *Emys orbicularis*. До Червоної книги України (ЧКУ, 2009) належить три види рептилій - *Lacerta viridis*, *Coronella austriaca*, *Vipera nikolskii*. До регіональних червоних списків Києва

віднесено – 6 видів амфібій та 3 види плазунів.

У результаті досліджень останніх років було виявлено новий червонокнижний вид для Київської області - гадюку Нікольського *Vipera nikolskii*. Стосовно гадюки степової *Vipera renardi* було тільки дві знахідки на лівому березі у межах Київської обл.: на території ядра – 1993 р., с. Старе (навпроти м. Ржищів, полігон) знайшов Рабцевич Ю.Н. та на прилеглій території – 1971 р., між с. Старе та Кальне знайшов Яценя О.В. (Доценко, 2003). Є також інформація стосовно однієї знахідки на правому березі, у р-ні Ржищева. Після 1993 р. гадюки не було знайдено, тому дослідження необхідно продовжувати.

Амфібії та рептилії поширенні на території, що досліджується нерівномірно, а у залежності від типу біотопу, ступеню впливу антропогенних чинників та інших факторів. Відповідно до біотопів види герпетофауни утворюють 5 основних герпетокомплексів - водно-болотний (гідрофільно-плавневий), лучний, деревно-чагарниковий, псамофільно-аренний, синантропний.

Найбільш чутливі до антропогенного пресу амфібії та плазуни Київської області: *T. cristatus*, *Pelobates fuscus*, *B. bufo*, *B. bombina*, *H. arborea*, представник *Pelophylax esculentus* complex - *P. lessonae*, *Anguis fragilis*, *Zootoca vivipara* та червонокнижні види: *Lacerta viridis*, *Coronella austriaca*, *Vipera nikolskii*.

Відповідно до наявної інформації, на території Київської області зустрічається 281 видів **птахів**, з них 161 на гніздуванні, інші під тільки під час міграцій, або зимівлі (Табл. 5.14). В цілому, кількість видів які відносяться до різних охоронних категорій відповідно складає: Червона книга України - 49, Європейський список - 20, МСОП - 13, Боннська конвенція– 133, Бернська конвенція– 269.

Список птахів

Таблиця 5.14

N	Латинська назва	Українська назва	ЧКУ	ЕС	IUCN	Воп	Веп	Оселий	Гніздуючий	Міруючий	Зимуючий	Залітний
1.	<i>Gavia stellata</i>	Гагара червоношия				2*	2			н	р	
2.	<i>Gavia arctica</i>	Гагара чорношия		VU		2*	2			н	р	
3.	<i>Gavia immer</i>	Гагара полярна				2*	2					р
4.	<i>Gavia adamsii</i>	Гагара білодзьоба				2*	2					р
5.	<i>Podiceps ruficollis</i>	Пірнікоза мала					2		н	н	р	
6.	<i>Podiceps nigricollis</i>	Пірнікоза чорношия					2		р	зв		

N	Латинська назва	Українська назва	ЧКУ	ЕС	ІСН	Воп	Веп	Осідий	Гнізуючий	Міруючий	Зимуючий	Залітний
7.	Podiceps auritus	Пірникоза червоношия				2*	2			р		
8.	Podiceps grisegena	Пірникоза сірощока				2*	2		р	р	р	
9.	Podiceps cristatus	Пірникоза велика					3		зв	зв	н	
10.	Phalacrocorax carbo	Баклан великий					3		н	н	р	
11.	Botaurus stellaris	Бугай				2*	2		н	зв	р	
12.	Ixobrychus minutus	Бугайчик				2*	2		зв	зв		
13.	Nycticorax nycticorax	Квак					2		н	р		
14.	Egretta alba	Чепура велика				2*	2		н	р	р	
15.	Egretta garzetta	Чепура мала					2		р	р		
16.	Ardea cinerea	Чапля сіра					3		н	н		
17.	Ardea purpurea	Чапля руда				2*	2		н	н		
18.	Ciconia ciconia	Лелека білий				2*	2		зв	зв		
19.	Ciconia nigra	Лелека чорний	РД			2*	2		р	р		
20.	Branta bernicla	Казарка чорна		VU		1,2*	3					др
21.	Rufibrenta ruficollis	Казарка червоновола	ВР	VU	EN	1,2*	2					др
22.	Anser anser	Гуска сіра				1,2*	3		р	зв	р	
23.	Anser albifrons	Гуска білолоба				1,2*	3			зв	р	
24.	Anser fabalis	Гуменник				1,2*	3			зв		
25.	Chen caerulescens	Гуска біла				1,2	3					др
26.	Cygnus olor	Лебідь-шипун				1,2*	3		н	н	р	
27.	Cygnus cygnus	Лебідь-кликун				1,2*	2			р	р	
28.	Cygnus bewickii	Лебідь малий	РД	VU		1,2*	2					др
29.	Tadorna ferruginea	Огар	ВР	VU		1,2*	2					др
30.	Tadorna tadorna	Галагаз				1,2*	2					др
31.	Anas	Крижень				1,2*	3		зв	зв	зв	

N	Латинська назва	Українська назва	ЧКУ	ЕС	ІСН	Воп	Вер	Осін	Гнізуючий	Міруючий	Зимуючий	Залітний
	platyrhynchos											
32.	Anas crecca	Чирянка мала				1,2*	3		р	зв	р	
33.	Anas strepera	Нерозень	РД			1,2*	3		р	р		
34.	Anas penelope	Свищ				1,2*	3		р	зв	н	
35.	Anas acuta	Шилохвіст				1,2*	3		р	н		
36.	Anas querquedula	Чирянка велика				1,2*	3		зв	зв	н	
37.	Anas clypeata	Пироконіска				1,2*	3		н	н	р	
38.	Aythya ferina	Попелюх				1,2*	3		зв	зв	зв	
39.	Aythya nyroca	Чернь білоока	ВР	VU	NT	1,2*	3		др	др		
40.	Aythya fuligula	Чернь чубата				1,2*	3		н	зв	зв	
41.	Aythya marila	Чернь морська		EN		1,2*	3			н	р	
42.	Clangula hyemalis	Морянка				1,2*	3			р	р	
43.	Bucephala clangula	Гоголь	РД			1,2*	3			зв	зв	
44.	Melanitta nigra	Синьга				1,2*	3					др
45.	Melanitta fusca	Турпан				1,2*	3					др
46.	Mergus albellus	Крех малий				1,2*	2			н	н	
47.	Mergus serrator	Крех середній	ВР			1,2*	3			р	р	
48.	Mergus merganser	Крех великий				1,2*	3			р	н	
49.	Pandion haliaetus	Скопа	ЗК			2	2			р		
50.	Pernis apivorus	Осоїд				1,2	2		н	зв		
51.	Milvus migrans	Шуліка чорний	ВР	VU		1,2	2		р	н		
52.	Circus cyaneus	Лунь польовий	РД			1,2	2			н	н	
53.	Circus pygargus	Лунь лучний	ВР			1,2	2		н	н	р	
54.	Circus aeruginosus	Лунь очеретяний				1,2	2		зв	зв	р	
55.	Accipiter gentilis	Яструб великий				1,2	2		н	зв	н	
56.	Accipiter nisus	Яструб малий				1,2	2		н	зв		

N	Латинська назва	Українська назва	ЧКУ	ЕС	IUCN	Воп	Веп	Осіль	Гнізуючий	Міруючий	Зимуючий	Залітний
57.	<i>Buteo lagopus</i>	Зимняк				1,2	2			зв	зв	
58.	<i>Buteo rufinus</i>	Канюк степовий	РД	VU		1,2	2		р	р	др	
59.	<i>Buteo buteo</i>	Канюк звичайний				1,2	2		зв	зв	н	
60.	<i>Circaetus gallicus</i>	Зміїд	РД			1,2	2		р	н		
61.	<i>Hieraaetus pennatus</i>	Орел- карлик	РД			1,2	2		р	р		
62.	<i>Aquila clanga</i>	Підорлик великий	РД	EN	VU	1,2	2		др	р		
63.	<i>Aquila pomarina</i>	Підорлик малий	РД			1,2	2		н	н		
64.	<i>Aquila heliaca</i>	Могильник	РД		VU	1,2	2			р		
65.	<i>Aquila chrysaetos</i>	Беркут	ВР			1,2	2			р	р	
66.	<i>Haliaeetus albicilla</i>	Орлан- білохвіст	РД			1,2	2		р	р	р	
67.	<i>Gyps fulvus</i>	Сип білоголовий	ВР			1,2	2					др
68.	<i>Falco rusticolus</i>	Кречет				2	2					др
69.	<i>Falco cherrug</i>	Балабан	ВР	EN	EN	2	2		др	др		
70.	<i>Falco peregrinus</i>	Сапсан	РД			2	2		др	др	др	
71.	<i>Falco subbuteo</i>	Підсоколик великий				2	2		н	зв		
72.	<i>Falco columbarius</i>	Підсоколик малий				2	2			н	н	
73.	<i>Falco vespertinus</i>	Кібчик		VU	NT	2	2		р	р		
74.	<i>Falco tinnunculus</i>	Боривітер звичайний				2	2		н	зв		
75.	<i>Lagopus lagopus</i>	Куріпка біла					3					др
76.	<i>Lyrurus tetrix</i>	Тетерук	ЗК				3		р		р	
77.	<i>Tetrao urogallus</i>	Глушець	ЗК				2		р		р	
78.	<i>Tetrastes bonasia</i>	Орябок	ВР				3		р		р	
79.	<i>Perdix perdix</i>	Куріпка сіра		VU			3		н		н	
80.	<i>Coturnix coturnix</i>	Перепілка				2	3		н	н		
81.	<i>Grus grus</i>	Журавель сірий	РД			1,2*	2		р	н		

N	Латинська назва	Українська назва	ЧКУ	ЕС	IUCN	Воп	Веп	Осілий	Гнізуючий	Міруючий	Зимуючий	Залітний
82.	Rallus aquaticus	Пастушок					3		н	р	р	
83.	Porzana porzana	Погонич звичайний				2*	2		н	н		
84.	Porzana parva	Погонич малий				2*	2		р	р		
85.	Crex crex	Деркач			NT		2		н	н		
86.	Gallinula chloropus	Курочка водяна					3		зв	зв	р	
87.	Fulica atra	Лиска				2*	3		зв	зв	н	
88.	Burhinus oedicnemus	Лежень	НО	VU		2	2		р	р		
89.	Pluvialis squatarola	Сивка морська				2*	3			др		
90.	Pluvialis fulva	Сивка бурокрила				2	3			др		
91.	Pluvialis apricaria	Сивка звичайна				2*	3			др		
92.	Charadrius hiaticula	Пісочник великий	РД			2*	2		др	р		
93.	Charadrius dubius	Пісочник малий				2*	2		н	н		
94.	Eudromias morinellus	Хрустан				2*	2			р		
95.	Vanellus vanellus	Чайка		VU		2*	3		зв	зв		
96.	Arenaria interpres	Крем'яшник				2*	2			р		
97.	Haematopus ostralegus	Кулик-сорока	ВР				3		н	н		
98.	Tringa ochropus	Коловодник лісовий				1,2*	2		н	н		
99.	Tringa glareola	Коловодник болотяний				1,2*	2		р	н		
100.	Tringa nebularia	Коловодник великий				1,2*	3			н		
101.	Tringa totanus	Коловодник звичайний				1,2*	3		н	н		
102.	Tringa erythropus	Коловодник чорний				1,2*	3			р		
103.	Tringa stagnatilis	Коловодник ставковий	ЗК			1,2*	2		др	р		
104.	Actitis hypoleucos	Набережник				1,2*	2		н	н		

N	Латинська назва	Українська назва	ЧКУ	ЕС	IUCN	Воп	Веп	Осілий	Гніздуєчий	Міруєчий	Зимуєчий	Залітний
105.	Xenus cinereus	Мородунка				1,2*	2		р	р		
106.	Phalaropus lobatus	Плавунець круглодзьобий				2*	2					др
107.	Philomachus pugnax	Брижач				1,2*	3		р	зв		
108.	Calidris minuta	Побережник малий				1,2*	2			р		
109.	Calidris temminckii	Побережник білохвостий				1,2*	2			др		
110.	Calidris ferruginea	Побережник червоногрудий				1,2*	2			р		
111.	Calidris alpina	Побережник чорногрудий				1,2*	2			н		
112.	Calidris canutus	Побережник ісландський				1,2*	3					р
113.	Calidris alba	Побережник білий				1,2*	2			р		
114.	Limicola falcinellus	Побережник болотяний				1,2*	2			р		
115.	Lymnocyptes minimus	Баранець малий				1,2*	3			р		
116.	Gallinago gallinago	Баранець звичайний				1,2*	3		н	н	р	
117.	Gallinago media	Баранець великий	ЗК		NT	1,2*	2			р		
118.	Scolopax rusticola	Слуква				1,2	3		н	н		
119.	Numenius arquata	Кульон великий	ЗК		NT	1,2*	3			р		
120.	Limosa limosa	Грицик великий		VU	NT	1,2*	3		н	н		
121.	Limosa lapponica	Грицик малий				1,2*	3			р		
122.	Stercorarius skua	Поморник великий					3					др
123.	Stercorarius pomarinus	Поморник середній					3					р
124.	Stercorarius parasiticus	Поморник короткохвостий					3			р		
125.	Stercorarius longicaudatus	Поморник довгохвостий					3					р

N	Латинська назва	Українська назва	ЧКУ	ЕС	IUCN	Воп	Веп	Осілий	Гніздувачий	Міруючий	Зимуєчий	Залітний
126.	Larus ichthyaetus	Мартин каспійський	ЗК			2*	3					р
127.	Larus minutus	Мартин малий					2		р	ЗВ		
128.	Larus ridibundus	Мартин звичайний					3		н	ЗВ	ЗВ	
129.	Larus fuscus	Мартин чорнокрилий								н		
130.	Larus argentatus	Мартин сріблястий								р		
131.	Larus cachinnans	Мартин жовтоногий							н	н	н	
132.	Larus marinus	Мартин морський										р
133.	Larus canus	Мартин сивий					3		р	ЗВ	ЗВ	
134.	Rissa tridactyla	Мартин трипаллий					3					р
135.	Chlidonias niger	Крячок чорний				2*	2		н	н		
136.	Chlidonias leucopterus	Крячок білокрилий				2*	2		р	р		
137.	Chlidonias hybrida	Крячок білощокий					2		н	н		
138.	Gelochelidon nilotica	Крячок чорно- дзьобий		VU		2*	2					др
139.	Hydroprogne caspia	Крячок каспійський	ВР			2*	2			р		
140.	Sterna hirundo	Крячок річковий				2*	2		ЗВ	ЗВ		
141.	Sterna paradisaea	Крячок полярний				2*	2					др
142.	Sterna albifrons	Крячок малий	РД			2*	2		р	р		
143.	Columba palumbus	Припутень							н	ЗВ		
144.	Columba oenas	Голуб-синяк	ВР				3		р	н		
145.	Columba livia	Голуб сизий					3	ч				
146.	Streptopelia decaocto	Горлиця садова					3	н				
147.	Streptopelia turtur	Горлиця звичайна					3		н	н		
148.	Cuculus	Зозуля					3		ЗВ	н		

N	Латинська назва	Українська назва	ЧКУ	ЕС	ІСН	Воп	Верп	Осілий	Гнізуючий	Міруючий	Зимуючий	Залітний
	canorus											
149.	Nyctea scandiaca	Сова біла					2					др
150.	Bubo bubo	Пугач	РД				2	др				
151.	Asio otus	Сова вухата					2		зв	зв		
152.	Asio flammeus	Сова болотяна	РД				2		др	р		
153.	Aegolius funereus	Сич волохатий	РД				2					др
154.	Athene noctua	Сич хатній					2	н				
155.	Glaucidium passerinum	Сичик-горобець	ВР				2					др
156.	Surnia ulula	Сова яструбина					2					др
157.	Strix aluco	Сова сіра					2	н				
158.	Strix nebulosa	Сова бородата	РД				2					др
159.	Tyto alba	Сипуха	ЗК				2					др
160.	Caprimulgus europaeus	Дрімлюга					2		зв	н		
161.	Apus apus	Серпокрилець чорний					3		зв	н		
162.	Coracias garrulus	Сиворакша	ЗК	VU	NT	2	2		р	р		
163.	Alcedo atthis	Рибалочка					2		н	н		
164.	Merops apiaster	Бджолоїдка				2	2		зв	зв		
165.	Upupa epops	Одуд					2		н	н		
166.	Jynx torquilla	Крутиголовка					2		н	н		
167.	Picus canus	Жовна сива					2	н		р		
168.	Dryocopus martius	Жовна чорна					2	н		р		
169.	Dendrocopos major	Дятел звичайний					2	зв		н		
170.	Dendrocopos syriacus	Дятел сирійський					2	н		р		
171.	Dendrocopos medius	Дятел середній					2	н		р		
172.	Dendrocopos leucotos	Дятел білоспинний	РД				2	др		др		
173.	Dendrocopos minor	Дятел малий					2	н		р		
174.	Picoides	Дятел	ВР				2					др

N	Латинська назва	Українська назва	ЧКУ	ЕС	IUCN	Вопп	Всеп	Осілий	Гніздувачий	Міруючий	Зимуючий	Залітний
	tridactylus	трипалій										
175.	Riparia riparia	Ластівка берегова					2		ЗВ	ЗВ		
176.	Hirundo rustica	Ластівка сільська					2		ЗВ	ЗВ		
177.	Delichon urbica	Ластівка міська					2		ЗВ	ЗВ		
178.	Galerida cristata	Посмітюха					3		Н	Н	Н	
179.	Calandrella cinerea	Жайворонок малий					3		др			
180.	Melanocorypha leucoptera	Жайворонок білокрилий					2					др
181.	Melanocorypha yeltoniensis	Жайворонок чорний		EN			2					р
182.	Eremophila alpestris	Жайворонок рогатий					2				Н	
183.	Lullula arborea	Жайворонок лісовий					3		ЗВ	ЗВ		
184.	Alauda arvensis	Жайворонок польовий					3		ЗВ	ЗВ		
185.	Anthus campestris	Щеврик польовий					2		р	р		
186.	Anthus trivialis	Щеврик лісовий					2		ЗВ	Н		
187.	Anthus pratensis	Щеврик лучний					2		р	р		
188.	Anthus cervinus	Щеврик червоно- грудий					2			р		
189.	Motacilla flava	Плиска жовта					2		Н	Н		
190.	Motacilla citreola	Плиска жовтоголова					2		р	р		
191.	Motacilla cinerea	Плиска гірська					2					др
192.	Motacilla alba	Плиска біла					2		Н	Н		
193.	Lanius collurio	Сорокопуд терновий					2		ЗВ	Н		
194.	Lanius minor	Сорокопуд чорнолобий					2		р	р		
195.	Lanius excubitor	Сорокопуд сірий	РД				2		р	р	Н	
196.	Oriolus oriolus	Вивільга					2		ЗВ	Н		

N	Латинська назва	Українська назва	ЧКУ	ЕС	ІСН	Воп	Веп	Осінній	Гніздувальний	Мігрувальний	Зимувальний	Залітний
197.	<i>Sturnus vulgaris</i>	Шпак звичайний							ЗВ	ЗВ	р	
198.	<i>Garrulus glandarius</i>	Сойка						ЗВ		ЗВ		
199.	<i>Pica pica</i>	Сорока						ЗВ				
200.	<i>Nucifraga caryocatactes</i>	Горіхівка					2					р
201.	<i>Corvus monedula</i>	Галка						ЗВ		р		
202.	<i>Corvus frugilegus</i>	Грак							ЗВ	ЗВ	ЗВ	
203.	<i>Corvus cornix</i>	Ворона сіра						ЗВ				
204.	<i>Corvus corax</i>	Крук					3	Н				
205.	<i>Bombus garrulus</i>	Омелюх					2			Н	ЗВ	
206.	<i>Troglodytes troglodytes</i>	Волове очко					2		Н	Н		
207.	<i>Prunella modularis</i>	Тинівка лісова					2			р		
208.	<i>Locustella luscinioides</i>	Кобилочка солов'їна					2		Н	Н		
209.	<i>Locustella fluviatilis</i>	Кобилочка річкова					2		Н	Н		
210.	<i>Locustella naevia</i>	Кобилочка-цвіркун					2		р	р		
211.	<i>Acrocephalus paludicola</i>	Очеретянка прудка	ЗК	VU	VU		2		др			
212.	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	Очеретянка лучна					2		ЗВ	ЗВ		
213.	<i>Acrocephalus palustris</i>	Очеретянка чагарникова					2		Н	Н		
214.	<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	Очеретянка ставкова					2		Н	р		
215.	<i>Acrocephalus arundinaceus</i>	Очеретянка велика					2		ЗВ	Н		
216.	<i>Hippolais icterina</i>	Берестянка звичайна					2		Н	Н		
217.	<i>Sylvia nisoria</i>	Кропив'янка рябогруда					2		Н	Н		
218.	<i>Sylvia atricapilla</i>	Кропив'янка чорноголова					2		ЗВ	ЗВ		
219.	<i>Sylvia borin</i>	Кропив'янка садова					2		Н	Н		
220.	<i>Sylvia</i>	Кропив'янка					2		ЗВ	ЗВ		

N	Латинська назва	Українська назва	ЧКУ	ЕС	ІСН	Воп	Веп	Осілий	Гніздувачий	Міруючий	Зимуєчий	Залітний
	communis	сіра										
221.	<i>Sylvia curruca</i>	Кропив'янка прудка					2		р	р		
222.	<i>Phylloscopus trochilus</i>	Вівчарик весняний					2		ЗВ	Н		
223.	<i>Phylloscopus collybita</i>	Вівчарик- ковалик					2		ЗВ	ЗВ		
224.	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	Вівчарик жовтобровий					2		ЗВ	Н		
225.	<i>Regulus regulus</i>	Золотомушка жовточуба					2			Н	ЗВ	
226.	<i>Regulus ignicapillus</i>	Золотомушка червоначуба	НО				2					др
227.	<i>Ficedula hypoleuca</i>	Мухоловка строката				2	2		ЗВ	Н		
228.	<i>Ficedula albicollis</i>	Мухоловка білошия				2	2		ЗВ	Н		
229.	<i>Ficedula parva</i>	Мухоловка мала				2	2		Н	р		
230.	<i>Muscicapa striata</i>	Мухоловка сіра				2	2		ЗВ	Н		
231.	<i>Saxicola rubetra</i>	Трав'янка лучна				2	2		ЗВ	Н		
232.	<i>Saxicola torquata</i>	Трав'янка чорноголова				2	2		Н	р		
233.	<i>Oenanthe oenanthe</i>	Кам'янка звичайна				2	2		Н	р		
234.	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	Горихвістка звичайна				2	2		Н	Н		
235.	<i>Phoenicurus ochruros</i>	Горихвістка чорна				2	2		ЗВ	р		
236.	<i>Erithacus rubecula</i>	Вільшанка				2	2		ЗВ	ЗВ	р	
237.	<i>Luscinia luscinia</i>	Соловейко східний				2	2		ЗВ	ЗВ		
238.	<i>Luscinia svecica</i>	Синьошийка				2	2		Н	р		
239.	<i>Turdus pilaris</i>	Чикотень				2	3		ЗВ	ЗВ	ЗВ	
240.	<i>Turdus merula</i>	Дрізд чорний				2	3		ЗВ	ЗВ	р	
241.	<i>Turdus iliacus</i>	Дрізд білобровий				2	3		р	Н		
242.	<i>Turdus philomelos</i>	Дрізд співочий				2	3		ЗВ	ЗВ		

N	Латинська назва	Українська назва	ЧКУ	ЕС	ІСН	Воп	Вер	Осілий	Гніздуєчий	Міруєчий	Зимуєчий	Залітний
243.	Turdus viscivorus	Дрізд- омелюх				2	3		н	н	р	
244.	Panurus biarmicus	Синиця вусата					2		р	р	р	
245.	Aegithalos caudatus	Синиця довгохвоста					3		н	н	н	
246.	Remiz pendulinus	Ремез					2		н	н		
247.	Parus palustris	Гаїчка болотяна					2	н		н		
248.	Parus montanus	Гаїчка- пухляк					2	р		р		
249.	Parus cristatus	Синиця чубата					2	н		р		
250.	Parus ater	Синиця чорна					2	р		н		
251.	Parus caeruleus	Синиця блакитна					2	зв		зв		
252.	Parus major	Синиця велика					2	зв		зв		
253.	Sitta europaea	Повзик					2	н		р		
254.	Certhia familiaris	Підкоришник звичайний					2	н		др		
255.	Certhia brachydactyla	Підкоришник короткопалий					2					др
256.	Passer domesticus	Горобець хатний						зв		р		
257.	Passer montanus	Горобець польовий					3	зв		н		
258.	Fringilla coelebs	Зяблик					3		зв	зв	р	
259.	Fringilla montifringilla	В'юрок					3			зв	н	
260.	Serinus serinus	Щедрик					2		н	р		
261.	Chloris chloris	Зеленяк					2		зв	зв	н	
262.	Spinus spinus	Чиж					2			зв	зв	
263.	Carduelis carduelis	Щиглик					2		н	н	н	
264.	Acanthis cannabina	Коноплянка					2		н	н	н	
265.	Acanthis flavirostris	Чечітка гірська					2					др
266.	Acanthis flammea	Чечітка звичайна					2			зв	н	

N	Латинська назва	Українська назва	ЧКУ	ЕС	ІСН	Воп	Верп	Осілий	Гнізуючий	Мігруючий	Зимуючий	Залітний
267.	<i>Carpodacus erythrinus</i>	Чечевиця					2		р	р		
268.	<i>Carpodacus roseus</i>	Чечевиця сибірська					3					др
269.	<i>Loxia pytyopsittacus</i>	Шишкар сосновий					2					др
270.	<i>Loxia curvirostra</i>	Шишкар ялиновий					2					р
271.	<i>Loxia leucoptera</i>	Шишкар білокрилий					2					др
272.	<i>Pyrhula pyrrhula</i>	Снігур					3			зв	зв	
273.	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	Костогриз					2		зв	зв	р	
274.	<i>Emberiza calandra</i>	Просянка					3		н	н	р	
275.	<i>Emberiza citrinella</i>	Вівсянка звичайна					2		зв	зв	н	
276.	<i>Emberiza schoeniclus</i>	Вівсянка очеретяна					2		н	н	р	
277.	<i>Emberiza pusilla</i>	Вівсянка- крихітка					2					др
278.	<i>Emberiza aureola</i>	Вівсянка лучна			VU	1,2	2					др
279.	<i>Emberiza hortulana</i>	Вівсянка садова					3		р	р		
280.	<i>Calcarius lapponicus</i>	Подорожник лапландський					2					р
281.	<i>Plectrophenax nivalis</i>	Пуночка					2			н	н	

Відкриті ділянки трав'яної рослинності.

Серед птахів цієї груп найбільш численними є жайворонок польовий *Alauda arvensis*, просянка *Emberiza calandra* та трав'янка лучна *Saxicola rubetra*. Інші види - плиска біла *Motacilla alba*, плиска жовта *Motacilla flava*, трав'янка чорноголова *Saxicola torquata* – менш численні. Наступні шість видів - куріпка сіра *Perdix perdix*, перепілка *Coturnix coturnix*, деркач *Crex crex*, лунь лучний *Circus pygargus*, плиска жовтоголова *Motacilla citreola*, кам'янка звичайна *Oenanthe oenanthe* зустрічаються на гніздуванні спорадично. Цю групу птахів можливо значно розширити за рахунок видів, які мешкають на узліссях або дуже розріджених насадженнях (сорокопуди, щеврики, вівсянки), або харчуються на відкритих ділянках трав'яної рослинності (шпаки, канюки тощо), але на наш погляд, більш правильно

віднести їх до наступної групи.

Ділянки вкриті деревно-чагарниковою рослинністю

Ділянки вкриті деревно-чагарниковою рослинністю представлені, як великими лісовими масивами, так і розрідженою рослинністю з поодинокими деревами та кущами, так і лісосмугами. Серед найбільш численних видів цієї групи є зяблик *Fringilla coelebs*, дрізд чорний *Turdus merula*, синиця велика *Parus major*, сорокопуд терновий *Lanius collurio*, шпак звичайний *Sturnus vulgaris*, кропив'янка сіра *Sylvia communis*, соловейко східний *Luscinia luscinia*, вільшанка *Erithacus rubecula*, щиглик *Carduelis carduelis*, вівсянка звичайна *Emberiza citrinella*, зозуля *Cuculus canorus*, горобець польовий *Passer montanus*, дрізд співочий *Turdus philomelos*, мухоловка строката *Ficedula hypoleuca*, дятел звичайний *Dendrocopos major*. Звичайними видами гніздування яких зв'язано з деревно-чагарниковою рослинністю у балках є канюк звичайний *Buteo buteo*, припутень *Columba palumbus*, щеврик лісовий *Anthus trivialis*, вивільга *Oriolus oriolus*, сойка *Garrulus glandarius*, сорока *Pica pica*, ворона сіра *Corvus cornix*, синиця блакитна *Parus caeruleus*, зеленяк *Chloris chloris*, коноплянка *Acanthis cannabina*. Інші види - шуліка чорний *Milvus milvus*, підорлик малий *Aquila pomarina*, яструб великий *Accipiter gentiles*, яструб малий *Accipiter nisus*, горлиця звичайна *Streptopelia turtur*, крутиголовка *Jynx torquilla*, жовна сива *Picus canus*, дятел сирійський *Dendrocopos syriacus*, сорокопуд чорнолобий *Lanius minor*, кропив'янка рябогруда *Sylvia nisoria*, вівчарик-ковалик *Phylloscopus collybita*, мухоловка білошия *Ficedula albicollis*, костогриз *Coccothraustes coccothraustes*, вівсянка садова *Emberiza hortulana* – зустрічаються рідше.

Водно-болотні угіддя.

Чисельність та видовий склад птахів водно-болотних значною мірою залежить від розміру водойм та їх специфічних характеристик. Найбільш численними видами є пірникоза велика *Podiceps cristatus*, лиска *Fulica atra*, крижень *Anas platyrhynchos* чапля сіра *Ardea cinerea*, очеретянка велика *Acrocephalus arundinaceus*. Звичайними є пірникоза мала *Podiceps ruficollis*, бугайчик *Ixobrychus minutus*, чепура велика *Egretta alba*, чапля руда *Ardea purpurea*, лелека білий *Ciconia ciconia*, лебідь-шипун *Cygnus olor*, крижень *Anas platyrhynchos*, чирянка велика *Anas querquedula*, мартин звичайний *Larus ridibundus*, лунь очеретяний *Circus aeruginosus*, рибалочка *Alcedo atthis*, очеретянка лучна *Acrocephalus schoenobaenus*, очеретянка ставкова *Acrocephalus scirpaceus*, очеретянка чагарникова *Acrocephalus palustris*, вівсянка очеретяна *Emberiza schoeniclus*. Набагато рідше гніздяться хохотунья *Larus cachinnans*, бугай *Botaurus stellaris*, чайка *Vanellus vanellus*, пастушок *Rallus aquaticus*, погонич звичайний *Porzana porzana*, набережник *Actitis hypoleucos*, синьошийка *Luscinia svecica*, ремез *Remiz pendulinus*.

Для Київської області на сьогоднішній день підтверджено перебування 69 видів. Із них до різних охоронних категорій відносяться 48 видів, що становить близько 70% від загального числа: Червона книга України - 26 (37,7%), Європейський червоний список - 5, червоний список МСОП - 6, CITES – 4, директиви щодо збереження природних середовищ існування

(“*Habitat directive*”) – 12 (додаток IV) та 2 (додаток V), Бонська конвенція – 16 (додаток II), Бернська конвенція - 18 (додаток II) та 29 (додаток III).

Таке видове багатство передусім обумовлене розміщенням даної території на стику лісової та лісостепової зон.

5.3.2 Стан і ведення мисливського та рибальського господарств

Станом на 01.01.2015 року мисливське господарство у Київській області веде 71 користувач мисливських угідь різної форми власності на площі близько 1 656 тис.га. Це державні мисливські та лісомисливські господарства, господарства Українського товариства мисливців і рибалок та користувачі іншої форми власності.

Динаміка чисельності основних видів мисливських тварин (особин)

Таблиця 5.15

Види мисливських тварин	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014
1	2	3	4	5
Зубр	22	27	4	4
Лось	626	614	654	728
Олень благородний	2 368	2 461	1 404	1 572
Олень плямистий	658	594	102	108
Лань	200	257	103	140
Муфлон		21	48	51
Козуля	9 398	9 911	7 179	8 556
Кабан	5 368	5 478	4 034	4 375
Заєць-русак	39 787	37 839	26 182	30 727
Лисиця	5 281	4 935	3 886	3 431

Кількість виявлених фактів браконьєрства

Таблиця 5.16

	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік
Виявлено фактів браконьєрства, од.	252	176	148	179

Добування основних видів мисливських тварин (особин)

Таблиця 5.17

Рік	Види мисливських тварин	Затверджений ліміт добування	Видано ліцензій	Добуто	Не використано ліцензій
1	2	3	4	5	6
2011	Олень благ.	152	143	98	45
	Кабан	1 488	1 438	1 171	267
	Козуля	913	913	736	177
2012	Лось	26	24	18	6
	Олень благ.	173	147	67	80
	Кабан	1 333	1 066	734	332
	Козуля	831	723	492	231
2013	Лось	43	42	31	11
	Олень благ.	150	148	74	74
	Кабан	1 087	1 045	796	249
	Козуля	615	607	410	197

2014	Лось	51	45	30	15
	Олень благ.	124	110	55	55
	Кабан	1 047	987	824	163
	Козуля	611	588	408	180

Рибна галузь Київської області відіграє значну роль для розвитку продовольчого комплексу регіону, і є одним з основних постачальників повноцінного харчового білку. Крім того, у Київській області рибне господарство є одним із вагомих джерел зайнятості населення.

Сучасний стан ведення рибного господарства в Україні визначається, перш за все, складною загальною економічною ситуацією, яка, до того ж, ускладнюється через суттєві екологічні наслідки антропогенного характеру.

Внаслідок розвитку промисловості, сільського господарства, розширення населених пунктів навантаження на водойми постійно зростає, і ця тенденція продовжується, що впливає на стан іхтіофауни, її розмаїття. У зв'язку з цим до збереження розмаїття корінної іхтіофауни, як національного надбання, потрібні нові підходи, які враховували б позитивні й негативні набуток господарювання на водоймах, його сучасні реалії.

Недосконалим є законодавче та нормативно-правове забезпечення рибогосподарської галузі. У першу чергу це стосується питань платного використання запасів водних живих ресурсів, одержання та використання квот на право їх видобування, а також компенсаційних та штрафних коштів за шкоду, завдану цим ресурсам і рибному господарству, надання у користування та експлуатації рибогосподарських водних об'єктів, здійснення рибництва і діяльності колективних рибогосподарських підприємств.

Динаміка вилову риби

Таблиця 5.18

Рік	Назва водного об'єкту	Затверджений ліміт вилову, т/рік	Фактичний вилов, т/рік
1	2	3	4
2014	Київське водосховище	621,0	914,802*
2014	Канівське водосховище	508,0	480,906*

**рослиноїдні види риб не лімітуються*

Кількість виявлених фактів браконьєрства

Таблиця 5.19

	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік
Виявлено фактів браконьєрства, од.	1 894	836	831	749

У сучасних умовах розв'язання проблем розвитку рибної галузі вимагає виваженої політики з боку держави, регулювання і підтримки виробництва рибної продукції. Причому таку підтримку слід здійснювати переважно економічними методами, які повинні стати невід'ємною частиною сучасної політики розвитку аквакультури. Необхідно забезпечити формування нової аграрної політики, яка б визначала роль і місце держави у забезпеченні

сталого розвитку аквакультурного виробництва, а також форми, методи й механізми економічного регулювання і фінансової бюджетної підтримки підприємств, які займаються відтворенням, вирощуванням, виловом риби і виробництвом продукції аквакультури.

5.3.3 Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підлягають під дію міжнародних договорів

Охорона тваринного світу на Україні проводиться у відповідності з Законом України «Про тваринний світ» та Законом України «Про Червону книгу України» (для рідкісних і зникаючих видів). Тваринний світ, який є одним із компонентів навколишнього природного середовища, є національним багатством України, джерелом духовного та естетичного збагачення і виховання людей, об'єктом наукових досліджень та важливою базою для одержання промислової і лікарської сировини, харчових продуктів та інших матеріальних благ.

Охорона тваринного світу включає систему правових, організаційних економічних, матеріально-технічних, освітніх та інших заходів, спрямованих на збереження, відтворення і використання об'єктів тваринного світу. Охорона тваринного світу передбачає комплексний підхід до вивчення стану, розроблення і здійснення заходів щодо охорони та поліпшення екологічних систем, в яких перебуває і складовою частиною яких є тваринний світ.

Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, забезпечується шляхом:

- встановлення особливого правового статусу видів тварин, що знаходяться під загрозою зникнення, врахування вимог щодо їх охорони під час розробки законодавчих та інших нормативних актів;
- систематичної роботи щодо виявлення місць їх перебування та зростання, проведення постійного спостереження (моніторингу) за станом популяцій та необхідних наукових досліджень з метою розробки наукових основ їх охорони та відтворення;
- створення на територіях, де вони оселені, та на шляхах міграції, системи заповідних та інших об'єктів, що особливо охороняються. Постійне чи тимчасове у процесі міграції перебування або зростання на певній території видів тварин чи рослин, занесених до Червоної книги України, є підставою для оголошення її об'єктом природно-заповідного фонду України загальнодержавного значення;
- створення банків їх генофонду, розведення у спеціально створених умовах (зоологічних парках, розплідниках тощо);
- врахування спеціальних вимог щодо охорони цих видів під час розміщення продуктивних сил, вирішення питань відведення земельних ділянок, розробки проектної та проектно-планіровочної документації, екологічної експертизи;
- проведення широкої виховної роботи серед населення;
- встановлення підвищеної кримінальної, адміністративної та матеріальної відповідальності за знищення чи пошкодження видів тварин і

рослин, занесених до Червоної книги України;

- розвитку міжнародного співробітництва у цій сфері та за рахунок здійснення інших заходів.

Тваринний світ за своїми біологічними та екологічними ознаками є складовою навколишнього природного середовища, зокрема біологічного різноманіття. З ним пов'язане функціонування екологічних систем, оскільки тваринний світ є необхідним компонентом у процесі кругообігу речовин і енергії природи, який активно впливає на функціонування природних угруповань, структуру і природну родючість ґрунтів, формування рослинного покриву, біологічні властивості води і якість навколишнього природного середовища в цілому.

Україна є Стороною великої кількості багатосторонніх угод, які стосуються збереження та збалансованого використання біорізноманіття. Серед них Конвенція про біологічне різноманіття і Картахенський протокол про біобезпеку до неї, Конвенція про охорону мігруючих видів диких тварин, Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення та угоди до неї, Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовища існування водоплавних птахів, Всеєвропейська стратегія збереження біотичного різноманіття, Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат, Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі та інші. Для забезпечення виконання положень цих угод Україною розроблено ряд нормативно-правових актів, зокрема, Закони України «Про тваринний світ», «Про Червону книгу України», «Про екологічну мережу», «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі на 2000-2015 роки», розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми збереження біорізноманіття на 2005 – 2025 роки» тощо.

У Київській області налічується 169 видів тварин занесених до Червоної книги України.

5.3.4 Інвазивні види тварин

Інвазивними називають види тварин, випадково занесених людиною в нові для них регіони, де вони успішно приживаються, починають розмножуватись і захоплювати нові території. Інвазивні види негативно впливають на місцеву флору і фауну, відчого стають шкідниками і карантинними об'єктами.

Поява інвазійних видів розглядається у якості екосистемної мутації, яка призводить до перебудови структури угруповань.

Іноді чужорідні види тварин поширюються завдяки захопленню спортивним полюванням і рибалкою, за рахунок використання для наживки особливих видів організмів. Також дикими можуть стати звичайні домашні тварини - кішки, кози, свині і папуги. Таке явище може призвести до різкого

скорочення популяції типових представників тваринного і рослинного світу або навіть їх зникнення взагалі.

Інформація про чужорідні види тварин

Таблиця 5.20

Назва виду (українська і латинська (наукова))	Результати досліджень, заходи контролю чисельності
1	2
Муфлон (<i>Ovis musimon Linnaeus</i>)	

5.3.5 Заходи щодо збереження тваринного світу

Сьогодні тваринний світ становить один з найбільш вразливих об'єктів природи, бо впливати на його стан можна як безпосередньо (на самих тварин), так і через вплив на середовище його перебування. Тому ст. 32 Закону України «Про тваринний світ» містить перелік правових, організаційних, матеріально-технічних та інших заходів, спрямованих на відтворення, раціональне використання і збереження тваринного світу у всьому його біологічному різноманітті. Підґрунттям такої діяльності є комплексний підхід до охорони та поліпшення всієї екологічної системи довкілля, в якій перебуває і складовою частиною якої є тваринний світ. Відповідно заходи щодо його охорони можна умовно поділити на дві великі групи: спрямовані на охорону самих тварин та ті, які забезпечують охорону середовища їх перебування, умов відтворення та шляхів міграції тварин.

Охорона тваринного світу включає систему правових, організаційних, економічних, матеріально-технічних, освітніх та інших заходів, спрямованих на збереження, відтворення і використання об'єктів тваринного світу, та забезпечується шляхом:

- встановлення правил та науково обґрунтованих норм охорони, раціонального використання і відтворення об'єктів тваринного світу;
- охорони від самовільного використання та інших порушень встановленого законодавством порядку використання об'єктів тваринного світу;
- охорони середовища існування, умов розмноження і шляхів міграції тварин;
- запобігання загибелі тварин під час здійснення виробничих процесів;
- формування екологічної мережі, створення державних заповідників, заказників і визначення інших природних територій та об'єктів, що підлягають особливій охороні;
- встановлення особливого режиму охорони видів тварин, занесених до Червоної книги України;
- розроблення і впровадження програм (планів дій) щодо збереження та відтворення видів диких тварин, які перебувають під загрозою зникнення;
- розведення у неволі рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тварин, створення центрів та банків для зберігання генетичного матеріалу;

- встановлення науково обґрунтованих нормативів і лімітів використання об'єктів тваринного світу та вимог щодо засобів їхнього добування;

- регулювання вилову тварин із природного середовища для зоологічних колекцій;

- надання допомоги тваринам у разі захворювання, загрози їхньої загибелі під час стихійного лиха і внаслідок надзвичайних екологічних ситуацій;

- організації наукових досліджень, спрямованих на обґрунтування заходів щодо охорони тваринного світу;

- виховання громадян у дусі гуманного ставлення до тварин;

- пропаганди важливості охорони тваринного світу;

- здійснення контролю у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу;

- проведення заходів екологічної безпеки;

- запобігання проникненню у природне середовище України чужорідних видів диких тварин та здійснення заходів щодо недопущення негативних наслідків у разі їхнього випадкового проникнення;

- створення системи державного обліку, кадастру та моніторингу тваринного світу;

- урахування питань охорони тваринного світу під час встановлення екологічних нормативів та здійснення господарської діяльності;

- регулювання вивезення за митний кордон України об'єктів тваринного світу;

- стимулювання діяльності, спрямованої на охорону, раціональне використання і відтворення тваринного світу;

- проведення відповідно до законодавства інших заходів і встановлення інших вимог щодо охорони об'єктів тваринного світу.

З метою збереження і відтворення тварин здійснення окремих видів використання об'єктів тваринного світу, а також вилову з природного середовища тварин може бути обмежене або повністю заборонене на певній території чи на певні строки.

Певні заборони та обмеження передбачені законодавством практично по кожному виду користування тваринним світом. Добування диких тварин можливе лише на підставах, умовах і у порядку, передбачених законодавством. Для забезпечення сталого існування і використання дикої фауни забороняється, користування загальнонебезпечними і винищувальними засобами добування, встановлюються нормативи, ліміти, квоти вилову тварин. Забороняється добувати звірів і птахів у разі виникнення стихійного лиха та при надзвичайних екологічних ситуаціях. Створення і поповнення зоологічних колекцій у зоопарках, зоосадах, океанаріумах шляхом вилову тварин із природного середовища провадиться лише за дозволами, виданими Мінприроди України. Забороняється самовільне переселення тварин у нові місця перебування, їх акліматизація та схрещування. Такі дії повинні також здійснюватись за

спеціальними дозволами органів Мінприроди за погодженням з органами лісового та мисливського господарства.

Підприємства, установи, організації та громадяни зобов'язані вживати заходів щодо запобігання загибелі тварин під час виробничих процесів у сільському та лісовому господарстві, при експлуатації електричної мережі та транспортних засобів. Так, значна кількість зайців, птахів та іншої польової дичини гине під час сінокосу, збирання врожаю та інших сільськогосподарських робіт. Іноді навіть більше, ніж за весь сезон полювання. Непоодинокі випадки загибелі птахів від ураження електричним струмом на незахищених стовпах тощо. Тому підприємства і громадяни повинні застосовувати спеціальні пристрої та безпечні технології, які б запобігали спричиненню шкоди тваринному світу.

Використання мисливських тварин здійснюється на підставі лімітів.

Рідкісні та такі, що перебувають під загрозою зникнення в природних умовах на території України, види тварин підлягають особливій охороні і заносяться до Червоної книги України.

5.4 Природні території, що підлягають особливій охороні

5.4.1 Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду

Станом на 01 січня 2015 року на території Київської області нараховується – 194 територій та об'єктів природно - заповідного фонду, загальною площею 112 430,6147 га, що складає 3,99 % від адміністративної площі Київської області, у тому числі:

- 23 об'єкти загальнодержавного значення, загальною площею – 80 908,92 га, із них: 2 національних природних парків, 15 заказників, 2 пам'ятки природи, 1 дендрологічний парк, 3 парки - пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення.

- 171 об'єкт місцевого значення, загальною площею – 31 521,6947 га. До об'єктів місцевого значення входить: 82 заказника, 59 пам'яток природи, 11 парк - пам'яток садово-паркового мистецтва, 17 заповідних урочищ та 2 регіональні ландшафтні парки.

Проведені заходи щодо збереження та збільшення природно - заповідного фонду

У I кварталі 2014 року у результаті проведеної роботи Департаментом, рішенням Київської обласної ради від 27.03.2014 № 765040-VI «Про резервування цінних для заповідання природних територій та об'єктів на території київської області» зарезервовано шість територій та об'єктів, загальною площею 142,1 га, а саме: ботанічних пам'яток природи місцевого значення «Три дуби» площею - 0,03 га та «Катеринин дуб» площею - 0,02 га у Бориспільському районі, «Володимира дуби» площею - 0,02 га у Вишгородському районі, ландшафтного заказника місцевого значення «Оранський» площею - 100 га у Іванівському районі, іхтіологічного заказника місцевого значення «Косівський» площею - 42 га у Володарському районі, гідрологічної пам'ятки природи місцевого значення «Володимирова криниця» площею 0,3 га у Обухівському районі.

У III кварталі 2014 року Департаментом проводились заходи по створенню нових об'єктів та територій природно - заповідного фонду місцевого значення, що дасть змогу забезпечити збереження унікального природного об'єкту на території Київської області, та у подальшому збільшити відсоток природоохоронних земель Київщини та України в цілому, а саме:

1. Ландшафтний заказника місцевого значення «Терехівські луки», орієнтовною площею - 123,2 га (Іванівський район);
2. Ландшафтний заказник місцевого значення «Вільховий», орієнтовною площею - 52,0 га (Бородянський район);
3. Ландшафтний заказник місцевого значення «Кругле городище», орієнтовною площею - 20,0 га (Києво-Святошинський район);
4. Ландшафтний заказник місцевого значення «Миронівський», орієнтовною площею - 15,0 га (Миронівський район);
5. Ботанічна пам'ятка «Липа пам'яті жертв голодомору» інша назва «Липа кохання», орієнтовною площею - 0,02 га (Сквирський район);
6. Гідрологічний заказник місцевого значення «Молочні плавні», орієнтовною площею - 21,0 га (Тетіївський район);
7. Гідрологічний заказник місцевого значення «Височанське джерело», орієнтовною площею - 1,0 га (Тетіївський район);
8. Чорнобильський біосферний (радіологічний) заповідник, орієнтовною площею - 227 000 га (адміністративні зони відчуження і зони безумовного (обов'язкового) відселення МВС України);
9. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Дуб Володимира Гуся», орієнтовною площею - 0,02 га (ДП «Переяслав-Хмельницьке лісове господарство»);
10. Ландшафтний заказник місцевого значення «Потоки», орієнтовною площею - 540 га (адміністративні межі Ірпінської міської ради);
11. Іхтіологічний заказник місцевого значення «Козинка», орієнтовною площею - 20,0 га (придаткова мережа верхньої частини Канівського водосховища (ділянка р. Козинка);
12. НПП «Дніпро-Тетерівський», орієнтовною площею - 30,4 тис га.

У IV кварталі 2014 року рішенням Київської обласної ради від 07.11.2014 № 849-43-VI затверджено Регіональну схему екологічної мережі Київської області. Даною схемою визначено перспективні території на яких передбачено створення об'єктів природно-заповідного фонду.

Департаментом проводились заходи по збору пропозицій щодо збільшення площі територій природно-заповідного фонду. Були надіслані листи до районних адміністрацій Київської області з метою підтримки «Державної програми регіонального розвитку України на період до 2020 року» задля надання відповідними установами пропозицій щодо перспективних територій, які мають природоохоронну, наукову, естетичну та іншу цінність для подальшого їх оголошення об'єктами природно-заповідного фонду.

З метою збереження в природному стані найбільш типових природних комплексів Полісся, забезпечення підтримки та підвищення бар'єрної функції Чорнобильської зони відчуження та зони безумовного (обов'язкового) відселення, стабілізації гідрологічного режиму та реабілітації територій, забруднених радіонуклідами, організації та проведення міжнародних наукових досліджень, моніторингу стану довкілля здійснюються заходи щодо створення Чорнобильського біосферного заповідника загальною площею - 227 319,5 га на території Чорнобильської зони відчуження і зони безумовного (обов'язкового) відселення Іванківського та Поліського районів Київської області.

У 2014 році облдержадміністрацією спільно з Міністерством екології та природних ресурсів України забезпечено погодження матеріалів проекту створення заповідника усіма, передбаченими законодавством організаціями, а саме: Державним агентством України з управління зоною відчуження, Іванківською та Поліською районними державними адміністраціями, головним управлінням Держкомзему у Київській області тощо. Робота по створенню заповідника продовжується.

Динаміка структури природно-заповідного фонду Київської області

Таблиця 5.21

Категорії територій та об'єктів ПЗФ	На 01.01.2014		На 01.01.2015	
	Кількість, шт	Площа, га	Кількість, шт	Площа, га
1	4	5	4	5
Природні заповідники	-	-	-	-
Біосферні заповідники	-	-	-	-
Національні природні парки	2	17 206,72	2	17 206,72
Регіональні ландшафтні парки	2	5 156,2	2	5 156,2
Заказники загальнодержавного значення	15	62 715,9	15	62 715,9
Заказники місцевого значення	82	24 733,035	82	24 702,3691
Пам'ятки природи загальнодержавного значення	2	92,0	2	92,0
Пам'ятки природи місцевого значення	59	362,885	59	362,885
Заповідні урочища	17	1 571,7	17	1 571,7
Ботанічні сади місцевого значення	-	-	-	-
Ботанічні сади загальнодержавного значення	-	-	-	-
Дендрологічні парки загальнодержавного значення	1	405,8	1	405,8
Дендрологічні парки місцевого значення	-	-	-	-
Зоологічні парки місцевого значення	-	-	-	-
Зоологічні парки загальнодержавного значення	-	-	-	-
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	3	488,5	3	488,5

Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення	11	185,8747	11	185,8747
РАЗОМ	194	112 918,6147	194	112 430,6147
% фактичної площі ПЗФ від площі АТО	4		3,99	

*Розподіл територій та об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ) за їх значенням, категоріями та типами
(станом на 01.01.2015 року)*

Таблиця 5.22

Категорії об'єктів ПЗФ	Об'єкти ПЗФ									% площі окремих категорій до загальної площі ПЗФ
	загальнодержавного значення			місцевого значення			разом			
	кіль- кість, од.	площа, га		кіль- кість, од.	площа, га		кіль- кість, од.	площа, га		
усього		у тому числі надана в постійне користування	усього		у тому числі надана в постійне користування	усього		у тому числі надана в постійне користування		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Природні заповідники										
Біосферні заповідники										
Національні природні парки	2	17206,72	-				2	17206,72	-	15,2
Регіональні ландшафтні парки				2	5156,2		2	5156,2		4,6
Заказники, усього	15	62715,9	X	82	24245,0354	X	97	87448,935	X	77,4
у тому числі:										
ландшафтні	6	5612,0	X	30	16612,1132	X	36	22712,1132	X	20,1
лісові	3	2296,5	X	12	1429,2918	X	15	3725,7918	X	3,3
ботанічні			X	21	1727,63	X	21	1727,63	X	1,5
загальнозоологічні	1	48870,0	X	1	212,0	X	2	49082,0	X	43,5
орнітологічні	2	489,7	X	6	506,1	X	8	995,8	X	0,9
ентомологічні			X			X			X	
іхтіологічні			X	1	563,0	X	1	563,0	X	0,5
гідрологічні	3	5447,7	X	11	3194,9	X	14	8642,6	X	7,6
загальногеологічні			X			X			X	
палеонтологічні			X			X			X	
карстово-спелеологічні			X			X			X	
Пам'ятки природи, усього	2	92,0	X	59	362,885	X	61	454,885	X	0,4

у тому числі:										
комплексні			X	6	14,9	X	6	14,9	X	0,02
ботанічні	2	92,0	X	45	140,81	X	47	232,81	X	0,2
зоологічні			X			X			X	
гідрологічні			X	3	181,425	X	3	181,425	X	0,16
геологічні			X	5	25,75	X	5	25,75	X	0,02
Заповідні урочища			X	17	1571,7	X	17	1571,7	X	1,4
Ботанічні сади										
Дендрологічні парки	1	405,8	405,8				1	405,8		0,4
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	3	488,5		11	185,8747		14	674,3747		0,6
Зоологічні парки										
РАЗОМ	23	80908,92			31521,6947		194	112430,6147		100

5.4.2 Водно-болотні угіддя міжнародного значення

Згідно законодавства України водно-болотним угіддям, які мають міжнародне значення, надається особливий природоохоронний статус. Насамперед, це пов'язано з тим, що 29 жовтня 1996 р. Україна ратифікувала Рамсарську конвенцію – перший міжнародний договір про охорону та раціональне використання водно-болотних угідь та їх ресурсів.

На виконання зобов'язань України у рамках Рамсарської конвенції Кабінет Міністрів України постановою «Про заходи щодо охорони водно-болотних угідь, які мають міжнародне значення» (№ 935 від 23.11.1995 р.) затвердив перелік з 22 водно-болотних угідь України міжнародного значення загальною площею 650 тис. га. У 1998 р. Бюро Рамсарської конвенції включило ці угіддя до офіційного Переліку рамсарських угідь. Так було започатковано формування в Україні мережі водно-болотних угідь міжнародного значення.

Під «водно-болотними угіддями» розуміють райони маршів, боліт, драговин, торфовищ або водойм – природних або штучних, постійних або тимчасових, стоячих або проточних, прісних, солонкуватих або солоних, включаючи морські акваторії, глибина яких під час відпливу не перевищує шість метрів. Вони відіграють велику роль у кругообігу води та багатьох важливих хімічних елементів у природі. Болота, або як їх ще часто називають «світовою холодильною установкою», завдяки своїх природнім властивостям можуть поглинати та утримувати вуглекислий газ із атмосфери під час повільного розкладання органіки, а також одночасно протидіяти так званому «парниковому ефекту».

Крім того, не можна недооцінити здатність водно-болотних угідь накопичувати та зберігати прісну воду, забезпечуючи її природне очищення. Водночас наукова цінність – водно-болотних угідь, своєрідність розвитку їхніх біотичних компонентів, високе біорізноманіття та значні обсяги природних ресурсів зумовлює пошук шляхів та дієвих заходів для їх охорони та невиснажливого використання. Одним із таких методів є виведення земель із господарського використання, шляхом створення на них об'єктів природно-заповідного фонду та приєднання водно-болотних угідь до базових елементів екомережі.

Постановою Кабінету Міністрів України від 29 серпня 2002 р. № 1287 (із змінами від 16 червня 2004 р.) було затверджено Порядок надання водно-болотним угіддям статусу водно-болотних угідь міжнародного значення. Такий статус може бути надано цінним природним комплексам боліт, заплавних лук і лісів, а також водних об'єктів - природних або штучно створених, постійних чи тимчасових, стоячих або проточних, прісних, солонкуватих чи солоних, у тому числі морським акваторіям, що знаходяться у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду, земель водного та лісового фонду України.

Статус водно-болотних угідь міжнародного значення може бути надано за чотирма групами критеріїв: 1) за типовістю, рідкісністю або унікальністю; 2) за видами рослин і тварин, які перебувають під загрозою зникнення в усьому світі; 3) за регулярним перебуванням водно-болотних птахів; 4) за станом іхтіофауни.

Визначення водно-болотних угідь, які можуть бути заявленими для надання їм статусу водно-болотних угідь міжнародного значення, здійснюється Мінприроди за поданням наукових установ, громадських організацій, інших заінтересованих підприємств, установ, організацій та громадян.

На всі водно-болотні угіддя міжнародного значення складаються паспорти, ведення яких покладається на адміністрації установ природно-заповідного фонду, у межах яких знаходяться ці угіддя, а у разі їх знаходження за межами територій природних заповідників, біосферних заповідників і національних природних парків - на територіальні органи Мінприроди за погодженням з користувачами (власниками) земельних ділянок та інших природних ресурсів. Структуру, зміст та порядок заповнення паспорта визначає Мінприроди.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 29 серпня 2002 р. № 1287 «Про порядок надання водно-болотним угіддям статусу водно-болотних угідь міжнародного значення» Мінприроди та його територіальні органи за погодженням з користувачами (власниками) земельних ділянок та інших природних ресурсів забезпечують установлення спеціальних знаків на межах водно-болотних угідь міжнародного значення. Ці межі наносяться на плани та карти відповідних земельних ділянок.

Охорона і використання природних ресурсів водно-болотних угідь (їх ділянок) міжнародного значення, що перебувають у межах територій і об'єктів природно-заповідного фонду, здійснюються відповідно до Закону України «Про природно-заповідний фонд України».

29 липня 2004 р. Бюро Рамсарської конвенції прийняло рішення про надання міжнародного статусу ще 11 водно-болотних угіддям України, які знаходяться у межах територій природно-заповідного фонду України.

Департаментом у 2014 році здійснювалась робота по створенню нових об'єктів та територій природно-заповідного фонду місцевого значення, а саме: гідрологічного заказника місцевого значення «Молочні плавні», орієнтовною площею - 21,0 га та гідрологічного заказника місцевого значення «Височанське джерело», орієнтовною площею - 1,0 га.

Перспективними водно-болотними угіддями для визнання міжнародною Рамсарською конвенцією визначено ділянку р. Дніпро між м. Києвом та м. Українка площею 25 000 га.

5.4.3 Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина

На території Київської області планується створити Чорнобильський біосферний заповідник. Заповідник створюється з метою збереження у природному стані найбільш типових природних комплексів Полісся, забезпечення підтримки та підвищення бар'єрної функції Чорнобильської зони відчуження та зони безумовного (обов'язкового) відселення, стабілізації гідрологічного режиму та реабілітації територій, забруднених радіонуклідами, організації та проведення міжнародних наукових досліджень.

Основними завданнями Чорнобильського біосферного заповідника є:

- забезпечити комплексне збереження унікальної природної території, яка утворилася за період обмеженого доступу до території Чорнобильської зони відчуження і безумовного (обов'язково) відселення (далі – Зона), об'єднавши частину підприємств, які функціонують у Зоні на цей час в одну організаційну структуру;

- забезпечити підтримку та удосконалення бар'єрної функції Зони, зменшення ризику виникнення лісових пожеж та обсягів розповсюдження радіонуклідів тощо;

- здійснювати фоновий екологічний моніторинг, забезпечити вивчення навколишнього природного середовища, його змін під дією антропогенних факторів;

- створити умови для зв'язування парникових газів, стабілізації гідрологічного режиму та реабілітації територій, забруднених радіонуклідами;

- відновлювати, за можливості, традиційне землекористування, лісокористування, водокористування та інші види господарської діяльності з врахуванням особливостей функціонування Зони, забезпечити збереження осередків національних духовних і культурних цінностей, об'єктів культурної спадщини;

- міжнародне співробітництво;

- екологічна освіта та інформування.

Згідно із Законом України «Про природно-заповідний фонд України» на території заповідника здійснюватимуться природоохоронна, наукова, еколого-освітня діяльність, а також діяльність, спрямована на відновлення радіаційно забруднених земель.

Зважаючи на специфіку території у біосферному заповіднику запропоновано замість заповідної зони виділити зону регульованого заповідного режиму.

При обґрунтуванні функціональних зон було враховано природні умови, розташування та особливості природних угруповань, просторову диференціацію, особливо цінних з точки зору збереження та вивчення природних ділянок, ступінь радіаційного забруднення, ступінь і характер збережених ландшафтів, пейзажні якості ландшафтів, необхідність санітарно-гігієнічних заходів, сучасне використання території, розміщення інженерних споруд та комунікацій, розташування масивів зелених насаджень та лісів тощо.

Таке зонування близьке до зонування за «Концепцією реалізації державної політики у сфері розвитку діяльності в окремих зонах радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» та еколого-лісівничого зонування, тобто дає можливість виконувати на території біосферного заповідника усі потрібні еколого-лісівницькі заходи, здійснювати постійний радіаційний та протипожежний догляд. При цьому площа зони регульованого заповідання є максимально можливою і на її території дозволяється проведення заходів, передбачених у Концепції зони відчуження, враховуючи особливості зони як радіаційно-небезпечного територіально-адміністративного об'єкта.

З метою зменшення ризиків катастрофічних лісових пожеж будуть проведені широкомасштабні заходи з протипожежного облаштування лісів, створені

мінералізовані смуги та просіки, протипожежні розриви і водні резервуари, здійснюватиметься утилізація сухостою пошкодженого лісу, боротьба зі шкідниками. Взагалі діяльність біосферного заповідника охоплює велику кількість напрямків сталого господарювання і дозволить виконувати всі функції Зони відчуження.

До складу біосферного заповідника пропонується включити 22 7319,5 гектара земель Чорнобильської зони відчуження і зони безумовного (обов'язкового) відселення.

З метою реалізації положень Закону України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року», протягом 2014 року Департаментом спільно з Міністерством екології та природних ресурсів України проведено відповідну роботу щодо збору погоджень матеріалів проекту створення Чорнобильського біосферного заповідника загальною площею - 227 319,5 га на території зони відчуження і зони безумовного (обов'язкового) відселення Іванківського та Поліського районів Київської області.

Чорнобильський біосферний заповідник разом з природним заповідником «Древлянський» (Житомирська область) та Поліським державним радіаційно-екологічним заповідником (Республіка Білорусь) стануть унікальною та однією із найбільших природоохоронних територій Європи.

Подальша міжнародна перспектива передбачає створення в рамках програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» транскордонного українсько-білоруського біосферного резервату загальною площею близько 500 тис. га з включенням до його складу окрім створюваного у Київській області Чорнобильського біосферного заповідника, природного заповідника «Древлянський» (Житомирська область) та Поліського державного радіаційно-екологічного заповідника (Республіка Білорусь).

5.4.4 Формування української частини Смарагдової мережі Європи

Смарагдові об'єкти - це такі території, на яких мешкають види рослин, мешкають або перебувають тимчасово види тварин та знаходяться оселища (біотопи), що охороняються Бернською конвенцією та відповідають іншим умовам, щоб територія могла отримати статус Смарагдового об'єкта. Тобто це ті види і оселища, які мають дуже високу міжнародну цінність, підтверджену урядами 49 країн та Європейським Союзом, які підписали конвенцію.

Робота по ідентифікації потенційних Смарагдових об'єктів була здійснена у 2009-2011 роках Благодійною організацією Інтерекоцентр у рамках впровадження проекту Ради Європи та ЄС «Підтримка для впровадження Програми робіт щодо природно-заповідних територій Конвенції про біологічне різноманіття в рамках політики Сусідства ЄС на сході та Росії: Розширення реалізації принципів мережі ЄС Natura 2000 через Смарагдову мережу». Впровадження проекту здійснювалося під науковим, методологічним і організаційним керівництвом Ради Європи та Мінприроди (Мінекоресурсів) України. Одночасно робота по ідентифікації Смарагдових об'єктів також виконувалася у Росії, Білорусії, Молдові, Грузії, Вірменії та Азербайджані.

Проект Ради Європи та ЄС дозволив визначити та описати 146 потенційних об'єктів Смарагдової мережі в Україні. П'ять Смарагдових об'єктів було визначено і описано в рамках теми «Визначення територій спеціального інтересу щодо їх збереження в межах та за межами природно-заповідного фонду України згідно з Конвенцією про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі», яка виконувалася Інтерекоцентром та фінансувалася Мінекоресурсів України у 2011 році.

Згідно Закону України «Про приєднання України до Конвенції 1979 року про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі» від 29 жовтня 1996 року N 436/96-ВР Україна стала Договірною Стороною «Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі», укладеної у Берні, 19 вересня 1979 року (Бернська конвенція) і взяла на себе зобов'язання виконувати конвенцію. Ця Конвенція має на меті охорону дикої флори та фауни і їхніх природних середовищ існування (оселищ). Особлива увага приділяється видам, яким загрожує зникнення та вразливим видам, включаючи мігруючі види, яким загрожує зникнення чи які є вразливими. Для здійснення нагляду за застосуванням зазначеної Конвенції Договірними Сторонами створений Постійний комітет (ПК).

З метою виконання статей 1, 2, 3, 4, 6.b і 9 Бернської конвенції ПК Конвенції прийняв кілька резолюцій і рекомендацій, які заклали основу для створення Смарагдової мережі (Emerald Network). Смарагдова мережа складається з територій особливого природоохоронного значення (ТОПЗ) (в оригіналі - Areas of Special Conservetion Interest). В Рекомендації № 16 (1989) «Про території особливого природоохоронного значення», ПК рекомендував Договірним Сторонам «здійснити кроки для створення територій особливого природоохоронного значення, щоб забезпечити необхідні і належні заходи щодо збереження кожної ділянки, розташованої в межах вказаної території, якщо ділянка відповідає одному або декільком з наступних умов... (перелік умов наведений в документі)». Наступним кроком було прийняття Постійним комітетом Резолюції № 3 (1996), в якій він вирішив «заснувати мережу (Смарагдову мережу), яка буде включати у себе території особливого природоохоронного значення, створені на підставі Рекомендації № 16». Крім того, резолюція «заохочує Договірні Сторони і держави-спостерігачі створити ТОПЗ та повідомити про них Секретаріат». Резолюція № 3 (1996) була, у деякому розумінні, другим актом народження мережі, після першого кроку для її створення в 1989 році. Точніше ця резолюція була актом хрещення та мережа отримала назву - Смарагдова мережа.

Таким чином, Смарагдова мережа була заснована на підставі зазначених вище Рекомендації № 16 (1989) та Резолюції № 3 (1996). Зобов'язання Договірних Сторін конвенції і, зокрема, України щодо охорони дикої флори, дикої фауни та природних середовищ існування (особливо щодо видів, яким загрожує зникнення, вразливих видів, зокрема, ендемічних та середовищ існування, яким загрожує зникнення) є досить суворими зобов'язаннями, які чітко встановлені у Конвенції і які є невід'ємною частиною міжнародного

права. Постійний комітет рекомендував Договірним Сторонам для виконання своїх зобов'язань щодо збереження видів, природних місць проживання та оселищ прийняти низку заходів, серед яких створити ТОПЗ, які формують Смарагдову мережу.

Оскільки ТОПЗ є складовою частиною Смарагдової мережі, то ця територія має назву – об'єкт Смарагдової мережі або Смарагдовий об'єкт.

Рекомендація №16 визначає ТОПЗ, як такі території, що створені державами, якщо територія відповідає одній, або кільком з наступних умов:

- вона сприяє істотним чином виживанню зникаючих видів, ендемічних видів, або •будь-яких видів, перелічених у додатках I і II Бернської конвенції;
- вона утримує значну кількість видів на території великого видового різноманіття, або утримує важливі популяції одного чи більше видів;
- вона містить важливий і/або репрезентативний зразок оселищ (біотопів), які перебувають під загрозою зникнення;
- вона містить видатний приклад особливого типу оселища (біотопу) або мозаїку різних типів оселищ;
- вона представляє собою важливу територію для одного або більше мігруючих видів;
- вона іншим чином вносить істотний внесок у досягнення цілей Конвенції.

Реалізація Смарагдової мережі в Україні почалася в 2001 році з наданням Радою Європи за фінансової підтримки ЄС пілотного проекту для апробації процедури та визначення перших п'ятнадцяти Смарагдових об'єктів в Україні.

Антропогенні зміни природного середовища призвели до негативних наслідків для природного середовища майже на всій території України. У зв'язку з цим особливу тривогу викликають факти, які свідчать про неспроможність самовідновлення популяцій рідкісних і зникаючих видів до їхнього первинного стану. Звідси питанням збереження видового біорізноманіття природної флори України на сучасному етапі приділяється значна увага. В усіх регіонах країни проводяться наукові дослідження, створюються кадастри рослинного світу та нові заповідні об'єкти, проводяться популяційні дослідження раритетних видів тощо. Це пов'язано з тим, що саме рідкісні види являються найменш конкурентноздатними і при несприятливих умовах першими зникають з рослинних угруповань. Важливою умовою збереження видового різноманіття України є ведення кадастру біорізноманіття, Червоної книги, складання списків видів рослин та охорона цих видів, у тому числі тих, що потребують охорони, не лише на державному рівні, а й на міжнародному.

Як відомо, основні завдання Бернської конвенції полягають у збереженні дикої флори та фауни в їх природних середовищах існування, особливо це стосується тих видів і середовищ, збереження яких потребує співробітництва декількох країн. З цією метою і було почато впровадження проекту Ради Європи та ЄС щодо розробки Смарагдової мережі як в Україні так і в інших країнах.

Виконуючи оцінку наявності видів флори і фауни в потенційних Смарагдових об'єктах, а також враховуючи іншу інформацію, науковці дійшли до висновку, що в Україні знаходяться, проживають або тимчасово перебувають види рослин та тварин, що зазначені в настуаній таблиці.

Список видів рослин і тварин із резолюції №6 (1998) Бернської конвенції, які зустрічаються в Україні

Таблиця 5.23

Вищі рослини

Код	Назва виду латинню	Назва виду українською
1381	<i>Dicranum viride</i>	Дикран зелений
1386	<i>Buxbaumia viridis</i>	Букобаумія зелена
1389	<i>Meesia longiseta</i>	Меезія довгоніжкова
1393	<i>Drepanocladus vernicosus</i>	Гаматокауліс глянсуватий
1428	<i>Marsilea quadrifolia</i>	Марсилія чотирилиста
1437	<i>Thesium ebracteatum</i>	Льонолижник безприквітковий
1477	<i>Pulsatilla patens</i>	Сон розлогий
1516	<i>Aldrovanda vesiculosa</i>	Альдрованда пухирчаста
1528	<i>Saxifraga hirculus</i>	Ломикамінь болотний
1617	<i>Angelica palustris</i>	Маточник болотний
1689	<i>Dracocephalum austriacum</i>	Змієголовник австрійський
1758	<i>Ligularia sibirica</i>	Язичник сибірський
1805	<i>Jurinea cyanoides</i>	Юринея волошковидна
1832	<i>Caldesia parnassifolia</i>	Кальдезія білозоролиста
1898	<i>Eleocharis carniolica</i>	Ситняг карніолійський
1902	<i>Cypripedium calceolus</i>	Зозулині черевички звичайні
1903	<i>Liparis loeselii</i>	Жировик Лозеля
1939	<i>Agrimonia pilosa</i>	Парило волосисте
2064	<i>Rheum rhaponticum</i>	Ревінь чорноморський
2073	<i>Dianthus hypanicus</i>	Гвоздика бузька
2078	<i>Moehringia hypanica</i>	Мерингія південнобузька
2081	<i>Silene cretacea</i>	Смілка крейдяна
2093	<i>Pulsatilla grandis</i>	Сон великий
2098	<i>Paeonia tenuifolia</i>	Півонія тонколиста
2107	<i>Brassica sylvestris</i>	Капуста кримська
2109	<i>Cochlearia polonica</i>	Ложечниця польська
2110	<i>Crambe koktebelica</i>	Катран коктебельський
2115	<i>Lepidium turczaninowii</i>	Хрінниця Турчанінова
2116	<i>Schivereckia podolica</i>	Шивереція подільська
2135	<i>Astragalus setosulus</i>	Астрагал щетинистий
2136	<i>Astragalus tanaiticus</i>	Астрагал донський
2139	<i>Genista tetragona</i>	Дрік чотиригранний
2174	<i>Cyclamen kuznetzovii</i>	Цикламен Кузнецова
2186	<i>Syringa josikaea</i>	Бузок угорський
2201	<i>Onosma polyphylla</i>	Громовик багатолистий
2238	<i>Achillea glaberrima</i>	Деревій голий
2256	<i>Centaurea pseudoleucolepis</i>	Волошка несправжньоблідолускова
2264	<i>Dendranthema zawadskyi</i>	Дендрантема Завадського
2267	<i>Lagoseris purpurea</i>	Лагозерис пурпуровий
2271	<i>Serratula tanaitica</i>	Серпій донський

2280	<i>Allium regelianum</i>	Цибуля Регеля
2287	<i>Colchicum fominii</i>	Пізньоцвіт фоміна
2292	<i>Fritillaria montana</i>	Рябчик гірський
2303	<i>Narcissus angustifolius</i>	Нарцис вузьколистий
2316	<i>Poa granitica</i>	Тонконіг Дейла
2319	<i>Stipa syreistschikowii</i>	Ковила Сирейщикова
2333	<i>Steveniella satyrioides</i>	Стевеніела сатириовидна

Птахи

A001	<i>Gavia stellata</i>	Гагара червоношия
A002	<i>Gavia arctica</i>	Гагара чорношия
A007	<i>Podiceps auritus</i>	Пірнікоза червоношия
A019	<i>Pelecanus onocrotalus</i>	Пелікан рожевий
A020	<i>Pelecanus crispus</i>	Пелікан кучерявий
A021	<i>Botaurus stellaris</i>	Бугай
A022	<i>Ixobrychus minutus</i>	Бугайчик
A023	<i>Nycticorax nycticorax</i>	Квак
A024	<i>Ardeola ralloides</i>	Чапля жовта
A026	<i>Egretta garzetta</i>	Чепура мала
A027	<i>Egretta alba</i>	Чепура велика
A029	<i>Ardea purpurea</i>	Чапля руда
A030	<i>Ciconia nigra</i>	Лелека чорний
A031	<i>Ciconia ciconia</i>	Лелека білий
A032	<i>Plegadis falcinellus</i>	Коровайка
A034	<i>Platalea leucorodia</i>	Косар
A037	<i>Cygnus columbianus bewickii</i>	Лебідь малий
A038	<i>Cygnus cygnus</i>	Лебідь-кликун
A042	<i>Anser erythropus</i>	Гуска мала
A060	<i>Aythya nyroca</i>	Чернь білоока
A068	<i>Mergus albellus</i>	Крех малий
A071	<i>Oxyura leucocephala</i>	Савка
A072	<i>Pernis apivorus</i>	Осоїд
A073	<i>Milvus migrans</i>	Шуліка чорний
A074	<i>Milvus milvus</i>	Шуліка рудий
A077	<i>Neophron percnopterus</i>	Стерв'ятник
A078	<i>Gyps fulvus</i>	Сип білоголовий
A079	<i>Aegypius monachus</i>	Гриф чорний
A080	<i>Circus gallicus</i>	Зміїд
A081	<i>Circus aeruginosus</i>	Лунь очеретяний
A082	<i>Circus cyaneus</i>	Лунь польовий
A083	<i>Circus macrourus</i>	Лунь степовий
A084	<i>Circus pygargus</i>	Лунь лучний
A089	<i>Aquila pomarina</i>	Підорлик малий
A090	<i>Aquila clanga</i>	Підорлик великий
A091	<i>Aquila chrysaetos</i>	Беркут
A092	<i>Hieraetus pennatus</i>	Орел-карлик
A095	<i>Falco naumanni</i>	Боривітер степовий
A097	<i>Falco vespertinus</i>	Кібчик
A098	<i>Falco columbarius</i>	Підсоколик малий
A103	<i>Falco peregrinus</i>	Сапсан
A119	<i>Porzana porzana</i>	Погонич звичайний

A120	<i>Porzana parva</i>	Погонич малий
A121	<i>Porzana pusilla</i>	Погонич-крихітка
A122	<i>Crex crex</i>	Деркач
A124	<i>Porphyrio porphyrio</i>	Султанка
A127	<i>Grus grus</i>	Журавель сірий
A128	<i>Tetrax tetrax</i>	Тетерук
A129	<i>Otis tarda</i>	Дрохва
A131	<i>Himantopus himantopus</i>	Кулик-довгоніг
A132	<i>Recurvirostra avosetta</i>	Чоботар
A133	<i>Burhinus oediconemus</i>	Лежень
A135	<i>Glareola pratincola</i>	Дерихвіст лучний
A139	<i>Charadrius morinellus</i>	Хрустан
A140	<i>Pluvialis apricaria</i>	Сивка звичайна
A154	<i>Gallinago media</i>	Баранець великий
A157	<i>Limosa lapponica</i>	Грицик малий
A159	<i>Numenius tenuirostris</i>	Кульон тонкодзьобий
A166	<i>Tringa glareola</i>	Коловодник болотяний
A167	<i>Xenus cinereus</i>	Мородунка
A170	<i>Phalaropus lobatus</i>	Плавунець круглодзьобий
A171	<i>Phalaropus fulicarius</i>	Плавунець плоскодзьобий
A176	<i>Larus melanocephalus</i>	Мартин середземноморський
A180	<i>Larus genei</i>	Мартин тонкодзьобий
A189	<i>Gelochelidon nilotica</i>	Крячок чорнодзьобий
A190	<i>Sterna caspia</i>	Крячок каспійський
A193	<i>Sterna hirundo</i>	Крячок річковий
A195	<i>Sterna albifrons</i>	Крячок малий
A197	<i>Chlidonias niger</i>	Крячок чорний
A198	<i>Chlidonias leucopterus</i>	Крячок білокрилий
A215	<i>Bubo bubo</i>	Пугач
A216	<i>Nyctea scandiaca</i>	Сова біла
A217	<i>Glaucidium passerinum</i>	Сичик-горобець
A220	<i>Strix uralensis</i>	Сова довгохвоста
A222	<i>Asio flammeus</i>	Сова болотяна
A223	<i>Aegolius funereus</i>	Сич волохатий
A224	<i>Caprimulgus europaeus</i>	Дрімлюга
A229	<i>Alcedo atthis</i>	Рибалочка
A231	<i>Coracias garrulus</i>	Сиворакша
A234	<i>Picus canus</i>	Жовна сива
A236	<i>Dryocopus martius</i>	Жовна чорна
A238	<i>Dendrocopos medius</i>	Дятел середній
A239	<i>Dendrocopos leucotos</i>	Дятел білоспинний
A241	<i>Picoides tridactylus</i>	Дятел трипалий
A242	<i>Melanocorypha calandra</i>	Жайворонок степовий
A246	<i>Lullula arborea</i>	Жайворонок лісовий
A255	<i>Anthus campestris</i>	Щеврик польовий
A272	<i>Luscinia svecica</i>	Синьошийка
A294	<i>Acrocephalus paludicola</i>	Очеретянка прудка
A307	<i>Sylvia nisoria</i>	Кропив'янка рябогруда
A320	<i>Ficedula parva</i>	Мухоловка мала
A321	<i>Ficedula albicollis</i>	Мухоловка білошия

A338	<i>Lanius collurio</i>	Сорокопуд терновий
A339	<i>Lanius minor</i>	Сорокопуд чорнолобий
A379	<i>Emberiza hortulana</i>	Вівсянка садова
A393	<i>Phalacrocorax pygmeus</i>	Баклан малий
A397	<i>Tadorna ferruginea</i>	Огар
A398	<i>Histrionicus histrionicus</i>	Каменярка
A402	<i>Accipiter brevipes</i>	Яструб коротконогий
A403	<i>Buteo rufinus</i>	Канюк степовий
A404	<i>Aquila heliaca</i>	Могильник
A417	<i>Charadrius asiaticus</i>	Пісочник каспійський
A418	<i>Hoplopterus spinosus</i>	Чайка шпорова
A429	<i>Dendrocopos syriacus</i>	Дятел сирійський
A456	<i>Surnia ulula</i>	Сова яструбина
A457	<i>Strix nebulosa</i>	Сова бородата
A515	<i>Glareola nordmanni</i>	Дерихвіст степовий
A525	<i>Melanocorypha yeltoniensis</i>	Жайворонок чорний

Ссавці

1303	<i>Rhinolophus hipposideros</i>	Підковоніс малий
1304	<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>	Підковоніс великий
1307	<i>Myotis blythii</i>	Нічниця гостровуха
1308	<i>Barbastella barbastellus</i>	Широковух європейський
1310	<i>Miniopterus schreibersii</i>	Довгокрил звичайний
1318	<i>Myotis dasycneme</i>	Нічниця ставкова
1321	<i>Myotis emarginatus</i>	Нічниця триколірна
1323	<i>Myotis bechsteinii</i>	Нічниця довговуха
1324	<i>Myotis myotis</i>	Нічниця велика
1335	<i>Spermophilus citellus</i>	Ховрах європейський
1337	<i>Castor fiber</i>	Бобёр європейський
1349	<i>Tursiops truncatus</i>	Афаліна
1351	<i>Phocoena phocoena</i>	Морська свиня (азовка)
1352	<i>Canis lupus</i>	Вовк
1354	<i>Ursus arctos</i>	Ведмідь бурий
1355	<i>Lutra lutra</i>	Видра річкова
1356	<i>Mustela lutreola</i>	Норка європейська
1361	<i>Lynx lynx</i>	Рись
1366	<i>Monachus monachus</i>	Тюлень-монах
1910	<i>Pteromys volans</i>	Політуха сибірська
2604	<i>Desmana moschata</i>	Хохуля руська
2608	<i>Spermophilus suslicus</i>	Ховрах крапчастий
2612	<i>Microtus tatricus</i>	Полівка татринська
2613	<i>Spalax graecus</i>	Сліпак буковинський

Земноводні

1166	<i>Triturus cristatus</i>	Тритон гребенястий
1171	<i>Triturus karelinii</i>	Тритон Кареліна
1188	<i>Bombina bombina</i>	Кумка червоночерева
1193	<i>Bombina variegata</i>	Кумка жовточерева
1993	<i>Triturus dobrogicus</i>	Тритон дунайський
2001	<i>Triturus montandoni</i>	Тритон карпатський

Плазуни

1220	<i>Emys orbicularis</i>	Черепаха болотяна
------	-------------------------	-------------------

1279	<i>Elaphe quatuorlineata</i>	Полоз чотирисмугий
1293	<i>Elaphe situla</i>	Полоз леопардовий
1298	<i>Vipera ursinii</i>	Гадюка степова

Безхребетні

1078	<i>Callimorpha quadripunctaria</i>	Ведмедиця Гера
1042	<i>Leucorrhinia pectoralis</i>	Білоноска (бабка) болотяна, левкорнія лісова
1037	<i>Ophiogomphus cecilia</i>	Офігомфус Цецилія
1085	<i>Buprestis splendens</i>	Златка блискуча
1086	<i>Cucujus cinnaberinus</i>	Плоскотілка червона
1080	<i>Carabus olympiae</i>	Турун Олімпія
1081	<i>Dytiscus latissimus</i>	Плавунець широкий
1083	<i>Lucanus cervus</i>	Рогач звичайний, жук-олень
1082	<i>Graphoderus bilineatus</i>	Плавунець дволінійний
1087	<i>Rosalia alpina</i>	Розалія альпійська
1071	<i>Coenonympha oedippus</i>	Сінниця Едіп, Прочанок Едіп
1065	<i>Euphydryas aurinia</i>	Рябець Аврinia, аврinia скабіоза
1074	<i>Eriogaster catax</i>	Коконопряд золотистий
1060	<i>Lycaena dispar</i>	Дукачик непарний, синявець (червінець) непарний
1061	<i>Maculinea nausithous</i>	Синявець чорноватий
1059	<i>Maculinea teleius</i>	Синявець Телей
1084	<i>Osmoderma eremita</i>	Самітник звичайний
1088	<i>Cerambyx cerdo</i>	Вусач великий
1089	<i>Morimus funereus</i>	Морімуc темний
1044	<i>Coenagrion mercuriale</i>	Стрілка Меркурія

Риби

1101	<i>Acipenser sturio</i>	Осетр атлантичний
1103	<i>Alosa fallax</i>	Фінта середземноморська
1098	<i>Eudontomyzon danfordi</i>	Мінога карпатська
1105	<i>Hucho hucho</i>	Лосось Дунайський (головатиця)
1122	<i>Gobio uranoscopus</i>	Пічкур дунайський
1124	<i>Gobio albipinnatus</i>	Білоперий пічкур дніпровський
1130	<i>Aspius aspius</i>	Жерех звичайний
1131	<i>Leuciscus souffia</i>	Ялець-андруга європейський
1134	<i>Rhodeus sericeus amarus</i>	Гірчак європейський
1138	<i>Barbus meridionalis</i>	Марена дунайсько-дністровська
1141	<i>Chalcalburnus chalcoides</i>	Шемая
1145	<i>Misgurnus fossilis</i>	В'юн звичайний
1146	<i>Sabanejewia aurata</i>	Золотиста щипавка
1149	<i>Cobitis taenia</i>	Щипавка звичайна
1157	<i>Gymnocephalus schraetzer</i>	Йорж смугастий
1160	<i>Zingel streber</i>	Чоп малий
1163	<i>Cottus gobio</i>	Бабець європейський
2491	<i>Alosa pontica</i>	Оселедець чорноморсько-азовський прохідний

Потенційні Смарагдові об'єкти в Україні

1	Поліський природний заповідник
2	Природний заповідник "Горгани"
3	Природний заповідник "Розточчя"
4	Дніпровсько-Орільський природний заповідник
5	Кримський природний заповідник
6	Карпатський біосферний заповідник
7	Природний заповідник "Мис Мартьян"
8	Карадазький природний заповідник
9	Опукський природний заповідник
10	Природний заповідник "Медобори" та Національний природний парк "Кременецькі гори"
11	Національний природний парк "Подільські Товтри"
12	Канівський природний заповідник
13	Національний природний парк "Сколівські Бескиди"
14	Карпатський національний природний парк
15	Природний заповідник "Єланецький степ"
16	Біосферний заповідник "Асканія-Нова"
17	Чорноморський біосферний заповідник
18	Дунайський біосферний заповідник
19	Український степовий природний заповідник
20	Луганський природний заповідник
21	Ялтинський гірсько-лісовий природний заповідник
22	Казантипський природний заповідник
23	Рівненський природний заповідник
24	Черемський природний заповідник
25	Шацький національний природний парк
26	Національний природний парк "Синевир"
27	Азово-Сиваський національний природний парк
28	Національний природний парк "Вижницький"
29	Національний природний парк "Святі Гори"
30	Яворівський національний природний парк
31	Національний природний парк "Деснянсько - Старогутський"
32	Ужанський національний природний парк
33	Національний природний парк "Гуцульщина"
34	Національний природний парк "Гомільшанські ліси"
35	Галицький національний природний парк
36	Ічнянський національний природний парк
37	Національний природний парк "Великий Луг"
38	Мезинський національний природний парк
39	Нижньодністровський національний природний парк
40	Національний природний парк "Бузький Гард"
41	Національний природний парк "Зачарований край"
42	Гетьманський національний природний парк
43	Національний природний парк "Голосіївський"
44	Національний природний парк "Прип'ять-Стохід"
45	Національний природний парк "Хотинський"
46	Заказник "Чорнобильський спеціальний"
47	Міжрічинський регіональний ландшафтний парк

48	Середньосеймське водно-болотне угіддя
49	Заказник “Шалигинський”
50	Природний заповідник “Михайлівська цілина”
51	Верхньосульське водно-болотне угіддя
52	Верхньоесманський заказник
53	Заказник “Богданівський”
54	Заказник “Макошинський”
55	Заказник “Замглай”
56	Заказник “Миклашевщина”
57	Заказник “Брецький”
58	Заказник “Каморетський”
59	Заказник “Христанівський”
60	Заказник “Дорогинський”
61	Заказник “Жевак”
62	Деснянський біосферний резерват
63	Регіональний ландшафтний парк “Донецький кряж”
64	Регіональний ландшафтний парк “Клебан-Бик”
65	Національний природний парк “Меотида”
66	Заказник “Пристенське”
67	Заказник “Гектова балка”
68	Біловодський регіональний ландшафтний парк
69	Сіверсько-Донецький
70	Заказник “Крейдяні відслонення”
71	Регіональний ландшафтний парк “Печенізьке поле”
72	Регіональний ландшафтний парк “Нижньоворсклянський”
73	Регіональний ландшафтний парк “Ізюмська лука”
74	Національний природний парк “Дворічанський”
75	Національний природний парк “Слобожанський”
76	Заказник “Ельба”
77	Національний природний парк “Пирятинський”
78	Регіональний ландшафтний парк “Суходільський”
79	Заказник “Добрянські гори”
80	Заказник “Крейдяні скелі”
81	Заказник “Лісне”
82	Національний природний парк “Нижньосульський”
83	Регіональний ландшафтний парк “Диканський”
84	Заказник “Зубровиця”
85	Чернівецький регіональний ландшафтний парк
86	Заказник “Печенізька лісова дача”
87	Регіональний ландшафтний парк “Кременчуцькі плавні”
88	Заказник “Сіверськодонецький”
89	Національний природний парк “Кармелюкове Поділля”
90	Овруцький
91	Західно-Овруцький
92	Приазовський національний природний парк
93	Дніпровське водосховище
94	Київське водосховище
95	Пакульський
96	Полісько-Чорнобильський
97	Національний природний парк “Білобережжя Святослава”

98	Заказник “Новосанжарський”
99	Щорсівський
100	Заказник ”Середньосульський”
101	Надслучанський регіональний ландшафтний парк
102	Національний природний парк "Дермансько-Острозький"
103	Дубровницько-Сарненський
104	Червонооскільське водосховище
105	Печенізьке водосховище
106	Каховське водосховище
107	Національний природний парк “Олешківські піски”
108	Національний природний парк “Джарилгацький”
109	Дніпровсько-Бузький лиман
110	Кременчуцьке водосховище
111	Канівське водосховище
112	Національний природний парк “Цуманська пуша”
113	Притисянський регіональний ландшафтний парк
114	Дністровський регіональний ландшафтний парк
115	Національний природний парк "Верховинський"
116	Чорний ліс
117	Мармарошські та Чивчино-Гринявські гори
118	Надсянський регіональний ландшафтний парк
119	Регіональний ландшафтний парк “Верхньодністровські Бескиди”
120	Національний природний парк “Північне Поділля”
121	Біосферний резерват “Розточчя”
122	Національний природний парк “Дністровський каньйон”
123	Ізяславсько-Славутицький
124	Регіональний ландшафтний парк “Мальованка”
125	Черемоський
126	Севастопольський
127	Бахчисарайсько- Алуштинський
128	Білогірський
129	Караларський регіональний ландшафтний парк
130	Національний природний парк “Чарівна гавань”
131	Водно-болотне угіддя “Східний Сиваш”
132	Байдарський та мис Айя
133	Городнянський
134	Заказник “Приорільський”
135	Дніпродзержинське водосховище
136	Регіональний ландшафтний парк “Боковеньківський”
137	Тарутинський степ
138	Тилігульський лиман
139	Заказник “Філофорне поле Зернова”
140	Національний природний парк “Тузловські лимани”
141	Дністровський лиман
142	Система Дунайських озер
143	Куяльницький лиман
144	Ріпкинський
145	Сосинський
146	Любечський
147	Юр’ївський

148	Чорноморські дельфіни
149	Лядова Мурафа
150	Обитічна коса і затока
151	Лиман Сасик

5.5 Стан рекреаційних ресурсів та розвиток курортних зон

Київська область у силу свого географічного положення та особливостей історичного розвитку має всі необхідні ресурси для розвитку туризму. Сприятливі кліматичні умови, наявність численних водних об'єктів, а також джерел мінеральних вод, багатство культурно-історичних пам'яток визначають роль Київської області як важливого рекреаційного регіону.

Київщина по праву є туристичними воротами нашої держави, колискою древніх цивілізацій та скарбницею віковичних надбань історії і культури українського народу. Її геополітичне положення, багата історико-культурна спадщина, рідкісні і цінні природні та екоресурси, розвинута сучасна інфраструктура у своїй системі генерують постійно зростаючий попит серед вітчизняних і іноземних туристів та цілком спроможні сформувані конкурентоздатний на світовому ринку турпродукт.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 26.07.01 № 878 «Про затвердження Списку історичних населених місць України» на території Київської області розташовано вісім історичних місць - м. Біла Церква (1032 рік); м. Богуслав (1195 рік); м. Васильків (988 рік); м. Вишгород (946 рік); м. Переяслав-Хмельницький (907 рік); смт. Ржищів (XI-XII століття); м. Фастів (1390 рік); м. Яготин (1552 рік).

На території Київської області під охороною держави знаходяться біля 6 000 пам'яток археології, історії, архітектури та ін. Проводиться постійна робота з підтримки об'єктів культурної спадщини у належному стані, ремонтні, реставраційні роботи, наукові дослідження. Значний вклад у зазначену роботу вносять розташовані на території області Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав», Національний музей-заповідник «Битва за Київ, у 1943 році», Вишгородський історико-культурний заповідник, 6-х обласних, 19 районних та міських музеїв.

Питання збереження об'єктів культурної спадщини включено до Комплексної програми розвитку галузі культури Київської області на 2011-2015 роки, затвердженої рішенням Київської обласної ради від 03.02.11 № 038- 04-VI.

Київська область забезпечує реалізацію державної політики у сфері туризму і курортів, розвитку туристичної та курортно-рекреаційної індустрії. На сьогодні Київщина представляє собою туристично розвинений регіон із стрімко зростаючим позитивним іміджем не лише у межах нашої держави, а й за кордоном. Якісно розвивається сектор туристичного бізнесу, а галузь туризму і курортів набуває дедалі більш вагомого значення в соціально-економічному та культурному житті столичного регіону. Сучасна Київщина характеризується високою концентрацією туристичних ресурсів на її території.

В цілому туристично-екскурсійний потенціал регіону включає біля 6 тисяч об'єктів історико-культурної спадщини, з яких: 2010 – пам'ятки археології, 1 164 – пам'ятки історії, 164 – пам'ятки архітектури, більшість з яких – це культові споруди XVI-XIX століть.

Предметом особливої гордості для Київщини є Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав» (м. Переяслав-Хмельницький), який налічує 23 музеї, саме вони є основною передумовою для активного розвитку екскурсійної справи у регіоні та культурно-пізнавального, етнографічного, дитячого (шкільного), молодіжного видів туризму, і Центр культури та історії Древньої Русі «Парк Київська Русь» (Обухівський район, с. Копачів). Він вже сьогодні є відомим туристичним місцем, яке відвідують люди з різних країн світу та став популярним серед любителів історії, культури, мистецтва та активного відпочинку.

Сьогоднішній потенціал санаторно-оздоровчої та рекреаційної сфери Київської області формують: 21 туристична база разовою місткістю 500 осіб, 12 санаторіїв – на 2 161 місце та 57 баз відпочинку – на 8 213 місць.

Тенденціями стабільного кількісного та якісного розвитку характеризується і сфера туристичної інфраструктури в області. На кінець 2014 року сфера розміщення у регіоні нараховує 143 об'єкти готельного господарства та аналогічних засобів розміщення загальною місткістю на 7 096 місць. Серед них: 136 готельних закладів (на 6 736 місць), 5 мотелів (на 128 місць) та 2 хостели (на 232 місця). З метою підвищення якості обслуговування (рівня сервісу) на об'єктах туристичної інфраструктури відповідно до існуючих міжнародних стандартів, в області організовано та проведено круглий стіл на тему: «Регіональний розвиток туризму: сучасний стан, перспективи».

Для формування позитивного іміджу та підвищення інвестиційної привабливості області Київщина була презентована на XVII міжнародному ярмарку туристичних послуг «Відпочинок-2014» (м.Мінськ, Республіка Білорусія), взято участь у відкритті туристичного сезону у Чернігові (м. Чернігів), взято участь та забезпечено функціонування стенду «Київщина туристична» у Міжнародній виставці-ярмарку «Тур'євроцентр-Закарпаття-2014» (м. Ужгород). Крім цього, забезпечено функціонування стенду «Київщина туристична» під час проведення обласного свята проводів зими «Масляна-2014» та традиційного етнофестивалю «Трипільське коло» (м. Ржищів).

Розроблена екскурсійна програма, яка повномасштабно, різнопланово та максимально раціонально поєднує у готовий турпродукт усі види туристичних ресурсів, якими володіє Київська область. При цьому вона є дуже гнучкою та адаптованою до широкого спектру культурно-естетичних смаків, індивідуальних вподобань та фінансових можливостей туриста. Сьогодні вона складається з обласного комплексного багатоденного туристичного маршруту «Золоте сузір'я Київщини», системи науково-пізнавальних маршрутів «По древніх кордонах Русі», окремих маршрутів: «Подорож у Київську Русь», «Визначні місця Київського Поросся», «Голодомор 1932-1933 років на

Київщині», «Місцями партизанської слави», «Місцями бойової слави Київщини», «Дорогами Вітчизняної війни», а також понад 200 туристично-екскурсійних маршрутів місцевого значення.

В області функціонують 2 туристично-інформаційні центри, 2 туристично-інформаційні термінали, 9 туристично-інформаційних пунктів. З метою забезпечення інформаційного співробітництва з областями та містами України офіційний туристичний сайт Київської області став інформаційним партнером Кіровоградської області, м. Луцьк, Одеської області, м. Полтава, Тернопільської, Чернігівської та Херсонської областей.

На сьогодні ринок туристичних послуг характеризується постійно зростаючим попитом міського населення, а особливо столиці, на пакети вихідного дня та активний сімейний відпочинок у сільській місцевості Київщини (так званий "зелений" туризм). Однак, «зелений» туризм активно розвивається в області лише завдяки ентузіазму селян-підприємців, адже в Україні на даний час немає ні відповідного закону, ні пільгових кредитів від державних чи комерційних фінансових установ.

З огляду на все вищевикладене, можна впевнено констатувати, що позитивний імідж Київської області як туристично привабливого та активно розвиваючогося регіону характеризується тенденціями стрімкого зростання, якісно розвивається сектор туристичного бізнесу, а галузь туризму і курортів набуває дедалі вагомого значення в соціально-економічному та культурному житті регіону.

5.6 Туризм

Щороку по Київській області зростають як зовнішні так і внутрішні туристичні потоки, стрімко розвивається сфера інфраструктури та проводяться численні культурно-масові акції.

Ціла низка музеїв-садиб наших всесвітньо відомих земляків – І. Козловського, м. Островського, к. Стеценка, І. Задорожного, Т. Шевченка, к. Паустовського, М. Вовчка, О. Корнійчука, А. Малишка та багатьох інших видатних особливостей, являють собою потужний потенціал для інтенсивного розвитку екскурсійної діяльності в регіоні та активізації її внутрішніх туристичних потоків.

Визнані туристично-культурні центри області – м. Біла Церква, Переяслав-Хмельницький, Ржищів, Буки та інші в сукупності з широким спектром закладів сучасної модернізованої сервісної інфраструктури стрімко трансформують їх в потужних генераторів пакетів високоякісних туристичних послуг.

Наявні внутрішні та міжнародні авіаційні, залізничні, автомобільні, а також річкові транспортно-магістральні сполучення до усіх регіонів України та закордон, в тому числі, із зручним виходом до провідних Чорноморських портів, формують розгалужену мережу внутрішніх транспортних туристичних коридорів, що є щільно насиченими численними готельними і ресторанными комплексами, авто кемпінгами, зонами для розваг і відпочинку туристів.

Самобутність природних ландшафтів, унікальність природних куточків, чудодійні та цінні джерела мінеральних, радонових хлоридно-набрієвих, лікувально-столових і столових вод, дивовижні водойми, цілющі властивості лікувально-оздоровчих та санаторно-курортних закладів Броварського, Києво-Святошинського, Миронівського, обухівського, Переяслав-Хмельницького районів та Боярки, Бучі, Ворзеля, Ірпіня і Миронівки широко відомі не лише в Україні, а й далеко за її межами.

За умов динамічного та впевненого зростання попиту міського населення, особливо столиці, на пакети вихідного дня та сімейний відпочинок в сільській місцевості Київщини, особливої актуальності набуває масовий, діловий та конференц-туризм, а також зелений та велотуризм.

6. Земельні ресурси та ґрунти

6.1 Структура та стан земель

Земельні ресурси - сукупний природний ресурс поверхні суші як просторового базису розселення і господарської діяльності, основний засіб виробництва у сільському та лісовому господарстві.

6.1.1 Структура та динаміка основних видів земельних угідь

Структура земельного фонду (на 1 січня 2015 р.; %)

Таблиця 6.1

Основні види земель та угідь	2010 рік		2011 рік		2012 рік		2013 рік		2014 рік	
	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території
<i>1</i>	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Загальна територія	2812,1	100	2812,1	100	2812,1	100	2816,2	100	2816,2	100
у тому числі:										
1. Сільськогосподарські угіддя	1664,9	59,2	1664,2	59,2	1662,42	59,0	1661,2	59,0	1660,3	59,0
з них:										
рілля	1356,2	48,2	1355,5	48,2	1354,67	48,1	1354,3	48,1	1354,3	48,1
перелogi	12,6	0,4	12,4	0,4	12,0	0,4	11,9	0,4	11,7	0,4
багаторічні насадження	43,7	1,6	44,7	1,6	45,48	1,6	45,9	1,6	46,2	1,6
сіножаті і пасовища	252,4	9,0	251,6	8,9	250,27	8,9	249,1	8,8	248,1	8,8
2. Ліси і інші лісовкриті площі	649,0	23,1	648,8	23,1	648,66	23,1	648,7	23,0	648,7	23,0
з них вкриті лісовою рослинністю	592,9	21,1	592,8	21,1	592,7	21,0	592,7	21,0	592,8	21,0
3. Забудовані землі	126,6	4,5	127,5	4,5	129,7	4,7	134,9	4,8	135,9	4,8
4. Відкриті заболочені землі	49,8	1,8	49,7	1,8	49,6	1,8	49,6	1,8	49,6	1,8
5. Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями)	17,4	0,6	17,5	0,6	17,5	0,6	17,5	0,6	17,5	0,6
6. Інші землі	129,1	4,6	129,2	4,6	129,25	4,6	129,2	4,6	129,1	4,6
Усього земель (суша)	2636,8	93,8	2636,9	93,8	2637,13	93,8	2641,1	93,8	2641,1	93,8
Території, що покриті поверхневими водами	175,3	6,2	175,2	6,2	174,97	6,2	175,1	6,2	175,1	6,2

Площа земель в адміністративних межах області становить 2816,2 тис. га, з урахуванням 2,1 тис. га земель міста Славутича, яке територіально розміщене

у Чернігівській області. Основним видом діяльності у Київській області є сільське господарство. Природні та соціально-економічні фактори зумовили формування певних територіальних відмінностей у структурі сільськогосподарського землекористування, що носять зональний характер. Найбільші площі сільськогосподарських угідь, у складі яких домінує рілля, зосереджені у лісостеповій, найбільш ерозійно небезпечній частині області. На території Київської області розорюється 1 354,3 тис. га земель, що складає 48,1% від загальної площі області та 75,7% від площі сільськогосподарських земель. Для сільськогосподарських земель поліських районів характерне помітне зменшення (у порівнянні з Лісостепом) ступеня розораності за рахунок збільшення частки природних кормових і лісових угідь.

Структура земельного фонду по основних видах угідь станом на 01.01.2015

Таблиця 6.2

Види основних земельних угідь	Площа земель станом на 01.01.2015	
	всього, тис. га	% до загальної площі області
Сільськогосподарські землі	1789,4	63,6
Ліси та інші лісовкриті площі	648,7	23,0
Забудовані землі	135,9	4,8
Відкриті заболочені землі	49,6	1,8
Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (кам'янисті місця, піски, яри інші.	17,5	0,6
Води (території, що покриті поверхневими водами)	175,1	6,2
Інші землі	0,0	0,0
Разом	2816,2	100

Земельний фонд по основних групах власників землі та землекористувачів станом на 01.01.2015

Таблиця 6.3

Основні власники землі та землекористувачі	Площа земель станом на 01.01.2015	
	всього, тис. га	% до загальної площі області
Сільськогосподарські підприємства	851,9	30,2
Громадяни	754,3	26,8
Лісгосподарські підприємства	428,7	15,2
Заклади, установи, організації тощо	292,1	10,4
Землі запасу та землі не надані у користування	387,4	13,8
Інші землекористувачі	101,8	3,6
Разом	2816,2	100

Основними землекористувачами в області є сільськогосподарські підприємства та громадяни, у власності та користуванні яких перебуває 1 606,2 тис.га або 57% від загальної площі.

6.1.2 Стан ґрунтів

У 2014 році на території Київської області Центральною геофізичною обсерваторією проводились дослідження на наявність настипних речовин.

Пестициди та нітрати. На території сільгоспугідь Київської області, що обстежувались у 2014 році, залишкових кількостей Σ ДДТ та Σ ГХЦГ у ґрунтах не виявлено. Одиничні випадки забруднення альфа - ГХЦГ на рівні 0,01 ГДК зафіксовано у ґрунтах під озимим ячменем СТОВ «Баришівське» Баришівського району Київської області; гамма - ГХЦГ під цукровим буряком у ґрунтах ВП НУБіП України «Великоснітинське НДГ ім.О.В.Музиченка» Фастівського району. Тут же виявлено одиничний випадок п.п ДДЕ на рівні 0,03 ГДК (табл.6.4).

Вміст нітратів у ґрунтах сільгоспугідь був нижче рівня допустимих значень У 2014 році середній вміст нітратів досягав 5 мг/кг, максимальний – 32 мг/кг; при ГДК для нітратів – 130 мг/кг (табл.6.4).

Таблиця 6.4

№ з/п	Київська область	Кількість проб 42 проби	Обстеж. площа 873,6 га
1	Баришівський р-н, СТОВ "Баришівське", с. Сезенків	6	140
2	Білоцерківський р-н, ВАТ "Терезіно", смт Терезіно	6	160
3	Бородянський р-н, смт Бородянка, державна сортодослідна станція	6	30,4
4	Миронівський р-н, ДП ДГ "Еліта"	10	353,2
5	Фастівський р-н, с. Велика Снітинка, НДГ "Великоснітинське" ім. О.В.Музиченка	6	30
6	Яготинський р-н, ВАТ "Яготинське", відділок "Лісняки", м. Яготин	8	160

Токсиканти промислового походження (важкі метали).Спостереження за забрудненням ґрунтів важкими металами (ВМ) у 2014 р. проводились Центральною геофізичною обсерваторією у 2 містах Київської області: Богуслав та Бориспіль. Всього відібрано 43 проби. У ґрунтах визначався загальний валовий вміст кадмію, мангану, міді, нікелю, свинцю, цинку (табл. 6.5).

Забруднення ґрунтів міст Київської області промисловими токсикантами у 2014 році.

Таблиця 6.5

Місто	Кількість проб	Забруднювальні речовини (середній/максимальний вміст, в кратності ГДК)					
		Cd	Mn	Cu	Ni	Pb	Zn
Богуслав	<u>18</u>	0,2/0,3	0,2/0,3	0,2/0,3	0,1/0,3	0,4/1,3	0,7/2,3
Бориспіль	<u>25</u>	0,4/0,8	0,2/0,4	0,1/0,3	0,1/0,2	0,3/1,0	0,6/1,7

м. Богуслав (Київська обл.)

На території міста відібрано 18 проб ґрунту.

За даними спостережень середній вміст металів був нижче рівня ГДК.

Максимальний вміст цинку на рівні 2,3 ГДК виявлено у ґрунтах ВАТ Богуславська суконна фабрика, свинцю – 1,3 ГДК у районі Богуславського райагротехсервісу.

Максимальний вміст кадмію, мангану, міді та нікелю не перевищував рівня ГДК.

Реакція водної витяжки у проаналізованих пробах була переважно кисла.

м. Бориспіль (Київська обл.)

На території міста відібрано 25 проб ґрунту.

За даними спостережень середній вміст металів був нижче рівня ГДК.

Максимальний вміст цинку на рівні 1,7 ГДК та свинцю на рівні 1,0 ГДК виявлено у ґрунтах поблизу ЗОШ №1 по вулиці Радянській, 1.

Максимальний вміст кадмію, мангану, міді та нікелю не перевищував рівень ГДК.

Реакція водної витяжки у проаналізованих пробах коливалась від кислої до лужної.

Характеристика ґрунтів за вмістом гумусу, азоту, фосфору та калію за результатами агрохімічної паспортизацією (раз на 5 років).

Характеристика ґрунтів за вмістом гумусу

Таблиця 6.6

Характеристика ґрунтів за вмістом гумусу						Середньозважений показник, %
Площа ґрунтів, % до обстеженої площі						
дуже низький < 1,1	низький 1,1-2,0	середній 2,1-3,0	підвищений 3,1-4,0	високий 4,1-5,0	дуже високий > 5,0	
2,2	18,7	37,8	33,6	7,1	0,6	2,9

Характеристика ґрунтів за вмістом азоту, що легко гідролізується

Площа ґрунтів, % до обстеженої площі				Середньозважений показник, мг/кг ґрунту (Корнфілд)
дуже низький < 100	низький 101,0-150,0	середній 151,0-200,0	підвищений > 200	
18,8	46,0	32,2	3,1	131,0

Характеристика ґрунтів за вмістом азоту за нітрифікаційною здатністю

Площа ґрунтів, % до обстеженої площі						Середньозважений показник, мг/кг ґрунту
дуже низький < 5	низький 5-8	середній 9-15	підвищений 16-30	високий 31-60	дуже високий > 60	
-	-	-	-	-	-	-

Характеристика ґрунтів за вмістом рухомих сполук фосфору

Площа ґрунтів, % до обстеженої площі						Середньозважений показник, мг/кг ґрунту (Чиріков)
дуже низький < 20	низький 21-50	середній 51-100	підвищений 101-150	високий 151-200	дуже високий > 200	
0,6	3,4	22,4	41,4	25,9	6,1	129,0

Характеристика ґрунтів за вмістом рухомих сполук калію

Площа ґрунтів, % до обстеженої площі						Середньозважений показник, мг/кг ґрунту (Чиріков)
дуже низький ≤ 20	низький 21-40	середній 41-80	підвищений 81-120	високий 121-180	дуже високий > 180	
2,1	8,4	26,2	35,8	25,2	2,2	97,0

Розподіл ґрунтів за реакцією ґрунтового розчину

Площа ґрунтів, % до обстеженої площі				
Середньо зважений показник рН	Всього кислих	Близькі до нейтральних	Нейтральні	Всього лужних
	< 4,1-5,5	5,6 – 6,0	6,1 – 7,0	> 7,1
6,2	21,1	27,0	39,2	12,9

6.1.3 Деградація земель

Деградація земель - природне або антропогенне спрощення ландшафту, погіршення стану, складу, корисних властивостей і функцій земель та інших органічно пов'язаних із землею природних компонентів.

«Деградація земель» означає зниження чи втрату біологічної та економічної продуктивності і складової структури орних земель, що зволожуються дощем зрошуваних орних земель чи пасовищ, лісів і лісистих ділянок у посушливих, напівпосушливих і сухих субгімідних фонах у результаті землекористування чи дій одного чи кількох процесів, у тому числі пов'язаних з діяльністю людини і структурами розселення (вітрова, водна ерозія ґрунтів; погіршення фізичних, хімічних і біологічних чи економічних властивостей ґрунтів)

Основним фактором порушення рівноваги стану ґрунту є антропогенні чинники - це сукупність змін, які вносить у природу людська діяльність і впливає на органічний світ. У результаті розвитку господарської діяльності людини відбувається ерозія, дефляція, заболочування, засолення та забруднення ґрунтів.

Інтенсивна експлуатація та нераціональна система землекористування призвела до тяжких екологічних наслідків, а саме наявності таких проявів деградації земель як ерозія, техногенне забруднення, вторинне осолонцювання та підтоплення. На території області обліковується 208,8 га деградованих земель, 837,8 га малопродуктивних земель та 878,3 га техногенно забруднених земель.

6.2 Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунтів

Антропогенні чинники - це сукупність змін, які вносить у природу людська діяльність і впливає на органічний світ.

Вплив антропогенних факторів весь час зростає у зв'язку із розвитком промисловості, сільського господарства, транспорту. Значний негативний

вплив на природу відбувається під дією техногенних аварій планетарного масштабу, до яких відноситься і катастрофа на Чорнобильській АЕС.

Непомірне розорювання сільськогосподарських площ, використання не за природним призначенням водоохоронних зон річок і водойм, надлишкове застосування хімічних засобів захисту рослин і мінеральних добрив, значна концентрація тваринницьких комплексів і ферм у сфері сільськогосподарського виробництва є наслідком забруднення ґрунту та води, вирощування екологічно неякісної продукції рослинництва і тваринництва.

Основним фактором порушення рівноваги стану ґрунту є антропогенний. У результаті розвитку господарської діяльності людини відбувається ерозія, дефляція, заболочування, засолення та забруднення ґрунтів. Людина викликає зміну складу ґрунту і навіть його знищення. У даний час на кожного жителя нашої планети припадає менше одного гектара орної землі. Ці незначні площі продовжують скорочуватись через невмілу господарську діяльність людини.

6.3 Охорона земель

6.3.1 Практичні заходи

Охорона земель - система правових, організаційних, економічних, технологічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського призначення для несільськогосподарських потреб, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісового фонду, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.

Під час пошуку найкращих варіантів вирішення проблеми оптимізації землекористування у регіоні необхідно виходити з таких принципів:

- безумовної цінності сільськогосподарських земель, тим більшої, чим вища якість земель, звідси впливає обов'язковість повної вартості компенсації за вилучення продуктивних земель з обороту;
- недопустимості втрати продуктивних земель через нераціональне використання (ерозія, дефляція, заболочення тощо);
- можливості безоплатної передачі сільськогосподарських земель у природоохоронне природокористування;
- обов'язкової і якнайшвидшої рекультивації земель, вилучених для добування корисних копалин;
- неминучого скорочення площі продуктивних земель, яке повинно супроводжуватися підвищенням продуктивності земель, що залишаються в обробітку.

6.3.2 Нормативно-правове, фінансове та інституційне забезпечення, міжнародне співробітництво

Основними завданнями щодо охорони земель, які покладені на територіальні органи Держземагентства, є забезпечення збереження та відтворення земельних ресурсів, екологічної цінності природних і набутих

якостей земель. Головним управлінням Держземагентства у Київській області розроблена Програма використання та охорони земель у Київській області на період 2012-2016 роки, яка схвалена розпорядженням Київської обласної державної адміністрації від 13.04.2012 № 155 та затверджена Київською обласною радою від 24.04.2012 № 351-17-VI. Виконання заходів Програми шляхом здійснення комплексу організаційних, правових, еколого-економічних та інших заходів дасть змогу зупинити процеси деградації ґрунтового покриву, створити стійку систему нарощування біоресурсного потенціалу земель та підвищити економічну ефективність їх використання.

7. Надра

7.1. Мінерально-сировинна база

7.1.1 Стан та використання мінерально-сировинної бази

У порівнянні з іншими областями України Київська область на корисні копалини бідна. Її мінерально-сировинна база складається з паливно-енергетичних корисних копалин (торф), та із сировини для виробництва будівельних матеріалів, решта – це руди рідкісних металів, питні, технічні та мінеральні води.

Запаси торфу підраховані на 25 родовищах з них розробляється 3 і складають 27 895 тис. т промислових категорій А+В+С1. З обліку Державного балансу виключено родовища у Поліському та Чорнобильському районах, де поклади торфу забруднені радіонуклідами. Торф використовується як добриво у сільському господарстві та як паливо.

В Іванківському та Вишгородському районах відомо два родовища сапропелю із загальними запасами 1285 тис. т. Одне родовище сапропелю розробляється.

Київська область має добре розвинену сировинну базу будівельних матеріалів. На її території знаходиться 189 родовищ з них 51 родовище розробляється.

Камінь облицювальний представлений єдиним Богуславським родовищем граніту, запаси якого складають 4 844,75 тис.м3 промислових категорій А+В+С1. Слід зазначити, що значна кількість облицювального каменю на територію Київської області завозиться із Дніпропетровської, Житомирської, Запорізької, Кіровоградської та Черкаської областей.

Державним балансом враховується 23 родовища каменю будівельного із запасами 123,6 млн. м3 промислових категорій А+В+С1. До розробки залучено 16 родовищ.

Більшість родовищ каменю будівельного характеризуються невеликою кількістю розвіданих запасів, які не можуть забезпечити у повній мірі виробничі потужності кар'єрів на амортизаційний термін їх дії. Крім того, значна кількість запасів розташована на високопродуктивних орних землях.

Керамзитова сировина представлена 3-ма родовищами.

У достатній кількості область забезпечена будівельними пісками. На її території виявлено і розвідано 47 родовищ з яких розробляється 23. Видобутий пісок повністю забезпечує потреби Київської області, а також частково вивозиться в Кіровоградську, Хмельницьку, Черкаську та інші області України.

Цегельно-черепична сировина представлена 110 родовищами, запаси яких складають 188,173 млн. м3 промислових категорій А+В+С1. На даний час в експлуатації перебуває 11 родовищ.

Виробництво керамічної цегли може бути значно збільшене за рахунок використання резервних розвіданих родовищ, а також розвідки нових родовищ і раціонального використання видобутої сировини.

7.2 Система моніторингу геологічного середовища

7.2.1 Підземні води: ресурси, використання, якість

Питні та технічні підземні води у Київській області для господарсько-питного і виробничо-технічного водопостачання розвідані на 93 ділянках з них розробляється 35. Балансові запаси на 01.01.2015 у ділянках що розробляються становить 378,826 тис. м³/добу.

Мінеральні води - в області розвідані 6 ділянок з них розробляється 2. Балансові запаси на 01.01.2015 у ділянках що розробляються становить 1079,000 тис. м³/добу.

7.2.2 Екзогенні геологічні процеси

До найбільш небезпечних екзогенних геологічних процесів за величиною збитків, завданими господарським об'єктам, належать: зсуви, карст, підтоплення, абразія, селі тощо. Поширення та інтенсивність прояву екзогенних геологічних процесів визначаються особливостями геологічної та геоморфологічної будови території, її тектонічним, неотектонічним та сейсмічним режимом, а також гідрогеологічними, кліматичними, гідрогеологічними палео – та сучасними умовами.

Залучення територій розвитку природних геологічних процесів у сферу господарювання, що супроводжується незбалансованою господарською діяльністю, створює передумови для активного розвитку екзогенних геологічних процесів та призводить до неминучих змін геологічного середовища.

Поширення екзогенних геологічних процесів (ЕГП) у Київській області

Таблиця 7.1

№ з/п	Вид ЕГП	Площа поширення, км ²	Кількість проявів, шт.	Ураженість, %
1	2	3	4	5
1	Зсуви	23,75	814	0,08
2	Карст	18 790	-	65,05
3	Підтоплення	21	82*	0,07
4	Просідання лісових ґрунтів	12 460		43,13
5	Переробка берегів : Київське вдсх. Канівське вдсх.	10 пог. км 75 пог. км		

* - у випадку прояву процесу підтоплення об'єктом є населений пункт

8. Відходи

8.1 Структура утворення та накопичення відходів

Протягом 2014року в області утворилось 1 272,1 тис.т відходів, що на 47,6% менше порівняно з 2013роком, у т.ч. від економічної діяльності підприємств та організацій, діяльність яких пов'язана зі сферою поводження з відходами, – 860,5 тис.т (на 58,3% менше), у домогосподарствах – 411,6 тис.т (на 12,5% більше). Із загального обсягу утворених відходів відходи І–ІІІ класів небезпеки становили 14,4 тис.т, що на 44,4% менше порівняно з 2013р.

*Основні показники утворення та поводження з відходами
на підприємствах Київської області у 2014 році*

Таблиця 8.1

	Обсяги відходів I-IV класів небезпеки		У тому числі I-III класів небезпеки	
	т	у % до 2013р.	т	у % до 2013р.
Утворено¹	1272102,9	52,4	14420,0	55,6
Спалено з метою отримання енергії	20089,7	108,5	7,3	58,4
Спалено з метою теплової переробки відходів	1925,8	1181,1	7,3	х
Утилізовано	94400,6	17,6	13781,6	73,7
Оброблено ²	87,8	х	–	х
Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти	1417677,7	89,8	716,9	42,1
у тому числі на спеціально обладнані звалища	1306672,0	106,5	716,9	68,5
Знешкоджено ²	–	х	–	х
Видалено іншими методами видалення	4901,5	74,0	–	х
Розміщено на стихійних звалищах	3173,7	90,1	–	х
Вилучено внаслідок витікання, випаровування, пожеж, крадіжок	0,2	0,0	0,2	х
Експортовано	32401,9	х	–	х
у тому числі				
для утилізації ²	795,9	х	–	х
для видалення ²	31606,0	х	–	х
Імпортовано	–	х	–	х
Загальний обсяг відходів, накопичених у спеціально відведених місцях чи об'єктах на кінець 2014 року ³ , млн.т	41502852,3	99,5	78148,2	60,7

¹ З урахуванням обсягів відходів утворених у домогосподарствах.

² Облік та публікація обсягів оброблених, знешкоджених, експортованих для утилізації та видалення відходів здійснюється вперше.

³ Без урахування спеціально відведених місць видалення відходів економічно неактивних підприємств та організацій.

У загальних обсягах відходів, що утворились у 2014році, найбільшу питому вагу займали відходи від очищення промислових та комунальних стічних вод (96,6 тис.т, або 7,6% до загального обсягу), відходи сільськогосподарського виробництва (70,0 тис.т, або 5,5%) та відходи пилогазоочищувальних споруд та установок (69,9 тис.т, або 5,5%).

Утворення відходів від економічної діяльності підприємств та організацій і в домогосподарствах у 2014 році

Таблиця 8.2

	Обсяги утворення відходів	
	тис. т	у % до підсумку
Усього	1272,1	100,0
Економічна діяльність підприємств та організацій	860,5	67,6
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство та рибне господарство	327,2	25,7
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	0,2	0,0
Переробна промисловість	465,1	36,6
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	3,4	0,3
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	0,5	0,0
Будівництво	0,5	0,0
Інші види економічної діяльності	63,6	5,0
Домогосподарства	411,6	32,4

Утворення відходів за категоріями матеріалів у 2014 році

Таблиця 8.3

	Обсяги утворення відходів		
	т	у % до 2013р.	у % до підсумку
Усього	1272102,9	52,4	100,0
Використані розчинники	65,8	32,9	0,0
Відходи кислот, лугів чи солей	0,9	112,5	0,0
Відпрацьовані оливи	243,4	73,4	0,0
Хімічні відходи	13,2	66,0	0,0
Осад промислових стоків	83021,8	134,6	6,5
Мулові та рідкі відходи від очистки стічних вод	4122,4	x	0,3
Відходи від медичної допомоги та біологічні	2,3	121,1	0,0
Відходи чорних металів	7813,9	x	0,6
Відходи кольорових металів	1587,1	x	0,1
Змішані відходи чорних та кольорових металів	2027,9	13,7	0,2
Скляні відходи	313,8	4,3	0,0
Паперові та картонні відходи	109596,1	1032,3	8,6
Гумові відходи	998,9	102,9	0,1
Пластикові відходи	10062,7	171,2	0,8
Деревні відходи	115926,0	1251,0	9,1
Текстильні відходи	235,7	103,5	0,0
Відходи, що містять поліхлордифеніли	2,1	36,8	0,0
Непридатне обладнання	150,9	111,6	0,0
Непридатні транспортні засоби	16,1	16100,0	0,0
Відходи акумуляторів та батарей	97,6	41,9	0,0
Тваринні та змішані харчові відходи	43315,1	124,4	3,4
Рослинні відходи	90721,2	x	7,1

Тваринні екскременти, сеча та гній	293826,3	31,2	23,1
Побутові та подібні відходи	462701,6	94,8	36,4
Змішані та недиференційовані матеріали	6832,7	229,0	0,6
Залишки сортування	14469,9	76,2	1,2
Звичайний осад	10347,9	257,2	0,8
Мінеральні відходи будівництва та знесення, у тому числі змішані будівельні відходи	8292,7	104,1	0,7
Інші мінеральні відходи (за виключенням відходів будівництва та знесення, згорання, ґрунтів, порожньої породи від днопоглиблення, відходи від очистки стічних вод)	4533,8	x	0,4
Відходи згорання	373,6	0,1	0,0
Ґрунти (відходи ґрунту і каменів)	0,9	75,0	0,0
Пуста порода від днопоглиблювальних робіт	—	x	—
Мінеральні відходи від очистки стічних вод та стабілізовані відходи	388,6	x	0,0

У 2014 році утворилось відходів у розрахунку на одну особу 736 кг, а на 1 км² – 45,2 т.

8.2 Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)

Протягом 2014 року утилізовано 94,4 тис.т відходів, що на 82,4% менше порівняно з 2013 роком. Частка відходів, які були утилізовані, оброблені (перероблені), у загальному обсязі утворених у 2014 році склала 7,4%.

Станом на 1 січня 2015р. підприємства області мали дозволи на використання 285 спеціально відведених місць та об'єктів видалення відходів (їх проектний та залишковий об'єм складає 113,6 млн.м³ та 22,7 млн.м³ відповідно, площа – 19,2 млн.м² та 18,0 млн.м² відповідно), а також 33 установки для спалювання відходів, 25 – для утилізації та перероблення відходів загальною потужністю 485,7 тис.т та 19,2 тис.т на рік відповідно.

На кінець 2014року у спеціально відведених місцях чи об'єктах та на території підприємств області накопичилось протягом експлуатації 41,5 млн.т відходів, з них 78,1 тис.т належить до I-III класів небезпеки.

Кількість підприємств, які мали спеціально відведені місця та об'єкти видалення відходів, кількість спеціально відведених місць та об'єктів видалення відходів у 2014 р.

*Таблиця
3.4*

	Кількість підприємств, які мали спеціально відведені місця та об'єкти видалення відходів		Кількість спеціально відведених місць та об'єктів видалення відходів			
			всього		у тому числі побутових відходів	
	одиниць	у % до 2013 р.	одиниць	у % до 2013 р.	одиниць	у % до 2013 р.
Київська область	83	,84,7	285	,79,6	116	,64,1
м. Біла Церква	8	,100,0	13	,108,3	7	,140,0
м.Березань	1	,100,0	1	,100,0	1	,100,0
м.Бориспіль	6	,120,0	52	,102,0	25	,100,0
м.Бровари	5	,71,4	56	,169,7	10	,76,9
м.Васильків	1	-	1	-	1	-
м.Ірпінь	1	,25,0	6	,50,0	3	,50,0
м.П.-Хмельницький	4	,66,7	11	,73,3	6	,85,7
м.Фастів	4	,133,3	23	,176,9	3	,300,0
м.Славутич	1	,100,0	1	,100,0	1	,100,0
м.Обухів	2	,200,0	2	,100,0	-	-
райони						
Білоцерківський	4	,100,0	5	,100,0	2	,66,7
Богуславський	3	,150,0	7	,350,0	3	,300,0
Бориспільський	6	,85,7	26	,63,4	11	,91,7
Бородянський	4	,100,0	6	,24,0	2	,9,1
Броварський	6	,100,0	12	,133,3	7	,116,7
Васильківський	2	,100,0	2	,100,0	2	,100,0
Володарський	1	,50,0	1	,50,0	-	-
Вишгородський	4	,80,0	5	,62,5	3	,50,0
Згурівський	1	,50,0	1	,20,0	1	,100,0
Іванківський	2	,100,0	2	,100,0	2	,100,0
К.-Святошинський	4	,80,0	8	,24,2	4	,50,0
Макарівський	1	,20,0	1	,2,7	1	,2,9
Ммиронівський	5	,100,0	16	,100,0	5	,100,0
Обухівський	2	,100,0	2	,100,0	1	,100,0
Сквирський	2	,50,0	17	,70,8	11	,84,6
Таращанський	1	,100,0	1	,100,0	1	,100,0
Тетіївський	1	,100,0	1	,100,0	1	,100,0
Яготинський	1	,100,0	6	,600,0	2	,200,0

8.3 Транскордонні перевезення відходів

Транскордонне перевезення - будь-яке переміщення відходів з району, який перебуває під національною юрисдикцією однієї країни, у район чи через район, який перебуває під національною юрисдикцією іншої країни, або у район чи через район, який не перебуває під юрисдикцією будь-якої країни, за умови, що таке перевезення стосується, принаймні, двох країн.

За даними Головного управління статистики у Київській області транскордонні перевезення відходів з території Київської області на територію інших країн в 2014 році склало 32,4 тис.т, що у порівнянні з 2013 роком на 21,2 тис.т менше.

8.4 Державне регулювання у сфері поводження з відходами

На сьогоднішній день в області склалася складана ситуація у сфері поводження з відходами.

Відповідно до статті 17 Закону України «Про відходи» (із змінами) суб'єкти господарської діяльності у сфері поводження з відходами зобов'язані мати дозвіл на здійснення операцій у сфері поводження з відходами, крім суб'єктів господарювання у сфері поводження з відходами, діяльність яких призводить виключно до утворення відходів, для яких $P_{зув}$ не перевищує 1 000.

При цьому, згідно із статтею 1 вищезазначеного Закону України операціями поводження з відходами є збирання, перевезення, зберігання, сортування, оброблення (перероблення), утилізація, видалення, знешкодження і захоронення відходів.

Разом з тим, на цей час триває опрацювання та затвердження проекту постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку надання дозволів на здійснення операцій у сфері поводження з відходами, порядку подання декларації про відходи та її форми», розміщеного на офіційному сайті Мінпироди (www.menr.gov.ua).

Тобто, відсутність чіткого порядку у законодавстві призводить до того, що підприємства області не мають зацікавленості у зменшенні обсягів утворення відходів, утилізації або передачі для подальшої утилізації вже накопичених відходів. Відсутній стимул вдосконалення виробничих потужностей, з метою зменшення обсягів утворення відходів, оскільки складування відходів на території підприємства не призводить до відповідальності. Підприємствами не ведеться достовірний облік поводження з відходами.

Результатом розбіжностей у законодавстві стало накопичення підприємствами обсягів відходів, безконтрольне поводження з ними, що суттєво впливає на стан навколишнього середовища області та екологічну безпеку населення.

Для вирішення ситуації у сфері поводження з відходами необхідно вдосконалити законодавство, визначити реальний стан поводження з відходами в області, впровадити маловідходні технології, створити підприємства з утилізації відходів, зацікавити інвесторів з метою впровадження технологій з утилізації, зменшення обсягів утворення відходів.

9. Екологічна безпека

9.1 Екологічна безпека як складова національної безпеки

Екологічна безпека (екобезпека) являє собою соціоприродну та наукову реальність, є об'єктом дослідження різних наук (природничих, соціальних, юридичних та ін.), оскільки охоплює складний комплекс взаємозв'язків людини з навколишнім природним середовищем.

Екобезпека — категорія соціальна, притаманна людському суспільству, формується у межах суспільних відносин. Вона має певні правові форми неправового характеру хоча і належить до явищ.

Зазначена категорія характеризується, по-перше, як вічна цінність людського суспільства, що ґрунтується на певній системі гарантій екологічної безпеки співіснування природи і людини. Йдеться про безпеку людини у процесі: взаємодії з природним середовищем, з небезпечними речовинами (радіоактивними, хімічними, токсичними тощо), використання руйнівних або небезпечних технологій і процесів, здійснення різноманітних впливів на довкілля тощо. Вона може бути пов'язана і з не контрольованими людиною процесами (стихійні сили природи).

По-друге, при забезпеченні екологічної безпеки враховуються закони природи, за якими розвиваються екологічні об'єкти.

По-третє, екобезпека здійснюється під контролем держави, яка утворює цілу систему спеціальних органів.

По-четверте, основою правової форми є екологічне право як самостійна правова галузь. Правове забезпечення екобезпеки є одним з основних принципів цього права.

Екологічна безпека може бути розглянута у глобальних, регіональних, локальних і умовно точкових межах, у тому числі у межах держав і будь-яких їхніх підрозділів. Фактично вона характеризує геосистеми (екосистеми) різного ієрархічного рангу від біогеоценозів до біосфери загалом.

Об'єктами екологічної безпеки є все, що має життєво важливе значення для суб'єктів безпеки: духовні потреби, цінності та інтереси особи, суспільства і держави, природні ресурси та довкілля як матеріальної основи державного та суспільного розвитку.

Суб'єктами екологічної безпеки є індивідуум, суспільство, біосфера, держава.

Вимоги екологічної безпеки знаходять своє закріплення в обов'язкових нормах, правилах, стандартах щодо охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів тощо. Законодавством України можуть встановлюватися також нормативи використання природних ресурсів та інші екологічні нормативи.

Це дає змогу стверджувати, що у сучасних умовах забезпечення екологічної безпеки стало розвивається як самостійний напрямок діяльності держави і суспільства. Тому систему правових приписів у галузі забезпечення екологічної безпеки можна розглядати як самостійний складний правовий інститут у галузі екологічного права.

9.2 Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 808 від 28.08.2013 «Про затвердження переліку видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку» до видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку, відносяться:

1. У сфері теплової енергетики:
 - теплові електростанції (ТЕС, ТЕЦ);
 - устаткування для виробництва електроенергії, пари і гарячої води тепловою потужністю 200 кВт і більше з використанням органічного палива.
2. У сфері гідроенергетики:
 - гідроелектростанції на річках незалежно від їх потужності (включаючи малі гідроелектростанції);
 - гідроакumuлюючі електростанції (ГАЕС).
3. У галузі атомної енергетики і атомної промисловості:
 - ядерні установки;
 - об'єкти, призначені для поводження з радіоактивними відходами;
 - уранові об'єкти.
4. Виробництво у галузі чорної та кольорової металургії (з використанням кольорових металів, руди, збагаченої руди чи вторинної сировини, металургійний, хімічний чи електролітичний процеси).
5. Об'єкти машинобудування і металообробки, за винятком підприємств, на яких відсутні цехи хімічного оброблення.
6. Видобування корисних копалин, за винятком корисних копалин місцевого значення, які видобуваються землевласниками і землекористувачами в межах наданих їм земельних ділянок для господарських і побутових потреб.
7. Перероблення корисних копалин.
8. Виробництво будівельних матеріалів (цементу, асфальтобетону, скла, утеплювачів, у тому числі екструдованого пінополістиролу).
9. Хімічне виробництво (включаючи виробництво основних хімічних речовин, хімічно-біологічне, біотехнічне, фармацевтичне виробництво, виробництво засобів захисту рослин, регуляторів їх росту, мінеральних добрив, полімерних і полімервмісних матеріалів, виробництво та зберігання наноматеріалів потужністю понад 10 тонн на рік, зберігання хімічних продуктів (базисні і витратні склади, сховища, бази) незалежно від методів та обсягу виробництва продукції; підприємства з вилучення, виробництва і перероблення азбесту, азбестовмісних продуктів (азбестоцементної продукції потужністю понад 20 тис. тонн на рік, фрикційних матеріалів - понад 50 тонн на рік готової продукції, інших виробів - понад 200 тонн на рік).
10. Виробництво, зберігання, утилізація і знищення боєприпасів усіх видів, вибухових речовин і ракетного палива та інших токсичних хімічних речовин.
11. Поводження з відходами:
 - небезпечними (збирання, перевезення, сортування, зберігання, оброблення, перероблення, утилізація, видалення, знешкодження і захоронення);

- побутовими (оброблення, перероблення, утилізація, знешкодження і захоронення).

12. Виробництво целюлози, паперу та картону з будь-якої сировини.

13. Нове будівництво, реконструкція, реставрація, капітальний ремонт:

- залізничних вокзалів, залізничних доріг і споруд;
- підземних, наземних ліній метрополітену як єдиних комплексів, включаючи депо з комплексом споруд технічного обслуговування;
- трамвайних колій, підвісних ліній (фунікулерів) чи подібних ліній, що використовуються для перевезення пасажирів, включаючи депо з комплексом споруд технічного обслуговування і ремонту рухомого складу;
- парків транспортних засобів (автотранспортних підприємств з комплексом споруд для технічного обслуговування та ремонту);
- станцій технічного обслуговування, до складу яких входять фарбувальні камери, мийки, а також тих, на яких проводяться ремонт та випробування дизельних автомобільних двигунів і ремонт кузовів із застосуванням методів хімічного оброблення поверхні;
- аеропортів і аеродромів з основною злітно-посадковою смугою завдовжки 2100 метрів та більше;
- автомобільних доріг, автомагістралей і швидкісних доріг загального користування державного та місцевого значення усіх категорій, що мають чотири чи більше смуги руху, або реконструкція, або розширення наявних смуг руху до чотирьох і більше за умови їх безперервної протяжності 10 кілометрів чи більше;
- морських та річкових портів, пристаней для завантаження і розвантаження (за винятком пристаней паромних переправ);
- спеціалізованих транспортних терміналів;
- глибоководних суднових ходів, у тому числі по природних руслах річок, спеціальних каналів на суходолі та у мілководних морських акваторіях;
- магістральних продуктопроводів (трубопроводів для транспортування газу, аміаку, нафти або хімічних речовин).

14. Виробництво з оброблення деревини (хімічне перероблення деревини, деревоволокнистих плит, деревообробне виробництво з використанням синтетичних смол, консервування деревини просоченням).

15. Нове будівництво, реконструкція, реставрація, капітальний ремонт:

- водозаборів поверхневих та підземних вод для систем централізованого водопостачання населених пунктів, промислових підприємств;
- споруд водопідготовки систем питного водопостачання;
- мереж водопроводу та водовідведення діаметром понад 1000 міліметрів;
- систем закачування стічних вод до ізольованих підземних водоносних горизонтів;
- систем зворотного водокористування, відведення, оброблення (підготовки) та скидання шахтних, кар'єрних, дренажних вод;
- очисних споруд, систем скидання очищених стічних вод у водні об'єкти;
- водосховищ.

16. Проведення робіт з розчищення і днопоглиблення русла та дна річок, їх берегоукріплення, зміна і стабілізація стану русел.

17. Проведення будівельних робіт, що передбачають видобування піску і гравію, прокладання кабелів, трубопроводів та інших комунікацій на землях водного фонду.

18. Проведення робіт з міжбасейнового перерозподілу стоку річок.

19. Зберігання, перероблення та транспортування вуглеводневої сировини (газу природного, газу сланцевих товщ, газу, розчиненого у нафті, газу центрально-басейнового типу, газу (метану) вугільних родовищ, конденсату, нафти, бітуму нафтового, скрапленого газу), а також технічні рішення з газопостачання населення і промислових підприємств.

20. Нафтопереробні заводи (за винятком підприємств, які виробляють тільки мастильні матеріали із сирової нафти) та устаткування для газифікації і зрідження вугілля або бітумінозних сланців.

21. Автозаправні станції та комплекси, а також автогазонаповнювальні компресорні станції, автомобільні газозаправні станції зрідженого газу.

22. Нове будівництво, реконструкція основних гідротехнічних споруд усіх видів.

23. У галузі тваринництва, птахівництва та рибництва:

- тваринницькі комплекси для вирощування свиней (5 тис. голів і більше), великої рогатої худоби (2 тис. голів і більше), хутрових тварин (3 тис. голів і більше), птиці (60 тис. кур-несучок і більше, 85 тис. бройлерів і більше);

- м'ясокомбінати та м'ясопереробні підприємства;

- виробництво у сфері (установки) з перероблення та утилізації відходів тваринного походження, у тому числі птахівництва, рибництва;

- операції з дублення шкіри.

24. Виробництво у сфері легкої промисловості, що передбачає фарбування та оброблення хімічними засобами.

25. Виробництво технічного вуглецю та електрографіту.

26. Радіотехнічні об'єкти (радіопередавальні, радіотелевізійні, радіолокаційні станції, цифрові радіорелейні станції, базові станції систем стільникового зв'язку).

27. Електричні лінії (повітряні, кабельні) та підстанції напругою 330 кВт і більше.

28. Установки для поверхневого оброблення металів, деревини, полімерних матеріалів з використанням органічних розчинників, зокрема для оздоблення, друку, покривання, знежирення, гідроізолювання, калібрування, фарбування, очищення або насичення.

29. Вирубка дерево-чагарникової рослинності (за винятком вирубки, пов'язаної з веденням лісового господарства) на території площею більше 0,12 гектара.

30. Нове будівництво об'єктів, господарська діяльність (за винятком лісгосподарської) в охоронних зонах територій та об'єктів природно-заповідного фонду, на територіях, прилеглих до водоохоронних зон, прибережних захисних смуг водних об'єктів, зон санітарної охорони.

31. Генетично-інженерна діяльність, введення в обіг генетично модифікованих організмів та продукції, виробленої з їх використанням (у відкритій та закритій системах).

32. Інтродукція чужорідних видів фауни та флори.

33. Виробництво мікробіологічної продукції.

9.3 Радіаційна безпека

9.3.1. Стан радіаційного забруднення території Київської області

(Радіаційний стан зони відчуження у 2014 році)

Внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС понад 12,37 тис.км² (44,02%) території Київської області залишаються віднесеними до різних зон радіоактивного забруднення. З них:

- перша зона відчуження - 2,15 тис.кв.км.
- друга зона безумовного (обов'язкового) відселення – 0,92 тис. кв.км.
- третя зона гарантованого добровільного відселення – 1,25 тис.кв.км.
- четверта зона - посиленого радіоекологічного контролю – 8,05 тис.кв.км.

Результати радіоекологічного моніторингу зони відчуження підтверджують забрудненість практично всіх складових довкілля. За рахунок процесів перерозподілу та міграції радіонуклідів, задепонованих після аварії у захороненнях, ландшафтах, замкнених водоймах, окремих об'єктах, йде процес формування вторинних джерел, доступних для «споживання» за межами зони відчуження, що робить їх потенційно небезпечними.

Основними шляхами міграції радіонуклідів за межі зони відчуження є: водний (річковий) стік – 84–96 %, повітряний (вітровий) перенос – 3,5–14 %, у тому числі під час лісових пожеж – до 20 %, біогенний винос – 0,4–1,5 %, техногенна міграція – до 0,5 % від сумарного виносу радіонуклідів.

9.3.2 Поводження з радіоактивними відходами

Внаслідок Чорнобильської катастрофи на території зони відчуження утворились радіоактивні відходи (РАВ), які перебувають у поверхневому шарі ґрунту, будівлях і спорудах, радіоактивно забруднених ділянках території, зберігаються в ПТЛРВ та ПЗРВ.

У перші роки ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС на території зони відчуження були створені і перебувають під регулюючим контролем три ПЗРВ («Буряківка», «Підлісний» і «3-я черга ЧАЕС») та дев'ять ПТЛРВ («Нафтобаза», «Піщане плато», «Стара Будбаза», «Нова Будбаза», «Станція Янів», «Рудий ліс», «Чистоголівка», «Копачі», «Прип'ять»).

В останні роки завершено будівництво першої черги комплексу виробництв "Вектор" (КВ «Вектор») і введено в експлуатацію спеціально обладнане приповерхнє сховище для захоронення низько- та середньоактивних короткоіснуючих твердих РАВ (СОПСТРВ).

Роботи з експлуатації діючих ПЗРВ «Буряківка», КВ «Вектор», моніторингу і обслуговування ПЗРВ «Підлісний», «3-я черга ЧАЕС» та дев'ятох ПТЛРВ здійснює Державне спеціалізоване підприємство «Центральне

підприємство з поводження з радіоактивними відходами» (ДСП «ЦППРВ») на підставі ліцензій, виданих Держатомрегулювання України.

Для забезпечення радіаційної безпеки та виконання умов провадження діяльності з експлуатації сховищ для захоронення РАВ протягом 2014 року підприємство виконувало такі види робіт:

- обстеження ПТЛРВ;
- збирання, переробка та транспортування РАВ;
- експлуатація діючих ПЗРВ «Буряківка» та КВ «Вектор» (у квітні 2014 року у СОПСТРВ КВ «Вектор» від ЗПРРВ ДСП «Чорнобильська АЕС» було прийнято перші чотири упаковки з РАВ МБ-0,2, тип 4, загальним об'ємом 0,8 м³ і загальною активністю 6,22E+10 Бк);
- облік РАВ та внесення інформації до баз даних реєстру РАВ на підставі паспортів на партії РАВ, що надійшли на захоронення протягом звітного періоду від ДСП «Чорнобильська АЕС» та інших підприємств і установ згідно з укладеними угодами та за окремими зверненнями, а також при ліквідації траншей і буртів на території зони відчуження за технічними рішеннями, узгодженими з Держатомрегулювання України;
- консервація заповнених траншей № 29 та № 30 ПЗРВ «Буряківка»;
- моніторинг стану ПЗРВ «Підлісний», «3-я черга ЧАЕС» та усіх ПТЛРВ, забезпечення радіаційної безпеки на територіях ПЗРВ і ПТЛРВ відповідно до вимог чинних норм і правил з радіаційної безпеки;
- дезактивація спецодягу, засобів індивідуального захисту, транспорту.

Станом на кінець 2014 року в ПЗРВ «Буряківка», «Підлісний», «3-я черга ЧАЕС» та КВ «Вектор» на зберіганні перебуває 713,25 тис. м³ РАВ, а у ПТЛРВ – 875,17 тис. м³. Ці дані враховують зміни, внесені за результатами обстежень ПТЛРВ у 2009-2012 роках та ліквідації траншей і буртів за технічними рішеннями, погодженими з Держатомрегулювання України, відповідно до вимог виданої ліцензії.

ПТЛРВ. На цей час на територіях зони відчуження повністю обстежено 5 ПТЛРВ і частково обстежено 2 ПТЛРВ, в яких виявлено близько 680 сховищ, з яких 467 містять РАВ. У інших сховищах радіоактивні матеріали з різних причин (критерії нормативних документів, природній розпад радіонуклідів тощо) вже не належать до категорії РАВ.

За результатами обстеження ПТЛРВ дані вносяться до реєстру РАВ та кадастру сховищ РАВ. Відносно необстежених сховищ при веденні обліку РАВ використовується узагальнена інформація, отримана за результатами інвентаризації, проведеної у 1989 році, яка носить оціночний характер.

Протягом 2014 року за даними реєстру РАВ зони відчуження у ПЗРВ «Буряківка» прийнято на захоронення 1921 партію РАВ. Загальний обсяг РАВ, прийнятих у ПЗРВ «Буряківка», становить 8 952,9 м³, а загальна активність – 1,89 E+12 Бк.

Згідно з умовами ліцензії, у 2014 році при виконанні робіт за технічними рішеннями, погодженими з Держатомрегулювання України, видалено радіоактивні відходи з траншей Т-107, Т-108 ПТЛРВ «Нова Будбаза» та

траншей Т-1, Т-2, Т-3 ПТЛРВ «Нафтобаза». Загальний обсяг видалених РАВ – 4 153,10 м³ сумарною активністю – 3,55 Е+11 Бк.

У 2014 році виконувались радіометричні вимірювання та пошук траншей і буртів з радіоактивними відходами на ПТЛРВ «Прип'ять» та «Рудий ліс».

ПЗРВ «Буряківка». Загальна кількість приповерхневих сховищ для захоронення твердих РАВ – 30 траншей, 27 з них станом на 31.12.2014 законсервовано, на двох заповнених траншеях проводяться роботи з консервації і одна траншея перебуває в режимі приймання РАВ. Резерв ємності сховищ ПЗРВ «Буряківка» майже вичерпано, за оцінками на кінець року він становить близько 1 %.

У 2014 році припинене фінансування міжнародного проекту «Вдосконалення інфраструктури поводження з радіоактивними відходами у Чорнобильській зоні відчуження», який виконувався спільно з Європейською комісією за рахунок міжнародної технічної допомоги, у частині доопрацювання Звіту з аналізу безпеки ПЗРВ після реконструкції та створення нових траншей для захоронення РАВ.

На ПЗРВ «Буряківка» протягом звітного року забезпечене функціонування об'єктів технологічного циклу, пов'язаних з виконанням комплексу робіт з поводження з РАВ при їх захороненні, і обслуговування цих об'єктів згідно з регламентом.

ПЗРВ «Підлісний» призначений для захоронення високоактивних РАВ 3-ї групи активності за СПОРО-85 з потужністю експозиційної дози від 5,0 до 250 Р/год. Конструктивно об'єкт виконаний у вигляді вісьмох залізобетонних модулів, два з яких – А-1 і Б-1 – заповнені високоактивними РАВ, які з метою консервації зверху залиті рідким бетоном і засипані піщано-гравійною сумішшю. Основними видами діяльності на майданчику ПЗРВ «Підлісний» є проведення регламентних робіт із забезпечення радіаційної безпеки об'єкта.

Інженерно-будівельні роботи зі створення системи фізичного захисту ПЗРВ «Підлісний» згідно з договором із ЗАТ «Укратомвидав» від 28.11.2005 № 4 у 2014 році не проводились через відсутність бюджетного фінансування.

Після завершення загально-будівельних робіт ДСП «УКБЗВ» отримало Сертифікат Державної архітектурно-будівельної інспекції України (серія ІУ № 165130770463 від 18.03.2013) про відповідність закінченого будівництвом та готовність до експлуатації об'єкта «Закриття сховищ ПЗРВ «Підлісний».

ДСП «ЦППРВ» прийняло на баланс витрати та документи закінченого капітальним будівництвом об'єкта «Закриття сховищ ПЗРВ «Підлісний» (акт приймання-передачі виконавчої документації по об'єкту капітального будівництва від 27.12.2013).

Модулі А-1 та Б-1 ПЗРВ «Підлісний» обладнані технологічною покрівлею для захисту РАВ від атмосферних опадів.

Упродовж 2014 року проводились перевірки технічного стану ПЗРВ, за результатами яких складались акти та надавались звіти щодо експлуатації об'єкта.

ПЗРВ «3-я черга ЧАЕС» призначений для захоронення довгоіснуючих низько- й середньоактивних РАВ. Приймання РАВ на захоронення у ПЗРВ припинено у кінці 1986 року у зв'язку із заповненням сховища. Сховище захищене зверху від атмосферних випадів глиняним гідроізоляційним екраном.

Протягом 2014 року регулярно здійснювався огляд стану поверхні сховища, за результатами якого виконувалось технічне обслуговування та ремонт верхнього захисного укриття сховища, проводилось очищення лотків зливостоків від піску та сміття, видалення з поверхні сховища порослих дерев та кущів тощо.

Роботи з реалізації проекту закриття ПЗРВ «3-я черга ЧАЕС», який пройшов експертизу ядерної і радіаційної безпеки і отримав позитивний висновок, призупинені через відсутність фінансування.

Роботи з поводження з РАВ виконуються кваліфікованим персоналом категорії А, який пройшов спеціальну підготовку, медичне обстеження й перевірку знань правил, норм і стандартів з ядерної та радіаційної безпеки.

У передбачених нормативними документами випадках роботи на радіаційно-небезпечних об'єктах (ПЗРВ «Буряківка», «Підлісний», діляниця дезактивації транспорту «Лелів» тощо) виконувались за дозиметричними нарядами. Протягом звітного періоду видано 56 дозиметричних нарядів, за якими працювало 349 осіб. Випадків перевищення дозових навантажень персоналу не зафіксовано. Поршень нарядово-допускну системи при виконанні робіт на радіаційно-небезпечних ділянках не зареєстровано.

На ПЗРВ «Буряківка» проведено радіаційне обстеження спеціального автотранспорту (САТ), який перевозив РАВ, у кількості 1 902 одиниць. Зафіксовано 5 перевищень контрольних рівнів.

З метою попередження внутрішнього опромінення персоналу за рахунок надходження радіонуклідів регулярно проводився радіаційний контроль внутрішніх поверхонь їдалень, посуду, інвентарю, складських приміщень бази комплексу громадського харчування. Забруднень столового посуду не зафіксовано.

Загалом за 2014 рік на виробничих майданчиках, радіаційно-небезпечних ділянках та в місцях проживання персоналу суттєвих змін у радіаційній обстановці (у порівнянні з 2013 роком) не спостерігалось.

Державна корпорація «Українське державне об'єднання «Радон» (ДК «УкрДО «Радон»). До складу ДК «УкрДО «Радон» входить шість державних спеціалізованих підприємств, які виконують роботи з поводження з радіоактивними відходами неядерного циклу на всій території України. Це п'ять державних міжобласних спецкомбінатів, до зони обслуговування кожного з яких входить по кілька областей України - Дніпропетровський, Київський, Львівський, Одеський, Харківський, а також Донецький спецкомбінат, що обслуговує Донецьку область.

До сфери виробничої діяльності спецкомбінатів входить збирання, транспортування та приймання на зберігання РАВ, дезактивація спецодягу та засобів індивідуального захисту, ліквідація радіаційних аварій, перевезення

радіоактивних матеріалів, дозиметричне та спектрометричне обстеження територій та матеріалів, інші види послуг у межах діяльності, передбаченої ліцензіями, виданими Держатомрегулювання України.

У 2014 році спецпідприємства корпорації надали підприємствам і організаціям, що утворюють РАВ, такі послуги: прийнято на зберігання РАВ загальним обсягом 83,41 тонни та дезактивовано спецодягу і засобів індивідуального захисту обсягом 13,2 тонни. До того ж надавалися транспортні послуги з перевезення РАВ, послуги з радіометричного обстеження територій та приміщень, виконувались аналізи проб ґрунтів, здійснювалось обстеження майданчиків з металобрухтом тощо.

Крім того, за Програмою проведення робіт з оцінки наявності вільної води у сховищах ТРВ № 5, 6, 7 ПЗРВ Київського ДМСК, затвердженою і погодженою з Держатомрегулювання України та Київською міською санітарно-епідеміологічною станцією, виконувались роботи з відкачування 38,81 м³ рідких радіоактивних відходів сумарною активністю 7,2 Е+0,9 Бк із сховищ ТРВ Київського ДМСК (у сховищі № 7 вода відсутня).

Слід зауважити, що проект з мінімізації впливу радіаційної аварії сховищ РАВ ТРВ № 5, 6, 7 ПЗРВ Київського ДМСК на навколишнє середовище отримав від Держатомрегулювання України позитивний висновок від 25.11.2014 № 4-16/77-95.

Отже, на сьогодні безпека – це основна мета, на яку спрямована діяльність підприємств ДАЗВ у зоні відчуження. Радіаційний контроль та моніторинг, управління РАВ, виведення ЧАЕС з експлуатації, утримання території в безпечному санітарному та пожежному стані – всі ці завдання зменшують ризики поширення радіонуклідів на прилеглі території.

9.3.3. Стан і проблеми зони відчуження Чорнобильської АЕС

Зона відчуження і зона безумовного (обов'язкового) відселення (далі – зона відчуження) належить до категорії радіаційно-небезпечних земель та є забрудненою радіонуклідами територією (основні з них ¹³⁷Cs, ⁹⁰Sr, ²⁴¹Am, ізотопи Pu). Нижче наводиться стисла характеристика радіаційного стану довкілля зони відчуження за результатами радіаційно-екологічного моніторингу у 2014 році.

Потужність еквівалентної дози (ПЕД) контролювалась засобами автоматизованої системи контролю радіаційного стану (АСКРС) у 39 пунктах. Значення ПЕД у 2014 році загалом співставні з відповідними значеннями попереднього року, з урахуванням швидкості радіоактивного розпаду гамма-випромінюючих радіонуклідів. Значних сплесків ПЕД протягом року не спостерігалось. Найбільші рівні ПЕД на території проммайданчика ДСП «Чорнобильська АЕС» реєструвались на пункті спостереження ДГС-2 – 13000 нЗв/год. У п'ятикілометровій зоні спостереження найбільші рівні зареєстровані на пункті контролю «Чистоголівка» та «Копачі» (1 050 та 830 нЗв/год). У десятикілометровій зоні найбільші рівні ПЕД – на пунктах контролю «Усів» та «Буряківка» (1 650 та 3 300 нЗв/год), які під час аварії на четвертому блоці ЧАЕС опинились на північному і західному слідах

радіоактивних випадінь. Поза межами десятикілометрової зони рівні ПЕД реєструвались в межах 90–320 нЗв/год.

Радіаційний стан повітряного середовища зони відчуження та його динаміка протягом 2014 року визначались, як і у минулі роки, характером поверхневого забруднення території, метеорологічними умовами, організованими і неорганізованими викидами ДСП «Чорнобильська АЕС» та об'єкта «Укриття». Порівняно з минулим роком, об'ємна активність ^{137}Cs у приземному шарі атмосфери ближньої зони не зазнала помітних змін.

Найбільше забруднення радіонуклідами фіксувалось у ближній зоні (поблизу ЧАЕС), де значення об'ємної активності ^{137}Cs у повітрі коливалося у діапазоні від $3,9 \times 10^{-6}$ до $6,1 \times 10^{-3}$ Бк/м³; у дальній зоні – не перевищувала $6,8 \times 10^{-4}$ Бк/м³.

Серед пунктів контролю дальньої зони найвищі значення об'ємної активності ^{137}Cs реєструвались на тих пунктах, які характеризуються високим поверхневим забрудненням, у районі яких велися роботи або спостерігався інтенсивний рух автотранспорту – пункти АСКРС «Чистогалівка» ($6,8 \times 10^{-4}$ Бк/м³), «Буряківка» ($6,7 \times 10^{-4}$ Бк/м³), «Машеве» ($5,2 \times 10^{-4}$ Бк/м³).

У місцях найбільш тривалого перебування персоналу зони відчуження об'ємна активність ^{137}Cs у повітрі становила: м. Чорнобиль – від $1,1 \times 10^{-6}$ до $1,1 \times 10^{-4}$ Бк/м³ з одним випадком перевищення контрольного рівня забруднення повітря ^{137}Cs у 1,4 раза; на КДП «Дитятки» – від $1,0 \times 10^{-6}$ до $5,6 \times 10^{-5}$ Бк/м³.

Об'ємна активність ^{137}Cs у радіоактивних аерозолях на виробничому об'єкті ПЗРВ «Буряківка» за звітний період змінювалась у діапазоні від $5,6 \times 10^{-6}$ до $2,7 \times 10^{-3}$ Бк/м³.

Поверхневі води. Моніторинг радіаційного стану поверхневих вод здійснюється більш ніж у 40 пунктах. Особлива увага приділяється р. Прип'ять, через яку відбувається надходження радіонуклідів з території зони відчуження до Київського водосховища.

Середні та максимальні значення вмісту ^{90}Sr у воді р. Прип'ять у створі м. Чорнобиль склали 110 та 540 Бк/м³ відповідно, ^{137}Cs – 59 та 300 Бк/м³, що не перевищує встановлені нормативним документом ДР-2006 допустимі рівні вмісту радіонуклідів для питної води (2000 Бк/м³).

За попередніми розрахунками, винос ^{90}Sr з водою р. Прип'ять у створі м. Чорнобиль у 2014 р. склав 1,1 ТБк (у 2013 році – 5,0 ТБк, у 1999 р. – 10,2 ТБк). У воді малопроточних та замкнених водойм вміст ^{90}Sr сягав 50 000–75 000 Бк/м³ (озера Азбучин, Глибоке), ^{137}Cs – до 85000 Бк/м³ (відвідний канал ІІІ черги ЧАЕС).

Стічні води. Регулярно проводився відбір проб на вміст радіонуклідів у стічних водах каналізаційно-очисних споруд (КОС) м. Чорнобиль (випуск у р. Уж). За результатами моніторингу, сумарна питома активність ^{137}Cs та ^{90}Sr у стічних водах була близькою до результатів останніх років і не перевищувала контрольного значення для суміші цих радіонуклідів, встановленого на рівні 3 700 Бк/м³. Переважали значення 200–400 Бк/м³, а максимальне значення не перевищило 1 100 Бк/м³.

Підземні води. Моніторинг вмісту радіонуклідів проводиться по трьох водоносних комплексах – четвертинному (138 контрольно-спостережних свердловин), еоценовому (водозабір ЧАЕС, м. Прип'ять) та сеноман-нижньокрейдовому (водозабір м. Чорнобиль та міський водопровід).

Забруднення еоценового та сеноман-нижньокрейдового комплексів достовірно не зафіксовано. Вміст ^{137}Cs та ^{90}Sr у воді водозаборів ЧАЕС та м. Чорнобиль не перевищував 10 Бк/м^3 (допустимі рівні вмісту радіонуклідів у питній воді (ДР-2006) становлять $2\,000 \text{ Бк/м}^3$).

Суттєвими локальними джерелами радіоактивного забруднення підземних вод четвертинного водоносного комплексу залишаються пункти тимчасової локалізації радіоактивних відходів (ПТЛРВ). У підземних водах цих районів спостерігається постійне перевищення ДКВ (допустимої концентрації радіонукліду в питній воді для населення, згідно з НРБУ-97) за ^{90}Sr у 20-50 разів (ДКВ становить $10\,000 \text{ Бк/м}^3$). Фактично водовмісні породи наповнені водою з характеристиками рідких радіоактивних відходів (розділ 15 ОСПУ-2005).

Як і у минулі роки, максимальна інтенсивність міграції радіонуклідів зафіксована спостережними свердловинами, розташованими в районі ПТЛРВ «Стара Будбаза», Янівського та Семиходського затонів та оз. Азбучин, де об'ємна активність ^{90}Sr сягає відповідно 2100, 71, 70 та 53 кБк/м^3 . При цьому значення ^{137}Cs сягали $200\text{--}800 \text{ Бк/м}^3$. Крім того, у 2014 році спостерігалось підвищення активності ^{90}Sr в районі полів фільтрації (до 120 кБк/м^3). До того ж, як і у 2013 році, у районі с. Лісового у свердловині К-13Д була зафіксована об'ємна активність ^{90}Sr та ^{137}Cs , яка перевищує на декілька порядків значення активності за останні десять років. Можливою передумовою такого сплеску значень є тривале затоплення талими та дощовими водами території приповерхневих захоронень ПТЛРВ. Однак встановити дійсні причини процесу без додаткових бурових і гідрогеологічних робіт неможливо.

Поза площами захоронень радіоактивних відходів переважна більшість значень вмісту ^{90}Sr перебувають у межах $100\text{--}600 \text{ Бк/м}^3$, ^{137}Cs – $20\text{--}40 \text{ Бк/м}^3$.

Радіаційний стан ґрунтових вод у межах пунктів захоронення радіоактивних відходів (ПЗРВ) «Буряківка», «Підлісний», «3-я черга ЧАЕС» відзначається певною сталістю без виражених тенденцій зростання вмісту ^{90}Sr як основного забруднювача. У вимірних пробах вміст ^{90}Sr змінювався від 100 до $3\,800 \text{ Бк/м}^3$.

У компонентах лісових екосистем спостерігається певна стабілізація накопичення ^{137}Cs при зростанні надходження ^{90}Sr . Дикорослі ягоди та гриби є накопичувачами ^{137}Cs , окремі – ^{90}Sr .

На фоні загальної стабілізації радіоекологічної обстановки визначено тенденцію подальшого ускладнення радіаційного стану в компонентах довкілля зони відчуження – вона залишається джерелом забруднення практично всіх його складових. За рахунок процесів перерозподілу та міграції радіонуклідів, депонованих після аварії у захороненнях, ландшафтах, замкнених водоймах, окремих об'єктах, відбувається процес формування вторинних джерел радіоактивності, що робить їх потенційно небезпечними.

10. Промисловість та її вплив на довкілля

10.1 Структура та обсяги промислового виробництва

Київська область відноситься до промислово розвинених регіонів України, про що засвідчує 7 місце за обсягами реалізованої промислової продукції.

У промисловому комплексі області переважають галузі, що виробляють електроенергію, продукти харчування, гумові та пластмасові вироби, папір і картон, транспортні засоби, металовироби. Серед підприємств, що визначають промисловий потенціал області: найпотужніша електростанція на Київщині - Трипільська ТЕС, яка є найбільшим постачальником електроенергії у Київську, Черкаську та Житомирську області, Каскад Київських ГЕС і ГАЕС.

Загальнодержавне значення має Казенний завод порошкової металургії (м. Бровари), який випускає для підприємств машинобудування комплектуючі з нових матеріалів зі спеціальними властивостями (жароміцні, корозійностійкі, антифрикційні, фрикційні, композиційні та інші).

ТОВ «Борекс» - єдине підприємство в Україні, яке спеціалізується на виробництві екскаваторів на базі тракторів ЮМЗ, МТЗ, а також землеобробної, кормо- і бурякозбиральної сільськогосподарської техніки.

ІП «Кока-Кола Беверіджиз Україна Лімітед» - це найпотужніший в Європі виробник безалкогольних напоїв відомих брендів Coca-Cola, Fanta та Sprite, соків та нектарів Rich та «Добрий», BotaniQ, холодних чаїв Nestea, енергетичних напоїв Burn та Gladiator, природної води Bonagua.

ПАТ «Яготинський маслозавод» один з найбільших в Україні виробник молочної продукції, зокрема оригінальних видів на основі цілісного молока без використання консервантів, а також повного асортименту молочної продукції для малят від 6 місяців під торгівельною маркою «Яготинське для дітей».

ВАТ «Київський картонно-паперовий комбінат» у м. Обухів - одне з найбільших у Європі підприємств, що працює на вторинній сировині і виробляє гофрокартон та вироби з картону і паперу.

Приватне ПАТ «Росава» є виробником майже 200 типорозмірів шин для автомобілів та сільськогосподарської техніки.

ПАТ «Елопак-Фастів» є одним із відомих світових виробників упаковки і пакувальних систем для рідких харчових продуктів.

ТОВ «Хенкель Баутехнік (Україна)» - провідний вітчизняний виробник сухих будівельних сумішей «Ceresit».

Протягом останніх років за рахунок введення в дію нових промислових комплексів у галузевій структурі промислового виробництва з'явилися нові види промислової діяльності такі як виробництво продуктів нафтоперероблення, виробництво хімічних речовин і хімічної продукції, виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів. Хоча їх сумарна частка у загальних обсягах реалізованої промислової продукції у 2014 році не перевищила 3,1 %, вони мають значний потенціал зростання.

У 2014 році підприємствами області реалізовано промислової продукції (робіт, послуг) на 48 220,1 млн.грн., що складає 4,0% загальнодержавних

обсягів.

Найбільшими промисловими центрами області, сумарна частка яких становить майже 70,0% загальних обсягів реалізованої продукції у 2014 році є м. Біла Церква (17,5%), м. Обухів (7,6), м. Бровари (5,3), Києво-Святошинський (11,7), Миронівський (8,6), Броварський (6,9), Обухівський (6,7) та Вишгородський (5,1%) райони.

Основні показники розвитку промисловості

Таблиця 10.1

	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Обсяг реалізованої продукції промисловості, млн.грн.	14521,1	29039,5 ¹	35462,3 ¹	38532,1 ¹	40271,5 ¹	48220,1 ¹
Основні засоби промисловості (у фактичних цінах, на кінець року), млн.грн.	14048	27602	... ²	... ²		
Рентабельність операційної діяльності промислових підприємств, відсотків	–	1,4 ³	4,6 ³	4,6 ⁴		
Частка збиткових підприємств, відсотків	–	41,4 ³	36,8 ³	34,6 ⁴		
Середньорічна кількість найманих працівників у промисловості, осіб	102314	89041 ⁵	90282 ⁵	90371		
Середньомісячна номінальна заробітна плата найманих працівників у промисловості, грн.	1002	2836 ⁵	3400 ⁵	3712		

¹ За даними форми №1ПЕ.

² Відмінено форму.

³ Дані надаються з урахуванням зміни основного виду економічної діяльності.

⁴ Дані надаються без урахування зміни основного виду економічної діяльності.

⁵ Дані до 2009 року включно наведено без найманих працівників статистично малих підприємств та у фізичних осіб-підприємців. За 2010 рік дані наведено по підприємствах, установах, організаціях та їхніх відокремлених підрозділах із кількістю 10 і більше осіб.

10.2 Вплив на довкілля

10.2.1 Гірничодобувна промисловість

Вплив гірничого виробництва на природне середовище починається з геологорозвідувальних робіт. Тут можна виділити такі види порушень навколишнього середовища:

- геомеханічні (зміни природної структури гірського масиву, рельєфу місцевості, поверхневого шару землі, ґрунтів, у тому числі вирубування лісів, деформація поверхні);
- гідрогеологічні (зміна запасів, режиму руху, якості та рівня ґрунтових вод, водного режиму ґрунтів, винесення у ріки та водойми шкідливих речовин з надр землі);
- хімічні (зміна складу і властивостей атмосфери та гідросфери, у тому числі і підкислення, засолення, забруднення вод, збільшення фітотоксичних елементів у воді та повітрі);

- фізико-механічні (забруднення повітря, його підігрів, зміна властивостей ґрунтового покриву та інше);
- шумове забруднення, вібрація ґрунту та гірського масиву, викиди породи при вибухах; погіршення прозорості атмосфери та інші можливі явища, які супроводжують гірничі розробки, негативно впливаючи на навколишнє середовище.

Вирубування лісів та порушення рослинності відбувається у місцях відкритих розробок, при складуванні на поверхні розкритих порід та відвалів мінеральної сировини, при прокладенні доріг та будівництві споруд для обслуговування гірничодобувних підприємств.

Порушення земної поверхні відбувається при розкритті корисних копалин у місцях створення кар'єрів, розміщення стволів шахт та надшахтних споруд, при підземному добуванні корисних копалин внаслідок осідання поверхні. При вилученні порід просідає поверхня ґрунту. Западини, що утворюються, заповнюються водою. Таке явище спостерігається у Прикарпатті при розробці калійних солей. Водойми, що там утворились, досягають глибини 3 метрів.

Гірничі розробки порушують гідроекологію ґрунту, призводять до збільшення стоку рудникових та шахтних вод, які несуть значну кількість забруднювачів: хлористі сполуки, сірчану кислоту, розчинні солі заліза, марганцю, міді, цинку, нікелю та інших. Особливо небезпечними для людини є важкі метали: Cd, Mo, Ni, Zn, V, Be, а також метали-отрути- Hg, As, Se, Pb.

Характерно, що важкі метали, які випали на ґрунт, вільно рухаються разом з водою та часто концентруються у донних відкладеннях. Особливо помітної шкоди природі завдають гірничі підприємства, які використовують підземні ядерні вибухи і так звані геотехнологічні способи вилучення корисних компонентів з надр, у тому числі підземне вилуговування.

Порушення гідрології ґрунтів призводить до зниження врожайності оброблюваних культурних площ, які прилягають до гірничих відводів, де ведеться добування корисних копалин. При відкритому способі розробки навколо кар'єрів зростає депресійна воронка, скорочується живлення водними розчинами ґрунтового шару з усіма його наслідками.

Забруднення атмосфери при веденні гірничих робіт відбувається головним чином за рахунок пилу та газів, які утворюються при вибухах, а також природного газовиділення на шахтах та рудниках. Підраховано, що у середньому у світі щорічно при здійсненні вибухів виділяється біля 8 млн. т. газів, що значно менше природного газовиділення, тому що лише на вугільних родовищах в атмосферу потрапляє більше 90 млн. т метану.

Експлуатація надр спричиняє відчутний вплив на навколишнє середовище. Виводяться з користування великі площі сільськогосподарських угідь, завдається шкода ґрунтам, лісам, змінюється гідрологічний режим великих територій та знижується їх продуктивність, змінюється навіть рельєф місцевості та рух повітряних потоків. Видобуток мінеральної сировини призводить до створення на значних площах антропогенно-гірничопромислового ландшафту, для якого характерні як поверхневі

нагромадження гірничих мас (відвали, терикони, шламосховища), так і від'ємні форми рельєфу – кар'єри, зони просадок поверхні над шахтними полями тощо.

У цих районах відбувається перебудова всієї поверхні, різко збіднюється склад первинної рослинності, падає біологічна продуктивність земель, вичерпуються ґрунтові води. Зони просадок на рівнинних територіях часто, навпаки, заболочуються і вибувають з народногосподарського користування.

Значним джерелом забруднення навколишнього середовища є шкідливі гази, а також мінералізовані води, що відкачуються з шахт, кар'єрів та скидаються у поверхневі водотоки.

10.2.2 Металургійна промисловість

Металургійна промисловість забруднює атмосферу і водойми викидами і скидами забруднених речовин. У повітря потрапляють окисли азоту, вуглецю, сірчаного ангідриду, пилу та інші шкідливі речовини. Вода, що використовується для охолодження, забруднюється механічними завислими речовинами, розчинниками, гідроокислами кальцію, нафтопродуктами, сульфатами, хлоридами, вуглеводами, фенолами, аміаком, ціанідами, родамінами, тощо. На цих підприємствах, як правило, є накопичувачі, у яких концентруються значні об'єми відходів виробництва і забруднених стічних вод. Аварії на підприємствах можуть призвести до людських і матеріальних втрат, завдати шкоди навколишньому середовищу у регіональному масштабі.

10.2.3 Хімічна та нафтохімічна промисловість

Хімічна промисловість пов'язана з багатьма галузями. Вона комбінується з нафтопереробкою, коксуванням вугілля, чорною та кольоровою металургією, лісовою промисловістю. Хімічні забруднення - тверді, газоподібні й рідкі речовини, хімічні елементи й сполуки штучного походження, які надходять у біосферу, порушуючи встановлені природою процеси кругообігу речовин енергії.

Найпоширенішими шкідливими газовими забруднювачами є: оксиди сульфуру (сірки) – SO_2 , SO_3 ; сірководень (H_2S); сірковуглець (CS_2); оксиди нітрогену (азоту) – NO_x ; бензпірен; аміак; сполуки хлору; сполуки фтору; сірководень; вуглеводні; синтетичні поверхнево-активні речовини; канцерогени; важкі метали; оксиди карбону (вуглецю) – CO , CO_2 .

На сьогоднішній день забруднення навколишнього середовища відходами, викидами, стічними водами всіх видів промислового виробництва, сільського господарства, комунального господарства міст набуло глобального характеру і поставило людство на грань екологічної катастрофи.

Не виключені і випадки пожеж, які можуть перетворити цілі райони у зону екологічного лиха (зниження прозорості атмосфери, токсичні продукти горіння тощо). А тому гостро стоїть проблема створення полімерів, які у природних умовах швидко само руйнуються і повертаються до нормального геохімічного кругообігу. Особливу групу складають виробництво бойових отруйних речовин, ліків та засобів захисту рослин, оскільки це синтез біологічно активних речовин.

У хімічній промисловості більше, ніж в інших галузях, використовується води. У викидах хімічних та нафтохімічних підприємств переважають речовини подразливої, нейротоксичної, гепатотропної, канцерогенної дії.

10.2.4 Харчова промисловість

Виробництво найважливіших видів промислової продукції

Таблиця 10. 2

Назва	Вироблено за 2014р.	2014р. у % до 2013р.
М'ясо, включаючи субпродукти, т	163481	126,8
М'ясо великої рогатої худоби свіже чи охолоджене, т	3867	102,2
М'ясо свиней свіже чи охолоджене, т	17449	112,9
Субпродукти харчові великої рогатої худоби, свинячі, баранів, овець, кіз, коней, інших тварин родини конячих свіжі чи охолоджені, т	3157	193,8
М'ясо свійської птиці свіже чи охолоджене, т	119629	136,7
Субпродукти харчові свійської птиці, свіжі або охолоджені (крім ожирілої печінки гусей та качок), т	18308	100,9
Вироби ковбасні, т	5417	91,4
Продукти готові та консервовані з м'яса чи субпродуктів іншої свійської птиці (крім виробів ковбасних виробів з печінки та страв готових), т	201	300,0
Продукти готові та консервовані з м'яса чи субпродуктів, інші, включаючи продукти з крові тварин (крім виробів ковбасних та подібних продуктів, гомогенізованих продуктів, виробів з печінки та страв готових), т	36018	90,3
Джеми, желе фруктові, пюре та пасти фруктові чи горіхові, т	1139	96,0
Молоко рідке оброблене (пастеризоване, стерилізоване, гомогенізоване, топлоне, пептизоване), т	114842	115,5
Масло вершкове, т	4624	98,3
Спреди та суміші жирові, що містять масову частку загального жиру від 50% до 85%, у тому числі молочного жиру в жировій фазі не менше, ніж 25%, т	3951	105,0
Сир свіжий неферментований (недозрілий і невитриманий), включаючи сирну сироватку та кисломолочний сир, т	14126	90,9
Сири жирні, т	2067	109,1
Йогурт та інші ферментовані чи сквашені молоко та вершки, т	89860	99,4
Борошно, т	140023	108,7
Крупи, т	39302	119,7
Корми готові для тварин, що утримують на фермах, крім борошна та гранул із люцерни, т	797098	91,7
Хліб та вироби хлібобулочні, нетривалого зберігання, т	98598	113,0
Торти, т	202	127,0
Тістечка, т	422	141,1
Вироби здобні (булочки підвищеної калорійності, слойоні, рулети з маком, рогаики тощо), т	2826	122,9
Пряники та вироби аналогічні, т	946	77,9
Печиво солодке і вафлі, т	26456	91,8
Цукор білий кристалічний, т	227067	242,6

у т.ч. буряковий, т	227067	242,6
Вироби кондитерські цукрові (у т.ч. шоколад білий), що не містять какао, т	691	89,5
Вироби макаронні, локшина та вироби борошняні подібні, т	838	119,5
Соуси і продукти для приготування соусів інші; приправи та прянощі змішані (крім соєвого соусу, кетчупу і соусів томатних інших, борошна та порошку гірчичних, гірчиці готової), т	5122	56,3
Пиво солодове, крім пива безалкогольного і пива з вмістом алкоголю менше 0,5% тис.дал	8684,8	68,3
Напої безалкогольні, тис.дал	24103	95,2

¹ Інформація сформована на підставі даних короткострокової звітності, якою охоплені великі і середні підприємства, а також малі – з вагомою часткою у виробництві видів промислової продукції.

Примітка. Інформація надана з письмового дозволу підприємств–виробників.

Виробництво найважливіших видів продукції харчової промисловості

Таблиця 10. 3

Назва	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Цукор білий кристалічний, тис.т	227,1	162,5	262,2	201,5	93,6	197,9
Вироби ковбасні, тис.т	23,7	10,1	8,8	7,9	6,4	6,4
Масло вершкове, тис.т	6,2	4,0	3,9	5,0	4,8	4,5
Сири жирні, т	3621	1242	1562	1823	1999	2100
Хліб та хлібобулочні вироби, нетривалого зберігання, тис.т	53,4	68,5	73,7	72,7	88,6	95,2
Вироби макаронні, локшина та вироби борошняні подібні, т	343	1267	16303	685	1207	1956
Борошно, тис.т	159,8	129,7	116,0	109,9	136,2	141,6
Крупи, тис.т	92,0	31,5	25,2	26,0	33,5	40,9
Напої безалкогольні, тис.дал	24763	27923	28381	24487	25664	24109

10.3 Заходи з екологізації промислового виробництва

Виробництво, особливо промислове, - головний чинник забруднення біосфери, екологічних проблем сучасності загалом. Сама сутність виробництва передбачає вилучення з довкілля одних речовин і створення натомість інших, з обов'язковими (в абсолютній більшості випадків) побічними продуктами (відходами, рештками, сміттям, шумом, випромінюванням та ін.). Як вилучення певних речовин, так і привнесення у біосферу інших, змінюють структуру екосистем, впливають на хід їх розвитку та еволюції, привносять у довкілля такі об'єкти та параметри, до яких людина у своїй еволюційній історії не могла, та й не мала потреби пристосуватися біологічно. Доводиться компенсувати всі ці негаразди за рахунок соціальних, культурних чинників регулювання відносин з довкіллям.

Сьогодні під екологізацією розуміють процес поступового і послідовного впровадження систем технологічних, управлінських та інших рішень, які дозволяють підвищувати ефективність використання природних ресурсів і умов поряд з покращенням або хоча б збереженням якості природного середовища.

Це одна з головних вимог сучасності в умовах глобальної екологічної кризи. У соціально-економічному плані екологізація повинна спиратися на перехід до природозберігаючих методів господарювання, а в технічному – на екологізацію технологій виробництва і природокористування.

Під останнім слід розуміти сукупність заходів по запобіганню негативного впливу виробничих процесів на природне середовище. Основні напрямки екологізації виробництва співпадають з головними прикладними завданнями екотехнології.

Розробка ефективних засобів очищення промислових, комунальних та тваринницьких стічних вод і промислових та транспортних викидів в атмосферу. Вона частково запобігає забрудненню довкілля, але повністю не ліквідує його, хоча ефективність окремих очисних технологій сягає 99% - 99,9%, їм не може належати провідна роль, коли мова йде про гармонізацію взаємодії суспільства і природи (дуже висока дороговизна сучасних очисних технологій). Основні види очистки: механічні, хімічні, біологічні, електричні.

Значно перспективнішими є заходи спрямовані на зменшення або повну ліквідацію шкідливих відходів, що забруднюють довкілля. Головний напрям – це перехід до використання замкнутих технологій, для яких характерна відсутність обміну речовин із зовнішнім середовищем. Стосовно технологічної операції це можна розуміти як процес у якому відсутні викиди твердих, рідких і газоподібних речовин – відходів. Важливе значення тут відводиться розробці нових альтернативних технологій в енергетиці, нетрадиційних матеріалів, розробка технологій на основі природних (екологічних) процесів, саме тут важливе значення має використання останніх досягнень науки і техніки. Це самий перспективний шлях екологізації.

Важливим сучасним напрямком екологізації є утилізація, тобто повторне використання відходів. Найбільш важливий захід це регенерація первинних відходів, тобто залишення їх у циклі виробництва з метою додаткової переробки і вилучення невикористаних елементів або сполук. Є 3 шляхи, або напрямки:

- повернення відходів у той самий виробничий процес з якого його отримано;
- використання відходів в інших виробничих процесах;
- використання у вигляді сировини для інших виробництв.

Це вже дозволяє вирішити проблему мінімізації відходів, а у окремих випадках – досягти їх повної ліквідації. Але й тут існує ряд проблем, у першу чергу фінансових, а також часто кількість відходів просто перевищує реальні можливості їх споживання. Тому найбільш перспективний напрям екологізації виробництва слід вважати розробку принципово нових екологічних (маловідходних) технологій і перехід виробництва до основ екологічно - чистого виробництва.

Одним з основних шляхів виживання людства є створення механізму превентивного збереження природних ресурсів і умов на принципах ринкових відносин.

Наступний важливий напрямок – це збалансування темпів експлуатації екосистеми природокористування з інтенсивністю самовідтворення цих екосистем. Продаж забруднювачів, очевидно, стане світовою практикою. Можливо таким же чином здійснювати продаж чистоти – потенціал акумулювання забруднювачів – і компенсацію за підтримку екологічного балансу.

Дуже різноманітні технологічні екопідходи. На теперішній час застосовується дуже багато типів екопідходів, тому необхідна їх уніфікація. Перш за все, це інтенсифікація використання природних ресурсів при умові збереження середовища життя і збільшення темпів екологічного росту. Один з шляхів цього процесу – більш повне вилучення мінеральних ресурсів. Так, наприклад, при видобутку, транспортуванні і переробці нафти її втрати іноді становлять до 70%.

Великі резерви екологізації містяться в масиві вторинних ресурсів. Потужним управлінським напрямком стає екологічна стандартизація і сертифікація технологій, техніки і продукції. Колись був державний —Знак якості. Необхідно ввести Зелений знак продукції. Фірма, яка виборола цей екологічний знак, досягне найбільшого ринкового рейтингу. Введення екологічних стандартів і сертифікація повинні проводитись високо-професійно, тому що вони будуть спрямовувати підприємство і всю виробничу діяльність у бік екологізації. Економія енергії, зміна її джерел на екологічно - чисті, ресурсозбереження - все це ознаки екологізації виробництва. Проникнення екологічних нововведень у промисловість проходить декількома шляхами. Найбільш розповсюджений шлях – це очистка викидів і стоків від забруднень. Другий шлях екологізації – удосконалення і модернізація технології виробництва, у тому числі уловлювання викидів, стоків і відходів не у формі забруднювачів, а у вигляді корисних матеріалів, вторинної сировини. Третій шлях – розвиток екологічного виробництва. Експерти вважають, що виробництво очисного устаткування та екологізованої техніки займатиме пріоритетні позиції у промисловості розвинутих країн.

Ідеального механізму екологізації не існує. Вона знаходиться на перших фазах свого розвитку. Процес екологізації поступовий і довготривалий. Значною мірою він залежить від екологічної свідомості людей, психологічного настрою, їх екологічної кваліфікації.

11. Сільське господарство та його вплив на довкілля

11.1 Тенденція розвитку сільського господарства на Київщині

Одним із основних факторів розвитку аграрного сектору є земля.

Загальна площа угідь сільськогосподарського призначення Київської області складає 1млн. 789 тис. га., з них рілля в обробітку займає площу 1 млн. 354 тис. гектарів. Для виконання виробничих завдань і забезпечення тваринництва кормами в області зернові культури займають більше 50% посівних площ, кормові – 8,4%, технічні культури – 31,6 %, решта під картоплею та овочами.

Стратегічним пріоритетом соціально-економічного розвитку Київщини в умовах ринкових перетворень є підвищення рівня продовольчої безпеки на основі нарощування виробництва продуктів харчування, поліпшення їх якості та збалансованості за поживними елементами, а також забезпечення захисту інтересів вітчизняного виробника.

У 2014 році на Київщині зібрано зернових та зернобобових культур на площі 560,1 тис. га. Валовий збір у вазі після доробки склав 3 млн. 362 тис. тонн, з середньою урожайністю 60,0 ц/га.

За обсягом сільськогосподарського виробництва Київщина вже довгий час займає провідні місця серед регіонів України.

Довідково: рекордними є такі показники: валовий збір кукурудзи – 2 053 тис. тонн, урожайність – 79,2 ц/га; валовий збір соняшнику - 300,9 тис. тонн, урожайність 25,8 ц/га; валовий збір сої – 414,9 тис. тонн, урожайність 21,9 ц/га.

Зібрано з урожаю 2014 року 1 794,8 тис. тонн картоплі при урожайності 188,5 ц/га з площі 95,1 тис.га, овочів з 24,8 тис. га 540,2 тис. тонн, у тому числі: буряків – 81,0 тис. тонн з площі 2,9 тис. га, урожайність 274,4 ц/га; моркви – 93,6 тис. тонн з 3,3 тис. га , урожайність 279 ц/га; капусти – 119,2 тис. тонн з 3,9 тис. га, урожайність 298,5 ц/га; цибулі – 59,9 тис. тонн з 2,7 тис. га, урожайність 216 ц/га; часнику – 11,1 тис. тонн з 1,0 тис. га, урожайність 108 ц/га.

Київська область має потужний агропромисловий потенціал та величезні перспективи розвитку сільського господарства. Київщина має сприятливі кліматичні умови і якісні земельні ресурси, наявність яких свідчить про можливість ефективного розвитку сільськогосподарського виробництва.

Особливої уваги в області приділяється інноваційному розвитку аграрного сектора, серед основних напрямків якого є:

- 1) створення та впровадження у виробництво високопродуктивних сортів і гібридів сільськогосподарських культур;
- 2) стимулювання агроєкологічної діяльності, зокрема розвитку альтернативного органічного агровиробництва;
- 3) підготовка високоосвітчених професійних кадрів.

Незважаючи на проблеми розвитку сільськогосподарського виробництва саме рослинницька галузь в найбільшій мірі визначає економіку всього агропромислового комплексу Київщини.

11.2 Вплив на довкілля

Київщина є досить складний регіон в плані державного екологічного контролю за станом навколишнього природного середовища, що зумовлено, надзвичайною привабливістю області для представників бізнесу.

Окремого висвітлення потребує питання охорони ґрунтового покриву сільськогосподарських угідь Київщини від водно-ерозійних та дефляційних процесів.

Ерозію, в залежності від факторів, які її зумовлюють, поділяють на водну і вітрову.

Проведеними ґрунтовими обстеженнями встановлено, що в межах земельного фонду Київщини активно протікають процеси як водної так і вітрової ерозії (видування) ґрунтів. При цьому біля 174,0 тис.га сільськогосподарських угідь різного ступеню еродовані і в тому числі біля 135 тис. га – ріллі.

У складі сільськогосподарських угідь Київщини біля 75,0 тис. га земель віднесені до середньо та сильно змитих, біля 5% площі цих земель – розмиті, які повністю втратили родючий шар ґрунту.

Проведені спостереження та емпіричні розрахунки свідчать про те, що в окремі, з підвищеною водністю роки, змив ґрунту на оброблюваних полях може досягати від 194 тис. тонн у Кагарлицькому районі, до 557 тис. тонн в Богуславському. Середньобагаторічні втрати ґрунту із сільськогосподарських угідь, розміщених на схилах в області в середньому складають 6,2 - 9,8 т/га за рік.

Втрати ґрунту внаслідок дефляційних процесів, пов'язаних з видуванням ґрунту також досить значні, як в цілому по області (3 309,5 тис. тонн), так і у розрізі районів: від 99,3 тис. тонн у Бородянському до 496,8 тис. тонн в Іванківському районах. У Поліському районі області обліковуються 72,6 тис. га дефльованих земель, з яких біля 30 тис. га в середньому і сильному ступені уражені вітровою ерозією.

11.2.1 Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювальні землі та під багаторічні насадження

Хімізація землеробства є одним із основних важелів підвищення врожайності сільськогосподарських культур, отримання високоякісної продукції та відновлення родючості ґрунтів. Науковий досвід показує, що між рівнем застосування агрохімікатів і валовим збором сільськогосподарської продукції існує пряма залежність.

Як відомо, внесення мінеральних та органічних добрив є основним із засобів ефективного і сталого сільськогосподарського виробництва, підтримання родючості ґрунтів на оптимальному рівні. Дози та співвідношення добрив, що застосовуються, повинні в повній мірі відповідати біологічним особливостям культур, враховувати вміст у ґрунті елементів живлення, повністю компенсувати їх винос урожаєм та забезпечувати до певної міри накопичення поживних речовин у ґрунті.

Науково обґрунтоване використання добрив дозволяє одержувати біологічно цінну рослинницьку продукцію із високою та сталою врожайністю. Удобрення має беззаперечний вплив на родючість ґрунтів, збільшення врожаю сільськогосподарських культур і покращення їх якості.

Доведено, що добрива підвищують урожай сільськогосподарських культур на 30-40 і більше відсотків. Але таку прибавку врожаю вони можуть забезпечувати лише при правильному їх застосуванні та в необхідних обсягах. Тому для забезпечення високої економічної ефективності застосування добрив необхідно знати повну їх характеристику, потреби рослин в елементах живлення та можливості ґрунтів.

Перевірка засвідчила, що відповідно до статистичних даних в області в останні роки спостерігається збільшення частки удобреної площі мінеральними добривами:

За даними статистичної звітності (форма 9-б-сг) під урожай 2014 року сільськогосподарськими підприємствами Київської області було внесено 80,7 тис. тонн поживних речовин мінеральних добрив, що на 14,5 тис. тонн більше, ніж у попередньому році (в 2011 році було внесено 66,2 тис. тонн), в тому числі: азоту – 53,9 тис. тонн, фосфору – 12,6 тис. тонн і калію – 14,1 тис. тонн. У середньому на 1 га посівної площі було внесено 95 кг поживних речовин, з них: азоту – 63 кг/га, фосфору – 15 кг/га та калію – 17 кг/га.

Протягом 2014 року всього удобрено мінеральними добривами 721,6 тис. га, що становить 84,8 % від загальної посівної площі.

11.2.2 Використання пестицидів

Неодмінною умовою захисту довкілля є бездоганне дотримання всіх регламентів щодо застосування пестицидів: норм внесення, строків, способів, тощо. Важливим аспектом у застосуванні пестицидів в господарствах області є суворе дотримання гранично допустимих кількостей препаратів у продукції, ґрунті, воді, що запобігає можливості негативному впливу на здоров'я людей, що працюють на обробленій території, споживають продукцію із зони застосування пестицидів.

Значна увага надається дотриманню положень максимально допустимих рівнів препаратів не тільки безпосередньо в продуктах рослинництва, а й у продуктах харчування (борошно, цукор, олія, тютюнові вироби, молоко, яйця, та ін.). Особливе значення надається тим питанням, вирішення яких забезпечує, щоб шкідливих препаратів не було у дієтичних продуктах та продуктах дитячого харчування.

Особливим чинником є дотримання усіма сільськогосподарськими підприємствами «Інструкції з техніки безпеки при зберіганні, транспортуванні, застосуванні пестицидів у сільському господарстві», де вказуються правила застосування пестицидів, конструкції складів для них, відстані останніх від населених пунктів та тваринницьких приміщень.

Пестициди і, зокрема, гербіциди належать до біологічно активних речовин. Окремі з них діють не тільки на рослини, мікроорганізми або комах, проти яких їх застосовують, а й впливають на інші організми. Гербіциди, які

мають негативний вплив на людей, теплокровних тварин та інші організми, не допускаються до застосування в сільському господарстві.

Швидкість розкладу гербіцидів у ґрунті значно залежить від способів їх застосування. Широко застосовуються способи локального внесення гербіцидів – обробіток окремих рослин, або їхніх гнізд, а також пристовбурних кругів у садівництві.

Гербіциди належать до біологічно активних речовин. Окремі з них діють не тільки на рослини, мікроорганізми або комах, проти яких їх застосовують, а й впливають на інші організми. Крім того, окремі гербіциди мають виражені фунгіцидні та інсектицидні властивості, багато з них впливають на фауну водосховищ, річок, морів та океанів не тільки на теплокровних тварин, а також і на людину. Цей вплив може бути дуже різноманітний, його негативні прояви докладно вивчаються науковцями, розробляються заходи протидії.

Відомо, що ступінь нагромадження стійких препаратів залежить від типу ґрунту, його механічного складу, вологості, температури, активності мікробіологічних процесів, тощо. На легких ґрунтах вносять менші норми препаратів. Вміст їх порівняно швидко зменшується. На важких за механічним складом ґрунтах, доводиться вносити вищі норми, тому розклад їх відбувається повільніше. Висока температура та вологість, тривалий теплий період сприяють швидкій детоксикації гербіцидів. Інтенсивний обробіток ґрунту теж діє в цьому напрямі. Потрібно зауважити, що коли застосовуються оптимальні дози пестицидів, то порушення мікробіологічного режиму ґрунтів незначні і досить швидко повертаються до норми.

11.2.3 Екологічні аспекти зрошення та осушення земель

На території Київської області знаходиться 232,7 тис.га меліорованих земель, із них осушених – 188,8 тис.га, в т.ч. в зоні діяльності управлінь меліоративних систем і водного господарства – 161,4 тис.га та зрошених – 43,9 тис.га.

Крім основних функцій меліоративні системи виконують додаткові функції, це – захист від підтоплення 219 населених пунктів, 149 км доріг, прилеглих сільськогосподарських угідь на площі 103,8 тис.га. лісонасаджень на площі 15,4 тис.га, виконання пожежозахисних функцій на площі 30,3 тис.га.

11.2.4 Тенденції в тваринництві

За 2014 рік виробництво молока по всіх категоріях господарств становило 310,2 тис. тонн з них 217,8 тис. тонн в сільськогосподарських підприємствах що на 2,9 тис. тонн більше до 2013 року або на 1,3% (за січень 35,6 тис. тонн з них в сільськогосподарських підприємствах 17,7 тис. тонн).

Продуктивність молочного стада у сільськогосподарських підприємствах області зросла на 176 кг і за 2014 рік становило 6 162 кг молока на корову, завдяки чому сільгосппідприємства Київщини займають 2 місце по Україні (за січень 2015 року продуктивність стада зросла на 18 кг. і становить 515кг).

Слід відмітити, що Київщина досягла таких результатів завдяки продуктивній праці таких підприємств як ТДВ «Терезине» (9882 кг)

Білоцерківського району, ТОВ «Українська молочна компанія» (9318 кг) Згурівського району, ТОВ «Агро – Дібрівка» (9156 кг) Тетіївського району.

Поголів'я великої рогатої худоби за 2014 рік склало 135,8 тис. голів з них 87,7 тис. гол. в сільськогосподарських підприємствах.

За 2014 рік поголів'я корів по всіх категоріях господарств становило 73,2 тис. гол. з них 36,3 тис. гол. в сільськогосподарських підприємствах.

У господарствах населення за 2014 рік поголів'я великої рогатої худоби зменшилось на 6,1 тис. гол. до минулого року та склало 48,1 тис. гол. Причинами зменшення поголів'я ВРХ та корів у приватному секторі є:

- цінова політика на молоко;
- скорочення кормової бази в приміській зоні, випаси розділені та роздані;
- не рентабельне утримання худоби, а саме: значне здороження послуг на оранку, посіви, збирання та перевезення кормів, ветеринарного обслуговування худоби приватного сектору;
- не достатньо розвинена інфраструктура сільських територій;
- відсутність державної підтримки (дотацій).

У 2014 році завершено будівництво молочного комплексу І-шої черги на 500 гол. корів ТОВ «Острійківське» та ТДВ «Терезине» Білоцерківського району. Реконструйовано телятник під родильне відділення для корів ТОВ «П'ятигори» (Тетіївський р-н), 4-рядний корівник на 200 гол. СТОВ «Відродження» (Фастівський р-н) та молочну-товарну ферму на 400 гол. ТОВ «Стара ферма» (Бориспільський р-н).

У 2015 році планується будівництво корівника на 520 гол. ТОВ «Аграрний інвестиційний союз» (Таращанський р-н), II-ої черги молочного комплексу на 1 000 гол. ТДВ «Терезине» (Білоцерківський р-н) та II-ої черги молочного комплексу на 1 200 гол. ТОВ «Острійківське» (Білоцерківський р-н). Планують реконструкцію СТОВ «Відродження» (Фастівський р-н) - 4-х рядний корівник на 200 гол та два телятника на 250 гол., ТОВ «Натуральна ферма» (Обухівський р-н) - молочно-товарна ферма на 500 гол. ВРХ, ТОВ «П'ятигори» (Тетіївський р-н) – телятник із застосуванням сучасних технологій та ДП ДГ «Оленівське» (Фастівський р-н) – 2-рядний корівник на 100 гол.

В 2011 році була розроблена програма «Розвиток молочного скотарства Київської області на період до 2015 року», що затверджена рішенням сесії Київської обласної ради від 28.12.2011 № 267-14-VI.

Загальний обсяг фінансованих ресурсів, необхідних для реалізації Програми, складає всього – 564,3 млн. грн., у тому числі:

- кошти обласного бюджету - 11,0 млн. грн.;
- відшкодування вартості закуплених корів та нетелей особистими селянськими господарствами (5,0 тис. грн./гол.) 5 млн. грн.;
- для придбання установок індивідуального доїння 1 млн. грн.;
- надання фінансової підтримки ОСГ (міні-ферм) за утримання корів молочного напрямку (1 000 грн. на голову) 5 млн. грн., інші джерела – 553,3 млн. гривень.

Департаментом і управліннями агропромислового розвитку райдержадміністрацій постійно проводиться робота щодо виконання зазначеної програми. Програма виконується за рахунок власних коштів інвесторів.

11.3 Органічне сільське господарство

Попит на українську органічну продукцію постійно зростає на внутрішньому та зовнішньому ринках.

З метою впровадження розвитку органічного сільського господарства, в Україні від 3 вересня 2013 року ухвалено Закон «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини», відповідно до якого, виробництво має вважатися органічним лише після отримання відповідного сертифікату на виробництво органічної продукції і має проводитися виключно із органічної сировини.

Відповідно до вимог закону, органічні продукти - це продукція сільського господарства та харчової промисловості, виготовлена відповідно до певних стандартів, які передбачають мінімізацію використання пестицидів, синтетичних мінеральних добрив, регуляторів росту рослин, штучних харчових добавок, а також заборонено використовувати ГМО (генетично модифіковані організми).

Україна входить у двадцятку виробників органічної продукції та має всі підстави в майбутньому стати одним із лідерів по вирощуванню органічної продукції.

У Київській області органічне сільське господарство представлене вирощуванням зерна ячменю, кукурудзи, проса, вівса, гороху, сорго, пшениці, соняшнику.

12. Енергетика та її вплив на довкілля

12.1 Структура виробництва та використання енергії

Протягом 2014 року підприємствами і організаціями усіх видів економічної діяльності, що звітували перед органами державної статистики області, використано 3 028,9 тис.т первинних і вторинних видів палива в умовному вимірі (без урахування реалізації населенню), що на 14,7% менше порівняно з 2013 роком та становило 2,9% від загального обсягу використання палива по Україні.

У структурі використаного палива найбільша частка припадала на вугілля кам'яне – 45,6%, газ природний – 40,2% та газойлі (паливо дизельне) – 8,7% (у 2013р. – відповідно 47,8%, 38,1% та 8,3%).

Споживання окремих видів енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти за 2014 рік

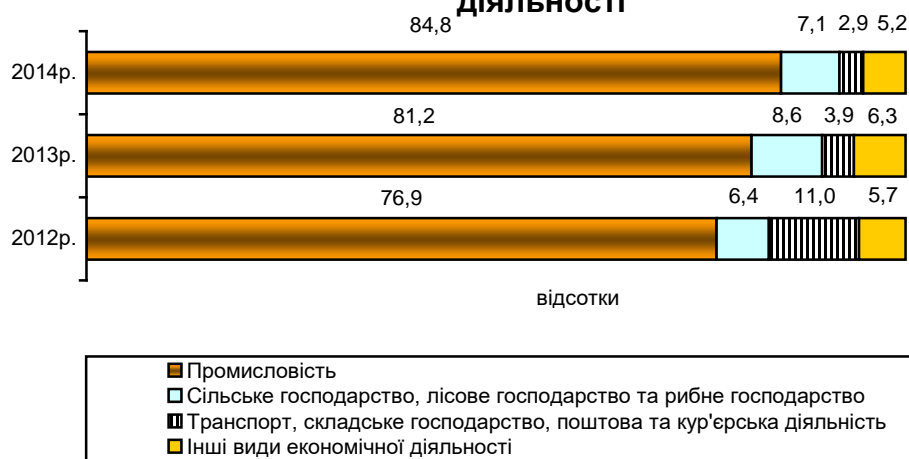
Таблиця 12.1

	Використано за 2014р.	У % до 2013р.
Усього умовного палива, тис.т	3028,9	85,3
у тому числі		
Вугілля кам'яне, тис.т	1820,2	84,0
Газ природний, млн.м ³	1049,3	90,0
Бензин моторний, тис.т	39,7	88,0
Газойлі (паливо дизельне), тис.т	182,5	89,4
Дрова для опалення, тис.м ³ щільних	73,8	130,4
Паливні брикети та гранули з деревини та іншої природної сировини, тис. т	37,5	122,5

Розподіл енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти за напрямками споживання відбувався наступним чином: 81,3% загальних витрат палива припало на перетворення в інші види палива та енергії, 16,6% – кінцеве споживання, 0,9% – неенергетичні потреби. Втрати при транспортуванні, розподілі та зберіганні склали 1,2%.

Основними споживачами енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти традиційно були промислові підприємства. Ними використано 2 569 тис.т палива в умовному обчисленні, що на 10,9% менше, ніж у 2013 році. Споживання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти підприємствами та організаціями сільського, лісового та рибного господарства зменшилося на 29,9% і склало 213,5 тис.т умовного палива. Підприємства транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності використали 86,6 тис.т умовного палива, що у порівнянні з 2013 роком менше на 38%.

Структура використання палива за видами економічної діяльності

У регіональній структурі використання паливних ресурсів найбільша частка припадала на Обухівський – 48,9%, Вишгородський – 3,1%, Києво–Святошинський – 2,8%, Броварський – 2,5% райони та міста Біла Церква – 11,7%, Обухів – 5,0%, Бровари – 2,5%.

У 2014 році реалізовано населенню 2 059,7 тис.т умовного палива, що на 7,4% менше порівняно з попереднім роком. Основна частка у структурі відпуску палива населенню припадала на газ природний (69,6%), бензин моторний (14,6%) та газойлі (паливо дизельне) (10,9%).

Залишки палива на 1 січня 2015 року складали 59,9 тис.т палива в умовному вимірі, з них у споживачів – 58,1 тис.т у.п., у постачальників – 1,8 тис.т у.п. Порівняно з 1 січня 2014 року запаси палива зменшилися у 5,9 разів, або на 292,4 тис.т умовного палива (у постачальників – у 12,4 рази, або на 20,7 тис.т умовного палива, у споживачів – у 5,7 рази, або на 271,7 тис.т умовного палива).

12.2 Ефективність енергоспоживання та енергозбереження

У 2014 році підприємствами та організаціями Київської області було використано 3 961,5 тис.т паливно-енергетичних ресурсів (у перерахунку на умовне паливо), що на 13,7% менше порівняно з 2013 роком.

Частка використання палива підприємствами та організаціями Київської області у загальному обсязі використання по Україні становила 3,3%, теплоенергії – 4,9%, електроенергії – 3,1%.

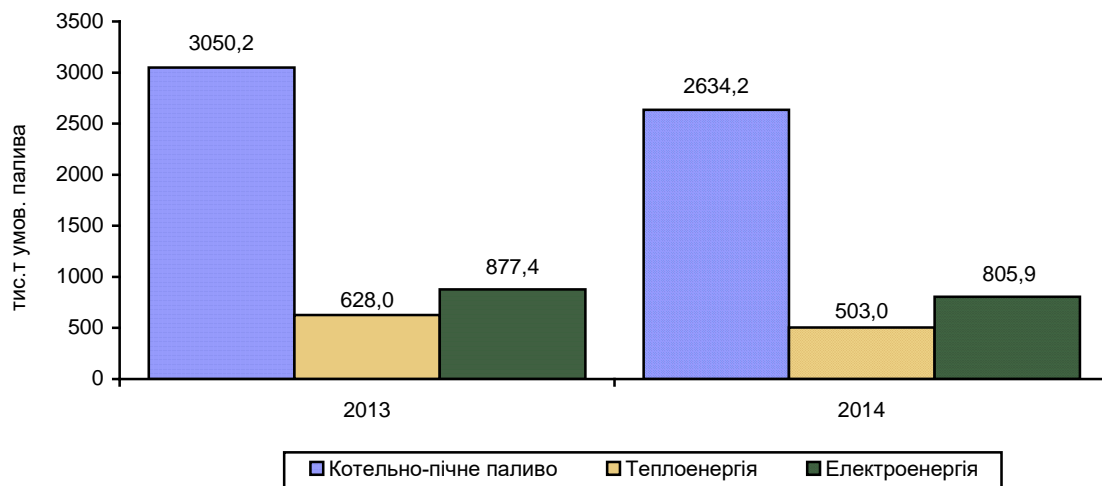
У структурі споживання паливно-енергетичних ресурсів переважаючою була частка котельно-пічного палива – 67%. Частка теплоенергії складала 12,7%, електроенергії – 20,3%.

В обсязі використання основних видів палива, які відслідковують органи державної статистики, значна частка припадає на вугілля кам'яне та газ природний (відповідно 52,2% та 44,4%).

В якості сировини і на непаливні потреби було використано 18,4 тис.т умовного палива, або 0,7% від загального обсягу споживання палива.

Основними споживачами паливно-енергетичних ресурсів традиційно залишаються підприємства промисловості. На підприємства переробної промисловості припадало 15,8% загального обсягу витрат котельно-пічного палива, 60,5% теплоенергії та 46,5% електроенергії, на підприємства з

Використання паливно-енергетичних ресурсів

постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 76,8%, 4,4%, 7,4% відповідно, на підприємства водопостачання; каналізації, поводження з відходами – 0,1%, 0,4%, 3,4%. Частка підприємств сільського, лісового та рибного господарства у загальному обсязі використання котельно-пічного палива становила 3,2%, теплоенергії – 11,6%, електроенергії – 13,1%, транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності – 0,6%, 2,1%, 9,7% відповідно.

Основним показником ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів є фактичні витрати енергоресурсів на одиницю виробленої продукції – питомі витрати. Рівень зниження або зростання фактичних питомих витрат палива та енергії за рік порівняно з фактичними питомими витратами попереднього року наведений нижче:

Таблиця 12.2

	2012	2013	2014
Котельно-пічне паливо	-0,9	-0,3	0,5
Теплоенергія	0,4	-3,2	-4,3
Електроенергія	1,0	0,8	-1,1

12.3 Вплив енергетичної галузі на довкілля

Електроенергетичні об'єкти мають значний вплив на довкілля. Характерними рисами такого впливу є постійна та всезростаюча інтенсивність, багатоплановість (одночасний вплив на різні компоненти довкілля: атмосферу, гідросферу, літосферу, біосферу), різноманітність (відчуження територій, порушення природних ландшафтів, хімічне та радіоактивне забруднення, теплові, радіаційні, акустичні та інші фізичні впливи) та масштабність (прояв не лише у локальному і регіональному, а й у глобальному масштабі).

Екологічний вплив на довкілля електроенергетичних об'єктів можна розподілити за такими категоріями:

- забруднення повітря шкідливими речовинами і сполуками, включаючи діоксид сірки;
- окисли азоту, тверді частинки та важкі метали, за їх впливом на людське здоров'я, флору, фауну тощо;
- викиди парникових газів, включаючи вуглекислий газ, метан, закис азоту, що сприяють глобальним змінам клімату;
- зміна природного режиму водовикористання та негативний вплив на якість води через теплове і хімічне забруднення та вплив гідроелектростанцій;
- зміна природного режиму землевикористання через розміщення електростанцій та електричних мереж, вивезення та складування відходів, включаючи тверді, рідкі та ядерні відходи.

Фактори екологічного впливу об'єктів електроенергетики можна розподілити на дві групи - це фактори безпосереднього впливу (прямої дії) та фактори опосередкованого впливу.

До факторів безпосереднього екологічного впливу належать ті, що пов'язані з експлуатацією самих об'єктів і систем електроенергетики, а до опосередкованих – ті, що виникають при створенні умов для функціонування цих об'єктів (наприклад, вплив на довкілля при видобуванні та транспортуванні палива, що поставляється на ТЕС, ТЕЦ та АЕС, при виготовленні електроенергетичного обладнання).

Фактори як безпосереднього, так і опосередкованого екологічного впливу, у свою чергу, можна розділити на загальні, тобто властиві всім об'єктам електроенергетики, групові, які властиві певним групам об'єктів електроенергетики, а також специфічні, які властиві лише окремим електроенергетичним об'єктам.

До загальних факторів екологічного впливу належать відчуження та механічні порушення земельних ресурсів, до групових можна віднести теплове та хімічне забруднення води, акустичний вплив, що властиво як для ТЕС, так і АЕС, до специфічних належать викиди забруднюючих речовин і парникових газів, утворення золи відвалів та шламонакопичувачів для ТЕС на органічному паливі, утворення твердих, рідких і газоподібних радіоактивних відходів для АЕС, утворення зон підвищеної напруженості електромагнітного поля для ліній електропередач.

Найбільш потужними забруднювачами атмосферного повітря серед електроенергетичних об'єктів є теплові електростанції на органічному паливі, які викидають 30% загального обсягу викидів газів і пилу в Україні.

Найбільш вагомими серед викидів забруднюючих речовин і парникових газів в атмосферне повітря при роботі теплових електростанцій, що спалюють органічне паливо, є викиди оксидів сірки SO_x , оксидів азоту NO_x , діоксиду вуглецю CO_2 і важких металів (миш'яку, кадмію, хрому, міді, ртуті, нікелю, свинцю, селену, цинку і у разі використання мазуту – також ванадію).

Одним із найбільш токсичних газоподібних викидів енергоустановок є діоксид сірки SO_2 , що становить 98–99% викидів сірчистих сполук ТЕС. При

горінні сірка повністю перетворюється на SO_2 , проходить електрофільтри й уноситься в атмосферу. У присутності кисню відбувається окислення SO_2 у SO_3 . При з'єднанні з водою ці окисли утворюють сірчисту та сірчану кислоти, що осідають на землю у вигляді «кислотних дощів». Наявність сірчаної кислоти у димових газах викликає низькотемпературну корозію поверхонь нагріву котла, газоходів і металевих конструкцій димової труби.

Окисли азоту, що викидаються з димовими газами ТЕС, утворюються як за рахунок високо-температурних процесів у факелі (фіксація атмосферного азоту), так і за рахунок окислення азотвміщуючих сполук самого палива. На виході з труби окисли азоту димових газів складаються на 85–90% з NO та на 10–15% з NO_2 . В атмосфері відбувається швидке окислення NO у NO_2 , що посилює негативний вплив димових газів на природу та живі організми, оскільки двоокис азоту є більш токсичним. Основним негативним впливом окислів азоту на довкілля є каталітичне руйнування озонового шару, який поглинає жорстке ультрафіолетове випромінювання (1 т NO_2 руйнує до 1 тис. т озону)

Крім атмосфери, викиди ТЕС негативно впливають на земну поверхню, ґрунт і рослинність через осідання на них пилу та випадіння «хімічного» дощу або снігу внаслідок розчинення аерозолів окислів сірки й азоту в атмосферній волозі та дощових або снігових опадах, поверхневі води (осідання на водних поверхнях викинутих у повітря шкідливих речовин і змив їх у ріки та водойми дощовими і талими сніговими потоками).

Результатами такого забруднення земної поверхні є окислення сніжного покриву та сільськогосподарських угідь, нагромадження у ґрунті важких металів з вугільної золи, що пригнічує лісові біоценози, знижує врожайність агрокультур і насичує харчові продукти шкідливими для здоров'я людини сполуками.

Вплив ТЕС на водні об'єкти здійснюється за двома напрямками: використання водних ресурсів і прямий вплив ТЕС на якісний стан водних об'єктів шляхом скидання у них стічних вод із підвищеними порівняно з природною водою концентраціями забруднюючих речовин. Енергетичне виробництво ТЕС супроводжується також різноманітними забрудненими стоками, пов'язаними із процесом водопідготовки, промивання устаткування, з гідротранспортом твердих відходів (шлаків).

Основна маса води на ТЕС використовується для охолодження конденсаторів парових турбін.

На вугільних ТЕС значний стік технічної води утворюється на системах гідрошлакозоло видалення (ГЗВ). Для транспортування тони золошлаків витрачається від 10 до 50 м³ води.

Водоспоживання на потреби ГЗВ ТЕС середньої потужності становить декілька десятків мільйонів м³ на рік. Вода ГЗВ, маючи майже постійну витрату та високу лужність, фільтрується у ґрунт і підземними водотоками розповсюджується, безперервно підлужуючи ґрунт. Частка лужної води ГЗВ нейтралізується підкисленою скидною промивною водою, а та, що залишилась, поступає у систему хімічної очистки стічних вод.

Завдяки наявності у зворотних системах ГЗВ золівідстійників з великою площею, вода освітлюється та більша її частина повертається у систему рециркуляції.

Стоки після хімічного промивання теплосилового устаткування містять низку мінеральних (соляна, сірчана, плавикова та ін.) і органічних (лимонна, щавлева, оцтова та ін.) кислот.

Вплив теплових електростанцій на земельні ресурси полягає у:

- необхідності відчуження земель для будівництва об'єктів: головного корпусу і технологічних цехів, складів зберігання палива, золівідвалу для збору золи і шлаків, відкритої розподільної підстанції, допоміжних споруд, водойм. Різниця у розмірах відводу земель визначається здебільшого системою технічного водопостачання електростанцій. При системі технічного водопостачання, де для охолодження конденсаторів використовуються ставки-охолоджувачі, потреба у земельних ресурсах майже у чотири рази більша, ніж при системах охолодження з випарними градирнями. Площа, зайнята основними спорудами електростанцій, тобто без території під ставки-охолоджувачі або градирні та золівідвали, становить 5–10% загальної площі:

- утворенні великої кількості золошлакових відходів, що збираються на золівідвалах, які містять усі елементи макро- і мікроскладу золи, а також радіонукліди;

- наявності екологічних проблем систем гідрозоловидалення: порошення золівідвалів, відчуження земель.

За впливом на довкілля АЕС суттєво відрізняються від звичайних теплових електростанцій насамперед тим, що вони не використовують органічне паливо для виробництва електроенергії.

Тому АЕС не викидають в атмосферу забруднюючі речовини, пил, важкі метали, парникові гази, не засмічують атмосферу та земельні ресурси золошлаковими відходами, на них відсутні такі явища, як порошення золівідвалів, забруднення атмосфери продуктами горіння золошлакових відходів.

За умов абсолютної надійності роботи атомних реакторів і забезпеченні надійного поховання створюваних на них радіоактивних відходів, АЕС є найбільш екологічно чистими і безпечними для природного середовища і населення енергетичними об'єктами. Втім, атомна енергетика в цілому з урахуванням відходів, що скидаються у природне середовище обслуговуючими її підприємствами інших галузей, не може вважатися екологічно абсолютно чистою. При роботі АЕС утворюються тверді, рідкі та газоподібні радіоактивні відходи. Твердими відходами АЕС є частини демонтованого обладнання, відпрацьовані фільтри, сміття тощо. Рідкими відходами є залишки після випаровування радіоактивних вод, дезактиваційні розчини та ін. Усі радіоактивні газоповітряні потоки технологічного та вентиляційного походження піддаються попередньому очищенню.

При роботі АЕС, як і ТЕС, потрібна велика кількість води для охолодження конденсаторів турбін. При цьому через нижчі параметри пари, застосовувані в атомних реакторах типу ВВЕР (PWR), які використовуються

на українських АЕС, від турбін доводиться відводити значно більше теплоти, ніж на ТЕС. За порівняно однакової потужності електростанцій витрати води на охолодження конденсаторів АЕС більші, ніж на ТЕС. У разі використання на АЕС ставків-охолоджувачів їхня поверхня також має бути більшою. Збільшується в цьому випадку і кількість земель, що відводяться під водойми. Отже, АЕС мають більші масштаби використання природних водних і земельних ресурсів, ніж звичайні ТЕС на органічному паливі.

За умови нормальної експлуатації АЕС не спричиняють істотних змін природного радіоактивного фону. При встановлених припустимих рівнях впливу ядерної енергетики на гідросферу та існуючих методах контролю скидів діючі типи ядерних енергетичних установок не являють собою погрози порушення локальних і глобальних рівноважних процесів у гідросфері та її взаємодії з іншою складовою географічної оболонки Землі. Разом із тим, при експлуатації АЕС можливі викиди радіоактивних аерозолів і витоки води, які містять радіоактивність.

Основний фактор екологічної небезпеки АЕС – можливість радіоактивного забруднення довкілля внаслідок аварійних техногенних викидів при роботі атомних реакторів. Забруднення території України, в тому числі Київської області, радіоактивними викидами при аварії на Чорнобильській АЕС не має аналогів ані за масштабами, ані за глибиною екологічних, соціальних і економічних наслідків. Унаслідок аварії було забруднено близько 12 млн. га, з них 8,4 млн. га сільськогосподарських угідь. З урахуванням поширення можливих викидів при аваріях на АЕС встановлюються санітарно-захисні зони.

Найбільш складною екологічною проблемою при експлуатації АЕС є захоронення радіоактивних відходів, що утворюються при демонтажі радіоактивних елементів обладнання при закінченні строку їхньої служби або з інших причин, а також відпрацьованого ядерного палива. На сьогодні існує декілька варіантів захоронення обладнання: захоронення в шахти, захоронення лише найбільш забруднених радіоактивних елементів з повторним використанням інших за призначенням, періодична дезактивація обладнання на місці разом із захороненням концентрованих відходів та змивів.

Гідроенергія вважається найбільш екологічно чистою. На відміну від теплових електростанцій, що працюють на органічному паливі, гідравлічні та гідроакumuлюючі електростанції не викидають в атмосферу шкідливі речовини, не спускають у водойми забруднені стоки та підігріту воду.

Однак гідроелектростанції та їхні водойми (особливо великі) справляють інші різноманітні впливи на довкілля. Вплив гідроелектростанцій на природу пов'язаний насамперед із будівництвом гідровузлів, що перегороджують русло рік, створюють підпір і змінюють річковий стік. Це спричиняє порушення цілого ланцюга природних процесів, що має як негативні, так і позитивні наслідки.

Негативними наслідками будівництва гідроелектростанцій та створення їхніх водойм є: значні вилучення земельних ресурсів через затоплення та підтоплення земель; переформування берегів і дна водоймищ; розмиви русел і берегів рік нижче гідровузлів; зміни ґрунтового й рослинного покривів, умов

перебування флори та фауни в долинах рік і самого водотоку, якості води; іноді вплив на частоту землетрусів і деякі інші негативні фактори.

До позитивних наслідків впливу гідроелектростанцій та їхніх водойм можна віднести: перетворення гідрографічної мережі; здійснення необхідного для народного господарства комплексного перерозподілу стоку в часі на потреби енергетики, меліорації, водного транспорту тощо; зменшення або повна ліквідація таких шкідливих явищ природи, як повені, селі, маловоддя; поліпшення природних умов; оздоровлення прилеглих територій; пом'якшення клімату; водний благоустрій тощо.

Мала гідроенергетика мінімально впливає на довкілля, тому що не потребує будівництва великих гребель, водойм, берегових споруджень.

12.4 Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики

Нестача викопних енергетичних ресурсів у розвинених країнах світу веде до розширення ефективного використання альтернативних джерел енергії.

Сонячна енергія. Майже всі джерела енергії так або інакше використовують енергію Сонця: вугілля, нафта, природний газ суть не що інше, як —законсервована сонячна енергія. Вона поміщена в цьому паливі з незапам'ятних часів; під дією сонячного тепла і світла на Землі росли рослини, накопичували в собі енергію, а потім в результаті тривалих процесів перетворилися на паливо, що вживалося сьогодні. Сонце щороку дає людству мільярди тонн зерна і деревини. Енергія річок і гірських водопадів також походить від Сонця, яке підтримує кругообіг води на Землі.

У всіх приведених прикладах сонячна енергія використовується побічно, через багато проміжних перетворень. Принадно було б виключити ці перетворення і знайти спосіб безпосередньо перетворювати теплове і світлове випромінювання Сонця, падаюче на Землю, у механічну або електричну енергію. Всього за три дні Сонце посилає на Землю стільки енергії, скільки її міститься у всіх розвіданих запасах викопних палив. Велику частину цієї енергії розсіює або поглинає атмосфера, особливо хмари, і лише третина її досягає земній поверхні. Вся енергія, що випускається Сонцем, більше тієї її частини, яку отримує Земля, у 5 000 000 000 разів. Але навіть така величина у 1 600 разів більше енергії, яку дає решта всіх джерел, разом узяті. Сонячна енергія, падаюча на поверхню одного озера, еквівалентна потужності крупної електростанції.

Сьогодні для перетворення сонячного випромінювання в електричну енергію ми маємо у своєму розпорядженні дві можливості: використовувати сонячну енергію як джерело тепла для вироблення електроенергії традиційними способами (наприклад, за допомогою турбогенераторів) або ж безпосередньо перетворювати сонячну енергію в електричний струм у сонячних елементах. Сонячну енергію використовують також після її концентрації за допомогою дзеркал - для плавлення речовин, дистиляції води, нагріву, опалювання і т.д.

Оскільки енергія сонячного випромінювання розподілена за великою площею (іншими словами, має низьку щільність), будь-яка установка для

прямого використання сонячної енергії повинна мати збираючий пристрій (колектор) з достатньою поверхнею.

Простий пристрій такого роду - це колектор, чорна плита, добре ізольована знизу. Вона прикрита склом або пластмасою, яка пропускає світло, але не пропускає інфрачервоне теплове випромінювання. У просторі між плитою і склом найчастіше розміщують чорні трубки, через які течуть вода, масло, ртуть, повітря, сірчистий ангідрид і т.п. Сонячне випромінювання, проникаючи через скло або пластмасу у колектор, поглинається чорними трубками і плитою і нагріває робочу речовину у трубках. Теплове випромінювання не може вийти з колектора, тому температура у ньому значно вища (на $200-500^{\circ}\text{C}$), ніж температура навколишнього повітря. У цьому виявляється так званий парниковий ефект. Звичайні садові парники, по суті справи, є простими колекторами сонячного випромінювання. Але чим далі від тропіків, тим менш ефективний горизонтальний колектор, а повертати його услід за Сонцем дуже важко і дорого. Тому такі колектори, як правило, встановлюють під певним оптимальним кутом на південь.

Складнішим і дорожчим колектором є увігнуте дзеркало, яке зосереджує падаюче випромінювання в малому об'ємі біля певної геометричної крапки - фокусу. Відзеркалювальна поверхня дзеркала виконана з металізованої пластмаси або складена з багатьох малих плоских дзеркал, прикріплених до великої параболічної підстави. Завдяки спеціальним механізмам колектори такого типу постійно повернені до Сонця, це дозволяє збирати можливо більшу кількість сонячного випромінювання. Температура у робочому просторі дзеркальних колекторів досягає $3\,000^{\circ}\text{C}$ і вище.

Сонячна енергетика відноситься до найбільш матеріаломістких видів виробництва енергії.

На думку фахівців, найпривабливішою ідеєю щодо перетворення сонячної енергії є використання фотоелектричного ефекту у напівпровідниках.

Але, для прикладу, електростанція на сонячних батареях поблизу екватора з добовим виробленням $500\text{ МВт}\cdot\text{ч}$ (приблизно стільки енергії виробляє досить велика ГЕС). Ясно, що така величезна кількість сонячних напівпровідникових елементів може окупитися тільки тоді, коли їх виробництво буде дійсно дешево. Ефективність сонячних електростанцій в інших зонах Землі була б мала із-за нестійких атмосферних умов, щодо слабкої інтенсивності сонячної радіації, яку тут навіть у сонячні дні сильніше поглинає атмосфера, а також коливань, обумовлених чергуванням дня і ночі.

Проте сонячні фотоелементи вже сьогодні знаходять своє специфічне застосування. Вони виявилися практично незамінними джерелами електричного струму у ракетах, супутниках і автоматичних міжпланетних станціях, а на Землі - у першу чергу для живлення телефонних мереж у не електрифікованих районах або ж для малих споживачів струму (радіоапаратура, електричні бритви і запальнички і т.п.).

Вітрова енергія. Ми живемо на дні повітряного океану, у світі вітрів. Люди давно це зрозуміли, вони постійно відчували на собі дію вітру, хоча довгий час не могли пояснити багато явищ.

Величезна енергія рухомих повітряних мас. Запаси енергії вітру більш ніж у сто разів перевищують запаси гідроенергії всіх річок планети. Постійно і всюди на землі дмуть вітри - від легкого вітерцю, що несе бажану прохолоду у літню спеку, до могутніх ураганів, що приносять незліченну утрату і руйнування. Завжди неспокійний повітряний океан, на дні якого ми живемо. Вітри, що дмуть на просторах нашої країни, могли б легко задовольнити всі її потреби в електроенергії.

Середньорічна швидкість вітру на висоті 20-30 м над поверхнею Землі повинна бути чималою, щоб потужність повітряного потоку, що проходить через належним чином орієнтований вертикальний перетин, досягала значення, прийнятного для перетворення. Вітроенергетична установка, розташована на майданчику, де середньорічна питома потужність повітряного потоку складає близько 500 Вт/м² (швидкість повітряного потоку при цьому рівна 7 м/с), може перетворити в електроенергію близько 175 з цих 500 Вт/м².

Енергія, що міститься у потоці рухомого повітря, пропорційна кубу швидкості вітру. Проте не вся енергія повітряного потоку може бути використана навіть за допомогою ідеального пристрою. Теоретично коефіцієнт корисного використання енергії повітряного потоку може бути рівний 59,3 %. На практиці, згідно з опублікованими даними, максимальний коефіцієнт корисного використання енергії вітру рівний приблизно 50 %, проте і цей показник досягається не при всіх швидкостях, а тільки при оптимальній швидкості, передбаченій проектом. Крім того, частина енергії повітряного потоку втрачається при перетворенні механічної енергії в електричну, яке здійснюється з ККД зазвичай 75-95 %. Враховуючи всі ці чинники, питома електрична потужність складає 30-40 % потужності повітряного потоку. Проте іноді вітер має швидкість, що виходить за межі розрахункових швидкостей.

Широкому застосуванню агрегатів для перетворення вітру в енергію у звичайних умовах поки перешкоджає їх висока собівартість. Навряд чи потрібно говорити, що за вітер платити не потрібно, проте машини, потрібні для того, щоб зап'ягти його в роботу, обходяться дуже дорого.

Енергія річок. Багато тисячоліть вірно служить людині енергія води. Запаси її на Землі колосальні. Недаремно деякі учені вважають, що нашу планету правильніше було б називати не Земля, а Вода - адже близько трьох чвертей поверхні планети покрито водою. Величезним акумулятором енергії служить Світовий океан, що поглинає велику її частину, що поступає від Сонця. Тут відбуваються приливи і відливи, виникають могутні океанські течії. Народжуються могутні річки, що несуть величезні маси води у моря і океани. Зрозуміло, що людство у пошуках енергії не могло пройти мимо таких гігантських її запасів. Раніше всього люди навчилися використовувати енергію річок.

Вода була першим джерелом енергії, і, ймовірно, першою машиною, у якій людина використовувала енергію води, була примітивна водяна турбіна. Понад 2 000 років тому горці на Близькому Сході вже користувалися водяним колесом у вигляді валу з лопатками. Суть пристрою зводилася до наступного. Потік води, відведений із струмка або річки, тисне на лопатки, передаючи їм

свою кінетичну енергію. Лопатки приходять у рух, а оскільки вони жорстко скріплені з валом, вал обертається. З ним у свою чергу скріплене млинове жорно, яке разом з валом обертається по відношенню до нерухомого нижнього жорна. Саме так працювали перші —механізовані млини для зерна. Але їх споруджували тільки у гірських районах, де є річки і струмки з великим перепадом і сильним натиском. На поволі поточних потоках водяні колеса з горизонтально розміщеними лопатками малоефективні.

У сучасній гідроелектростанції маса води з великою швидкістю спрямовується на лопатки турбін. Вода із дамби тече - через захисну сітку і регульований затвор - по сталевому трубопроводу до турбіни, над якою встановлений генератор. Механічна енергія води за допомогою турбіни передається генераторам і у них перетворюється в електричну. Після здійснення роботи вода стікає у річку через тунель, що поступово розширюється, втрачаючи при цьому свою швидкість.

Гідроелектростанції класифікуються по потужності на дрібних (зі встановленою електричною потужністю до 0,2 МВт), малих (до 2 МВт), середніх (до 20 МВт) і великих (понад 20 МВт). Другий критерій, по якому розділяються гідроелектростанції - натиск. Розрізняють низьконапірні (натиск до 10 м), середнього натиску (до 100 м) і високонапірні (понад 100 м). У окремих випадках дамби високонапірних ГЕС досягають висоти 240 м. Такі дамби зосереджують перед турбінами водну енергію, накопичуючи воду і піднімаючи її рівень.

Поряд з використанням енергії сонця і вітру все більшого поширення набуває біонафта, різні тверді органічні матеріали та біогаз, які є продукцією сільськогосподарського виробництва. Аграрне виробництво із споживача традиційних видів енергії перетворюється у виробника їх зі значним потенціалом у майбутньому. У розвитку біоенергетики сільської місцевості у світі можна виділити три основні тенденції:

- скорочення загальних витрат енергії;
- збільшення використання відновлюваних джерел енергії;
- переважного застосування твердих видів біопалива.

Тверде біопаливо. Основними технологіями термічної переробки деревини та біомаси є пряме спалювання (найбільше вивчено і комерційно розвинене), газифікація (знаходиться на демонстраційному рівні розвитку) і піроліз (знаходиться на дослідному рівні розвитку). На сьогодні світовим лідером з використання соломи в енергетичних цілях є Данія, де знаходиться в експлуатації біля 8 000 фермерських установок, потужністю 0,1 — 1,0 МВт, які споживають за рік 390 тис. т соломи і виробляють 5,6 ПДЖ енергії.

В Україні надлишок соломи та стебел усіх культур складає 21,1 млн. т. Однак, використання біомаси в енергетичних цілях проходить тільки своє становлення. За останній час виконано декілька демонстраційних проектів у області біоенергетики. Установки, впроваджені у рамках цих проектів, є першим сучасним великомасштабним біоенергетичним обладнанням у нашій країні. Зокрема це результат технічної допомоги з боку Голландії. Встановлено

два парових котли: потужністю 5 мВт на підприємстві по виробництву клеєної фанери "ОДЕК Україна" у м. Оржів Рівненської області;

потужністю 1,5 МВт — у Малинському держлісгоспі-технікумі Житомирської області. Успішно виконаний датсько-український проект технічної допомоги, у рамках якого у с. Дрозди Київської області встановлений і введений в експлуатацію котел потужністю 980 кВт для спалювання соломи. Перспективним напрямом є енергетичне використання біомаси у технологічних агрегатах, перш за все у сушарках. Досвід реалізації тепла генераторів, які використовують органічні відходи, показує високу рентабельність подібних технологій при сушінні деревини. Ефективне використання енергетичних котлів потребує розробки технологій підготовки біопалива, систем автоматичного управління процесом спалювання та спеціальних (керамічних) матеріалів камери згорання.

Особливу увагу слід звернути на вибір технології й обладнання для переробки біомаси, які визначають величину капітальних витрат. Мінімізація цих витрат можлива при модернізації існуючих на підприємствах енергоагрегатів заміною конструкції топки і відповідних газоочисних споруд. Подібний підхід реалізований у вітчизняній практиці на котлах ДКВР.

Рідке біопаливо. За прогнозами спеціалістів, найближчим майбутнім передбачається покриття до 10% світових потреб у дизельному пальному за рахунок рослинного рідкого палива. Виробництво рідкого біопалива проводять в єдиному технологічному процесі з насіння енергомістких культур, або у два етапи переробки: насіння — в олію і олію — у біопаливо. Технологія випуску дизельного палива з ріпакової олії побудована на фізичній і хімічній переробці відфільтрованої олії до форми метилового ефіру. Під впливом каталізатора олія переестерифікується метанолом у метиловий ефір зі звільненням гліцерину. Вихідні компоненти практично не змішуються, тому після закінчення реакції відбувається гравітаційний розподіл суміші на два шари. Технологія переробки насіння олійних культур безпосередньо у біопаливо реалізована (як приклад) у розробці фірмою FARMET (Чехія) цеху по виробництву біологічного дизельного палива з річною продуктивністю 1 000 - 1 500 т палива за 250 днів, який розбитий на дві окремі виробничі ділянки: пресування олійних культур та фільтрації олії і переестерифікації ріпакової олії метанолом. Установлена споживана потужність на ділянці переестерифікації 95 кВт, загальна річна витрата електроенергії - 150 (225) мВт-годин.

Екологічний ефект. Перевагами біологічного дизельного палива порівняно з дизельним паливом із нафти, насамперед, є:

- швидке біологічне розщеплення - через 21 день на 98% (дизельне - на 72,0%);
- сприятливе відношення до утворення «тепличного ефекту», що впливає з відновлюючого характеру сировини - ріпаку;
- сприятливий склад відпрацьованих газів (загалом, половинний вміст диму, нижчий на 20% вміст твердих частинок, на 7,2% CO, на 1,9% CH).

Енергетичні властивості рідкого біопалива відрізняються від традиційного так:

- температура згоряння приблизно на 12% нижча;
- вміст кисню дозволяє знизити подачу повітря на 13% чи, при однаковій подачі повітря, будь-який коефіцієнт надлишку повітря у 1,16 рази вищий;
- падіння енергетичних параметрів при робочому навантаженні двигуна коливається у межах 4-5 %;
- витрати вищі на 5-8 %;
- більшість тракторів можуть працювати на біологічному дизельному паливі без переробки.

Експлуатаційні властивості рідкого біопалива також мають свої особливості. Воно абсолютно змішується з дизельним паливом. Ускладнений запуск двигуна виникає при температурі нижче + 5°C. Економічна ефективність біопалива в умовах нашої країни потребує комплексного врахування всіх прямих і побічних продуктів при його виробництві. Щорічне виробництво ріпаку в Україні складає близько 300 тис. т. Цю кількість насіння можна розглядати як потенційний сировинний обсяг для початку виробництва близько 100 тис. т біопалива.

13. Транспорт та його вплив на довкілля

13.1 Транспортна мережа Київської області

Транспорт є однією з найголовніших баз економіки держави. Він прямо впливає на кінцеві результати матеріального виробництва видобувної й обробної промисловості, будівництва і землеробства.

Автомобільні шляхи Київщини — мережа доріг на території Київської області, що об'єднує між собою населені пункти та окремі об'єкти і призначена для руху транспортних засобів, перевезення пасажирів та вантажів. Вони є важливою ланкою загальної транспортної системи країни, без якої не може функціонувати ні одна галузь народного господарства. Рівень розвитку і технічний стан дорожньої сітки значно впливає на економічний і соціальний стан і розвиток як країни у цілому, так і її окремих регіонів, оскільки надійні транспортні зв'язки сприяють підвищенню ефективності виконання основних виробничих фондів, трудових і матеріально-технічних ресурсів, підвищенню продуктивності праці.

Протяжність автомобільних шляхів загального користування на 1 січня 2015 року склала 8,6 тис.км, з них 99,8% - з твердим покриттям. Крім того, на балансі підприємств і організацій перебуває 5,8 тис.км відомчих доріг.

В області функціонує розгалужена транспортна мережа, яка представлена такими видами транспорту як автомобільний, авіаційний, залізничний та електротранспорт.

Через територію Київщини проходять автомагістралі міжнародного значення: Львів–Харків, Львів–Москва, Санкт-Петербург–Одеса та інші.

Провідне місце у перевезеннях пасажирів і вантажів залишається за автомобільним транспортом. У 2014 році об'єми перевезених вантажів склали 36,9 млн.т, пасажирів – 116,6 млн.

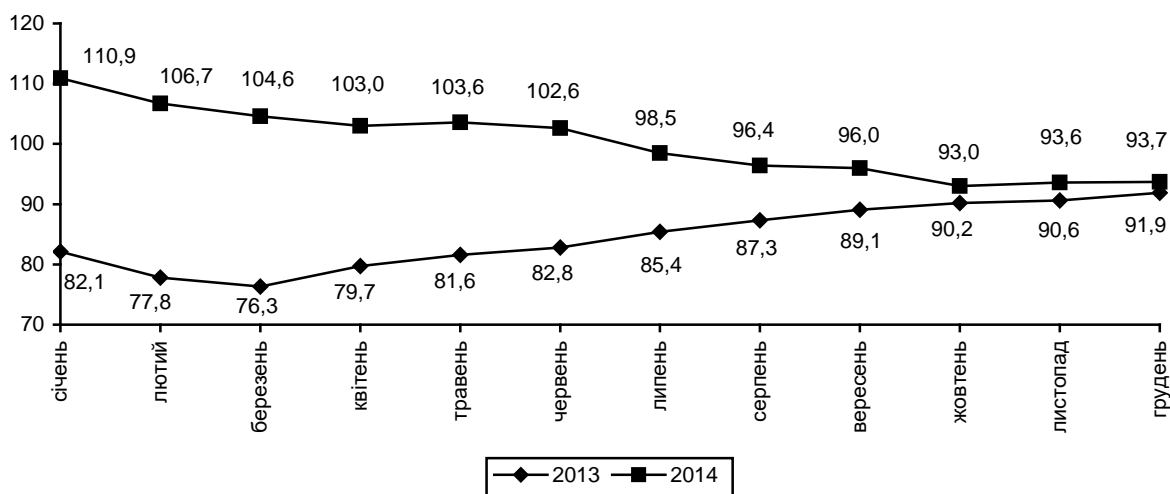
Авіаційним транспортом у 2014 році з Міжнародного аеропорту

«Бориспіль» відправлено 3,5 млн. пасажирів, що вивело область на перше місце серед інших регіонів. Авіакомпаніями, розташованими на території області, перевезено 5,9 тис. пасажирів та 0,2 тис.т вантажу.

13.1.1 Структура та обсяги транспортних перевезень

За 2014 рік підприємствами транспорту перевезено 4 683,4 тис.т вантажів, що становило 91,6% від обсягу перевезень вантажів у 2013 році. Вантажооборот склав 1 460,6 млн.ткм, або 93,7% від обсягу 2013 року.

Вантажооборот підприємств транспорту (наростаючим підсумком, у % до відповідного періоду попереднього року)

Підприємствами автомобільного транспорту (з урахуванням перевезень фізичними особами-підприємцями) за 2014 рік перевезено 4 683,2 тис.т вантажів, вантажооборот склав 1 460,4 млн.ткм, що проти 2013 року становило 91,6% та 94,0% відповідно.

Дані про пасажирські перевезення за 2014 рік

Таблиця 13.1

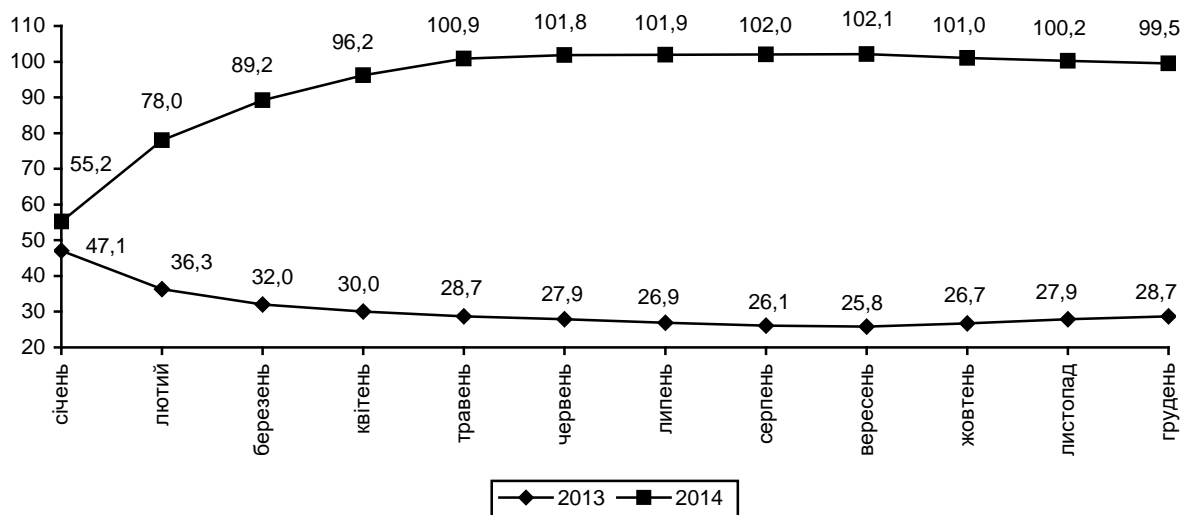
	Перевезено пасажирів		Пасажирооборот	
	тис.	у % до 2013р.	млн.пас.км	у % до 2013р.
Усіма видами транспорту	122969,3	100,9	2381,6	99,5
у тому числі				
автомобільним ¹	116460,8	102,4	2334,6	108,1
водним	... ²	42,9	... ²	25,0
авіаційним	5,9	10,5	9,3	5,0
тролейбусним	... ²	79,9	... ²	79,9

¹ З урахуванням пасажирських перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями.

² Інформація конфіденційна відповідно до Закону України “Про державну статистику”.

У 2014 році послугами пасажирського транспорту скористалися 123,0 млн. пасажирів, виконано пасажирську роботу в обсязі 2 381,6 млн.пас.км, що проти 2013 року становило 100,9% та 99,5% відповідно.

Пасажирооборот підприємств транспорту(наростаючим підсумком, у % до відповідного періоду попереднього року)

Обсяги пасажирських автоперевезень (з урахуванням перевезень фізичними особами-підприємцями) за 2014 рік склали 116,5 млн. пасажирів, або 102,4% від обсягів перевезень пасажирів у 2013 році, у тому числі маршрутні – 47,3 млн. пасажирів; пасажирооборот склав 2 334,6 млн.пас.км (108,1% від обсягу 2013 року), у тому числі маршрутний – 1 019,4 млн.пас.км.

Авіаційним транспортом з аеропортів області за 2014 рік відправлено 3,5 млн. пасажирів, 1,7 тис.т пошти та 7,8 тис.т вантажів; авіакомпаніями, розташованими на території області, перевезено 5,9 тис. пасажирів, що проти 2013 року склало 10,5%.

13.1.2 Склад парку та середній вік транспортних засобів

Відповідно до Закону України від 05.07.2011 № 3565 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо усунення надмірного державного регулювання у сфері автомобільних перевезень» Державтоінспекція не проводить державного технічного огляду транспортних засобів, а здійснює лише нагляд (контроль) у сфері безпеки дорожнього руху.

Інформація щодо середнього віку парку дорожніх механічних транспортних засобів та групування автомобілів за конструкцією, яка дозволяє використовувати паливо формувалася по звітності ТЗ-4, останній раз проводилась у 2010 році.

13.2 Вплив транспорту на довкілля

Транспортний комплекс, зокрема в області, що включає у себе автомобільний, внутрішній водний, залізничний та авіаційний види транспорту, - один з найбільших забруднювачів атмосферного повітря його вплив на

навколишнє середовище виражається, в основному, у викидах в атмосферу токсикантів з відпрацьованими газами транспортних двигунів і шкідливих речовин від стаціонарних джерел, а також у забрудненні поверхневих водних об'єктів, утворення твердих відходів і впливі транспортних шумів.

До головних джерел забруднення навколишнього середовища і споживачам енергоресурсів відносяться автомобільний транспорт та інфраструктура автотранспортного комплексу.

У Київській області питома вага автомобільного транспорту у загальному забрудненні атмосферного повітря досягає майже 60%. Сучасний автомобіль викидає понад 200 токсичних речовин. Концентрація токсичних речовин значною мірою залежить від технічного стану автомобіля, швидкості його руху, строку експлуатації. Дослідження показують, що найменше оксидів карбону викидається за швидкості руху 60 км/год. Зі зменшенням чи збільшенням швидкості руху кількість шкідливих речовин підвищується у 2-4 рази. Найбільша кількість токсичних речовин виділяється за перемінних режимів роботи двигуна, зокрема, під час пуску і зупинки, і під час роботи у холостому режимі. Концентрація токсичних речовин у відпрацьованих газах автомобіля зростає із збільшенням строку його експлуатації.

Застосування етилованого бензину, що має у своєму складі з'єднання свинцю, викликає забруднення атмосферного повітря вельми токсичними сполуками свинцю. Близько 70% свинцю, доданого до бензину з етилової рідиною, потрапляє в атмосферу з відпрацьованими газами, з них 30% осідає на землі відразу, а 40% залишається в атмосфері. Один вантажний автомобіль середньої вантажопідйомності виділяє 2,5 - 3 кг свинцю у рік. Концентрація свинцю у повітрі залежить від вмісту свинцю у бензині.

Близько 20% викидів автотранспорту осідає поблизу автошляхів. Тривале випасання худоби вздовж шляхів може призвести до накопичення сполук свинцю у тканинах тварин, а згодом – через трофічні ланцюги – і у тканинах людини. Відпрацьовані гази автомобілів впливають на розвиток широкого спектру захворювань (бронхіти, пневмонії, бронхіальна астма, серцева недостатність, інсульт, виразки шлунка) і збільшення смертності людей з ослабленим імунітетом.

У здорових людей організм справляється з отруєним повітрям, але на це йде так багато фізіологічних сил, що у результаті все ці люди втрачають працездатність, продуктивність праці падає, а мозок працює зовсім погано.

Шум від транспортних засобів є серйозною проблемою у великих містах регіону. Шум на 30% знижує продуктивність фізичної та на 60% – розумової праці. До 80% усіх виробничих шумів створює автомобільний транспорт. Поблизу автомагістралей шум досягає 70-75, а біля аеропортів може перевищувати 120 децибелів.

Для зменшення ковзання при їзді автомобілів взимку вулиці посипають сіллю, створюючи при цьому неймовірний бруд і калюжі. Цей бруд і вогкість переноситься у тролейбуси і автобуси, у метро і переходи, під'їзди і квартири, взуття від цього псується, засолення ґрунту і річок вбиває все живе, губить дерева і трави, рибу і всю водяну живність - руйнується екологія.

13.3 Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля

Для зменшення впливу транспорту на довкілля необхідно:

- забезпечити розвиток у великих містах області пасажирського транспорту на електротязі, збільшити парк автомобілів і автобусів, які працюють на газоподібному паливі;
- встановити знижені нормативи вмісту сірки у мазуті та дизельному пальному та у послідуєчому заборонити їх використання за умови вмісту сірки вище, ніж установлені порогові значення;
- поетапне запровадження екологічних норм для категорій колісних транспортних засобів, що вперше реєструються в Україні: «Євро-3» та «Євро-4»;
- забезпечити контроль за рівнем акустичного шуму колісних транспортних засобів;
- раціонально організувати перевезення і рух (вдосконалення доріг, оптимальна маршрутизація автомобільних перевезень, організація і регулювання дорожнього руху);
- максимально озеленити території мікрорайонів і розділових смуг;
- будувати об'їзні дороги у великих містах;
- впровадити системи очищення відпрацьованих газів;
- використовувати альтернативні види палива.

14. Збалансоване виробництво та споживання

14.1. Тенденції та характеристика споживання

Основними тенденціями розвитку народного споживання в області, як і загалом по Україні, можна вважати зростання обсягів споживання, зміну структури у бік збільшення частки непродовольчих товарів. Однак ця тенденція тимчасова. Слід відмітити тенденцію зростання питомої ваги суспільних фондів споживання.

Зростання загальних обсягів споживання здійснюється як за рахунок збільшення чисельності населення, так і за рахунок споживання у розрахунку на 1 особу. Значне місце у цьому процесі належить удосконаленню оплати праці, системі податків, підвищенню пенсійного забезпечення та іншим державним заходам.

Важливою тенденцією розвитку народного споживання є зміна структури споживання. Характеризуючи структурні зміни у споживанні, треба зазначити, що споживання продовольчих товарів більш-менш регламентується фізіологічними нормами. Межі споживання непродовольчих товарів набагато ширші, однак і тут при досягненні відповідного рівня потрібно дотримуватися раціональних норм споживання. Раціональні норми споживання мотивуються визначенням набору тих предметів, які повинні бути у користуванні з урахуванням терміну служби, норм зношення, морального старіння тощо. Використання екологічних мотивацій потребує професіонального підходу фахівців. Перспектива виходу на нові ринки потребуватиме від місцевих виробників адаптації до міжнародного законодавства, орієнтації на кращі

зразки екологічного менеджменту. Важливим показником поліпшення структури споживання є підвищення частки непродовольчих товарів у загальній масі споживання.

Структурні зміни проявляються також у межах споживання продовольчих товарів через збільшення або зменшення частки високоцінних продуктів харчування (м'яса, масла, кондитерських виробів тощо), серед непродовольчих - збільшення або зменшення частки товарів культурно-побутового призначення. Зміни обсягів у споживанні тісно пов'язані з доходами населення та розвитком виробництва товарів народного споживання. Незважаючи на те, що споживання товарів легкої промисловості має тенденцію до зростання, зберігається досить великий розрив між досягнутим рівнем і раціональними нормами. Суттєве зростання виробництва товарів культурно-побутового призначення значно збільшило б рівень забезпеченості ними міських і сільських мешканців. Удосконалення структури споживання є важливою передумовою розвитку особистості, утвердження здорового способу життя.

Окремо, як важливий елемент тенденцій розвитку народного споживання, слід виділити питання підвищення якості товарів, поліпшення їх споживчих властивостей, що дає додатковий ефект у процесі споживання.

Важливою тенденцією розвитку народного споживання є поляризація груп населення за рівнем і структурою споживання. Насамперед, це пов'язано з рівнем доходів на душу населення чи сім'ю.

14.2 Структурна перебудова та екологізація економіки

Обґрунтування екологічності є невід'ємною частиною системи управління, що впливає на вибір пріоритетів у забезпеченні народного господарства природними ресурсами та послугами у межах намічуваних обсягів споживання.

Орієнтація народного господарства на інтенсивні методи ведення господарства вимагає того, щоб природоохоронна діяльність, як і будь-яка інша, була б підпорядкована кінцевим результатам, а саме: підвищенню добробуту і всебічному розвитку особистості. Однак показники якості навколишнього середовища у сучасних умовах поки ще не стали мірилом добробуту населення. Іншими словами, чітка система управління якістю навколишнього середовища, соціальні нормативи якої мають керуватися не тільки технічними, а й економічними можливостями, поки що не вибудована.

14.3 Впровадження елементів «більш чистого виробництва»

Стратегію екологічно чистого виробництва першими почали впроваджувати країни Центральної та Східної Європи, на сьогодні вона широко використовується у країнах Західної Європи і більш відома як «стратегія більш чистого виробництва».

Стратегія екологічно чистого виробництва є однією з найоптимальніших як в умовах ринкової економіки, так і на перехідному періоді до неї, оскільки забезпечує подвійний вииграш: з одного боку, відбувається покращення стану довкілля шляхом удосконалення технологій, підвищення якості продукції, з

іншого – зменшення рівня забруднення. У рамках пілотного проекту Центром більш чистого виробництва в Україні влаштовано ряд інформаційних та загальних навчальних семінарів для підготовки національних експертів за методикою ЮНІДО. Потенційна економія ресурсів для підприємств-учасників проекту (Київський, Вінницький та Запорізький регіони) після впровадження ними запропонованих рекомендацій складатиме близько 9 млн. євро при залученні інвестицій близько 30 млн. євро.

Одним із заходів зі скорочення обсягів викидів парникових газів під час спалювання в котлоагрегатах, а також впровадження енергозберігаючих технологій, є реалізація у рамках Кіотського протоколу українсько-нідерландського проекту «Енергозбереження та зменшення викидів діоксиду вуглецю на теплових електростанціях України» на ВП Ладижинська ТЕС ВАТ «Західенерго», яка є найбільшим джерелом викидів регіону.

Ефективне впровадження екологічно чистого виробництва (ЕЧВ) у виробничу діяльність вітчизняних підприємств потребує: формування відповідної законодавчої та нормативно-правової бази; інституційне забезпечення впровадження та реалізації ЕЧВ шляхом створення Національного агентства України з питань розвитку ЕЧВ; розробка методичного інструментарію щодо реалізації ЕЧВ на підприємствах відповідно до галузевої структури; формування економічного механізму стимулювання суб'єктів реалізації ЕЧВ; поширення інформації стосовно доцільності впровадження ЕЧВ; організація підготовки та перепідготовки фахівців у сфері впровадження ЕЧВ.

Успішна реалізація впровадження ЕЧВ на вітчизняних підприємствах сприятиме: впровадженню системного удосконалення технологічної, економічної та екологічної діяльності з метою скорочення обсягів утворення виробничих відходів; удосконаленню організаційних заходів та створенню систем екологічного менеджменту; створенню постійного економіко-екологічного моніторингу проектів ЕЧВ; мобілізації фінансових та матеріальних ресурсів для впровадження ЕЧВ; створенню та розвитку сучасних систем управління навколишнім середовищем з наступною сертифікацією за вітчизняними та міжнародними стандартами.

14.4 Ефективність використання природних ресурсів

Економічні ресурси, тобто засоби для виготовлення товарів і послуг, є обмеженими чи рідкісними, а матеріальні потреби суспільства зростають і стають більш різноманітними. Функціонування виробництва неможливе без використання ресурсів. Стрімке дорожчання енергоносіїв, зменшення запасів вичерпних природних ресурсів та зростання навантаження на природні ресурси, що є невичерпними, прискорюють процеси ефективного їх використання в області. Екстенсивний розвиток економіки України, не завжди ефективно використання природних ресурсів, призвело до того, що пошук шляхів підвищення ефективності використання природних ресурсів стає особливо актуальним. Одним із таких шляхів є більш активне виконання функції

управління місцевими органами самоврядування та налагодження постійного моніторингу природних ресурсів у економіці регіону.

Сировина, як і будь-які інші природні ресурси, котрі використовує людина у своїй господарській діяльності, має подвійну природу. З одного боку, сировина, з фізичного погляду, з її вилучення у господарських цілях, постає невід'ємною складовою навколишнього середовища, в якому відбувається виробнича діяльність людини. З іншого боку, вона є об'єктом докладання трудових зусиль та предметом перероблення. У процесі такого перероблення сировина втрачає ряд природних властивостей, зберігаючи інші (можливо, такі властивості навіть посилюються), які людина вважає корисними для себе.

Необмеженими ресурсами вважаються ті з них, використання яких людством не веде до їх вичерпування. Це - енергія сонця, морських припливів, вітру, а також деякі природні хімічні речовини, які можуть знову й знову потрапляти до виробничого обігу за умови достатньо потужних природних процесів рецикліювання.

На відміну від цього обмеженими ресурсами є такі, запаси яких знижуються у процесі використання. Це - поклади газу, вугілля, руд металів, інші мінерали та корисні копалини. Фізично обмеженими видами ресурсів є як поновлювані, так і непоновлювані ресурси планети. При цьому поняття обмеженості тут має діалектичний характер і змінюється у часі.

Річ у тім, що деякі види ресурсів раніше вважали невичерпними, а зараз вже підраховуються роки, які залишилися до фізичної межі їх видобування та використання. Така трансформація сприйняття сталася, зокрема, з вуглеводневими енергоносіями. Зараз як практично необмежені інколи трактуються поклади носіїв термоядерної енергії (щоправда, враховуючи те, що практично немає можливості збільшення обсягів сукупного енергетичного споживання через потепління клімату на планеті).

Особливо актуальною проблема торгівлі природними ресурсами стає для України, що зумовлено відомими фінансовими дефіцитами, пов'язаними із закупівлею ресурсів, і передусім енергоносіїв за імпортом та складним екологічним станом. Хороші «природні передумови» розвитку має будівельна галузь. Крім уже згаданих компонентів потрібних для неї матеріалів, відзначимо, що і з інших видів будівельних ресурсів Україна має практично повне забезпечення. Це, зокрема, стосується покладів мармуру, гранітів, лабрадорів, крейди тощо.

14.5 Оцінка «життєвого циклу виробництва»

Оцінка життєвого циклу, як метод оцінювання екологічних аспектів продукції й потенційних впливів на навколишнє середовище, передбачає такі етапи:

- визначення цілей і змісту оцінки життєвого циклу;
- формування переліку вхідних і вихідних параметрів;
- оцінка потенційних впливів на навколишнє середовище, пов'язаних із вхідними й вихідними потоками речовини та енергії;
- інтерпретація результатів інвентаризаційного аналізу й аналізу

впливів.

Ця оцінка також розглядає впливи на навколишнє середовище впродовж усього життєвого циклу продукції — одержання сировини, матеріалів, виробництво, експлуатація і утилізація у межах продукційної системи. Розглядаються і негативні впливи на населення, а також на стан екологічних систем. Для того щоб визначити переваги певної категорії продукції чи послуг відносно їх впливів на стан довкілля та здоров'я людини протягом життєвого циклу розробляються та впроваджуються екологічні стандарти. Екологічний стандарт на продукцію певної категорії є добровільним і встановлює додаткові екологічні вимоги - екологічні критерії, до тих що встановлені чинним законодавством. Відповідність екологічним критеріям є підтвердженням екологічної переваги продукції.

У процесі розроблення стандарту враховується вимоги законодавства України та Євросоюзу, міжнародних стандартів серії ISO 14000, а також кращій вітчизняний та світовий досвід екологічних інновацій відносно певної категорії продукції.

На Київщині оцінка характеристик життєвого циклу використовується зокрема:

- для оцінки можливостей поліпшення екологічних аспектів продукції на різних стадіях життєвого циклу;
- під час прийняття рішень у промислових, державних і недержавних організаціях, під час стратегічного планування, встановлення пріоритетів, проектування чи реконструкції продукції або процесів;
- для вибору характеристик екологічності, утому числі методів вимірювань;
- під час проведення маркетингових досліджень;
- під час екологічного маркування чи для складання заяви-декларації екологічної чистоти продукції тощо.

Під час проведення оцінки впливу життєвого циклу продукції визначають важливість потенційного впливу на навколишнє середовище з використанням результатів інвентаризаційного аналізу життєвого циклу. Цей процес пов'язаний головним чином із визначенням специфічних впливів на навколишнє середовище чинників, виявлених у ході інвентаризаційного аналізу, і намаганням зрозуміти масштаби й характер таких впливів. Рівень детальності, вибір і оцінка чинників впливу, методологія оцінки залежать від цілі й змісту дослідження.

Якщо підприємство прагне досягти кращих показників сталого виробництва, воно повинно мати упроваджену систему управління життєвим циклом. Ця система спрямована на мінімізацію екологічних та соціально-економічних проблем, пов'язаних з продуктом, протягом його життєвого циклу та ланцюгом формування вартості.

Управління життєвим циклом дозволяє:

- зменшити екологічні витрати;
- більш ефективно використовувати ресурси та матеріали;
- зменшити собівартість продукції;

- зменшити витрати на зберігання матеріалів та вантажно-розвантажувальні роботи;
- зменшити обсяги утворюваних відходів від пакування та спожитої продукції.

Підвищення рівня екологічних знань вітчизняних товаровиробників щодо впровадження сучасних систем управління якістю та більш чистих технологій виробництва є одним із елементів національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011-2015 роки та покликане прискорити перехід економіки держави на нові принципи інтегрованого екологічного управління.

Потреба переросте у необхідність у зв'язку із очікуваною інтеграцією нашого законодавства до міжнародних стандартів та посиленню державних вимог і контролю за їх дотриманням, зокрема у частині покращення рівня екологічної безпеки виробництва.

15. Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища

15.1 Національна та регіональна екологічна політика

Відмінності соціально-економічного розвитку регіонів України зумовлюють нерівномірне техногенне навантаження на навколишнє природне середовище. Передбачається, що положення Основних засад (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2020 року (далі - Стратегія) та розроблені на її основі національні плани дій будуть інтегровані у регіональні програми соціально-економічного розвитку та деталізовані на рівні регіональних планів дій з охорони навколишнього природного середовища Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя, на основі яких будуть розроблені місцеві плани дій з охорони навколишнього природного середовища, підготовлені на рівні сільських, селищних та міських рад.

У результаті виконання місцевих планів дій передбачається посилити роль органів місцевого самоврядування у процесі реалізації державної екологічної політики, визначити напрями її вдосконалення з урахуванням регіональної специфіки та Керівних принципів сталого просторового розвитку Європейського континенту

Метою національної екологічної політики є стабілізація і поліпшення стану навколишнього природного середовища України шляхом інтеграції екологічної політики до соціально-економічного розвитку України для гарантування екологічно безпечного природного середовища для життя і здоров'я населення, впровадження екологічно збалансованої системи природокористування та збереження природних екосистем.

Основними принципами національної екологічної політики є:

- посилення ролі екологічного управління у системі державного управління України з метою досягнення рівності трьох складових розвитку (економічної, екологічної, соціальної), яка зумовлює орієнтування на пріоритети сталого розвитку;

- врахування екологічних наслідків під час прийняття управлінських рішень, при розробленні документів, які містять політичні та/або програмні засади державного, галузевого (секторального), регіонального та місцевого розвитку;
- міжсекторальне партнерство та залучення зацікавлених сторін;
- запобігання надзвичайним ситуаціям природного і техногенного характеру, що передбачає аналіз і прогнозування екологічних ризиків, які ґрунтуються на результатах стратегічної екологічної оцінки, державної екологічної експертизи, а також державного моніторингу навколишнього природного середовища;
- забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи;
- відповідальність за збереження довкілля;
- участь громадськості та суб'єктів господарювання у формуванні та реалізації екологічної політики, а також урахування їхніх пропозицій при вдосконаленні природоохоронного законодавства;
- невідворотність відповідальності за порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища;
- відповідальність органів виконавчої влади за доступність, своєчасність і достовірність екологічної інформації;
- доступність, достовірність та своєчасність отримання екологічної інформації;
- державна підтримка та стимулювання вітчизняних суб'єктів господарювання, які здійснюють модернізацію виробництва, спрямовану на зменшення негативного впливу на навколишнє природне середовище.

Таким чином, єдиним продуктивним шляхом відвернення техногенно-екологічних загроз є перехід від схеми реагування на події (аварії та катастрофи) до побудови системи упереджувального контролю безпеки, переорієнтація науково-технічного потенціалу на створення нового покоління об'єктів, техніки з гарантованим рівнем безпеки, запровадження програмованого режиму управління безпекою і нормативно-правового регулювання техногенного середовища. Пріоритетними національними інтересами України є екологічна безпека та впровадження екологічно чистих технологій в усіх сферах життєдіяльності суспільства.

Питання охорони довкілля не бувають лише національними. Вирішуючи екологічні проблеми Полісся, Україна сприяє відновленню "зелених легенів" Європи, наполегливо працюючи над екологічним відродженням Дніпра і його басейну - пом'якшенню регіональних і глобальних проблем. Екологічно чиста, економічно стабільна Україна повинна стати повноцінною часткою Європи і всього світового співтовариства.

15.2 Удосконалення системи управління та нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки

Ефективне впровадження державної екологічної політики на регіональному та місцевому рівнях зумовлюється тим, що більшість

проблемних питань пов'язаних з довкіллям вирішуються місцевими радами. Крім того вони більше можуть врахувати екологічні інтереси населення відповідної території. Через систему місцевих рад здійснюється політика охорони навколишнього природного середовища, забезпечення екологічної безпеки, підтримки екологічного балансу. На місцевому рівні найповніше поєднуються духовні й екологічні інтереси населення, культурні й екологічні традиції.

Місцеві органи влади повинні проводити ефективну політику просторового планування, яка б включала стратегічну екологічну оцінку всіх планів. Саме на рівні територіального планування повинні враховуватися екологічні чинники. Природоохоронні заходи, також обов'язково повинні бути включені до генеральних планів розвитку населених пунктів.

15.3 Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства

Контроль за дотриманням природоохоронного законодавства в Україні здійснюють різні державні та громадські організації, серед яких Верховна Рада, Кабінет Міністрів, виконавчі комітети місцевих рад народних депутатів, місцеві адміністрації. Важлива роль належить правоохоронним органам. Органи прокуратури здійснюють вищий нагляд за виконанням законодавства про охорону навколишнього середовища всіма міністерствами й відомствами, підприємствами, установами і громадянами. Судом розглядаються кримінальні, громадянські та адміністративні справи, пов'язані з порушенням вимог природоохоронного законодавства.

Державна екологічна інспекція у Київській області у 2014 році здійснювала комплексний контроль у галузі охорони навколишнього природного середовища, державний контроль за використанням і охороною природних ресурсів, екологічний контроль на державному кордоні України та на внутрішніх митницях області. Всього було здійснено 1 764 перевірки дотримання вимог природоохоронного законодавства. У результаті чого було складено 1 458 протоколів про адміністративне правопорушення.

Таблиця 15.1

№ з/п	Назва заходу	Одиниця виміру	Роки		
			2012	2013	2014
1	2	3	4*	5*	6*
1	Кількість перевірених об'єктів контролю	од.	2 107	3 965	1764
2	Складено актів перевірок	од.	1 863	3 842	1921
3	Кількість складених протоколів про адміністративне правопорушення	од.	1 292	2 949	1458
4	Притягнуто до адміністративної відповідальності	осіб/грн	1 287/ 451 654	2 913/ 935 977	1 438/ 349 197
5	Стягнуто адміністративних штрафів	осіб/грн	1 120/ 392 278	-/838 392	-/ 369 954
6	Пред'явлено претензійно-позовних матеріалів	од./грн.	109/ 9 853 540	246/ 3 237 70 0	156/ 2 262 648

7	Стягнуто претензійно-позовних матеріалів	од./грн.	62/ 633 695	214/ 677 804	146/ 568 388
8	Кількість випадків тимчасового призупинення виробничої діяльності	од.	46	51	2
9	Кількість об'єктів, на яких виявлено перевищення встановлених екологічних нормативів, дозволів або лімітів	од.	46	179	18
9.1	на спеціальне водокористування	од.	1	174	10
	у тому числі на скиди у водні об'єкти	од.	3	6	10
9.2	на викиди в атмосферне повітря	од.	7	5	8
9.3	на утворення та розміщення відходів	од.	35	-	-
10	Внесено подань про припинення дії виданих дозволів	од.	0	-	-
11	Кількість матеріалів перевірок, переданих до правоохоронних органів щодо прийняття рішення про внесення до єдиного реєстру кримінальних впроваджень	од.	15	36	36

**-зазначена інформація за підсумками року*

15.4 Виконання обласних цільових екологічних програм

Питання фінансування найбільш важливих природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів вирішується через їх включення до відповідних державних і місцевих природоохоронних програм.

На виконання відповідних доручень, наказів Мінприроди України, розпоряджень Київської обласної державної адміністрації здійснювався моніторинг виконання заходів обласних цільових екологічних програм.

Програма “Охорона довкілля та раціональне використання природних ресурсів Київської області на період до 2016 року”.

Фактичні обсяги та джерела фінансування програми у 2014 році:

- за рахунок коштів державного бюджету (Державного фонду охорони навколишнього природного середовища) 15 288,0 тис. грн. у тому числі капітальні вкладення 13 238,0 тис. грн. на реконструкцію та будівництво каналізаційних систем, інші напрями використання коштів державного бюджету 2 050,0 тис. грн. здійснення консервації деградованих та малопродуктивних земель, а також розроблення проектів створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду;

- за рахунок коштів обласного бюджету (обласного фонду охорони навколишнього природного середовища) 9 443,467 тис. грн. у тому числі капітальні вкладення 4 717,0 тис. грн. на реконструкцію модульних котелень, реконструкцію та будівництво каналізаційних систем, наукові дослідження та збереження біорізноманіття 974,0 тис. грн., інші напрями використання коштів обласного бюджету 3 752,467 тис. грн. у тому числі 2 360,0 тис. грн. на знешкодження непридатних для використання пестицидів та 1 392,467 тис. грн.
- погашення кредиторської заборгованості;

- за рахунок коштів місцевих бюджетів 9 667,0 тис. грн. у тому числі капітальні вкладення 8 290,0 тис. грн. на заходи зменшення викидів в атмосферне повітря, реконструкцію та будівництво каналізаційних систем, інші напрями використання коштів місцевих бюджетів 1 377,0 тис. грн. на заходи з

розроблення проектів реконструкції каналізаційних очисних споруд, озеленення та благоустрій несених пунктів, ліквідація наслідків буреломів, сніголамів та вітровалів, організація і проведення конкурсів, виставок та інших масових екологічних заходів;

- інші джерела фінансування (власні кошти виконавця, гранти, залучені кредити та інші кошти) 382 753,757 тис. грн. у тому числі капітальні вкладення 382 158,757 тис. грн. на реконструкцію блоку № 2 та електрофільтрів пиловугільного блоку №1 Трипільської ТЕС, реконструкцію та будівництво каналізаційних систем, інші напрями використання коштів 595,0 тис. грн. на заходи направлені для озеленення та благоустрій несених пунктів тощо;

Видатки програми у звітному періоді з додатковою інформацією щодо напрямків спрямування коштів у розрізі КЕКВ:

- кошти з державного бюджету (Державного фонду охорони навколишнього природного середовища) на виконання заходів Програми не виділялись;

- за рахунок коштів обласного бюджету 2 084,467 тис. грн. у тому числі капітальні вкладення 2 084,467 тис. грн. погашено кредиторську заборгованість, що виникла станом на 01.01.2014 по заходам «Реконструкція II гілки каналізаційної мережі в м. Тараща» та «Проектування каналізаційної системи смт. Ворзель» на суму 1 392,467 тис.грн.

Також виконувались роботи з реалізації заходів «Санація напірного каналізаційного колектору від КНС №1 до КНС №4 смт. Барішівка» та «Реконструкція мереж водовідведення м. Сквир Сквирського району» на які освоєно кошти у сумі 150,0 та 542,0 тис. грн. відповідно;

- за рахунок коштів місцевих бюджетів 383,5 тис. грн. проведено озеленення та благоустрій населених, ліквідовано 87 стихійних сміттєзвалищ у Сквирському районі тощо;

- інші джерела фінансування (власні кошти виконавця, гранти, залучені кредити та інші кошти) 285 136,9 тис. грн. у тому числі капітальні вкладення 285 106,0 тис. грн. проводиться реконструкція блоку № 2 Трипільської ТЕС ПАТ «Центренерго» (284 756,0 тис. грн.) та реконструкція модульних котельних із заміною модулів опалення, ГПВ та іншого технологічного обладнання (мережі К ПБМР “Білоцерківтепломережа”) у м. Біла Церква (350,0 тис. грн.), інші напрями використання коштів 30,9 тис. грн. (проведено ліквідацію стихійних сміттєзвалищ).

Основні результати виконання програми за поточний рік:

- згідно розпорядження Кабінету Міністрів України №648-р від 08.09.2004 року «Про заходи щодо реконструкції та модернізації теплоелектростанцій та теплоелектроцентралей у період до 2020 року», наказу Міністерства палива та енергетики України №499 від 09.10.2008 «Про затвердження плану реконструкції та модернізації теплоелектростанцій та теплоелектроцентралей у період до 2020 року» на підставі наказу по Трипільській ТЕС від 29.12.2012 №603 енергоблок ст.№2 Трипільської ТЕС виведено із експлуатації для проведення реконструктивних та відновлювальних робіт.

Завданням проведення реконструкції передбачено подовження строку експлуатації, підвищення надійності та покращення техніко-економічних показників основного устаткування (котла та турбіни), а також суттєве зниження негативного екологічного впливу технологічного процесу на навколишнє природне середовище за рахунок встановлення вискоєфективного обладнання уловлення золи та сіркоочистки димових газів.

За 2014 рік на реконструкцію ТЕС освоєно – 284,756 млн. грн.

Проведено заміну 8 модулів опалення мережі КПБМР «Білоцерківтепломережа» у м. Біла Церква та освоєно - 350,0 тис. грн.

У населених пунктах області постійно проводяться природоохоронні акції направлені на покращення стану довкілля: «Допоможи птахам взимку», «Зимові плоди», «Первоцвіт», «День довкілля», «Збережи ялинку» та інші.

У загальноосвітніх школах проведено уроки з висвітленням теми «Вода для життя» у рамках відзначення Всесвітнього дня води 22 березня.

Департаментом проведено роботу по збору погоджень на створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення, а саме: ботанічних пам'яток природи місцевого значення «Три дуби», площею - 0,03 га, «Катеринин дуб», площею - 0,02 га у Бориспільському районі, «Володимира дуби», площею - 0,02 га у Вишгородському районі, ландшафтного заказника місцевого значення «Оранський», площею - 100 га у Іванківському районі, іхтіологічного заказника місцевого значення «Косівський», площею - 42 га у Володарському районі, гідрологічної пам'ятки природи місцевого значення «Володимирова криниця», площею - 0,3 га в Обухівському районі Київської області.

У результаті чого, рішенням Київської обласної ради від 27.03.2014 №765-40-VI «Про резервування цінних для заповідання природних територій та об'єктів на території Київської області» зарезервовано зазначені території та об'єкти.

З метою належного виконання Указу Президента України від 14.08.2009 №611/2009 «Про додаткові заходи щодо розвитку природно-заповідної справи в Україні», доручення Адміністрації Президента України від 05.06.2012 №03-01/1573 щодо збільшення площі природно-заповідного фонду місцевого та загальнодержавного значення, основна увага Департаменту у 2014 році приділялася створенню Чорнобильського біосферного заповідника, орієнтовна площа якого складає 227 тис. га. Департаментом зібрано та передано до Міністерства екології та природних ресурсів України первинні документи для розробки проекту створення даного заповідника. Київською обласною державною адміністрацією погоджено проект Указу Президента України щодо створення даного заповідника.

Створення Чорнобильського біосферного заповідника дасть можливість збільшити заповідність області на 8%.

З запланованих Програмою на 2014 рік протягом року проводились роботи з реалізації 16 заходів.

На реалізацію природоохоронних заходів, відповідно до Програми, на 2014 рік передбачено фінансування в розмірі 410 937,757 тис. грн., а фактично

виконано робіт на 287 604,867 тис. грн., що становить майже 70 % від передбаченого Програмою.

Програма поводження з твердими побутовими відходами в Київській області на 2012-2016 роки.

Департаментом житлово-комунального господарства і паливно-енергетичного комплексу здійснюється постійний моніторинг виконання заходів Програми. Протягом 2014 року продовжено роботу щодо оновлення контейнерного господарства та облаштування контейнерних майданчиків для ТПВ та інших заходів поводження з відходами. Так, за рахунок коштів місцевих бюджетів та інших джерел придбано і встановлено 13 урн для сміття у місцях масового відпочинку, на зупинках транспорту і в інших необхідних місцях у Броварському районі, встановлено 225 контейнерів у Володарському, Згурівському та Миронівському районах, у містах Бровари та Обухів, облаштовано 7 контейнерних майданчиків у м. Бровари та м. Обухів, ліквідовано 218 несанкціонованих сміттєзвалищ у Броварському, Володарському, Миронівському, Рокитнянському, Сквирському, Таращанському районах та містах Буча та Бориспіль, у Васильківському районі придбано 1 спеціалізований транспорт для транспортування ТПВ, у Макарівському районі проведено поточний ремонт техніки та контейнерів, придбано контейнери для роздільного збирання ТПВ для міст Біла Церква та Фастів.

Загалом протягом 2014 року на виконання заходів Програми освоєно 2 805,46 тис. грн., у тому числі: місцевих бюджетів – 1 285,66 тис. грн., інших джерел – 1 519,80 тис. грн.

За рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища протягом 2014-2015 років продовжуються заходи з будівництва полігонів твердих побутових відходів у селищах Рокитне та Ставище за новітніми технологіями.

Програма забезпечення населення Київської області якісною питною водою в достатній кількості на 2011-2020 роки.

На виконання Закону України „Про Загальнодержавну програму „Питна вода України” на 2006-2020 роки” департаментом житлово-комунального господарства і паливно-енергетичного комплексу розроблено та в області прийнято «Програму забезпечення населення Київської області якісною питною водою в достатній кількості на 2011-2020 роки», яка затверджена рішенням Київської обласної ради від 24.03.2011 року № 061-05-VI (із наступними змінами).

Метою програми є покращення забезпечення населення питною водою нормативної якості у межах науково обґрунтованих норм питного водопостачання; реформування та розвиток водопровідно-каналізаційної мережі; підвищення ефективності та надійності її функціонування; відновлення, охорона та раціональне використання джерел питного водопостачання.

Орієнтовні обсяги необхідного будівництва, реконструкції та модернізації систем водопостачання та водовідведення у населених пунктах області, визначених Програмою за рахунок всіх джерел фінансування у 2011-2020 роках

складають 824,8 млн. грн., у тому числі у 2011-2013 році – 408,6 млн. грн., у 2014-2016 роках – 199,7 млн. грн., у 2017-2020 роках – 216,3 млн. грн.

Протягом 2014 року на виконання заходів Програми освоєно 12 109,52 тис. грн., у тому числі:

- місцевих бюджетів – 2 420,41 тис. грн.,
- інших джерел – 9 689,11 тис. грн, що становить 18,1 % від запланованого Програмою.

Зокрема по заходах Програми:

- у Богуславському районі здійснено: заміну насосного обладнання, водопровідних мереж, реконструкцію первинного відстійника та аератора дільниці та заміну повітродувок КОС на суму – 298,5 тис. грн.;

- у Бородянському районі здійснено: заміну 3-х глибинних насосів на артсвердловинах у смт. Бородянка, насосу на артсвердловині в смт Пісківка, придбано глибинний насос на артсвердловину в с. Майданівка, проведено поточний ремонт водогону у смт Пісківка та с. Нова Гребля, ремонт свердловини ж/м «Артем» у смт. Пісківка на суму – 200,515 тис. грн.;

- у Бориспільському районі: здійснено заміну водопостачальних муфт (с. Рогозів, с. Старе), ремонт насосів (с. Мирне, с. Васильки, с. Дударків, с. Гологурів), проведено ремонт водогонів, заміну водопостачальних труб, ремонт та заміну насосів на КНС (с. старе, с. Гологурів, с. Васильки, с. Дударків, с. Мирне), ремонт системи водопостачання (с. Дударків, с. Рогозів);

- у Броварському районі: виготовлено проектно-кошторисну документацію буріння глибоководної свердловини у с. Требухів, смт. Калита, розпочато будівництво бювету у смт. Калита по вул. Леніна, 26, проведена санація системи централізованого водовідведення у с. Требухів на суму 1 348,0 тис. грн.;

- у смт Володарка здійснено хлорацію водопровідної мережі на суму 7,50 тис. грн., проведено утеплення свердловин на суму 10,0 тис. грн., здійснено заміну трубопроводу водопровідної мережі на суму – 80,0 тис. грн.;

- у Макарівському районі проведено ремонт системи водопостачання на суму 26,70 тис. грн.;

- у Іванківському районі: ведеться будівництво системи водопостачання с. Запрудна, роботи виконані на суму 341,40 тис. грн.;

- у Миронівському районі розпочато реконструкцію водопровідних мереж на суму 85,0 тис. грн., проведено капітальний ремонт свердловин у с. Яхни, с. Кип'ячка та заміну електричного обладнання свердловин у с. Потік на суму 141,83 тис. грн., забезпечення відомчого контролю за якістю питної води на суму 16,27 тис. грн.;

- у Переяслав-Хмельницькому районі встановлено 46 люків систем водопостачання у с. Ковалин на суму 12,50 тис. грн.;

- у Рокитнянському районі встановлено станції управління насосними агрегатами ВНС з частотними перетворювачами 3 шт. на суму 207,44 тис. грн.;

- у місті Біла Церква: проведено роботи із заміни водопровідних і каналізаційних мереж на суму – 755,6 тис. грн.;

- у місті Бориспіль: за рахунок позики від Міжнародного банку реконструкції та розвитку у рамках проекту «Розвиток міської інфраструктури» здійснено фінансування проекту «Реконструкція енергоємного обладнання системи водопостачання і водовідведення м. Бориспіль» на суму – 4 485,45 тис. грн.;

- у місті Бровари: розроблено оптимізовану схему водопостачання та водовідведення міста на суму 165,0 тис. грн., придбано устаткування та обладнання для хіміко-бактеріологічної лабораторії по контролю за якістю питної води на суму 43,50 тис. грн., здійснено будівництво: водопроводу по вул. Андрєєва (вул. Таращанська до вул. Київська) на суму 300,70 тис. грн. та каналізаційної мережі по вул. Павлова на суму 116,30 тис. грн.; капітально відремонтовано: зовнішні мережі водопроводу на суму 691,56 тис. грн., зовнішні мережі каналізації на суму 1 119,76 тис. грн., напірний каналізаційний колектор по вул. Кутузова (85,5 м) на суму 19,90 тис. грн., здійснено реконструкцію очисних споруд (техніко-економічне обґрунтування) на суму 185,38 тис. грн., встановлено два рециркуляційних насоси продуктивністю 500 м³/год. з напором 22,0 м та потужністю 45 кВт у муловій станції каналізаційних очисних споруд на суму 209,0 тис. грн. та встановлено вузли обліку стічних вод на КНС №3 та КНС №7 на суму 93,58 тис. грн.;

- у м. Обухів проводиться виготовлення проекту реконструкції головного напірного водоводу діаметром 400 мм у районі АЗС "WOG" та автодороги Київ-Знамянка;

- у м. Васильків проведено заміну сталевих труб на поліетиленові та заміна насосів на свердловинах за рахунок коштів місцевого бюджету та інших джерел, а також на суму 40,4 тис. грн. придбано 3 од. насосів для підкачки води у висотні будинки;

- у м. Ірпінь встановлено водолічильники для свердловин 21 шт., закуплено насосні агрегати ЕВЦ 10 шт., проведено заміну 225 п.м. водопроводів по місту, закуплено 300 м.п. водопровідної труби Ø 225 на суму 280,9 тис. грн.

Будівництво Каналізаційних очисних споруд у смт Баришівка та м. Бориспіль. Починаючи з 2012 року за рахунок коштів Державного бюджету на замовлення Управління капітального будівництва Мікрорегіону України у смт. Баришівка та м. Бориспіль здійснюється будівництво каналізаційних очисних споруд.

Проекти очисних споруд смт. Баришівка та м. Бориспіль розроблено на основі сучасної інноваційної технології чеської компанії «ENVIRONMENT COMMERS CZ, LTD». Здійснення будівництва каналізаційних очисних споруд вищезазначених населених пунктів дасть можливість значно покращити санітарно-епідеміологічний стан міста Борисполя, населених пунктів Бориспільського і Баришівського районів, не допустити виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру. Завершення будівництва цих об'єктів планується до кінця 2015 року.

На виконання заходів «Обласної цільової програми розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до

2021 року» (затверджена рішенням Київської обласної ради від 17.09.2013 № 663-34-VI) за рахунок коштів Державного бюджету профінансовано 11 874,4 тис. грн., які пішли на погашення кредиторської заборгованості за роботи, виконані у минулі роки.

За рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища та обласного бюджету профінансовано 3 369,7 тис. грн. За вказані кошти погашено кредиторську заборгованість на суму майже 1 965,6 тис.грн. та виконано робіт на суму 1 404,1 тис.грн. (розчищено 8,53 км русел річок та 1 водойм). Кредиторська заборгованість станом на 01.01.2015 складає 1 643,1 тис. гривень.

15.5 Моніторинг навколишнього природного середовища

Моніторинг навколишнього природного середовища або екологічний моніторинг природно-антропогенних геосистем – це система спостережень, збирання, оброблення, передавання та аналізу інформації про стан екологічних систем, що розвиваються природним шляхом, так і під впливом антропогенного (техногенного) навантаження.

Моніторинг довкілля в області здійснюється суб'єктами регіональної системи моніторингу довкілля Київської області. Так, Центральна геофізична обсерваторія - веде спостереження за станом забруднення поверхневих вод та вмістом забруднюючих речовин у атмосферному повітрі населених пунктів Київської області, рівнем забруднення атмосферного повітря важкими металами та бенз(а)піреном, радіоактивним забрудненням атмосферного повітря.

Спостереження за станом поверхневих вод за вмістом гідрохімічних показників, проводиться Центральною геофізичною обсерваторією (щоквартально), Дніпровським басейновим управлінням водних ресурсів (щомісячно).

Об'ємну активність радіонуклідів у поверхневих та стічних водах зони відчуження, визначає Державне спеціалізоване підприємство «Чорнобильський спецкомбінат».

Оцінка стану атмосферного повітря здійснюється за середньомісячними концентраціями у кратності перевищень середньодобових гранично - допустимих концентрацій (далі – ГДК) по пріоритетним забруднюючим речовинам. Пріоритетними забруднюючими речовинами вважались ті речовини, які вносять найбільший вклад в забруднення атмосферного повітря міста і контролювались на стаціонарних постах спостережень за забрудненням атмосферного повітря.

Перелік постів спостереження:

Пост №1 - м. Бровари; вул. Черняхівського, 20

Пост №2 – м. Обухів; вул. Миру, 13

Пост №3 – м. Українка; вул. Зв'язку, 3

Пост №4, 5 – м. Біла Церква. вул. Леваневського, 53. та Сломчинського, 6.

Оцінка якості поверхневих вод області здійснювалась на основі аналізу інформації стосовно величин гідрохімічних показників у порівнянні з

відповідними значеннями їх гранично - допустимих концентрацій (ГДК) та фоновими показниками.

Гідрохімічні показники були поділені на наступні групи у відповідності до їх типу та/або кількісних характеристик:

1 група: завислі речовини, розчинений кисень, розчинені органічні речовини (за показниками БСК5 та ХСК), водневий показник (рН);

2 група: компоненти сольового складу (сума іонів, гідрокарбонатні іони, хлориди, сульфатні іони, іони магнію, кальцію, натрію);

3 група: біогенні елементи (азот амонійний, азот нітратний, азот нітритний, фосфатні іони);

4 група: нафтопродукти, СПАР, важкі метали (залізо загальне, мідь, цинк, хром загальний, свинець, нікель, кадмій), феноли.

Перелік пунктів спостережень Центральної геофізичної обсерваторії за станом забруднення поверхневих вод в Київській області

Таблиця 15.2

Водний об'єкт	Пункт	Створ
Водотоки		
р.Тетерів	сел.Іванків	1км нижче сел.Іванків
р.Ірпін	с.Мостище	0.6км на 3 від с.Мостище; 3.3км нижче впадіння р.Куделя; 650м вище з/б мосту
р.Унава	м.Фастів	1) 1км вище м.Фастів
		2) 1км нижче м.Фастів; 0.2км вище впадіння р.Снітинка; 0.5км нижче ск.ст.вод ККП
р.Десна	с.Літки	0.5км нижче ПнЗ околиці с.Літки; 35м нижче впадіння р.Любеч; в створі ГП
р.Трубіж	сел.Баришівка	1) 1км вище сел. Баришівка; 0.9км вище впадіння р.Стара Красилівка
		2) 0.9км нижче сел. Баришівка; 0.1км нижче впадіння р.Ільта
р.Трубіж	м.Переяслав-Хмельницький	1) 0.5км вище м.Переяслав-Хмельницький
		2) 1км нижче м.Переяслав-Хмельницький
р.Недра	м.Березань	1км нижче м.Березань; 0.1км нижче автодорожнього мосту
р.Рось	м.Біла Церква	1) 9км вище м.Біла Церква
		2) 1км вище м.Біла Церква; 5.8км вище впадіння р.Протока
		3) 3км нижче м.Біла Церква; 4.7км нижче впадіння р.Протока
р.Рось	м.Богуслав	1) 1км вище м.Богуслав; 2.3км нижче впадіння струмка без назви
		2) 0.5км нижче м.Богуслав; 1км нижче впадіння р.Богуславка
Водойми		
вдсх.Київське	м.Чорнобиль	1) 1км вище м.Чорнобиль; 3.5км вище пристані "Чорнобиль"
		2) 1км нижче м.Чорнобиль; 1.9км нижче пристані "Чорнобиль "; 0.2км вище впадіння р.Уж
		3) 3.5км нижче м.Чорнобиль; 1.2км вище впадіння р.Уж
с.Зелений Мис (с.Страхолісся)		в межах с.Зелений Мис; 3.5км вище впадіння р.Тетерів; 2км вище пристані "Зелений Мис"
с.Новопетрівці		0.5км нижче с.Новопетрівці; 5км вище греблі Київської ГЕС

вдсх.Канівське	м.Київ	1) 1.5км вище м.Київ; 3.5км вище впадіння р.Десна; 0.5км вище Дніпровського водозабору
2) в межах м.Київ; 0.5км нижче ск.ст.вод ТЕЦ-5		
3) 6км нижче мКиїв; 0.5км нижче ск.ст.вод ВУВКГ		
вдсх.Канівське	м.Українка	1) в межах м.Українка; 1.3км вище пристані м.Українка; 0.3км нижче впадіння р.Стугна
2) 4км нижче м.Українка; на рівні причалу цегельного заводу		
м. Ржищів		1) 1км вище м.Ржищів; 5.8км вище пристані "Ржищів"; 4.3км вище впадіння струмка Леглич
2) в межах м.Ржищів; 1.5км нижче впадіння струмка Леглич; на рівні пристані "Ржищів"		

Дніпровське басейнове управління водних ресурсів – здійснює контроль якості поверхневих вод за радіологічними та гідрохімічними показниками.

Спостереження за станом забруднення поверхневих вод за гідрохімічними показниками проводились на 7 річках Київської області: Тетерів, Ірпінь, Унава, Десна, Трубіж, Недра, Рось. Відбір проб води проводився в 9 пунктах.

Перелік постів спостереження Дніпровського басейнового управління водних ресурсів:

- 1) м. Вишгород, н/б Київської ГЕС, питний в/з м.Київ;
- 2) с. Оране, вплив зворотніх та с/г вод м. Іванкова;
- 3) с. Феневичі;
- 4) смт Гостомель, вплив вод р. Буча;
- 5) с. Демидів, вплив зворотніх вод "Агромарс";
- 6) Деснянський питний в/з м. Києва;
- 7) с. Кошів, кордон з Вінницькою обл.;
- 8) с. Глибочиця, питний в/з м. Біла Церква;
- 9) м. Богуслав, питний в/з.

Карта-схема розташування пунктів радіаційно-екологічного моніторингу поверхневих та стічних вод

Об'ємну активність радіонуклідів у поверхневих та стічних водах зони відчуження, визначає Державне спеціалізоване підприємство «Чорнобильський спецкомбінат».

Середньомісячні значення ПЕД по станціях спостережень і лабораторного контролю (СЛК) Київської області надає відділ радіаційно-екологічного контролю Центральної геофізичної обсерваторії.

Державна екологічна інспекція у Київській області – здійснює контроль за викидами забруднюючих речовин від стаціонарних джерел, хімічним забрудненням поверхневих вод, здійснює державний контроль щодо утворення, розміщення знешкодження та захоронення відходів у Київській області, наявність несанкціонованих сміттєзвалищ та поводження з непридатними хімічними засобами захисту рослин.

15.6 Державна екологічна експертиза

Екологічна експертиза - вид науково-практичної діяльності уповноважених державних органів, еколого-експертних формувань та об'єднань громадян, що ґрунтується на міжгалузевому екологічному дослідженні, аналізі та оцінці передпроектних, проектних та інших матеріалів чи об'єктів, реалізація і дія яких може негативно впливати або впливає на стан навколишнього природного середовища, і спрямована на підготовку висновків про

відповідність запланованої чи здійснюваної діяльності нормам і вимогам законодавства про охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки.

Відповідно до ст. 13 ЗУ «Про екологічну експертизу» державна екологічна експертиза організовується і проводиться екологами-експертними підрозділами, спеціалізованими установами, організаціями обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, а на території Автономної Республіки Крим - органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища, із залученням інших органів виконавчої влади.

Здійснення державної екологічної експертизи є обов'язковим для видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку. Перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку, встановлюється Кабінетом Міністрів України, зокрема постановою Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 року № 808 «Про затвердження переліку видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку». Також до об'єктів державної екологічної експертизи відповідно до ст. 14 відносяться державні інвестиційні програми, проекти схем розвитку і розміщення продуктивних сил, розвитку окремих галузей економіки; проекти генеральних планів населених пунктів, схем районного планування; документація по перепрофілюванню, консервації та ліквідації діючих підприємств, окремих цехів, виробництв та інших промислових і господарських об'єктів, які можуть негативно впливати на стан навколишнього природного середовища, у тому числі військового та оборонного призначення; проекти законодавчих та інших нормативно-правових актів, що регулюють відносини у галузі забезпечення екологічної (у тому числі радіаційної) безпеки, охорони навколишнього природного середовища і використання природних ресурсів, діяльності, що може негативно впливати на стан навколишнього природного середовища; документація по впровадженню нової техніки, технологій, матеріалів і речовин (у тому числі тих, що закуповуються за кордоном), які можуть створити потенційну загрозу навколишньому природному середовищу; документація щодо генетично модифікованих організмів, що призначаються для використання у відкритій системі.

Згідно ст. 39 Закону України «Про екологічну експертизу» реалізація проектів і програм чи діяльності без позитивних висновків державної екологічної експертизи забороняється.

Департаментом екології та природних ресурсів Київської обласної державної адміністрації за 2014 рік видано 75 висновків державної екологічної експертизи.

15.7 Економічні засади природокористування

Протягом 2014 року на охорону навколишнього природного середовища підприємствами, організаціями та установами було витрачено 4 217,9 млн. грн. (без ПДВ). Із загальної кількості витрат на охорону навколишнього природного

середовища 428,3 млн. грн. (або 10%) становлять поточні витрати, 3 789,6 млн. грн. (або 90%) – капітальні інвестиції, у тому числі 1,5 млн. грн. – витрати на капітальний ремонт природоохоронного обладнання.

*Капіт альні інв ест иції т а пот очні вит рат и
за напрям ами природоохоронних заходів у 2014 році*

Таблиця 15.3

	Капітальні інвестиції			Поточні витрати	
	тис.грн.	у % до загально го обсягу	у т.ч. на капітальн ий ремонт, тис.грн.	тис.грн.	у % до загальног о обсягу
Усього	3 789 621,1	100,0	1 466,1	428 268,4	100,0
у тому числі					
охорона атмосферного повітря і клімату	11 051,3	0,3	529,3	13 784,2	3,2
очищення зворотних вод	17 219,0	0,5	157,5	232 927,1	54,4
поводження з відходами	16 568,3	0,4	2,5	114 531,3	26,8
захист і реабілітація ґрунту, підземних і поверхневих вод	776,8	0,0	776,8	3 022,6	0,7
зниження шумового і вібраційного впливу (за винятком заходів для охорони праці)	–	–	–	1,4	0,0
збереження біорізноманіття і середовища існування	–	–	–	19 626,3	4,6
радіаційна безпека (за винятком заходів для запобігання аваріям і катастрофам)	3 743 835,0	98,8	–	40 744,3	9,5
науково-дослідні роботи природоохоронного спрямування	170,7	0,0	–	1 341,2	0,3
інші напрями природоохоронної діяльності	–	–	–	2 290,0	0,5

*Джерела фінансування капітальних інвестицій та поточних витрат
за 2014 рік*

Таблиця 15.4

	Капітальні інвестиції		Поточні витрати	
	тис.грн.	у % до загального обсягу	тис.грн.	у % до загального обсягу
Усього	3 789 621,1	100,0	428 268,4	100,0
у т.ч. за рахунок				
коштів державного бюджету	10 001,8	0,2	104 658,3	24,5
з них кошти державного фонду охорони навколишнього природного середовища	776,8	0,0	–	–
коштів місцевих бюджетів	221,2	0,0	1 045,3	0,2
з них кошти місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища	135,8	0,0	54,3	0,0
власних коштів підприємств та організацій	25 639,3	0,7	319 450,9	74,6
інших джерел фінансування	3 753 758,8	99,1	3 113,9	0,7

Екологічні платежі у 2014 році

*Таблиця 15.5
(тис.грн.)*

	Пред'явлено до сплати	Фактично сплачено
Екологічний податок – усього	18 557,0	17 280,0
у т.ч. за		
викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин	9 229,0	8 727,0
у тому числі		
стаціонарними джерелами забруднення	9 055,6	8 554,7
пересувними джерелами забруднення	173,4	172,3
скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти	2 218,5	2 023,9
розміщення відходів у спеціально відведених місцях чи на об'єктах, крім розміщення окремих видів відходів як вторинної сировини	7 109,5	6 529,1
Штрафні санкції за порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища	45,7	45,7

15.8 Технічне регулювання у сфері охорони довкілля, екологічної безпеки та раціонального природокористування

Під поняттям економічного механізму охорони навколишнього природного середовища розуміється правовий інститут, що включає у себе сукупність правових норм, що регулюють умови і порядок акумулювання грошових коштів, що надходять як плата за забруднення навколишнього середовища та інші шкідливі на неї впливи, фінансування природоохоронних заходів і економічного стимулювання господарюючих суб'єктів шляхом застосування податкових та інших пільг.

Найважливішими функціональними елементами державної системи управління природоохоронною діяльністю є наступні складові економічного механізму природокористування та природоохоронної діяльності, а саме:

- механізми зборів за забруднення навколишнього природного середовища та за спеціальне використання природних ресурсів;
- механізм відшкодування збитків, заподіяних внаслідок порушення законодавства про охорону довкілля;
- система державного бюджетного фінансування природоохоронних заходів.

Економічний механізм охорони навколишнього природного середовища покликаний створити умови для розвитку, як у виробників, так і громадян дбайливого ставлення до природи. Необхідно виробити у суб'єктів права відношення, при якому шкода навколишньому середовищі рівнозначна шкоді самому собі. Все це включає у себе комплекс заходів щодо економічного стимулювання охорони навколишнього середовища, нормуванню господарського впливу на навколишнє середовище, екологічну експертизу, екологічні вимоги при розміщенні, проектуванні, експлуатації виробничо-господарських об'єктів, екологічний контроль, відповідальність і відшкодування збитків.

15.9 Дозвільна діяльність у сфері природокористування

Департаментом екології та природних ресурсів Київської обласної державної адміністрації на виконання ст. 11 Закону України «Про охорону атмосферного повітря» у 2014 році розглянуто - 758 документів, у яких обґрунтовуються обсяги викидів, для отримання дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами для підприємств, установ, організацій та громадян-підприємців, з них направлено на доопрацювання – 147, та видано - 564 дозволи на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами.

Відповідно до вимог Інструкції про зміст та порядок складання звіту проведення інвентаризації викидів забруднюючих речовин на підприємстві, затвердженої наказом Мінекобезпеки від 10.02.1995 № 7 та зареєстрованої у Мінюсті від 15.03.1995 № 61/597, зареєстровано - 296 звітів по інвентаризації викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

А також, розглянуто - 243 запити про величини фонових концентрацій для населених пунктів Київської області.

На виконання ст. 49 Водного кодексу України та «Порядку погодження та видачі дозволу на спеціальне водокористування», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13 березня 2002 року № 321 розглянуто - 677 документів щодо оформлення дозволів на спеціальне водокористування, з них видано - 510 дозволів на спеціальне водокористування, повернуто на доопрацювання - 167 документів.

На виконання ст. 32 Закону України «Про відходи» та вимог постанови КМУ «Про затвердження Порядку розроблення, затвердження і перегляду лімітів на утворення та розміщення відходів» від 03.08.1998 № 1218 зі змінами розглянуто - 398 документів, які надані для отримання документів екологічного характеру стосовно поводження з відходами, а саме - зареєстровано декларацій на утворення відходів - 308 та відправлено на доопрацювання – 90 документів.

15.10 Екологічний аудит

У системі економічних механізмів природокористування та природовідтворення екологічний аудит відіграє роль, згідно із Законом України «Про екологічний аудит», як засіб підвищення екологічної обґрунтованості та ефективності діяльності суб'єктів господарювання. Екологічний аудит проводиться у процесі приватизації об'єктів державної власності, іншої зміни форми власності чи конкретних власників об'єктів, а також для потреб екологічного страхування, у разі передачі об'єктів державної та комунальної власності у довгострокову оренду, створення на основі таких об'єктів спільних підприємств, створення, функціонування і сертифікації систем управління навколишнім середовищем, а також здійснення іншої діяльності.

Метою проведення екологічного аудиту є забезпечення додержання законодавства про охорону навколишнього природного середовища у процесі виробничої та іншої господарської діяльності. У процесі проведення екологічного аудиту вирішуються такі основні завдання:

- збір достовірної інформації про екологічні аспекти виробничої діяльності об'єкта екологічного аудиту та формування на її основі висновку екологічного аудиту;
- встановлення відповідності об'єктів екологічного аудиту вимогам законодавства про охорону навколишнього природного середовища та іншим критеріям екологічного аудиту;
- оцінка впливу діяльності об'єкта екологічного аудиту на стан навколишнього природного середовища;
- оцінка ефективності, повноти і обґрунтованості заходів, що вживаються для охорони навколишнього природного середовища на об'єкті екологічного аудиту.

15.11 Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля

Науково-технічний прогрес за своїм визначенням - це розширення можливостей більш ощадливого використання природно-ресурсного потенціалу і його відтворення, екологізації суспільного виробництва та всієї людської

життєдіяльності за умови впровадження технологічних та ресурсозберігаючих інновацій.

У змісті цього явища за його проявами має розрізнятися два головних аспекти - економічний і власне техніко-технологічний. У першому розумінні - економічному, науково-технічний прогрес, сприяючи зростанню суспільного благополуччя, значно розширює економіко-фінансові можливості держави для здійснення еколого-орієнтованих зрушень як у структурі національного господарства, так і у техніко-технологічній базі суспільного виробництва.

Таким чином, в економічному аспекті науково-технічний прогрес забезпечує позитивні зміни у співвідношенні економічних і екологічних інтересів як щодо окремих суб'єктів суспільного виробництва (підприємств), так і щодо народного господарства у цілому. Відсутність чи уповільнення прогресу гальмує такі зміни.

Україна може бути красномовною ілюстрацією взаємозв'язку економіки і екології. Тут упроваджено практично весь арсенал методів економічного механізму природокористування і охорони навколишнього середовища. Але, враховуючи кризові явища в економіці у цілому, розвиток науково-технічного прогресу певним чином гальмується, тому збереження такого балансу є дуже актуальним.

У другому, більш звичному розумінні, науково-технічний прогрес означає розвиток і розширення технічних засобів і технологічних можливостей у всіх сферах людської діяльності. Щодо природних ресурсів, які використовуються у процесі людської життєдіяльності, він має надзвичайно багатоаспектний прояв. Головними складовими його впливу є:

- повніше використання наявних джерел природних ресурсів і скорочення втрат при їх первинному вилученні (з надр тощо). Це стримує освоєння нових об'єктів (родовищ корисних копалин, лісових площ тощо) і зменшує таким чином техногенний тиск на навколишнє природне середовище;
- економніше та ощадливіше використання видобутих природних ресурсів - мінеральної сировини і палива, деревини, води тощо. Це, по суті, процес інтенсифікації, оскільки дозволяє отримувати більше продукції та енергії з одиниці задіяних природних ресурсів;
- розширення можливостей зменшення негативного техногенного впливу на природні ресурси (забруднення ґрунтів, води і повітря), що дозволяє відвертати погіршення їх якості. Це забезпечується як упровадженням досконаліших технологій, так і локалізацією забруднень;
- розширення використання відходів виробництва та споживання як сировинних та енергетичних джерел. Це збільшує відповідні резерви, стримує освоєння нових джерел тощо;
- все активніший перехід на вторинне ресурсовикористання, рециклінг матеріалів, їх рекуперацію (відновлення властивостей) тощо.

Реально зазначені складові впливу науково-технічного прогресу найчастіше перехреснюються, взаємодоповнюють одна одну. Але у практичному сенсі відокремлення деяких із зазначених проблем сприяє застосуванню програмно-цільових методологій і прискоренню їх вирішення.

Ці аспекти мають для України надзвичайну важливість, враховуючи як кризовий стан довкілля, так і надзвичайно масштабне нагромадження відходів на її території, багато з яких є, як з'ясовано, цінною сировиною.

Так само доцільним є відокремлення проблем повнішого вилучення і використання природних ресурсів, таких як корисні копалини, деревина тощо.

При більш узагальненому розгляді науково-технічного прогресу як важеля екологізації і раціонального (економного) використання природних ресурсів доцільно акцентувати увагу на таких напрямках:

- розвиток екологічно чистого виробництва;
- упровадження безвідходних технологій, що означає (і має своїм наслідком): комплексне використання сировини і енергоносіїв, створення замкнених газо- і водооборотних систем, застосування принципово нових підходів до вилучення, збагачення, перероблення сировини і матеріалів - біотехнологій, геотехнологій тощо;
- реалізація засад ресурсозбереження в усьому ланцюзі суспільного виробництва на шляху його інтенсифікації і зниження ресурсоемності (водо-, земле-, метало-, енерго- тощо).

15.12 Участь громадськості у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля

Участь громадськості у прийнятті екологічно важливих рішень, що стосується охорони та раціонального використання навколишнього природного середовища, має не абияке значення на сьогодні. У наші дні громадськість повинна не тільки брати участь у конкретних акціях з охорони довкілля, що вона робила до цього часу, а й повинна мати можливість здійснювати громадський контроль за рішеннями влади щодо її діяльності та бути причетною до державних справ з охорони і покращення навколишнього природного середовища. Наше національне законодавство, особливо екологічне законодавство, передбачало участь громадськості у прийнятті рішень, однак тільки з підписання Орхуської конвенції, та після її ратифікації Парламентом, з'явилась реальна можливість зрушити право громадян на участь у прийнятті рішень з питань охорони навколишнього природного середовища.

Світовий досвід свідчить, що лише об'єднання зусиль державних, муніципальних органів і громадськості дозволяє вирішувати локальні й регіональні екологічні завдання ефективно та у найкоротший термін.

Доступ до екологічної інформації, згідно з Орхуською конвенцією, забезпечує розуміння суспільством, громадськістю того, що відбувається з довкіллям, і дає можливість свідомо брати участь у процесі прийняття екологічних рішень.

Екологічна інформація містить не тільки відомості про стан навколишнього середовища і його елементів, але і про стан безпеки людей, угоди у сфері довкілля, інформацію про політику, законодавство, плани, програми, дані економічного аналізу тощо.

Правовий механізм доступу громадян до інформації про стан навколишнього природного середовища України регулюється Конституцією

України (1991 р.), Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991 р., ст. 50), Законами України «Про інформацію» (2011 р.), «Про екологічну експертизу» (1995 р.), «Про звернення громадян» (1996 р.), Орхуською конвенцією «Про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень і доступ до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища» (1998 р) та іншими документами.

15.12.1 Діяльність громадських екологічних організацій

Діяльність громадських організацій, у тому числі у сфері збереження природи – це один із головних компонентів становлення громадського суспільства в Україні. Їх робота заслуговує на увагу не лише у площині посилення ефективності екологічної політики держави, а також із погляду розвитку й поглиблення демократичних засад державотворчих процесів. Активна позиція громадян часто стає визначальною для розв'язання екологічних проблем і є одним із важливих чинників дієвості громадянського суспільства.

Громадські організації, що діють на території області

Таблиця 15.6

№ з/п	Назва організацій	Юридична адреса
1	2	3
1	Громадська організація “Товариство любителів полювання та рибальства”	м. Київ, вул. Дегтярівська, 48
2	Мисливське товариство “Лісомир”	Київська обл., Вишгородський р-н, с. Лебедівка, вул. Леніна, 53-а
3	Громадська організація „Мисливсько-рибальський Клуб „Фортуна”	м. Київ, вул. Депутатська, 5
4	Громадська організація «Срібна Чайка»	Київська обл., Києво-Святошинський р-н, м. Вишневе, пров. Поштовий, б.15, кв.198
5	Київська обласна організація роботодавців галузі охорони здоров'я	Київська обл., Васильківський р-н., смт. Глеваха, вул. Вокзальна, буд. №8
6	Місцева громадська організація „Київське обласне природоохоронне об'єднання „Боярські ліси”	Київська область, Києво-Святошинський район, с. Бобриця, вул. Лісна, 38
7	Київська обласна громадська організація „Громадська інспекція рибоохорони”	м. Київ, вул. Верхній Вал, 70
8	Громадська організація „Мисливський клуб”	07141, Київська обл., Києво – Святошинський р-н, с. Петровське, вул. Шкільна, 10
9	Громадська організація „Товариство Мисливців та Рибалок „КЕДР”	07354, Київська обл., Вишгородський район, с. Нові Петрівці, „Вишгородський” Масив, вул. Івана Франка, 19
10	Київська обласна громадська організація „Лісник”	08172, Київська область, Києво-Святошинський район, с. Лісники, вул. Підлісна, б. 28,

11	Київська обласна громадська організація з питань підвищення моральності та покращення стану навколишнього середовища «Відновлена Україна»	03062, м.Київ, вул. Щербакова,31 б., кв.44
12	Громадська організація «САДІВНИЧЕ ТОВАРИСТВО «НАВІГАТОР»	08114, Київська обл., Києво-Святошинський р-н., с. Гореничі, вул. Квіткова, буд. 4
13	Київська обласна громадська організація «Громадська інспекція водоустрію та водних живих ресурсів»	07225, Київська обл., Іванівський р-н., с. Страхолісся, вул. Цветкова, 28в
14	Київська обласна організація Українського товариства мисливців та рибалок	м. Київ-53, вул. Нестерівський пров., буд. 7/9,
15	Київська обласна організація Українського товариства охорони природи	м. Київ-033, вул. Тарасівська, буд. 12, тел.224-75-59
16	Київська обласна організація Всеукраїнської екологічної Ліги	252024, м. Київ, вул. Лютеранська, буд. 19 –б,
17	Громадська організація „Європейська екологічна комісія”	Київська область, м. Ірпінь, вул. Інтернаціоналу, 105-11 керівник – Влацюк Марина Ігорівна
18	Київська обласна (регіональна) організація „Громадський Рух України” „За право громадян на екологічну безпеку”	08720, Київська обл., Обухівський р-н, м. Українка, вул. Промислова, буд. 59
19	Київська обласна організація Українського товариства охорони пам’яток історії та культури	м. Київ-15, вул. Січневого повстання, буд. 21, к. 19,

15.12.2 Діяльність громадських рад

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 03 листопада 2010 року № 966 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» та відповідно до Закону України «Про місцеві державні адміністрації» створено громадську раду розпорядженням голови Київської обласної державної адміністрації від 10 лютого 2015 року № 37 «Про затвердження складу громадської ради при Київській облдержадміністрації»

Відповідно до рішення установчих зборів по формуванню нового складу громадської ради при Київській облдержадміністрації 23 січня 2015 року обрано склад громадської ради при Київській облдержадміністрації у кількості 217 осіб.

15.13 Екологічна освіта та інформування

Екологічна освіта є необхідною складовою гармонійного, екологічно безпечного розвитку. Формування екологічної свідомості людини – завдання як сім’ї, так і кожного навчального закладу, через який проходить особистість: дошкільного, загальноосвітнього, позашкільного, вищого.

Інформування громадськості про стан довкілля, забезпечення належної екологічної освіти та виховання було одним із основних завдань Департаменту екології та природних ресурсів Київської облдержадміністрації та державної екологічної політики загалом. В Україні прийнята і реалізується Концепція безперервної екологічної освіти: батьківська, дошкільна, шкільна, вузівська,

позавузівська. Екологічна освіта може забезпечуватись формальними і неформальними методами.

Навчально-виховний процес здійснюється за програмами, рекомендованими Міністерством освіти і науки України, навчально-виховними програмами екологічного та еколого - краєзнавчого спрямування.

Позашкільною еколого-натуралістичною освітою на Київщині у 2014 році було охоплено понад 6 000 дітей, які навчаються у 62 позашкільних навчальних закладах. Формування компетенцій у вихованців позашкільних навчальних закладів здійснюється у гуртках біологічного, екологічного, сільськогосподарського, дослідницько-експериментального, валеологічного, декоративно-вжиткового профілів та інших.

В області функціонують 8 профільних закладів еколого-натуралістичного напрямку, в яких охоплено позашкільною освітою 5 080 вихованців: Станція юних натуралістів м. Біла Церква, Станція юних натуралістів м. Васильків, Станція юних натуралістів м. Фастів, дитячий естетико-натуралістичний центр «Камелія» м. Бровари, Таращанська районна станція юних натуралістів, Фастівський районний еколого-етнографічний центр, Еколого-технічний центр творчості школярів та молоді м. Ірпінь, Києво-Святошинський районний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді.

Юні натуралісти Київщини беруть активну участь у щорічних обласних масових заходах, які організовує та проводить Комунальний заклад Київської обласної ради «Центр творчості дітей та юнацтва Київщини», зокрема: трудових, природоохоронних акціях «Ліси для нащадків», «День юного натураліста», «Птах року», «Годівничка», «День землі»; конкурсах «Юний селекціонер і генетик», «Юний дослідник», «Зелена планета», конкурсі колективів екологічної просвіти загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів «Земля – наш спільний дім», фестивалях «В об'єктиві натураліста», «Молодь обирає здоров'я», «Київщина юннатівська», «Дотик природи», зльотах учнівських виробничих бригад, лісництв; експедиційно-польових зборах юних екологів та зоологів; виставках-конкурсах творчих робіт «Новорічна композиція» та «Український сувенір» тощо.

Проводиться інформаційно-методична робота з педагогами позашкільних навчальних закладів шляхом організації семінарів-практикумів, майстер-класів, засідань методичних об'єднань тощо.

Починаючи з 2012 року, на Київщині здійснюється обласний проект «Ландшафтний сад – від ідеї до втілення», головна мета якого – оновлення внутрішнього та зовнішнього озеленення навчальних закладів з використанням сучасних технологій ландшафтного дизайну. Видано методичні рекомендації щодо реалізації зазначеного проекту та проведення конкурсу на краще ландшафтне озеленення територій навчальних закладів. Підбиття підсумків проекту та визначення й нагородження переможців конкурсу на краще озеленення інтер'єру та ландшафтного дизайну території навчального закладу відбудеться у грудні 2015 року.

З метою розвитку екологічної освіти у 2015 році запроваджується обласний проект «Природоохоронний атлас Київщини», основні завдання якого

– сприяти вихованню в його учасників екологічної культури, екологічного мислення і свідомості; навчити молодь ставитися до довкілля як до цінності, прикладати зусилля для збереження рідкісних та зникаючих видів рослин і тварин, охорони популяцій, колоній, гнізд, місць поширення видів, занесених до Червоної книги України, упорядкування території природно-заповідного фонду.

Працівниками Комунального навчального закладу Київської обласної ради «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів» організовано та проведено проблемно-тематичні курси:

- «Формування екологічної культури особистості в умовах позашкільних навчальних закладів»;
- «Формування здоров'язбережувальної компетентності молодшого школяра»;
- «Сучасні підходи до викладання біології, екології, природознавства»;
- «Формування екологічної культури учнів на уроках географії, екології, природознавства та в позаурочний час».

До програм курсів підвищення кваліфікації педагогічних кадрів включено курси за вибором: «Особливості формування культури екологічної поведінки школярів», «Організація екологічної освіти та виховання у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах», «Екотрофологія», «Екологічна етика».

У закладах освіти Київщини реалізуються проект ОБСЄ «Зелений пакет», міжнародний проект «Освіта для сталого розвитку – в дії», в якому беруть участь 2 978 учнів із 65-ти загальноосвітніх навчальних закладів Київщини.

Здійснюється консультативно-методичний супровід педагогів, які викладають курс «Уроки для стійкого (сталого) розвитку».

У рамках підготовки до Всеукраїнської учнівської олімпіади з екології проводиться консультування педагогічних працівників області з питань створення наукових екологічних проектів.

На освітньому порталі інституту розміщено методичні рекомендації щодо проведення екологічних акцій «Посади своє дерево», «Джерело», «Прибери планету», «Чиста вода».

15.14 Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля

Охорона довкілля є визнаним пріоритетом державної політики і предметом підвищеної уваги громадськості в європейських державах, одним з головних напрямків діяльності ЄС і актуальною проблемою для України, зумовленою не лише наслідками аварії на ЧАЕС, але й загальним станом довкілля в Україні.

Правовою основою співробітництва у галузі охорони довкілля є УПС, міжнародні договори та угоди щодо безпеки навколишнього природного середовища, сторонами яких є Україна та ЄС.

У результаті співробітництва у галузі охорони довкілля має привести до створення безпечного і сприятливого для людини загальноєвропейського екологічного простору.

Основними напрямками зовнішньоекономічної діяльності є розвиток співробітництва з сусідніми державами, збагачення змісту підписання міжрегіональних угод, реалізація спільних міжнародних проектів та програм, створення максимально сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, у тому числі для залучення інвестицій та реалізації інвестиційних проектів, зокрема, на основі механізмів міжнародного співробітництва за проектами зі скорочення викидів парникових газів в атмосферне повітря від промислових підприємств, об'єктів поводження з відходами тощо.

Висновки

Київщина покрита густою мережею автомобільних та залізничних шляхів. Міжнародне значення мають автомагістралі Львів-Харків, Львів-Москва, Санкт-Петербург-Одеса. Важливе транспортне значення мають ріки Дніпро, Десна, Прип'ять, які протікають по території області.

Надмірне розорювання, особливо схилів, призвело до порушення екологічно збалансованого співвідношення площ ріллі, луків, лісів та водойм, що негативно позначилось на стійкості ландшафтів, загостило процеси водної ерозії.

У порівнянні з 2013 роком відбулося певне зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин у навколишнє середовище.

Основну напругу, як і у попередні роки, створювали екологічно-небезпечні об'єкти загальнодержавного значення – полігон твердих побутових відходів № 5 ПАТ “Київспецтранс” та Бортницька станція аерації.

В області знаходиться найбільший радіаційно небезпечний об'єкт – Чорнобильська АЕС. Саме цей фактор призвів до екологічної катастрофи і продовжує залишатися найбільшою екологічною загрозою техногенного походження для регіонів усіх рівнів. У наслідок чого, на кордоні з Житомирською та Чернігівською областями, знаходяться великі території радіоактивно забруднених земель, віднесених внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС до зони відчуження.

Загалом область характеризується значним техногенним та демографічним навантаженням на територію.

У більшості сіл та селищ неналагоджена система регулярної санітарної очистки підпорядкованих територій. Залишаються актуальними питання збору і вивозу сміття від приватного сектору та садових товариств.

Екологічні проблеми Київської області можуть бути вирішені тільки спільними зусиллями всіх громадян і з допомогою держави. Результати вище проведеного аналізу дають можливість зробити наступні висновки:

- реалізація природоохоронних заходів потребує підтримки і цільового фінансування з держбюджету та обласного фонду охорони навколишнього природного середовища;

- пріоритетними для області залишаються заходи щодо поліпшення водних ресурсів, особливо щодо розчистки і регулювання русел, відновлення водності та поліпшення екологічного стану річок; укріплення берегів; забезпечення задовільного стану поверхневих і підземних водних об'єктів як джерел постачання населенню питної води; протипаводкових заходів;

- потребують фінансового забезпечення, реконструкції (ремонту) каналізаційні мережі та очисні споруди для очищення комунальних стоків населених пунктів;

- потребує продовження розвитку та вдосконалення регіональної системи моніторингу за станом довкілля із формуванням регіональної бази даних щодо стану довкілля та здоров'я населення області;

- необхідним залишається проведення подальшого підвищення рівня екологічної свідомості, екологічної просвіти та виховання.